

SUMMARIVM.

- 1 *IVRA loquentia de professionibus tacitis, tantum procedunt quoad Forum exterius, si Religiosus verè non habuit animum proficendi.*

DIFFERENTIA TERTIA.

- 1 **P**ER modos tacitos nemo fit verè professus, si verè coram Deo semper fuit animo contrario ad professionem faciendam. Vnde iura loquentia de professione tacita (qualia sunt cap. Vidua. quod cap. loquitur de Nouitia que sponte se ingerit actibus Professarum. & cap. Super eo. quod loquitur de Nouitio qui recipit habitum Professorum, ubi distincti sunt habitus. & cap. Ex parte tua. de Regular. quod loquitur de eo qui ultra annum portat habitum Monachalem in Monasterio, ubi habitus sunt indistincti) habent tantum locum, & procedunt quoad Forum

exterius; vt notat Nauar. Commenta. 4. de Regular. qui est super cap. Statuimus. 19. quæst. 3. numer. 74. vers. Aduertendum quarto.

Hodie verò cessant prædicta duo capitula, scilicet cap. Vidua. & cap. Super eo. de Regular. cum necessariò annus integer debeat præcedere ipsam professionem, siue tacitam, siue expressam ex Concil. Trid. Sessio 25. cap. 15. de Regular.

Nos Cartusiani nullam habemus professionem tacitam; sed omnes sunt, & debent esse expressæ.

SUMMARIVM.

- 1 **P**ROFESSIO facta in manibus priuatæ personæ est valida quoad Deum.
2 Non tamen quoad Ecclesiam. Vide ex hoc duos effectus notabiles, qui sequuntur.
3 Proficiens non solenniter, non transfert sua in Monasterium.
4 Et si matrimonium contrahat; remanet

validum.

Recipere possunt professionem solennem omnes qui sequuntur. Primò Episcopus de iure communi: sed hodie secus quoad Religiosos exemptos. Secundò Prælati Monasterii. Tertiò alius de eius licentia.

DIFFERENTIA QVARTA.

- 1 **P**ROFESSIO facta in manibus alicuius priuatæ personæ, vel alicuius Monachi, Vicarii, vel etiã Prælati extranei, vel alterius domus, recipientis eam sine mandato, & licentia Abbatibus, valet quoad Deum, & Forum interius. cap. Vidua. 20. quæst. 1. cap. Veniens. cap. Insinuante. Qui Cler. vel vouent.

Ratio est, quia talis professio, licet non sit solennis, nec votum in ea factum sit solenne; cum non sit recepta à persona publica quæ posset Monasterium obligare proficenti, & similiter professum ipsi Monasterio (prout requiritur; iuxta notata in cap. 1. de Voto. lib. 6.) est tamen votum simplex, obligans professum Deo, non minus quàm si solenniter professus fuisset.

iux. cap. Rursus. Qui Cler. vel vouent.

- 2 In Foro tamen exteriori prædicta professio non est valida, nec eam admittit Ecclesia ex defectu potestatis in recipiente, secundum Specul. tit. de Stat. Monach. quæst. 19. & Host. in Summa. tit. Qui Cler. vel vouent. §. Quis vouens. vers. Si renunciauerit. cum sequenti.

- 3 Effectus huius differentie quoad hanc secundam partem est maximus. Nam primò, talis professus non transfert bona sua in Monasterium, ubi professionem fecit; ex eodem Specul. loco superius citato. Secundus effectus est, quod si contrahat Matrimonium post dictam professionem, erit validum; vt probat tex. in dicto cap. Rursus. Ratio autem huius secundi effectus ea est,

est, quia licet tale votum simplex impediatur Matrimonium contrahendum; non tamen dirimit iam contractum. Hoc enim ultimum solummodo operatur votum solenne; idest, receptum ab eo qui poterat ipsum recipere, & incorporare professum Monasterio, & Ordini, ubi fit professio; qualis est Epi-

scopus de iure communi (licet hodie secus sit propter exemptionem Religionum ab Ordinariis Episcopis) vel Prælatus Monasterii, vel alius Prælatus de proprii Prælati licentia, ex dicto cap. 1. de Voto. lib. 6. cum ibi notatis.

SUMMARIVM.

MONACHVS factus Episcopus an omnino eximatur à iugo sue regulæ.

DIFFERENTIA QVINTA.

MONACHVS ad dignitatem Episcopalem assumptus, licet non eximatur à tribus votis substantialibus: (vt infra declarabimus) à regulis tamen, & statutis eximitur, & fit immunis quoad obligationem legalem, & eius coactionem: non verò quoad morale vinculum statutorum. Ita declarat Caiet. hanc questionem, & materiam in tract. 27. Questionum. cap. 22. Quasi ex hoc velit dicere; secundum Couar. in c. 1. num. 18. de Testa. Monachum factum Episcopum teneri ex morali vinculo servare statuta Religionis. Intellige quæ non impediunt Episcopale officium. A poenis verò statutorum; ac subinde à peccato mortali liberum esse; cum coactioni legali non sit subiectus.

Ex quibus verbis videntur isti Doctores velle Monachum, ubi Episcopatus apicem affectus est, non teneri magis ad statuta sui Ordinis, & observantias regulares, quàm teneretur Princeps quoad suas leges. Nam (vt vidimus verb. Lex. Differen. 13.) Princeps non teneretur ad eas quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam, seu vinculum morale. Sequitur Soto, loco infra citando. Rodrig. verb. Obispos. cap. 10. conclusione 4. & P. Ioan. à Salas de Legi. quæst. 96. tract. 14. disputatione 14. sectione 2. pag. 310. & 316. ad fi.

Sed contra hoc facit Principem non servantem suas leges, peccare graviter: Monachum autem factum Episcopum (exceptis votis) ad nullas observantias, nec ad vllum statutum sub peccato obligari, secus præfatos DD. & And. Victorel. in

Additio. ad Summam Tolet. lib. 5. cap. 4. ad fin. vers. Aduerte tamen. Quamvis videantur sibi contradicere in hoc quod addunt, posse nimirum ipsum Episcopum dispensare secum in dictis observantiis, & statutis. Si enim ad eas sub nullo peccato tenetur: ad quid obsecro est necessaria vlla dispensatio quoad eas? Quod si est necessaria. Ergo ad eas obligatur, antequam secum dispense; nec poterit id facere sine aliqua iusta causa; vt diximus. verb. Dispensatio. Differentia 3.

Deinde cum hæc dispensatio non se extendat nisi ad ea tantum, super quibus potest Prælatus Religionis dispensare cum suis subditis; secundum eosdem, & Silu. verb. Religio. 6. quæst. 10. & Tolet. dict. cap. 4. sequitur non posse secum dispensare circa esum carnum, si sit Cartulianus; nec circa esum earumdem die veneris si dies natalis Domini ea die acciderit, & sit Franciscanus; quia super dictis carnibus, seu dicta die, non possunt Prælati Religionum, nec ipse Generalis, dispensare. Cum tamè contrarium teneant præfati. DD. & Soto lib. 10. quæst. 5. art. 7. post gl. cap. de Monachis. 16. quæst. 1.

Tertiò, si Monachus factus Episcopus manet obligatus ad statuta, & regulam ex vinculo morali: profecto peccabit, ea non seruando, si non impediunt officium Episcopale. At abstinentia a carnibus non impedit, immò adiuuat ad spiritum, & ad mortificationem.

Quartò, quia teneretur servare suum habitum sub peccato mortali, vt probat tex. in cap. Clerici. de Vita, & honest. Cleri. ad fin. facit

facit cap. Sactimonialis. cum gloss. ibi, dist. 23. vbi dicitur habitum Religionis semper deferendum esse etiam in lecto, & in infirmitate, tradit gloss. fin. in capit. In noua. 16. quæst. 7. commendata à Panormit. in capit. Deus qui. numer. 1. de Vita, & honest. Cleric. Idem notat gloss. dict. capit. de Monachis. & Horati. Mandos. in tracta. de Priuil. ad instar gloss. 3. numer. 14. adeo; vt si illum dimittat, & assumat rochetum, siue vestem illam albam quam deferunt alii Episcopi non Religiosi, incidet in excommunicationem, de qua, in cap. 2. ne Cleri. vel Monach. lib. 6. secundum Cardin. in Clem. Ne in agro. in prin. in 3. quæst. de Vita, & honest. Cler. & Ias. in Auth. Ne ingressi. num. 16. C. de Sacrosan. Eccles. Secus si eo nõ dimisso, illam vestem assumeret; quamuis peccaret mortaliter, secundum Couar. cap. 1. num. 18. de Testa. Et certè non alia ratione, nisi quia est Monachus, & ideo tenetur deferre habitum suæ Religionis. Monachus enim, siue Regularitas indelebilis est secundum Cardin. in cap. fin. quæstione 1. de Regula. & Naua. in cap. Nõ dicatis. 12. quæstione 1. numer. 65. Ergo eadem ratione tenetur se abstinere à carnibus, si est Cartusianus; quia hoc est proprium Cartusiani, & statutorum eius. Non enim est Cartusianus ob tria vota quæ sunt omnibus Religionibus communia; nec ob solùm habitum; cùm habitus non faciat Monachum; sed ob obseruantiam prædictorum, & aliorum de Regula, & Statutis Ordinis Cartusien. maxime abstinentiæ à carnibus. & ista pars, seu opinio, est magis conformis menti D. Thom. 2. 2. quæst. 185. art. 8. & in eam inclinatur Tolet. dict. cap. 4. numer. 24. quatenus habet teneri Episcopum Cartusianum vesci piscibus, nisi cum eo dispensetur; & teneri ad alia sub peccato mortali, si in Religione ipsa obligentur ad mortale. secus si non obligentur ad mortale. Dispensatio ergo ista quoad carnes profecto habenda esset à Papa, casu quo esset Episcopo ob valetudinem necessaria; cùm in ea (vt supra diximus) vllus Prælatus, etiam Generalis, nequeat dispensare.

Quare tenendo hanc partem, vt verior, & probabilior; differentia præsens in hoc assignanda est, nempe Monachum

factum Episcopum in Foro exteriori esse à Regulis, & Statutis sui Ordinis immunè, quoad vim coactivam, & poenas, extra peccatū, in eis impositas, vt docet Panorm. in capit. penultimo, numer. 18. de Vita, & honestate Cleric. & Cardin. in Clemet. 2. in princip. quæst. 2. de Censi.

In Foro verò conscientie, & sub peccato tenetur eas seruare, quæ non sunt impedimento suo officio ac dignitati; nisi cum eo, per Papam dispensetur, circa ea quæ Prælati Religionis dispensare nequeunt: vel nisi sibi indulgeat, & secum dispenseet circa alia.

Circa verò vota, aduertendum est, votum obedientie commutatum esse ad Papam: sicut etiam in Generali Ordinis idem videmus, qui non exiinitur ab obedientia, sed commutatur ea ad Papam, vel ad Capitulum generale. Circa verò votum paupertatis, quidam putant ad ipsum non teneri, sed fieri dominum suorum reddituum, vt tenet Michael Medin. de Sacrorum homi. contin. cap. 26. & Soto vbi supra, impulsus capit. 1. 18. quæst. 1. vbi textus dicit, Monachum Episcopum, velut legitimum hæredem, posse hæreditatem paternam sibi vindicare. Vnde si sibi vindicat. Ergo est dominus illius, & proprium habere potest. Sed in contrarium est veritas; nempe non posse habere proprium, nec fieri dominum vllius rei, cùm id repugnet voto paupertatis. Hinc est non posse testari, etiam si succedat hæreditati alicuius; vt docet D. Thom. dict. artic. 8. & dicit communem Couar. dicto capit. 1. numer. 18. de Testam. Quamuis enim fiat hæres, & vt talis vendicat bona hæreditaria: id facit vt procurator suæ Ecclesiæ, quia ad eam bona deuoluuntur, & spectant, vt docet gloss. 1. in capit. Quia tua. per text. ibi 12. quæst. 1. & ita tenet Siluest. verbo Religio. 6. quæstione 10. Toledo supra, & Valentia tom. 3. pag. 8. & Couar. loco citato, dicentes Episcopum Monachum teneri ad votū paupertatis, quod quasi quidam character hæret animis professorum, vix delebilis etiam per Papam, vt dicit Nauar. dict. capit. Non dicatis. 12. quæstione 1. numer. 66. per capit. Cùm ad Monasterium. §. fin. de Statu Monach.

Bbb

Vnde

Vnde non obstat dict. cap. 1. Nam verba illa (vendicandi sibi) intelligi debēt (Ecclesiæ suæ) vt exponit ibi gl. & D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 11. ad 4. & dict. art. 8. ad 3. Quæ interpretatio, & expositio satis cōstat, & deducitur ex eodem tex. in fin. quatenus dicit quicquid Monachus Episcopus acquirit, debere Ecclesiæ suæ restituere. Si ergo ea restituit: igitur non vindicauit sibi: quamuis satis sibi vendicat, qui suæ sponsæ Ecclesiæ vendicat, & debet illorum habere in vitā liberam administrationem. Idem probat tex. in cap. Olim. 2. de Priuile. vbi quædā donata à Monacho Episcopo Monasterio eius; mandantur restitui Ecclesiæ eiusdem. Hodie verò Camera Apostolica succedit in locum Ecclesiæ; per quosdam Motus proprios quorundam Summorum Pont. Et ita cessat hodie dispositio dict. c. 1. in fine.

Denique pro complemento huius differentię (quando suprà tetigimus quā necessaria sit delatio habitus) volo hic hortari

omnes & singulos Religiosos, vt omnino caueant, ne cucullam, saltem breuem; etiam in cella vniquam dimittant. In ea enim cōsistit habitus Religionis. Qui enim propter nimium calorem, & æstum, eam deponunt; etiam cū rem sacram facere volunt, male faciunt, & peccant grauiter. Cōsulatur Iacob. de Graffis in suis aureis decisionibus. vbi tenet Religiosum scienter dormientem in lecto sine cuculla, peccare mortaliter. Sed hoc nimis scrupulosè dictum puto. Et contrarium, & melius docet Paul. Comitol. par. 1. Respons. moralium lib. 6. quæstione 8. numer. 7. dicens cū exiit habitus, seu ad ligna scindenda, seu ad necandas bestiolas corpori infestas, vel ad lauandum corpus, vel ad commodiorem quietem, & somnum; & quoties, vel necessaria vitæ causa, aut alienę salutis, & charitatis christianę suadet depositionem habitus: extra culpam, & excommunicationem esse qui eum deponit.

SUMMARIVM.

- 1 **R**EGVLARIS sine licentia sui Superioris potest in concernentibus animā subiicere se ordinario Episcopo loci. Quod intellige, si non possit commodè adire Superiorem suum. Ibid.
- 2 Secūs in concernentibus Forum contentiosum. Discutitur ratio diuersitatis.
- 3 Regulares numquam fuerunt Ordinario subiecti immediatè; sed suis Prælati.
- 4 Regularis non potest se subiicere quoddam

Sacramentum Pœnitentiæ ipsi Ordinario, sed tantum quoddam censuras, & irregularitates extra Sacramentum Pœnitentiæ.

5 Regularis, quando est vtile suo Conuentui, potest de licentia eiusdem, vel sui Superioris, adire Ordinarium in Foro contentioso. vbi ponitur practica notabilis, quæ circa hoc seruatur in Regno, seu Principatu Cathalonie.

DIFFERENTIA SEXTA.

- 1 **R**EGVLARIS etiam sine licentia sui Prælati potest se subiicere Episcopo diocesano pro obtinenda dispensatione ab aliqua irregularitate, vel absolutione ab aliquo casu occulto reseruato Sedi Apostolicæ, iuxta cap. 6. Concilii Tridentini Sessione 24. & generaliter in omni casu spectante ad Forum conscientię; si ipse non possit commodè adire suum Prælatum, vel Prouincialem. Ita tenent Ioan. Andr. in capit. 1. de Priui. lib.

6. Lapis in capit. Cū nullus. de Tempo. ord. eodem lib. & in Clemen. Attendentes. §. Ceterum. de Stat. Reg. Laud. in Clemen. 1. de Regul. Feder. de Senis consi. 14. num. 15. Felin. capit. Cū omnes. numer. 8. vers. Quarto. de Constit. Nauar. consi. 19. num. 4. de Pœnit. & rem. Henric. latè in Summa tit. de Indulg. cap. 25. §. 2. & Suarez 5. tom. ad 3. part. D. Thom. disputatione 41. sect. 2. numer. 12.

At in spectantibus ad Forum contentiosum,

sum, vt si velit se subicere in aliqua causa Fori iudicialis prefato Episcopo loci: tunc necessaria erit licentia Prælati, quando Clericus indiget eadem licentia sui Episcopi, vt possit se subicere alieno Ordinario. cap. Significasti. de Foro cõpe. & diximus verb. Clericus. Different. 1. & ita docet Henric. suprà in glos. M.

Sed prædictis obstat gl. fin. in Clem. Cum ex eo. de Sent. excõ. per quam Felin. in cap. 2. ad fin. eod. tit. dicit non posse Religiosum se subicere Episcopo, vt ab eo absoluitur ab excõmunicatione, eò quòd (vt ait in d. c. Cum ex eo. iuncta d. glo. fi.) datur specialis potestas Episcopo diocesano absoluendi ab excõmunicatione. de qua ibi. idq; propter exemptionem. Ergo regulariter, & sine illa licentia Papæ, nõ potest exẽptus ad Episcopum accedere. aliàs frustra esset data prædicta potestas. Et resp. idẽ dari in dict. cap. Cum ex eo. illam potestatem, nõ propter exemptionem (vt falsò putauit glo.) sed propter reservationem quã fecerat ibi tex. de illa exẽptione; vt optimè aduertit Abb. in d. c. Significasti. n. 1. & 2. de Foro cõpet. Quæ solutio cõfirmatur ex c. Religioso. de Sent. excõ. iunct. Ioa. And. & Abb. in d. c. Significasti. n. 1. 2. de Foro cõp. vbi dicitur ne detur materia vagandi, posse ab Episcopo absolui Religiosum, etiã exẽptum, ab excõmunicatione ob violationem. c. Si quis suadente. 1. 2. q. 2. Sed quærendum est quenam sit ratio diuersitatis inter vtrumque Forum. Profectò difficile videtur posse assignari; cum Clerici qui nõ sunt adeò astricti obedientiæ Episcopi, sicut Regulares exẽpti sunt suo Prælato, non possint prorogare iurisdictionem, & consentire in iudicẽ non suum sine licetia sui Episcopi, vt d. c. Significasti. Quomodo ergo poterit Regularis subicere se Episcopo diocesano sine licentia sui Prælati, etiã in concernentibus Forum pœnitentiale? prefertim cum videamus speciale esse in ipsis Prælatis vt possint confiteri cui voluerint; idq; faciant de licentia Papæ, qui est eorũ Superior, & diocesanus immediatus per c. fin. de Pœnit. & remis. Nam regula est in contrariũ per c. Omnis vtriusque sexus. eod. tit. vbi præcipitur nullũ posse cõfiteri; nisi suo Parocho, aut de eius licentia. Ergo nec Religiosus poterit id facere, nec

petere absolutionem à censuris, vel dispensationem ab irregularitate, etiã extra Forum pœnitentiale, ab Episcopo diocesano, sine licentia sui Parochi, & iudicis ordinariũ, qui est eiusdem Prælatus; vt per dicta iura tenet inrepedẽ Abb. dict. c. Significasti. n. 1. 1. versic. His tamẽ nõ obstantib. dicẽs, Si posset exẽptus prorogare iurisdictionem quoad absolutionem, vel ad aliũ articulum contentiosum: ita pariter posset circa aliũ, & aliũ, & sic in infinitũ; & ex toto quoq; renunciaret indirecte priuilegio exemptionis. Quod facere non potest, vt in c. Cum tempore. de Arbit. Et allegat in confirmationem c. Cũ auctoritate. de Priuile. lib. 6. vbi dicit satis apertè colligi Episcopũ loci non posse autorizare in facto exempti, etiã volentis; & pro re magna haberi Legato Papæ posse exemptum se subicere, vt not. glos. 8. dict. c. Auctoritate. & gl. fi. in c. 1. de Offi. Lega. quia representat personã Papæ cap. Si Abbatem. de Elect. in 6. Quod adhuc reliquit cogitandum Felin. d. c. Significasti. col. 2. in fi. Et in primis aduertendum est non ideò posse Prælatũ, vel subditũ exẽptum se subicere diocesano Episcopo in aliquo casu sibi ipsis vtili, quia est facilis recursus ad primam naturã, vt quidam dicunt; putãtes (sed falsò) de iure communi omnia Monasteria & Monachos, ante concessam eis à Sede Apostolica, per eorũdẽ priuilegia, exẽptionem, fuisse immediatè subiectos ipsis diocesanis, & Prælatis cumulatiuè, per c. Monasteria. 18. quæst. 2. num. 1. quia semper fuerunt subiecti suis Prælatis priuatiuè; licet per viam appellationis, vel querelæ, in certis casibus poterant ad eos recurrere; sicut faciunt subditi Episcoporum quantum ad Archiepiscopum. cap. 1. §. 1. 2. & vltimo. de Offi. ord. lib. 6. excepto casu in quo ageretur de crimine, depositione, & degradatione ab Ordinibus digno, vt est hæresis, falsificatio litterarum Papæ, & similibus; vt tenet gloss. verbo Monachum. in capit. de Persona. 1. 1. quæst. 1. & late probat Abb. in Repet. capit. Cũ contingat. à num. 21. de Foro competen. & Cosmas in Pragmat. sanct. tit. de Concubin. §. Quòd si hi. in glo. verbo Pertinet. Felin. & ibi Addition. in c. Pastoralis. nu. 4. de Offi. ordi. Bened. Capra reg. 84. & Naua. c. Nõ dicatis. n. 95. 1. 2. q. 1.

Regularis.

alii quos refert, & sequitur Cened. 2.p.col-
lect. 87.n.4. Pro quibus est bonus tex. in c.
Nimis iniqua. & c. Nimis praua. de Excef.
Præl. & Clem. 1. eod. tit. vbi enumerantur
quamplura grauamina quæ Episcopi dio-
cesani inferebant Religiosis. Inter quæ hoc
quoque erat; nimirum velle eis præficere
Prælatos, & illos suæ ditioni omnino sub-
dere. Quibus nunc præcipitur vt à talibus
se abtineant. Ex quo satis colligitur non
fuisse tunc Religiosos dictis Episcopis dio-
cesanis immediatè subiectos.

Deinde est aduertendū non posse admitti præsentē differentiā ita indistinctē, & generaliter, sicut DD. præcitati eam admittunt; sed cū restrictione, de qua sup. in principio; videlicet tūc posse Religiosum se subiicere Episcopo dioecesano, quādo cōmodē pro casu occurrente nō potest adire Superiorem. Profero exemplū quod habui in practica. Quidā Religiosus inciderat in quādā irregularitatē, super qua Prælatus eius non poterat per privilegia Ordinis sui dispensare ad administrandū circa altaris ministeriū; sed tātūm eiusdē Prouincialis; qui ignorās suam potestatem, seu verius malē eā intelligens, putabat se non posse dispēsare in absentia, nec vices suas committere alteri. Et cū infirmitate esset detētus; nec sine magno scandalo posset accedere ad cenobiū Religiosi illius, nec fortē Religiosus ad eū: in hoc casu fuit consultū prædicto Religioso, vt scriberet ad Episcopū loci, rogans vt cum eo, vigore Concilii Trid. Sess. 24. c. 6. dispensaret. & ita factum est. In his, & similibus casibus, vbi commodē, & non nisi urgente difficultate, & periculo in mora, & accessu ad Superiorem, qui potest accedere ad Superiorem Ordinis; potest utiq; & accedere ad Episcopū loci. Et huius opinionis fuit Feli. dict. c. Significastis. col. 2. in fi. vbi ponit duas limitationes ad dict. glo. fin. Clem. pen. de Sentē. excō. Prima est illa de Legato Papæ, quam suprà retulimus. Secūda est occurrente casu difficilis, & periculosi accessus ad curiam. intellige vel Superiorem, si per privilegia Ordinis, Superior habeat potestatem ad casum emergentem.

Sic igitur intellecta nostra Differentia, vi
dendū nunc est de ratione diuersitatis inter
vtrumq; Forum. Et sanē circa secundam par

tem Fori contentiosi, parum est difficultatis ad eā assignandā quoad subditum, cū non possit comparere in iudicio sine mandato Superioris, & Cōuentus; vt palā est. & consequenter non poterit se subiicere Episcopo loci in aliquo casu Fori contentiosi, sine licētia sui Prælati. Et maior difficultas est in Prælato. quomodo possit se subiicere eidē Episcopo, vel dare licentiā subdito ad idē, cū id facere nō possit, nisi renunciando suo Priuilegio exēptionis, saltē quoad illū casū. Quod videtur facere nō posse per d. c. Cū tēpore. de Arbit. & not. per Abb. d. c. Significasti. n. 11. de Foro cōp. Præterea poterit Prælatus accedere ad Episcopū loci, cū subditus nō sit eius; sed tantū Pape, & Superiorū Ordinis. Et quomodo etiā poterit dare licentiā subdito Religioso ad idē faciendū? Vel subditus quomodo poterit id facere sine licentia sui Prælati?

Abb. vbi ſup. & etiã in d. cap. Cũ tẽpore,
n. 2. vtrũq; negat ſequendo d. gl. fin. Clem.
pen. de Sent. excõ. quam ad hoc dicit ſingu.
Non enim, inquit, in hac exẽptione verſa-
tur dũtaxat favor exemptorũ, ſed etiã favor
ipſius Pape; quia permagni eius intereſt nõ
perdere iſtã immediatam ſubiectionẽ. In-
tereſt etiã eiũdem ne ſubditus eius iudice-
tur ab alio, nec etiã abſoluatur, vt ipſe poſ-
ſit recognoscere qualitatem ſubditi ſui. arg.
d. c. Omnis vtriuſq; ſexus. & cap. Nimiſ. de
Iure iu. & ideò nõ poteſt eidẽ privilegio e-
xẽptionis renunciare. Idẽ docet Henric. tit.
de Indulgẽ. c. 25 §. 1. poſt eũd. Abb. in cap.
fin. n. 3 1. de Foro comp. Quæ rationes etiã
faciunt cõtra primã partẽ noſtrẽ differẽtiã.

Federi. de Senis d. conf. 14. dicit exemptu
nō posse se submittre extraneo Superiori
sine licētia Papę: benē tamē ordinario Epi
scopo loci; quia hoc modo res redit ad ius
cōmune. qui recursus facillē admittitur. Sed
hęc respōsio reprobat̃ per ea quę sup. di
ximus vers. Sed querēdū est. quia falsum est
vmquam Regulares habuisse de iure com
muni Episcopum loci in superiorē imme
diatum, siue Ordinarium.

Tu dic, primò per recursum ad Episcopũ loci in vna vel alia causa, non fieri renunciationem privilegii exemptionis. Secundò recursum illum, & submissionem quoad prejudiciũ recurrentis, valere; nec per hoc præi.

preiudicari Superiori quin possit prædictū recursū impedire, & annullare si velit; ex traditis per Inno. dict. cap. Cū tempore. Dic tertio (& melius) prædicta procedere de iure; sed de consuetudine contrarium seruari; ut testatur Suarez. 4. tomo de Pœnitentia. disputatione 30. sectione 2. nu. 3. & 7. in fin. ubi dicit Regulares exemptos posse de licetia suorum Prælatorū se subiicere Episcopo diocesano, ut eos absoluat ab aliquo casu occulto, reservato Sedi Apostolicæ; iuxta cap. 6. Sessione 24. Concil. Trid. si ab eo per suos Superiores non possint absolui. Idem docet Henric. sup. & tit. de Irregulari. cap. 20. §. 5. Pro qua consuetudine facit Episcopum loci aliquo modo esse Superiorem Regulariū suę diocesis; cū ad eum in multis casibus hodie per Concil. Trid. recurrere habeant; quos cōgerit Claud. verb. Exemptio. §. 1. Henric. sup. cap. 24. §. 2. in gl. Vnde non mirum si ad eum etiā possint pro vna, aut alia causa accedere, si sit id vtile ipsis Regularib. vel Prælato; maximè quia id non faciunt nisi quando aliās per suos Superiores, vel Conseruatores commodè cōsequi non possunt quod est sibi vtile. Facit etiā, quia per hoc, vagatio Religiosorū præpeditur: cuius causa cōceditur Episcopo loci potestas absoluendi ab excommunicatione Regularē, aliās non subditum, ut dict. c. Religioso. de Sēr. excom. Faciunt denique que diximus verb. Clericus. Dif. 1. ubi quoad Clericos assignauimus similem differētiam, quam vide. Quapropter praxis admisit, ut Regulares quoad casum concernentem salutem animæ suæ possint se subiicere Episcopo loci, etiam absque licentia suorum Prælatorum, quando per suos Superiores eam cōmodè consequi nequeunt, ut in casu de quo sup. & similibus. Faciunt notata verbo Nullitas. Differentia 5. fallen. 5.

Similiter idem Regularis de licentia sui Prælati; & Conuentus, vel Prælatus solus potest adire Ordinariū loci pro aliquo negotio Fori contentiosi, cū id vtile est Cōuentui; ut quotidie fit in Principatu Cathalonix, cū recurritur ad Cancellarium pro aliquo grauamine, vel iudicio alibi malè intentato contra Ecclesiam. Nam firmatur de iure coram Ordinario, petendo ab

eo literas inhibitorias contra Iudicem causæ; & offerendo se respondere coram dicto Ordinario, & Iudice contradicente, & defendente causam; recurritur ad dict. Cancellarium pro declaratione huius altercati, & dubii. Hæc enim si fiant per Iudicem Cōseruatorē Ordinis; difficilius, & carius proceditur in damnum Monasterii. Nam citatur Conseruator ad Banchum Regium, si causa agitur in Regia audientia, & cōpellitur in aula dicti tribunalis defendere de iure causam Monasterii. Præterea non audet contra Iudices Regios liberè procedere. aliās temporalia eius auferuntur, & exul mittitur à Regno, si nolit relaxare censuras, si quas contra eos tulerit. Quæ omnia cessant cū proceditur per Ordinarium, & recurritur ad Cancellarium; ut habui in facti contingentia in quadam causa graui. Impetrauerant enim Reuerendissimus Episcopus Illerden. & illius Canonici quoddā Breue à Sede Apostolica contra cenobiū nostrum Scalæ Dei super quibusdam decimis, & fuit directum dictū Breue ad Officialem, & Vicarium generalem memorati Episcopi qui nos citauit, & ex concordia solius procuratoris nostri, & partis aduersæ fuit delata illa causa ad Regiam audientiam Barcinonen. Cū autem esset iam conclusa: perspectum nobis fuit non expedire, nec quidem de iure posse, ut ibi decideretur; potissimum quia causa decimalis inter duos Ecclesiasticos spectabat ad Forum Ecclesiasticū. Vnde coactus fui (cū eis ibi tūc procurator ad hoc electus) suprà memoratas sedulas diligētias adhibere coram Illustrissimo Archiepiscopo Tarraconen. qui est diocesanus illius domus nostræ, & firmavi contentionem coram Illustri Cancellario; qui tulit sententiā in nostrū fauorē, reuocando, & annullando quicquid actum prius fuerat in Regia audientia.

Deniq; obseruandū est circa præfatū c. 6. Cōciliū Triden. eius facultatē extensam esse à Greg. Papa 13. ad Priores Conuentuales & Superiores Ordinis S. Dominici per quēdā Motū propriū, seu Priuilegiū dictis Fratribus concessum 21. Iulii. Anno 1571. teste Rodri. in Expli. Bul. Cruc. pag. 287. & per cōmunicationē Priuilegorū eadē habet facultatē alii Superiores aliorū Ordinū.

Regularis.

Quare licet de iure, & vigore Concilii non possent dispensare cum suis subditis super irregularitatibus omnibus, & aliis casibus dicti. cap. 6. ut respondit Congregatio Concilii, teste Suarez tomo 5. disputatione 41. sectione 2. pag. 746. & Toledo in Summa. lib. 1. cap. 89. numero 7. vigore tamen præfati privilegii poterunt (ut habetur in Compéd. privileg. verb. Absolutio.) quoad

fratres. & verb. Dispensatio. & docet Visual. in Candelab. 2. par. num. 326. tit. de Absolutione quoad fratres. Quod tene me te perpetuo. Et cum Prælati possint absolui, & dispensari à suis Cōfessariis in omnibus casibus, in quibus ipsi possunt quoad suos subditos, ut est ab omnibus receptum; merito poterunt etiam frui dicto privilegio in casibus sibi occurrentibus.

S V M M A R I V M.

- 1 **R**EGULARIS ære alieno gravatus, tutus est in Foro exteriori.
- 2 Non tamen in Foro conscientie. Nam te-

nebitur certis remediis, de quibus hic, satisfacere creditoribus.

D I F F E R E N T I A S E P T I M A.

- 1 **R**EGULARIS ære alieno gravatus, in Foro exteriori tutus est; si nihil tulit in Monasterium, ob quod teneatur idem Monasterium solvere pro eo, ut docet Domini. in c. Prætereà. dist. 51. dicens Monasterium non teneri ad debita per novitium contracta, nisi tantumdem, vel plus, tempore ingressus, vel postea peruenierit ad illud de bonis eius. ex glossa. 1. c. Prætereà. dist. 51. Qua ratione bona memoriæ Xystus Papa 5. per suum Motum proprium dat. Romæ sexto Kal. Decembris, anno 1587. irritavit professiones novitiorum ingenti ære alieno ultra vires facultatum suarum gravatorum. quia alias fraudarentur creditores suis debitis; cum per professionem censeantur cedere bonis secundum Palud. securum à Silu. verb. Religio. 2. q. 4. vel saltem creditores impotentes fierent à debitorum suorum recuperatione; attento quod Monasterium non tenetur, nisi in quantum de bonis novitii ad ipsum

peruenit.

- 2 At in Foro conscientie, non est tutus; quia tenetur salva obedientia satisfacere, vel laborando manibus, si aliquam artē calleat, vel Rem sacram pro elemosyna, seu pitancia, celebrando; vel absolutionem à creditore obtinendo. Ita post Innoc. & Panor. docet Nauar. dicens communem, in c. Non dicatis. num. 74. 12. quæst. 1. idem Feli. post alios in cap. Cum. 1. & A. nu. 10. de Re iudi. facit glo. 1. in fin. in d. cap. Prætereà. dist. 51. quæ dicit eum qui iuravit mihi scribere librum, teneri post ingressum Monasterii, perficere illum; dum tamen à divinis non retrahatur. quam sequuntur Archid. & Domin. ibi. Hinc dicit Silu. verbo Restitutio. 7. quæst. 1. Dicto 2. Regulares qui recolunt se alicuius debitores ex eo quod in seculo fecerunt, teneri impetrare a creditoribus dilationem ad soluendum, vel absolutionem à debito.

S V M M A R I V M.

- 1 **N**OVITIUS non perseverans, an recuperet donata Monasterio.
- 2 Qui se transfert de una Religione in aliam,

relinquit in prima quicquid ei donaverit: præter scripta. Quod intellige ut hic.

D I F F E R E N T I A O C T A V A.

- 1 **N**ovitius ingrediens Monasterium, & in ipso ingressu, vel infra annum novitatus donans aliqua ipsi Mo-

nasterio donatione irrevocabili: si postea non perseveret, & reuertatur ad seculum: in Foro exteriori non tenetur Monasterium

sterium ei restituere donata.

Benè tamen in Foro conscientiae, per not. per gl. fin. cap. Ex transmissa. de Re. nan. & in cap. Quod à te. de Cleri. coniuga. verb. Redire. Sed hodie per Concil. Trid. Sessio. 25. de Regul. cap. 16. ad fin. nouè statuitur, vt abeuntibus nouitiis, omnia eis restituantur. & ita cessat hodie prædicta differentia à præcatis glo. tradita. Vide Rodrig. 3. tom. Quæst. Regul. quæst. 52. art. 27. vbi copiosè agit circa materiam dict. cap. 16. Conci. Trid.

- 2 De transeuntibus autem de vna Religione ad alteram post professionem, non est ambigendum circa donata primo Monasterio; quia omnia remanent penes idem Monasterium; vt respondit Congregatio Concil. Trid. responso mihi. 1144 & docet Nauar. conf. 14. num. 8. & 9. de Voto. vbi num. 10. dicit posse solum deferre vestes quibus indutus est, & scripta quæ inutilia essent suæ Religioni priori, & alia etiam quorum delationem probabiliter crederet Prælato suo non fore ingratam. Reliqua

verò minimè, nisi relictis originalibus, vel eorum copiis, per quas fieret, ne delatio eorum esset Religioni damnosa. Quod tunc credo verum, quando scripta sunt omnino correctæ per auctorem, & domus transeuntis vult ea typis mandare. Hoc enim tantummodo casu esset noxia priori Religioni, vel domui suæ professionis eorum delatio. alias secus. Et sic omni tempore, semperq; poterit secum ea deferre, etiam nullis relictis eorum copiis, nec vlla petita licentia: excepto præcatis casu; qui vix continget, nisi quando transiens, alia scripta typis iam mandasset, & accepta extitissent, & scit reliqua quæ habet, mandanda fore typis per domum suam. Et sic vidi quemdam Religiosum doctissimum secum detulisse duos libros à se compositos, nulla ad id licentia à suo Prælato petita, qui Religiosus erat ex Societate Iesu, & transitum fecerat ad nostram. Et secundum hæc intelligè quæ dixi. verb. Munera. Differentia 1. sub num. fin. Et vide ad idem Rodrig. loco supra citato.

SVMMARIVM.

- 1 **PECVLIA** inter Religiosos habita cum prohibitione ne Prælatus de illis quicquam disponere possit, sed sint tantum pro

vsibus deponentium; in Foro conscientiae non carent scrupulo.

DIFFERENTIA NONA.

- 1 **DEPOSITA** pecuniaria Religiosorum, cum exemptione Prælati dispositionis; licet in Foro exteriori permittantur: in Foro conscientiae non carent magno scrupulo. Religioso enim non licet habere quicquam appropriatim, & separatim à bonis totius communis; vt probat Concil. Trid. Sessio. 25. cap. 2. de Regula. Et ratio est, quia status Religiosorum fuit institutus instar vitæ communis primitivæ Ecclesiæ, in qua omnia erant communia, & nullus habebat proprium. Et quia Ananias, & Saphira eius vxor sibi aliqua reseruauerant; miserè perierunt, vt constat Acto. 5. Merito igitur nullus Religiosus potest sibi aliqua appropriare, aut separatim tenere, sed omnia debent incorporari Conuentui, & esse com-

munia, & subiecta dispositioni Præsidentis, & non inferioris. Est & alia ratio, quia omnia quæ quouis modo acquiruntur per Religiosos, sunt Monasterii, & Conuentus; quia Religiosi sunt serui Conuentus, & ideo non sibi, sed Conuentui acquirunt, instar seruorum l. Seruum. ff. de Stipul. seruo. & diximus verb. Munera. Differentia 1. num. 31. Si ergo omnia sunt Monasterii, & consequenter omnium Religiosorum Monasterii: nullo modo possunt sibi aliqua appropriare; id est ita habere pro suis necessitatibus, vt illa nequeat Superior tradere alii Religioso, vel in necessaria Monasterii impendere. Præterea, vt Religiosus non incidat in vitium proprietatis, oportet vt ea quæ habet, habeat exposita, & cum animo parato ad ea dimittenda, ad libitum, & nutum

Remissio.

& nutum Superioris; & totum opponitur præfatis depositis. Nempe didici à fide dignis ægre nimis, & quasi coactos Superiores ordinasse, vt circa dicta deposita nullam Præsidentes haberent potestatem; sed remanerent intacta pro necessitatibus deponentium ea. Et meritò quidem dictam ordinationem coacti fecerunt. Quia graue nimis, & à iure alienum est, tollere à Prælato ius administrandi liberè prædicta de-

posita, sicut alia bona Monasterii. Sed id fecerunt ad obfistendum incommodis, & peccatis grauissimis contra votum pauperatis. Quòd si deponentes fuerint hodie sine animo parato ad ea dimittenda: quomodo poterunt securi esse de sua conscientia? certè nullo modo. Quæ probantur per ea quæ diximus, sub verb. Munera. Differentia 1. numero 54. cum seq.

R E M I S S I O.

S V M M A R I V M.

R E M I S S I O *iniuriæ facta in Foro pœnitentiali, non prodest in Foro conscientie.*

D I F F E R E N T I A P R I M A.

R E M I S S I O iniuriarũ facta per offensum in Foro cõscientiæ; nõ operatur, nec prodest iniurianti in Foro cõtentioso. glossa in cap. Si quis contristatus. 90. distinct. & in cap. Quia Prælatus. 1. quæst. 4. & in cap. Si is qui. 23. quæst. 4. Bart. in l. Non solum. §. Iniuriarum. ff. de Iniur. & in l. Si tibi decẽ. §. 1. ff. de Pact. & ibi optimè Ias. num. 2. Fel. in cap. Inter quatuor. num. 4. de Maiorit. & obedient. D. Tho. 22. quæst. 108. art. 1. idem Fel. latè remissiue in cap. de Cetero. col. 2. vers. Limita septimò. de

Testib. Dec. consil. 130. Silu. verb. Iniuria. §. 5. Cordub. casu. 58. dicit communem Couar. lib. 2. Variar. cap. 10. num. 7. Iul. Clar. quæst. 58. num. 39. Cened. 3. part. collect. 12. num. 5. apud quos latè, non obstante prædicta remissione facta quoad Deum in Foro pœnitentiali, posse protequi suam iniuriam in Foro iudiciali, accusando criminaliter iniuriantem. Adde suprà sub verb. Poena. Differentia 4. vbi è conuerso, pœnitentia facta per iniuriantem; non tollit pœnam Fori exterioris.

S V M M A R I V M.

I N I V R I A M *remittere (idest odium) 4*
tenemur in Foro animæ.
Non tamen actionem iniuriarum.
Iniuriã non remittere aliquando conuenit.

Iniuriam remittens, quoad Deum, an teneatur inimicum salutare, vel familiariter tractare.

D I F F E R E N T I A S E C V N D A.

I N I V R I A M, quoad Deum, & Forum pœnitentiale, id est odium, & rancorem necessariò tenemur statim remittere, vt docent glossa, & Doctores in præcedente Different. citati, & glossa, verb. Satisfactionem. in cap. Ad apostoli-

cæ. de Re iud. lib. 6. & in cap. 2. verb. Emendam. de Homicid. eodem lib. D. Tho. & Caiet. 2. 2. quæst. 25. art. 8. & 9. Nauar. cap. 14. num. 25. licet de iure Digestorum verecundia sit remittere iniuriam iultam. l. Miles. §. Socer. ff. de Adulter. quam cõmendat

mendat Ias. in l. Si tibi. §. 1. num. 7. de Pact. Vnde cauendum est à Bart. in l. Non solum. §. Iniuriarum. ff. de Iniur. vbi vult vt etiam rancorem non teneatur offensus remittere, nisi petatur. nam fallitur, licet eum simpliciter alleget; & cum eo videatur transire Abb. in cap. 1. num. 7. de Iniur. & Cardin. Archiepiscopus Eboren. in s. o libello memoriarū Confessoriorum idem sentire videatur, dum dicit teneri offensum offensori veniam petenti &c. Nam rancor illicitus, & vindicativus, & qui est peccatum, statim est remittendus, sicut omne peccatum; iux. illud Leui. 19. *Non queres ultionem, & non eris memor iniuriarum ciuium tuorum.*

- 2 Non tamen tenemur eū remittere quoad Forum contentiosum, etiam si offensor veniam petat, secundum Archiep. Eboren. supra. Quia etiam de iure Canonico licitum est, autoritate Iudicis, iniuriam vindicare, & agere actione iniuriarum; vt probat tex. in cap. de Cetero. de Testib. ibi. *Nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur.* Et ibi notant Ant. Imol. Abb. & Felin. ad idem text. in cap. Olim. de Iniur. Caiet. 2. 2. quæst. 68. art. 1. Nauar. consil. 5. num. 2. de Poenit. & remission. adeo vt licet sit Clericus offensus, possit petere æstimationem iniuriæ; vt probat tex. in dicto cap. Olim. & in cap. Ea noscitur. de Sentent. excom. vbi Abb. num. 3. id notat, dicens hanc opinionem esse veriore, licet contrariam. & probatur per not. verb. Accusatio. Differentia 2. scilicet Clericum non debere petere æstimationem iniuriæ; sed potius propter dignitatem Clericatus debere ignorare, vt in l. Si quis in hoc genus. C. de Sacrosanct. Eccles. sit æquior. Pro qua facit quod dicit Gratia. 23. quæst. 3. in princip. ad fin. nempe bonum non rite iniuriæ vindictam petere; quia malum pro malo redderet. Item facit quod dicit gl. fin. §. fin. Inst. de Iniur. scilicet remittentem iniuriam tempore mortis, non posse post conualescentiam de ea agere; quia censetur in totū eam remisisse. aliàs non plene poeniteret, nec benè. insinuans ex hoc, teneri quem in conscientia iniuriam, etiam quoad Forum exterius remittere. Et quoad Religiosos est dubiò procul; per illud Paul. ad Colos.

sen. 3. 13. *Donantes vobis metipsos, si quis aduersus aliquem habet querelam.* Cū enim tendant ad perfectionem, & reputentur vt discipuli illi. 72. Christi, tenentur ex suo statu remittere iniurias quoad vtrumque Forum. Faciunt not. verb. Vtura. Differ. 7. Vno tamen in casu tenetur quilibet offensus actionem iniuriarum remittere, scilicet quando experitur se adeo à maligno spiritu ad odium, & rancorem concipiendum tentari, vt probabiliter credat se victum iri à tentatione nisi & actionem etiam remittat in totum. Ita singulariter Nauar. consil. 5. de Poenit. num. 5. argum. eorum quæ docet D. Tho. receptus. 2. 2. quæst. 147. art. 3. vbi dicit licet quis non teneatur sub præcepto peccati mortalis ieiunare nisi diebus quibus ab Ecclesia præcipitur: si tamen videt se victum iri à tentatione carnis nisi se ieiunio præmuniat: teneri tunc iure naturali ieiunare.

- 3 Prædictis adde adeo non teneri, quoad Forum exterius, remittere iniuriam; vt nōnumquam teneamur (& bene facimus) iniuriam prosequi. cap. Si is qui. cap. Est iniusta misericordia. cap. Displicet. 23. quæst. 4. Silu. verb. Charitas. quæst. 4. Nauar. supra; puta quando ad salutem spiritualem offensoris, vel ad Dei obsequium, aut ad Reip. utilitatem conducit. & docent glossa 3. in dicto cap. Si is qui. & glossa 1. in dicto cap. Quis. 90. distinct. & Toledo in Summa lib. 4. cap. 10. num. 7.

- 4 Manet adhuc proficuum dubiū, an remittēs iniuriam, id est rancorem quoad Deum, teneatur etiam alloqui, salutare, resalutare, familiaritatem cum iniuriante habere, si alter procuret; vel alia signa amicitiae ei ostendere. Tu dic resolutiue neminem teneri in Foro conscientiae inimicum suum salutare; nec eum inuitare ad negotia pecuniaria; nec cum eo loqui; sed teneri solum eum non excludere ab operibus communibus sub poena peccati mortalis: nec teneri ei signa amoris ostendere, nisi tempore necessitatis, nec in suam conuersationem, & amicitiam peculiarem admittere. Ita Magister in 3. Sententiarum dist. 30 D. Tho. & Caiet. supra, art. 9. D. Anton. 4. par. iii. 6. cap. 4. §. 2. Cordub. casu. 58. fol. 146. & Nauar. dicto c. 14. nu. 25. & dicto consil. 5. num. 3.

num. 3. Optimè Fr. Ludo. Beia. 2. par. casuum conscien. casu. 1. ex propof. 27. lunnii. 1582. pag. 300. Ratio est, quia extra casum necessitatis, exhibitio prædictorum signorum amoris, magis spectat ad perfectos, quorum est reddere bonum pro malo; quam ad alios, ut dicit D. Tho. supra. Quin immo per dicta signa quis videtur remittere actionem iniuriarum; ut dicemus infra sub hoc eodem verb. in Differ. 4. Et sic ad ea teneri non potest, ex quo non tenetur ad dictam actionem remittendam. Si tamen eo quod eum non alloquatur, oriatur scandalum: tenetur eum alloqui. Navar. dicto consil. 5. num. 4. & Beia sup. pag. 303. Quando autem sit, vel non sit scandalum ex talibus denegatis signis: id prudentiæ Confessarii relinquatur; ut post D. Tho. & Caiet. sup. docet Silu. verb. Charitas. quæst. 6. Tabiena eod. verb. quæst. 15. Navar. & Beia. sup. Vidi enim quemdam publicè offensum, in quo non iudicarem scandalum actuum, sed passivum, si aliqui scandalum paterentur eo quod dictus offensus non alloqueretur, nec salutareret offendorem. Immo si ei signa amoris ostenderet, daret eidem, & aliis occasionem, quod ipsum offensum parvi penderet, & in quavis rixa eum offenderent. Nec etiam est putandum scandalum inter personas de quibus non est dubitandum, nec ambigendum utrum sint animo in aliquem malevolentiam suffuso, ut inter patrem, & filium; sicut contigit David qui quinq; annis noluit alloqui, nec videre filium suum Absalom. 2. Reg. 14. Idem putarem inter Prælatum, & subditum, & inter Religiosos qui quotidie celebrant, & sunt exemplares. quicquid dicat Hugo. relatus, & secutus à Manipu. Mino. fol. 153. num. 47. ubi excipit Religiosos à regula, & doctrina superius tradita. Nam aliquando potest quis licite denegare inimico familiaritatem, & salutationem, etiam si sit Religiosus; quando scilicet inimicus est talis, ut ex eius amicitia potius malum, quam bonum profluere, sperari possit; ut fecit D. Franciscus cum Elia, alias Generali; ut patet in Chronicis eiusdem Franc. 1. par. lib. 1. cap. 95. Pro quo facit ut conversatio familiaris Peccatorum vitanda sit ab infirmis; iuxta illud. 2. Cor. 6.

Recedite de medio illorum. Quod habetur in cap. Recedite. 23. quæst. 4. & cap. Sepe. 28. quæst. 1. & docet D. Anton. sup. cap. 4. in fine princip. Adde Prou. cap. 20. vers. 19. & cap. 24. vers. 21.

Fui requisitus dum hæc typis mandabam, ut adderem hic quidnam sentire circa salutationem honorificam, quæ fit ab aliquibus erga excommunicatos, assurgendo illis, aperiendo, vel inclinando caput, eos salutando, vel resalutando, si ab illis prius salutetur; licet verbis nihil illis dicant.

In hoc dubio DD. sunt varii, quos citat Silu. verb. Excommunicatio. 5. quæst. 1. num. 3. Suarez 5. tomo de Censur. Disputatione 15. sectione 1. num. 3. & 4. Paul. Comitol. lib. 6. Respon. Moral. quæst. 31. num. 4. Nam D. Antoni. 3. par. tit. 25. cap. 2. in prin. Ange. Rosel. Tabien. & Soto (tametsi cum scrupulo. & merito) in 4. distinct. 22. quæst. 1. art. 4. Iacob. de Grassis lib. 4. casuum Conscien. cap. 12. num. 5. Suarez, & Comitol. ubi sup. tenent non peccare, nec incurrere minorem eos qui præmemorata salutatione erga excommunicatos videntur. Quibus adde Maior. in 4. dist. 13. quæst. 2. idem tenentem.

Mouentur primò, quia excommunicatio est poena. & consequenter est restringenda. cap. Poenæ. de Poenit. distinct. 1. reg. Odia. in 6. Vnde cum iura prohibentia communionem cum excommunicatis, quæ habentur in cap. Sicut Apostoli. cum 3. sequen. 11. quæst. 3. & maxime quatenus prohibent salutationem, iuxta illud 2. Ioa. 1. *Neque aue ei dixeritis.* & versum illum, *Os orare, vale, communico, mensa negatur:* solum videantur prohibere salutationem verbalem, & non actualem: non videntur extendi debere ad salutationem, quæ fit tantum opere, & reuerentia. Secundò, quia alias scandalizarentur nimis præfati excommunicati; si quando ab ipsis salutareretur in via, aperiendo caput; nos itidem similiter non faceremus, præsertim si esset persona in dignitate constituta. At nihil cum scandalo faciendum est. cap. Ad aures. & ibi gl. 3. de Tempo. Ord. cap. Nihil. de Præscrip. Tertio, quia ita à multis fieri videmus. Vnde videtur consuetudine contraria derogatum esse præfate humanæ prohibitioni.

Sed

Sed contrariū tenent Paluda. & alii multi quos refert, & sequitur Silu. vbi supra, Imol. & Card. in Clem. fin. de Sent. excō. & Armilla. verb. Excommunicatio. nu. 41. Quorum opinionem veriore esse cēseo, ac tenendam. Quæ probatur primò, quia iura Canonica prohibent ne quouis modo communicemus cum excommunicatis; vt in dict. cap. Sicut Apostoli. cum aliis supra citatis. & in dict. Clem. fin. vbi glo. verbo Quouis modo. id declarat, dicēs, Vt in conuiuio, oratione, vel itinerando, vel confedendo. Si ergo quouis modo, etiam confedendo, vel itinerando, etiam nihil cum excommunicatis loquendo, prohibemur cum illis cōmunicare: multò magis prohibita cēsenda est dicta saluatio reuerentialis. Nam vt inquit idem Suarez vbi supra, Sectione 9. num. 4 communicatio non solum in verbis, sed maximè in factis consistit. Et confirmatur hæc ratio, quia excommunicatio infligitur in pœnam erubescentiæ; vt sic citius contumaces resipiscant; vt dicit S. Bonauen. in 4. dist. 18. quæst. 5. Ergo per consequens prohibetur dicta saluatio. aliàs frustra inflingeretur dicta pœna, si omnibus liceret præfatam reuerentiam illis exhibere; quia nullam haberent excommunicati erubescentiā, si ita ab omnibus tractarentur; quamuis illis nihil verbo diceretur. Et sic constat dictam salutationem esse contra mentem, & finem sacrorum Canonum. Nam perspicuum est, & manifestum, si excommunicatis salutationem negauerimus reuerentialem, & actuaalem; attendentes quòd nemo publicè eis desert, ipsos citius ab Ecclesia absolutionē esse procuraturos, ob id ipsum rubore perfosos. Secundò negari non potest per dictum modum salutandi, esse veram salutationem. Ita quippe eam vocamus communiter. Cum enim v. g. Ioannes amouet pileum Petro, & aperit ei caput; dicimus, Ioannes salutauit Petrum. Et si non aperuit caput, dicimus, Noluit salutare. Tertiò, quādo quis subtrahit ab aliquo loquelam, & salutationē illam reuerentialem, dicimus, Ille nō se communicat nec tractat cum tali. Igitur sub verbo (Aue) & sub verbo (Cōmunicare) includitur dictus modus salutandi. Quartò, quia nō est rationi congruū,

nec res digna Christiano, vt exhibeamus reuerentiam illi qui eā denegat sponsæ Christi, quæ est Ecclesia, nolens obedire illius mandatis; immo docemur illū pariter irreuerenter tractare. Quid dico tractare? Quin immo ab eo tamquam à peste, & membro putrido fugere, longeque abesse. Denique iis iam scriptis inueni textum expressum pro hac nostra opinione in cap. si. 11. quæst. 3. vbi speciatim prohibetur ne salutemus excommunicatos. Ergo tam verbalis, quàm actualis prohibetur, cum vtraq. sit saluatio, sed potius maior est illa actualis, quàm verbalis, teste Palud. sup.

Vnde non obstant fundamenta tenentiū contrarium. Non primum. Quia in primis negamus excommunicationem, & quæ per eam prohibentur esse pœnam: immò est medicina, cap. 1. de Sent. excom. lib. 6. Secundò, quia licet esset pœna: nihilominus cum sit fauorabilis animæ, non erat restringenda, sed extendenda, per not. verb. Pœna. Differentia 1. in 2. limitatione. Tertiò, quia stante dict. cap. fin. frustraneū est hoc fundamentum.

Nec etiam obstat secundum. Quia scandalum, est dictum, aut factum minus rectū, præbens occasionem ruinæ, vt post B. Hierony. super Matthæ. cap. 15. tradit D. Tho. 2. 2. quæst. 43. art. 1. in corpo. & refert, & sequitur Nauar. in cap. 1. §. Animaduerte. re. num. 4. de Poenit. dist. 5. Hoc autem scandalum est duplex; actiuum scilicet, & passiuum, siue datum, & acceptum. Actiuū est vt supra diffinitum est. Quia quando quis facit aliquod factum, quod de sui natura est inductiuum ad peccadum; propriè dicitur dare occasionem ruinæ, ac per consequens dicitur actiuum, seu datum. Et de isto intelligitur illud, Nihil cum scandalo. Passiuum autem scandalum, seu acceptum dicitur, quando præter intentionem operantis, & conditionem operis, aliquis ex bono opere alterius inducitur ad peccandum; vt docet D. Tho. sup. art. 1. ad 4. D. Antoni. 2. par. suæ Summæ. tit. 7. cap. 4. ad fin. Couar. in reg. Peccatum. 1. par. Relect. in prin. num. 4. Et de isto passiuo intelligitur regula illa, quæ habet, *Vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.* De qua in c. 3. de Regul. iuris, in Decretalib.

cretalib. Et illud Domini Matth. 15. *Sinite illos; cæci sunt, duces cæcorum.* Vbi cum Pharisei scandalizati fuissent de Christi doctrina, respondit Dominus non esse curandum de illorum scandalo passiuo. His suppositis dico, cum excommunicatus scandalum accipit eò quòd illi nō resalutetur, nec exhibeatur reuerentia; obediendo potius, & reuerendo mandata Ecclesiæ; tale scandalum est patienter acceptum, & passiuum; cum denegatio illa reuerentialis fiat ob obedientiam debitam mandatis Ecclesiæ & Superiorum. Et sic de tali scandalo non est curandum. Quin immo maiorem occasionem daremus scandalizandi fideles, illum honorando, & caput ei aperiendo: cum ex hoc contemni posset excommunicatio. Et obiter hic aduertendum duxi, grauius peccare præfatos excommunicatos exeundo domo, & salutando venientes eis obuiam; quia dant illis occasionem violandorum mandatorum Ecclesiæ; & si fortè ab illis non resalutentur, præbetur similiter occasio inimicitiarum pariendarum inter ipsos. Cōsultè igitur facièt dū reputatur esse excōmunicati, cauere ab egressu domus; vel si necessariò fuerint egressuri, secretò id faciant, ita vt à nemine cognoscantur.

Tandem non obstat vltimum fundamentum; quia falsum est, consuetudinem pessimam aliquorum, exhibetium dictam reuerentiam contra mandata Ecclesiæ, derogasse præfato cap. fin. siue prohibitioni supra memoratæ. Tùm quia consuetudo specialis non tollit legem generalem. l. Consuetudinis. in fin. C. Quæ sit longa consue. Canonizata in cap. Consuetudinis. 1. i. dist. & dicit communem Ias. in l. De quibus. nu. 50. ff. de Legi. Tùm quia ad eam introducendam, vel ad derogandum per eam legi generali, requiritur vt vniuersitas, vel maior pars subditorum eam introducat, vel contraueniat; secundum Ioan. de Rip. de Legib. lib. 1. respon. 20. Villalob. 1. tom. Commu. opin. pag. 36. At per paucissimos sunt, qui dictam salutationem reuerentialem exhibeant. Tùm quia debet esse rationabilis. cap. fin. de Consue. At ista non est talis. arg. cap. Cum inter. eod. tit. vbi habes, non valere consuetudinem, per quam interdicti sententia violatur. & consequenter, nec valere debet præfata allegata consuetudo, etiam si esset maioris partis populi, per quam sententia excommunicationis violatur.

SUMMARIVM.

OFFENSVS an teneatur in vtroque Foro acceptare satisfactionem iniuriæ sibi ab offensore oblatam, & sic remittere in-

iuriam, & eius accusationem per scripturam publicam.

DIFFERENTIA TERTIA.

OFFENSVS non tenetur in Foro exteriori remittere actionem iniuriarum; tametsi offensor offerat plenam satisfactionem iniuriæ; vt probat text. memorabilis. (de quo infra latius) in cap. Si illic. 23. quæst. 4. ibi, *Si verò irremissibilis perstet acerbitas: ibidem nihilominus vindicetur, vbi plectibilis orta est præsumptio.* vbi gl. verb. Irremissibilis. id notat. ex qua, iuncto tex. patet non posse offensum cogi, vt iniuriam remittat, & pacem faciat cum offendente, etiam si ei offeratur competens satisfactio. Idem docet Bal. in l. 1. §. Si quies. num. 2.

ff. de Offi. præfec. vrbis. & communis teste Hippo. de Marfi. cons. 98. num. 6. refert, & sequitur Iul. Clar. quæst. 58. in fin. vbi reddit huius dicti rationem. Quia, inquit, æquitatis ratio non patitur, vt quis cogatur inuitus offensam remittere. Melior ratio est, nempe quia in vnoquoque delicto regulariter duæ oriuntur actiones; vna criminalis ad vindictam publicam, altera ciuilis ad priuatum cōmodum; vt docet idem Iul. Clar. quæst. 2. in prin. Et in potestate offensi est agere ciuilitè contra iniuriantem pro damnis sibi illatis; vel criminaliter ad poenam corporalem, si iniuria eam

eam mereatur; vt post alios tradit Coua. lib. 2. Variar. cap. 10. nu. 7. Quod intellige verū non solum à principio, sed etiam post inté- ratum & absolutum iudicium ciuile, si actio ciuilis, & criminalis tendat ad diuersa; vt probat text. sic intelligendus in l. 1. C. Quādo ciuil. actio crim. præiud. & dicit commu- nem post Maran. Iul. Clar. sup. d. q. 2. nu. 7. Ergo cogi nō potest (nec debet) vt actionē criminalem remittat; maximē quia Reipub. interest poenas nō facilē dimitti; ne ad ma- leficia temerē quisquam profiliat, vt inquit text. in l. Si operis. C. de Poenis. & gl. 3. in c. Si is qui. 23. q. 4. & magna ratio suadet ob maleficia poenas solui. l. Si à reo. §. illud quod. ff. de Fideiuss. & gl. fin. in c. Cū cla- mor. 53. extra de Testi. Alia ratio, & magis genuina, & concludens est, quia poeniten- tia non tollit actionem. c. Admonere. 33. q. 2. vbi gl. verbo Poenitentia. id notat; & gl. 1. in fi. in c. De his. de Accusa. cōmuniter ap- probata teste Naua. consi. 5 nu. 8. de Priui. & Iul. Claro q. 57. nu. 10. & diximus verb. Poe- na. Diff. 4. & sic, quod ex lege est, non dele- tur poenitentia. aliās qui fuit poenitens, non esset plectendus; contra cap. Miror. & cap. De his. dist. 50. sed prædicta satisfactio o- blata ab offensore, nihil aliud est, quā poe- nitentia. Ad eam enim obligabit quilibet Confessarius. Ergo eius oblatio non suffi- cit, ad obligādum offensum ad remissionē iniuriæ, & ad dandam schedulam, seu testi- monium in scriptis de dicta satisfactione. Qui enim illud petit, nihil aliud vult, nisi vt nō plectatur, & sit liber à poena legis. quod est contra communem doctrinam, & rece- ptissimam ab omnibus Doctoribus.

In Foro verò cōscientiæ, si offendens offe- rat plenā satisfactionē, tenetur offensus eā acceptare, & remittere actionē criminale; vt tenet Iul. Cla. d. q. 58. in fi. Silu. verb. Cha- ritas. q. 6. Fumus in sua Armilla eod. verb. n. 1. & defendit latē Beia 1. p. Casuū cōscien- casu 10. per totū. & in hanc partem inclinat Cordub. lib. 1. Quæstio. Theolog. q. 27. vers. Secundū. ad fi. & in Sūma q. 58. §. 3. dicens eā esse tutiorē. Et si nolit eā remittere, da- req; in scriptis remissionē; poterit ei Cōfes- sarius denegare absolutionē tamquā impē- nitenti, vt fecit quidam Vicarius generalis, de quo per Naua. cōf. 5. de Poenit. & remis.

Et ita videtur sentire Bart. à Medina in Ex- plicatione quinti præcepti Decalogi. in fin. Quā opinionē audio cōmuniter amplexari DD. Theologos huius Regni Maioricar. Mouentur præcipuē. Primō, quia vix quidē sine periculo animæ, in hominū genere, po- test à quoquā, ni sit valde perfectus, syncero animo, & sine appetitu vindictæ iudicia- liter agi, & iniuriæ vindicta produci. Secū- dō, quia postquam offensus est reconcilia- tus cū offensore, & est sibi satisfactū, vide- tur iniurius si exposcat amplius, alteri maxi- mē debitum, vt fieri assolet in vindicta pu- blica, & poena corporali; quā non ad eū, sed ad Iudicem, & Potestatem spectat infligere. Cū enim ex quouis delicto in aliquē facto offendatur Deus, Respublica, & Pars quæ iniuriam accepit: sicut offensa facta Deo, spectat ad Cōfessariū in Foro poenitentiali: sic offensa facta Reipub. spectat ad Iudicē Fori iudicialis. Et rursus, sicut offensus non curat, nec curare debet de vindicta facienda per Confessarium: sic nec curare debet de vindicta publica facienda per Iudicem. Quod si diffidat eius rectitudini, & execu- tioni in iustitia administranda: profectō ei iniurius esset. Quare sufficit offenso remit- tere ad Iudicē vindictā publicā; & non est cur ipse sollicitus sit de ea. & aliter agēs, in- sinuat ex passione, & appetitu vindictæ id facere, & nō syncero animo. Vnde meritō videtur denegāda ei absolutio Sacramēta- lis, si nolit desistere ab accusatione crimi- nali, aut acceptare satisfactionē sibi oblatā; aut si eā acceptet, vel eā remittat; non tamē vult dare in scriptis testimonium publicum de dicta satisfactione, aut remissione.

Sed contrariam partem multi tenent; vi- delicet non teneri offensum in conscientia remittere actionem criminalem, seu accu- sationem; sed posse licitē eam prosequi, quantumuis ei offeratur plena satisfactio quoādam damna ex iniuria illata; dummodò ad id zelo iustitiæ, & bona intentione, & non ex appetitu vindictæ moueatur. Nam ita tenent D. Thom. 2. 2. quæstione 108. artic. 1. Caiet. ibid. quæstione 68. art. 1. Soto de Secreto. 2. memb. quæst. 5. Nauar. in cap. Inter verba. Corolla. 60. 1. q. 3. Pet. Nauar. lib. 2. c. 3. n. 381. Coua. lib. 2. Varia. c. 10. n. 7. & noster Dionys. in capit. 11. Marci, super
Ccc illis

Remissio iniuriæ.

illis verbis, *Et cum stas ad oradum, dimitte, &c.* & in cap. 17. Luc. circa illa verba, *Dimitte, &c.* & in terminis tradit Naua. cōf. 5. de Poenit. & remis. Idē tenet Toledo lib. 4. capit. 10. num. 7. versic. Rursus. cū scilicet offensor est homo iniquus. & ex professo contra Beiam defendit Paul. Comitol. lib. 4. Respons. moral. quæst. 32. per totam. Et ratio horum est, quia vindictio auctoritate publica, est actus virtutis, & iustitiæ, & nemini prohibitus. Vnde inquit Soto supra pag. 46. consilium esse Evangelicum non accusare, propter periculum odii: si tamen fiat sine odio, petens vindictam legis; nihil aliud exercere quā iustitiam. Deinde idem probatur ex dicto cap. Si illic. 23. q. 4. vbi apertē dicit Gelasius Papa quibusdam Episcopis, quibus commissā erat causa quædam iniuriarum, & criminalis: nepe si is qui iniuriam acceperat à quodam Stephano, nolit remittere eam, & desistere ab accusatione, non obstante compositione, & satisfactione eidem oblata; ipsum audiant, & ei iustitiam faciant. non dicit vt ei denegent Sacramenta; sed vt vindictam legalē in dictū Stephanum exerceant. Certē hic textus est irrefragabilis pro ista opinione. Pro cuius corroboratione facit, in iure Canonico habere nos titulum de Accusationibus: & sic licitum esse cuicumque iniuriā passo accusare reum, etiamsi emendam, seu satisfactionem ei offerat. Quia talis satisfactio spectat ad actionem civilem; vltra quā offensus habet etiam actionem criminalē, vt reus patiatur poenam mortis, vel carceris, vel exiliū, vel triremes, secundū quod delictum meruerit; vt cōstat ex traditis per Couar. sup. & per Iul. Clar. dicta quæst. 2. nu. 7. Vnde non potest cogi ad renunciandum dictum ius, seu querelam quam ei ius concedit. Quippe nemini facit iniuriam, qui iure suo vititur. Nec damnum quis facit, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet. Regul. Nemo damnum. ff. de Regl. iur. Quare limitatio quam in effectu tradit Beia sup. vers. Nec argumenti. ad fin. circa titulum de Accusatione, scilicet procedere tantū cōtra impoenitētes, & nolētes satisfacere pro posse: est falsa, & cōtra d. c. Si illic. & nusquā per DD. vtriusq; Iuris, nedū tradita; sed neque excogitata. Immo constat contra eam.

Nam vxor adultera etiā si poeniteat, & sit emendata; si fuit à viro dimissa, vel ob adulterium notum, vel iudicio Ecclesiæ; non potest cogere virum, vt eam recipiat, & sic remittat poenam adulterii, vt dicit D. Thom. in 4. dist. 35. quæst. 1. artic. 6. ad 2.

Præterea, si Iudex gratissimum Deo, & Reipublicæ seruitium, seu obsequium facit, puniendo delinquentes: sic enim ipsi Rei poenas debitas luunt; & tam ipsi, quā alii à similibus delictis perpetrandis coercentur; & in pace & securitate in Republica viuunt: necessariō etiam dicendum est idem gratum obsequium Deo, & Reipub. fieri ab omnibus adiuantibus ipsum Iudicem, sana intentione, & modo debito, & iuridico ad ipsam vindictam exercendam: sicuti sunt ministri Iustitiæ, testes, scribæ, carnifices, ipsa quoque pars offensa; cū in omnibus sit eadem ratio. Alioquin peccaret etiam mortaliter maritus occidens vxorem adulteram post latam sententiam, & ei à Iudice traditam, si vxor supplex peteret veniam. nec non, & occidentes bannitos, & alios; de quibus diximus verbo Adulterium. Diff. 1. num. 3. 4. & 6. quod est contra omnes DD. Peccaret etiam Clericus conquerens coram Iudice seculari contra suos malefactores: cū tamen tex. in c. 2. de Homici. lib. 6. dicat, licitē id facere posse, facta solita protestatione: quāuis certō sciat, eos pēna sanguinis per Iudices esse plectēdos.

Denique ponamus parentes, seu vxorē alicuius occisi, ad eō esse vehemēti passione naturali ex homicidio percussos, vt verissimiliter timeant grauiter Deū offensuros, si præsentē viderint occidentē: & quod si ad auertendū huiusmodi peccatum, nollēt remittere actionē criminalē, nec aliās habeāt in animo eam intētare; sed solū id faciāt, vt sic occisor sit exul, & expulsus ab vrbe. Sanē hoc in casu (vt cōmuniter accidit personis piis, & pauperibus, quę nolunt mortē vindicare, neq; occisores accusare; sed tantū videre illos exules, & extorres) negari nō potest, licitē id facere posse; vt not. Cordu. d. q. 27. vers. Ad tertiā dico. Magis enim tenetur quis providere animæ suæ saluti, quā incolumitati corporali proximi: cū perfecte charitas à se ipso incipiat, & vita animæ meæ, potior sit corporis vita alterius.

Quare

Quare non obstat fundamenta partis contrariæ. Non primum, quia licet verum sit difficile esse nolentem remittere actionem criminalem, liberum esse ab omni odio, & rancore: non est tamen impossibile, nec incompatible cum gratia Dei; quicquid dicat Medi. & Beia sup. Nam bene potest quis absque peccato appetere vindictam criminis in se commissi autoritate publica. Quippe vindictio autoritate publica est actus iustitiæ, & virtutis, ut supra dictum est. Ergo appetere illam, est appetere actum, & opus virtutis; & sic est licitus ille appetitus, dum modò absit mala intentio, & fiat ob finem rectum. Et idèd, cum notissimū sit in Foro animæ stādum esse confessioni, & Dicto poenitentis; si ipse dicat se remississe quoad Deum omne odium, & rancorē malum; velle tamen zelo iustitiæ, & ob bonum animæ suæ retinere penes se ius illud accusationis; ut sic, vel occissor numquam appareat, vel si apparuerit, poena cōdigna, & emerita certius afficiatur, & condemnetur. (Perspicuum enim est, & experimento quotidiano didicimus, si pars offensa prius non dimittat, numquam à Rege, nec a ludice dimitti: at verò si pars dimittat, statim à Rege haberi remissionem, & condonationem, saltem cum cōpositione pecuniaria.) sanè omnino est ei credendum. Sicut enim est zelus bonus, & iustus; ita est rancor, & appetitus iustitiæ iustus, & bonus; quando scilicet desideratur vindicta zelo iustitiæ, & non ex malo animo, & odio; & queritur per viam iustitiæ, siue autoritate iudicis; ut notat Siluest. verb. Charitas. quæst. 6. Quare non est cur tali denegari possit absolutio sacramentalis, si nolit dimittere actionem criminalem, vel propositum accusandi reum, & vindicandi iniuriam autoritate publica; si dicat id velle bona intentione, & ex zelo iustitiæ.

Deinde non obstat secundum fundamentum. Nam falsò supponit non spectare ad offensum, ut reus puniatur, sed ad iudicem tantum. Nam adeò spectat ad eum, ut neq; ipse Rex possit condonare poenam legis ipsi reo, parte offensa instante. Loquor in Hispania. Nā in nonnullis partibus, & Regnis aliud servatur; ut diximus verbo Denunciatio. Differentia 3. Vnde licet infli-

ctio poenæ, & eius executio spectet ad iudicem: tamen ius, & actio ad eam infligendam spectat ad offensum, & iudicem; & principaliter ad partem offensam. vnde nō mirum si curet de dicta vindicta, quia interest eius, ut reus puniatur: ne ex facilitate veniæ, ab ipso reo & aliis iterum atque iterum iniuria afficiatur: Oderunt quippe peccare mali formidine poenæ.

Nonnulla alia fundamenta solent etiam adducere, ut illud Matth. 5. *Si offers munus tuum, &c.* & illud Luc. 17. *Pœnitet me: dimitte illi, &c.* & similia. Quæ quia non spectant ad Forum exterius, sed ad interius; & intelliguntur de condonatione, & indulgentia culpæ, non autem poenæ; ut exponit noster Dionysius sup. idèd ea referre ibi non curavi. Sunt etiam fundamenta decentia; ut dicit Naua. dict. consi. 5. vel sunt Dicta spectantia ad consilia Evangelica, ut inquit Soto sup. meritò non vrgent, nec faciunt cōtra superius resoluta. Hinc dicit Medina supra, monendum esse offensum, ut à querela desistat, propter periculum peccandi: non autem ait, cogendum esse. Idem asserunt Nauar. dicto consi. 5. nu. 5. & Soto dicta quæst. 5. pag. 46.

In vno tamen casu teneretur in conscientia desistere offensum ab accusatione, vel eam remittere, scilicet si offensor vellet ingredi Religionem, ne esset ei tunc impedimēto ad dictum ingressum; propter Extravagantem Xyxti Quinti. Cum enim tunc temporis constet de vera eius poenitentia; & in Religione moriatur quis civiliter; licet aliquando possit se præsentare oculis offensi: nihilo minus eius status poenitentialis magis eum laceffet ad compassionem; quàm ad iram, & rancorem. & sic centeo nullam esse tunc iustam causam quin desistat à querella. quamvis in Foro exteriori non posset compelli, ut innuit dicta Extravag.

Adde alium casum; ut si offensor non per insidias; sed casu, & præter intentionem homicidium perpetrasset: forte etiam tunc teneretur offensum ad acceptandam satisfactionem, & remittendam iniuriam. Quia dignus videtur venia, ex quo, casu in rixa, & ex calore iracundiæ; & non ex industria delictum commisit.

Ccc 2

Sed

Remissio iniuriæ.

Sed licet id decens, & homine Christiano dignum esset; si tamen nollet remittere accusationem, seu querelam; non ob id deneganda esset huic absolutio Sacramentalis. Quia sine urgente, & sufficiente ratione

non est à regula, supra fol. 4. tradita, recedendum; per l. 2. ff. Si quis in ius voca. cap. fin. de Restit. spolia. lib. 6. & not. per Deci. in cap. In præsentia. numer. 55. de Proba.

SUMMARIVM.

OFFENSVS tractans familiariter offensorem; an censeatur remississe omnem satisfactionem, nec ne, in utroque Foro.

DIFFERENTIA QVARTA.

Remittere iniuriam in Foro exteriori videtur offensus qui familiariter cōuersatur cum iniuriatē, vel eū salutat. gl. in c. Cūm Adrianus dist. 63. Bal. in l. 1. in princ. ff. de Liber. & posth. Addit. Abb. in proœmio Decret. sub num. 6. & ibi Fel. prope fin. D. Ant. 2. part. tit. 2. cap. 2. §. 3. Silu. verb. Iniuria. quæst. 8. Pedraza præcepto 7. §. 10. Cordub. quæst. 58. pag. 160. & de Detract. quæst. 3. conclus. 1. qui omnes commendant dictam glossam in hoc, quod probatur remissio iniuriæ per salutationem: sicut è conuerso non salutans præsumitur inimicus; si prius solitus erat salutare; vel ubi vnus salutatur ab alio, & ille non vult resalutare; vt etiam docet Abb. in capit. Ad hæc. in 1. nu. 3. de Appel. Vide ad prædicta duas fallent. per Silu. sup. §. 3. nempe cū ante prædicta signa offensus proposuit in iudicio actionem iniuriarum; vel exhibet dicta signa tempore necessitatis; aut talia, quæ & inimicis exhibere tenetur. Adde aliam fal-

lentiam, nisi protestatus fuerit, id facere ad satisfaciendum Deo; non tamen animo remittendi iniuriam quoad Forum exterius.

At in Foro conscientie ad excusandum offensorem à satisfactione, non sufficiunt prædicta signa, nisi alias probet; vel quod ex animo fuit sibi per iniuriam passum, remissa iniuria, vel quod sibi præbuit expressè, & manifestè signa indubitata remissionis iniuriæ; puta, si sponte iniuriatus fieret ei magnus amicus, & eum tractaret valde familiariter, ac iocosè; vel eum inuitaret ad conuiuiū, vel alias; vt singulariter annotauit Pet à Naua. 1. tom. de Restitu. lib. 2. c. 4. nu. 93. Multi enim, vel quia simul viuunt cum iniuriatore; vel quia eo indigent; vel vt scādalum vitent, dissimulant iniurias sibi factas; & gauderent valde, vt fama, honor, seu damnum sibi restitueretur. Et ideo non debet esse Confessarii faciles in hos absoluendo: nisi prius satisfaciant, aut probet vera signa remissionis ex animo iniuriæ, vel alias certiores fiant de eius remissione.

SUMMARIVM.

Creditores ubi sunt multi; si maior pars remittat, aut dilationem ad soluendum concedat; an præiudicet minori parti, in utroque Foro.

DIFFERENTIA QVINTA.

Remissio, seu dilatio facta alicui debitori per maiorem partem creditorum; in Foro exteriori nocet minori parti. l. Iurisgentiū. §. fin. ff. & Pact. & ibi gl. verb. Quota. ab omnib. ibi recepta, & in l. Maiorē. & in l. Rescriptū. ff. eodem. vbi idē not. Soci. & las. n. 3. post gl. magnam ibi, communiter receptam, teste Nauar. consi. 6. de Pact. Idem tradit Ordin.

Lusitan. lib. 3. titul. 78. §. 8.

At in Foro conscientie prædictæ leges non habent locum, nec procedunt quoad nolentes concedere remissionem, vel dilationem vnde debitor tenebitur statim soluere, & restituere, si potest, quātitatē remissam ipsis nolentibus, nec cōsentientibus; si indigeant, vel fame pereant; vel alias habeant æqualē necessitatem cum debitore.

Quod,

Quod si non sit soluendo, tenebitur soluere cum ad pinguorem fortunam peruenerit. Ita Siluest. verb. Restitutio. 6. q. 3. in fine.

Sed Nauar. dicto consil. 6. tenet contrarium, cum ob inopiam, vel aliam iustam causam, & in utilitatem creditorum fit remissio. Quod ut charitati, & misericordię in pauperes congruentius; ita & verius, & æquius videtur: dummodò prædicta utili-

tas creditorum, etiam contingat præfatos nolentes: alias veriore puto opinionem Silu. in casibus per eum tactis.

Et aduerte, quod maior pars creditorum intelligitur, & reputatur, ubi est maius, & fortius debitum; etiam si vnus sit, cui plus quam omnibus aliis debeat. ut probat text. dictæ l. Maiorem. & l. 1. ff. de Cessione bonorum.

SUMMARIVM.

MERCATOR fallens & fugiens; si se conueniat, seu componat cum creditoribus: an sit tutus coram Deo, & in conscientia?

DIFFERENTIA SEXTA.

MERCATOR fallens, & fugiens ad Ecclesiã, vel recedens à Regno; ut inde se componat cū creditoribus; obtinendo ab eis vel dilationē ad soluēdū, vel remissionē partis debitorum; si id obtineat à creditoribus, tutus omnino est in Foro iudiciali, ut palā est.

In Foro verò conscientię nequaquam est tutus; quia, si prædicta fecit; id est, si fefellit, quia nullo modo habebat vnde solueret; licet obtinuerit aliquam remissionē à creditoribus; & dixerint in ea, se ex mera, & libera voluntate remisisse; nihilo minùs probabilius est, teneri ad solutionem omniū debitorum, cum ad pinguorem deuenit fortunam. Quia cōdonatio, & remissio nō fuit vera donatio, ex liberalitate procedens; sed condescensio tantum cū necessitate præsentis. Ita tradit Mercad. de Cōtract. tract. 1. cap. 1. 2. ad fin. fol. 53. Pro quo facit, quod cedens bonis cum ignominia, tenetur ad restitutionem, cum ad pinguiorē deuenit for-

tunam. ut diximus suprà verb. Cessio. Diff. 3. Quāto magis iste?

Si verò fefellit, quia non poterat soluere, nisi cū magna incommoditate sua; remanendo scilicet, pauper; non tamen omnino, ita ut cōpelleretur ex necessitate ostiatim elemosynā petere: tunc dubio procul non est tutus in Foro conscientię; licet alias à creditoribus habeat remissionem aliquā; & dicant, ex mera, & libera voluntate eā fecisse: quia immò per vim, & coactionem eam faciunt; ut dicit idem Mercad. suprà. subdens, prædictos mercatores fugientes, & obtinentes dilationem ad soluendum, teneri etiam ad recompensandum dānum creditoribus datum; & sic ad interesse, quod probabiliter illi poterant lucrari in illo temporis spatio dilationis concessæ. Quod æquum mihi videtur: intelligendo prædictum interesse, secundum notata infra sub verb. Vsuræ. Diff. 2. & confirmantur sup. dicta per not. in simili verb. Repetitio. Diff. 9.

SUMMARIVM.

INIURIA in Foro iudiciali est pecunia æstimabilis. Secus in Foro pœnitentiali. Licet muli contra.

Irrogans iniuriam potest licitè mutuare pecuniam offenso, ut illi remittat eam. Etiam

cum pacto; ut numero 4.

Iniuriā passus potest licitè expetere, & accipere ab offensore pecuniā pro offensa sibi facta.

Non potest iniuriatus recompensare se de debito, cum iniuria sibi facta.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

Iniuria in Foro exteriori est pecunia æstimabilis. Et sic pro ea in d. Foro debetur satisfactio pecuniaria, si ab offenso petatur; etiam si alias nullū damnum

circa bona, vel famā illius cū ea datū sit. Et ita quotidie praticatur, estimando iniuriā in certa quantitate; quæ postea à Iudice taxatur, medio iuramento offensi.

Ccc 3

In Fo-

Remissio iniuriæ.

In Foro verò cōscientiæ, & poenitentiali, nulla debetur satisfactio pecuniaria; sed tantum venia illius est humiliter postulanda; si aliàs Confessario ita expedire videatur.

Hanc differentiam tradit Inno. in c. Sicut dignū. de Homicid. explicatus à Deci. n. 3. & à Beroio nu. 224. in c. Quoniam contra. de Proba. Eandem ponit Nauar. in cap. 17. num. 237.

Et obserua hic me agere de iniuria in genere, & considerata de per se, & sine damno in bonis, vel fama (vt supra diximus) & sic præcipue de illata secretò. In Differentia verò. 45. infra verbo Restitutio. agam de iniuria speciali; scilicet quæ fit alicui, auferendo ei vitam, vel membrum, vel inferendo cicatricē faciei eius, ita vt deformis remaneat. Quæ, quia habet alia fundamenta quibus innititur, ideò ponitur distinctè in alia differentia, pro clariore intelligentia materiæ,

Sed antequàm eam declaremus, ingenuè fateor me diu suspensum mansisse circa veritatem, & resolutionem ipsius. Nam video D. Tho. 2. 2. quæst. 62. art. 3. ad 1. & artic. 6. in corpore, obligare offensorem, seu iniuriam inferentem ad aliquam satisfactionē arbitrio prudentis viri, in Foro conscientiæ. Idem tenet Scotus in 4. dist. 15. q. 3. Soto lib. 4. de iusti. quæst. 6. artic. 3. col. 12. vers. Secundò præter damna. & ita obseruant Patres Societatis Iesu, per cēsuras quamdam datam Romæ eisdem, vt testatur Rebel. de Oblig. iust. 1. p. lib. 2. q. 10. sect. 2. nu. 3. addens Doctores ita cōmuniter tenere.

E contrario video legem latam fuisse à Deo populo suo Israëlítico per os Moysis Exodi 21. vers. 16. ita dicens, *Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suū lapide, vel pugno: & iste mortuus non fuerit; sed iacuerit in lecto: si surrexerit & ambulauerit foris super baculum suum; innocēs erit qui percusserit. ita tamen, vt operas eius & impensas in medicos restituat.* Eandem legem est Ius Canonicum amplexum, & refertur in cap. 1. de Iniuriis. in qua nullum est verbū de restitutione, seu satisfactione aliqua pro iniuria illata. immò innuit nullā deberi pro ea. Quia dicit, solutis expensis operarum, & medici, remanere innocentē. Et perspicuum est, hunc text. loqui in Foro

conscientiæ. Nam quoad Forum exterius non remanet innocens, cum possit, & debeat puniri, & imponi satisfactio pro iniuria; vt habetur in cap. fin. eod. tit. de Iniur.

Dico igitur pro iniuria alicui illata, in Foro contentioso, deberi satisfactionem. Hoc probat text. in c. Olim. & in dict. c. fin. de Iniuriis. Quem textum procedere tantū in Foro iudiciali, docet expressè Inno. dict. cap. Sicut dignum. de Homici. Contra iniuriam namque inferentem, in Foro iudiciali datur actio iniuriarum, per quam offensus agit, vel ciuilitè ad æstimationem iniuriæ, dicendo in libello v. g. se potius voluisse centum de suo perdidisse; quàm illam iniuriam pati; iuxta glo. verb. Damnis. in cap. Si Canonici. de Offi. ordi. lib. 6. commēdatam à Panor. in d. cap. 1. de Iniuriis. à Fabro in §. Non solūm. Instit. eod. tit. & à Maranta 4. par. in princ. nu. 6. & aliis. Quæ æstimatio postea, medio iuramento partis, taxatur à Iudice, secundum formam præscriptam in dict. cap. Olim. de Iniuriis. & in l. Constitutionibus. §. 1. ff. eod. & in §. Poena. Inst. eod. tit. Vel agit criminaliter ad vindictam; vt l. Prætor. §. 1. & ibi Bar. ff. de Iniuriis. & l. 1. C. Quando ciuil. actio crim. præiud. & §. In summa. Insti. de Iniuriis. Et utroque in casu iniuriam inferens condemnatur per Iudicē ad aliquam satisfactionem, seu compensationem faciendam pro iniuria illata, vltra damna. Itaque ratione solius iniuriæ obligatur iniurians in Foro iudiciali ad aliquam satisfactionem, & compellitur eam prestare. Nec tūc habetur ratio damnorum, aliàs ex iniuria subsecutorum, nisi petantur, quia ad tale damnum resarciendum postea agi potest. vt per Cepolā Cautela 33. & Afflic. in §. Iniuria. puniatur n. 5. de Pace iura. firmā. vbi communem dicit. & tradunt DD. per tex. ibi. in d. l. Prætor. §. 1. & in l. 1. C. Quando ciuil. actio crim. præiud. & per Iul. Clar. q. 2. num. 7.

Est tamen magnum dubium, in quo tota difficultas consistit, an teneatur Confessarius obligare Poenitentem, si iniuriam alicui intulit, vel contumeliā dixerit, etiā secretò; vt si cognouit uxorem alterius, vel alapā alicui dedit, vel percusserit arundine; & alias huius generis fecerit; vt vltra dāna, si quæ passus fuerit offensus, faciat aliquam satisfactio-

satisfactionē quā ipse Cōfessarius iudicabit ratione solius iniuriæ. Et teneri eam facere; docet D. Tho. Soto, & Scotus, sup. & alii communiter, teste Rebel. vbi sup. dict. nu. 3. vbi reddit rationem huius opinionis; quia, inquit, regulariter omnis iniuria illata, etiam sublato omni damno pecuniario, & famæ; cedit in contemptū, & ignominiam offensi, cum deroget honori, & reuerentiæ illi debitæ. Tum etiam quia affert communiter iram, vexationem, & perturbationem animi; & ex illis nonnumquā ægritudinem: quæ interdum pluris æstimatur, quàm nonnulla alia damna corporis, vel pecuniæ.

Secundò, pro eadem opinione facit, ab iniuria recipi æstimationē in pecunia, quādo pars offensa nō vult agere de ea criminaliter, sed ciuilitur (vt suprà diximus.) Et consequenter videtur inferre damnum pecunia æstimabile, per not. inf. d. Differentia 45. Ergo sicut inferens damnum bonis alicuius, tenetur in conscientia, ad illius satisfactionem, & æstimationem: sic etiam videtur idem dicendum de inferente iniuriam.

Sed in Foro conscientie nullam deberi satisfactionem pro iniuria sola, sine damno in bonis, vel fama; tenent Inno. & Nauar. vbi sup. & Pet. Tolet. lib. 2. c. 3. nu. 438. vbi dicit iniuriam non spectare ad speciale iniustitiam commutatiuam, sed ad communem, siue legalem; cui restitutio non debetur. idem sentit Panor. cap. Olim. & Silu. verb. Iniuria. quæst. 8. vers. Quintò. quatenus dicunt mortuo iniuriato, vbi lis non fuerat contestata super actione iniuriarum, nō teneri iniuriantem, nisi ad damna, & expensas.

Et probatur. Primò, quia actio iniuriarū est prodita ad vindictam. §. Non autem omnes. Inst. de Perpetuis, & tempo. actio. l. Iniuriarum. 1. & 3. ff. de Iniuriis. Hostien. in summa. eodem titulo. num. 8. gl. 1. in §. In summa. Inst. eod. tit. & in dict. l. Prætor. §. 1. verb. Principaliter. ff. eod. At vindicta spectat ad Iudicem, & donec ab eo fiat, securus est reus; quia nullus debet esse executor illius contra se; per notat. verb. Poena. Differentia 20. num. 2. vers. Quin immò non solum. Et confirmatur; quia id

quod debetur ratione solius iniuriæ est poena, Iudicis arbitrio inferenda. §. Poenæ Inst. de Injur. Et sic non obligat in conscientia. per gl. vulgarem, & receptam. in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. Secundò, quia si iniuria vindicetur per Iudicem, censetur omnino remissa; ita vt aliam satisfactionem pro ea iniuriatus petere non possit; vt est textus expressus, & ibi Bart. in l. Sed si vnus. 17. §. Si ante Iudicem. ff. de Injur. quod est signum, & argumentum, nullum aliud interesse ratione solius iniuriæ prætendi posse extra vel ultra vindictam. alias posset; sicut potest petere damna, & expensas (vt suprà diximus.) Ad idem facit, actionem iniuriarum non transire ad heredes, nec contra heredes. l. Si eum. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis cautio. nisi lis fuerit contestata. l. fi. C. de Præscrip. 30. vel 40. Anno. gl. verb. Iniuriarum. dict. §. Non autem omnes. Inst. de Perpet. & tempo. actio. Et extinguitur per annum. l. Si non conuitti. C. de Injur. & ibi gl. Quam dicit communiter approbatam Plaza lib. 1. Delictorum. cap. 6. in fin. At si ex iniuria aliquod interesse pecuniarium, vel satisfactio deberetur; non utique extingueretur. Quia cum de ea agitur ciuilitur, est perpetua, secundum Balb. de Præscriptio. 4. par. quartæ quæstio. princip. quæst. 1. num. 3. vbi de communi testatur; quem refert Rolan. cons. 39. nu. 15. lib. 2. Tertiò, quia satisfactio, & restitutio supponunt aliquid esse ab alio abstractum, ac sublatum. At per iniuriam illatam nihil iniuriato de patrimonio abest, nec reo adest. l. Cum emancipati. §. Emancipatus. ff. de Colla. bono. gl. dict. §. Non autem. verb. Iniuriarum actione. & in dict. l. Prætor. §. 1. verb. Principaliter. Quartò, quia si alicui palam iniuriam aliquam sine damno, & falsitate inferam, sufficit mihi in Foro conscientie petere veniam ipsius ab offenso per me, vel per alium; nec teneor ad aliam satisfactionem, etiam si iniuriatus veniam deneget. Nec Confessarii aliam satisfactionem iniungunt. & ita communiter practicatur in Foro poenitentiali, teste Rebel. sup. Satisfactio quippe, si aliqua pro iniuria debetur, non spectat ad hunc Forum conscientie, seu poenitentiali; sed ad Iudicem, quia inferitur loco poenæ, seu vindictæ

Et illius. Quin immò ipsamet satisfactio est poena (vt sup. diximus.)

Prædicta confirmantur ex iis quæ tradit Nauar. capit. 17. numero 237. post D. Antoni. & Silu. verb. Vsuræ. quæst. 11. vbi dicit si irrogans iniuriam nruet iniuriato, etiam cum intentione, vt ratione mutui sibi iniuriam remittat; non esse usuram. Quia iniuriator nihil aliud consequitur in rei veritate, quam remissionem iniuriæ &c. Quæ in Foro Dei non est pecunia æstimabilis, sed est tantum opus charitatis; quicquid dicat in contrarium Fr. Iosephus in suis Floribus agens de usura.

Est, & alia ratio; quia prædicto casu offensor nihil querit: sed solum liberat se à poena pro iniuria debita: quam in Foro conscientie ante condemnationem minime debet.

Quæ quidem ratio verior est, illa, quam adducunt D. Anto. & Siluest. supra: dicentes idè licere offensori dare mutuo ipsi offenso absque labe usuræ; etiam cum hac intentione, vt sic sibi iniuriam remittat; quia sic offensor redimebat suam vexationem: quod sibi licet; per cap. Dilectus. de Simo. Quasi malè faceret offensus pretendens punitionem iniuriæ per viam iustitiæ. Quod est contra resoluta. sup. eodem verb. Differentia 2. & not. per Couar. lib. 2. var. cap. 10. num. 7. & Pet. Naua. lib. 2. cap. 3. n. 381. Vnde meritò in hoc impugnantur à Naua. loco superius citato.

Eadem ratione constat; prolapsum fuisse Fr. Lodou. Lopez tomo 2. Instruct. Confess. cap. 56. quæst. 4. & alios quos ibi citat; dum asseuerat ab offenso non posse licitè expeti pecuniam pro offensa sibi facta, loco poenæ. Contra quos est Ioan. à Medina. de Contract. quæst. 29. & Couar. lib. 2. var. cap. 10. num. 7. vers. Secundum. Sicut enim potest offensus optare, vt offensor puniatur aliqua poena carceris, exilii, vel alterius huiusmodi; vt sic cohibeatur, ac emendetur offensoris superbia, temeritas, & audacia. Ita potest per eundem desiderari; vt poena sit pecuniaria; quia sepe plus ea timetur, & per eam nonnulli magis puniuntur. Et confirmantur prædicta per ea quæ diximus supra dicta Differentia 2. videlicet, iniuriam passum in Foro interiori non

teneri actionem iniuriarum remittere; per glossam receptam in capit. Si quis contristatus. 90. distinct. Secus dicerem, si animo vindicandi se, expeteret pecuniam. In quo casu debent intelligi DD. supracitati.

Sed est dubium non contemnendum, an possit offensor sub pacto, & obligatione civili obligare offensum propter mutuum; vt remittat sibi iniuriam? Et quidem Fr. Ludo. Lopez. loco superius citato, quæst. 4. vers. ultimo. censet non posse, nec licere; quia, inquit, illa actio iniuriarum, seu civilis obligatio, est pecunia æstimabilis in Foro exteriori; & sic consequeretur lucrum ex suo mutuo: quod non licet iuxta illud Euangelii. *Mutuum dantes, & nihil inde sperantes.* Sed debet esse remissio gratis facta; quamuis cum pacto nudo sit ab offenso obtenta.

Sed contrarium puto verius: cum Silu. & Nauar. supra; quia etsi illa civilis obligatio sit pretio æstimabilis; id est verum in Foro exteriori. Non tamen in Foro interiori, vt supra in principio diximus; quia reuera quod remittitur per illam actionem, non est debitum ante condemnationem. Vnde vere nihil acquirit offensor in remissione illa; sed tantummodo se à damno poenæ liberat. Quare existimo, præfatum mutuum fieri posse nedum præcedente pacto; sed etiam mediante scriptura publica.

Hinc cauendum est à Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 18. num. 9. & lib. 4. quæst. 13. num. 5. dicente, si debens Titio centum aureos, & ipse tibi infamiam, vel contumeliam æqualis æstimationis irroget, rectè te compensationem facere posse, nihil illi restituendo, si restituere non vult. Nō enim potest compensari debitum, quod est in potentia, quale est quod debetur ratione poenæ, seu iniuriæ illatæ; vt diximus verb. Compensatio. Differentia 3. num. 2. vers. Tertiò. & verb. Possessio. Differentia 5. num. 3. quamuis excusandus sit præfatus Doctor; quia si vera esset communis, quam defendit, quamq; supra vidisti; bene ex illa sequeretur hoc vltimum Dictum.

Restat respondere iis quæ pro contraria opinione sup. adduximus. Non igitur obstat primum. Nam omnia illa damna, quæ offensus

offensus sustinet, patitur occasione iniuriæ sibi illatæ, veniunt ei per accidens, & propriam culpam, & defectum mortificationis, & ideò sunt illi imputanda. Quia tenebatur iniuriam statim remittere quoad rancorem, & eius obliuisci, & diligere inimicum; iuxta illud Christi Saluatoris nostri Matth. 18. in fin. *Sic, & pater meus celestis faciet vobis; si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Et diximus sup. Differ. 2.

Præterea irreuerentia illa, seu contemptus personæ, quem considerat præfatus Rebel. est ipsa iniuria, quæ iam satisfieri iubebitur per Iudicem, si offensus eam petierit, intentans actionem iniuriarum civiliter (vt sup. diximus.)

Ad secundum respondeo verum esse ab iniuria recipi æstimationem in pecunia, tãquam damnum per eam illatum. Id tamen fieri in Foro contentioso: quia ad dictum Forum spectat actio iniuriatum, & eius

æstimatio, siue poena: non tamen ad poenitentiale, siue conscientiæ (vt sup. sœpe diximus.)

Ad D. Tho. respondeo, vt infra verb. Restitutio. Differentia 45. ad fin. vers. Ad tertium.

Denique obserua satisfactionem illam quam quidam ex parte aduersa fieri, & imponi debere putant: nempe vt vel oret pro iniuriam passo, vel honoret eum in absentia, loquendo bene de illo, & huiusmodi: magis esse de consilio, quàm ex obligatione; secundum Soto sup. col. 4. in prin. post vers. Quando verò. De venia tamen secus dicendum puto in multis casibus. Sed illa petitur ob reconciliationem, & charitatem violatam (vt etiam aduertimus dict. Differentia 45. in fin.) Vnde quando ignoratur iniuria, vt in adulterio, & similibus, nullo modo est petenda; cum charitas non sit violata: immo violaretur, si iniuria detegeretur.

R E P E T I T I O.

S U M M A R I V M.

E MENS rem alterius, vt domino suo restituat; potest in Foro iudiciali repetere

à domino pretium, & expensas in illam factas, si obseruet quæ hic annotantur.

D I F F E R E N T I A P R I M A.

E MENS rem furtiuam à fure, vel alio quocumque, non vt sibi retineat (quia id non licet, cap. Rapi. nam. 14. quæst. 5.) sed animo, & intentione, vt eam vero domino restituat; vel quia, eam aliter non erat amplius habiturus; aut non tali pretio (vt sæpe contingit in robariis factis per milites iniuste, & per fures, & latrones viarum, & in bellis iniustis, & aliàs.) In his, & similibus casibus talis emptor repetere potest à domino pretium quod dedit, & etiam expensas moderatas, si quas fecit, & interesse suum; quia vtiliter gessit negotium domini. Hæc omnia consequeretur in Foro iudiciali, secundum Host. in Summa. tit. de Poenit.

vers. Quid de prædam eumentibus. Anchar. regul. Peccatum. col. 13. Angel. verb. Restitutio. 1. nu. 5. Maior. in 4. dist. 15. quæst. 26. ad fin. Cepol. cautel. 10. Ioan. Lup. in Rub. de Donation. §. 65. num. 57 & magis communem opinionem, teste Couar. infra in fine; dummodò publice protestetur se ea intentione (de qua supra) emere. aliàs ei nõ crederetur, argum. l. Nefennius. ff. de Negot. gest. & l. 2. C. de Furt. & cap. vnici. Vt Eccles. Benefic. & docet Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. Dicto. 4. & Iacob. de Graff. lib. 2. cap. 93. num. 48. & Bossi. tit. de Furt. num. 50. quicquid in contrarium dicat Natta. consil. 436. cuius meminit Clar. §. Furtum. num. 27.

Sed

Repetitio.

Sed Couar. in regul. Peccatum. 3. part. in princip. num. 5. aliter putat dicendum; videlicet tunc demum posse prædictum emptorem agere ad pretium contra dominum; si dominus emptionem ratam habuerit, ex Bal. & Paul. in l. 1. ff. de Negot. gest. essetq; pretium datum, modicum; ac esset probabilis coniectura, quod dominus rem illam nusquam habuisset; nisi emptor eam a fure emisset. alias non, & est de mente Silu. supra.

Sed certè facta prædicta protestatione, non est dubium, quin dominus cogeretur ad pretium, actione negotiorum gestorum, concurrente paruitate pretii, & probabili coniectura, quod scilicet alias non esset

eam dominus habiturus; licet emptionem ratam minimè habuisset. Quod sanè etiam est de mente Couar. supra. quem etiam vide in dicta regul. Peccatum. 2. part. §. 1. num. 7. in princip. ubi dicit quoties non virtute bellica; sed commercio, res aliena ab hostibus pretio redimitur; dominus prior eam petere poterit, soluto redemptio- nis pretio, allegat l. Ab hostibus. in 2. C. de Captiu. l. In bello. §. Si quis seruum. ff. eodem. quod censeo indubitatum.

In Foro verò conscientiae, & poenitentiali, nulla requiritur protestatio, ad consequendum à domino rei pretium: cum in eo Foro suo simplici verbo credatur; iuxta not. verb. Poenitentia. Differentia 5.

SUMMARIVM.

SOLVTVM, vel promissum ex causa, quæ per inficiationem crescit: an repeti possit; vel rescindi.

DIFFERENTIA SECUNDA.

SOLVTVM, vel promissum ex causa quæ per inficiationem crescit, non repetitur. Textus est expressus in l. Ea quæ. C. de Condict. indeb. Exèplis hoc declaremus: vt si quis soluat damnum ab alio datum; scilicet, animal ab alio occisum. Vel legatum Ecclesie per errorem; quia re verà non erat relictum. Vel si filius tuus dedit aliquod damnum, & tu credens te teneri noxaliter; promissisti, vel soluisti; cum reuera non tenereris, vt in fi. Inst. de Noxal. Vel si mandasti procuratori tuo, vt daret Petro damnum, quod non dedit, sed alius; & tu credens datum à procuratore tuo; soluisti. In his, & similibus casibus qui crescunt per inficiationem: id est, soluitur duplum si negetur; vt Inst. de Obligat.

quæ ex contract. nasc. §. fin. & si soluitur, quod non debetur; siue per errorem iuris, siue facti; non repetitur.

Sed prædicta lex est contra naturalem æquitatem; vt dicit Bal. ibidem; nec habet locum in Foro conscientiae; quia non innititur veritati, sed præsumptioni. Præsumit enim lex soluentem damnum, non debitum; id facere per virtualem quamdam transactionem, nè litiget.

Vbi nota, quàm iura abhorreant lites, & foveant pacem: vt etiam, licet transactio fiat super lite ficta, & non vera: nihilominus foveatur à iure talis transactio: ita vt quod eius ratione soluitur, non recuperetur; sed denegetur repetitio.

SUMMARIVM.

FIDEIVSSOR simpliciter datus, non tenetur ad interesse.
Fideiussor soluens quod nudo tantum pacto

à principali promissum est, repetere potest solutum.

DIFFERENTIA TERTIA.

FIDEIVSSOR simpliciter datus, non tenetur ad interesse, secundum glossam 2. in cap. 3. de Fideiussor. nisi

quando datur in omnem causam &c. vt ibi. Vnde si soluat interesse; de iure Fori, & in iudicio exteriori, non repetit solutum à debitoribus.

bitore: quamuis ipse principalis debitor ad ipsum teneretur. quia sibi imputandum; quoniam soluit quod soluere non tenebatur.

In Foro verò poli, & conscientie per viâ denunciationis Euâgelicę poterit recuperare à debitore id quod soluit; dummodò ipse debitor ad ea soluenda teneretur, secundum Silu. verb. Fideiussor. quæst. 13.

Conferunt quæ dicemus in seq. differentia, quæ est similis.

2 Faciunt etiam quę habentur in Indice Cōmun. opin. sub verb. Fideiussor. in medio, & se refert ad 1. tom. pag. 467. A. (quem locum inuenire non potui.) vbi dicitur, fideiussorem soluentem quod nudo pacto tantum promissum erat à principali, repetere posse solutum.

SUMMARIVM.

FIDEIVSSOR simpliciter datus; si soluat vsuras; an repetere eas possit.

DIFFERENTIA QVARTA.

FIDEIVSSOR obligans se simpliciter sine iuramento, pro aliquo recipiente pecunias; si fortè vsuras soluerit vna cum debito principali: nō poterit postea in Foro iudiciali à principali debitore eas repetere; quia erant indebitæ; per tex. in cap. Debitores. de lueiur. Vnde cogi non poterat eas soluere, si excepisset contra vsurarium. per tex. in l. Exceptionem. ff. de Fideiussor. l. Si per imprudentiam. ff. de Euiction. Vnde sibi imputet, si soluit quod non erat obligatus. Ita glossa, verb. Indemnem. in cap. Peruenit. de Fideiussor. & ibi Abb. num. 10. vbi secus dicunt, quando iurauit eas soluere.

In Foro verò conscientie tenetur debitor principalis dictas vsuras soluere; quia de-

bentur fideiussori, vt interesse damni emergentis, quod passus est fideiussor causa eius. Ita singulariter Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 4. num. 164. Sed cum culpa sua inciderit in prædictum damnum: dubia mihi redditur huiusmodi opinio. Ideò dic melius cum Silu. verb. Fideiussor. quæst. 13. ad fin. nimirum prædicto in casu, si fideiussor promisit soluere vsuras sciente, & consentiente debitore, eò ipsò intelligi debitore mandasse vt soluat, per l. Si procurator. ff. de Condict. indeb. & ideò potest fideiussor in conscientia, secundum Theologos, eas repetere. quod intellige, scilicet per viam denunciationis Euâgelicę, vt in supra proxima differentia diximus. Secus si non promisit, & eas soluit.

SUMMARIVM.

1 **EMENS** rem furtiuam mala fide, non potest eam reddere furi, vt pretium recuperet, in Foro iudiciali.

2 Secus in Foro conscientie: etiam si sciat domino non redditurum; licet multi contra.

3 **Emens** rem furtiuam scienter, an possit eam alteri vendere.

4 **Statuta**, vt emens publice rem, etiam furtiuam, non teneatur eam reddere domino, nisi pretio soluto; sunt in Foro cōscientie irrita.

5 **Emens** publice rem vigore dict. statuti, & eam vendens, ad quid teneatur domino.

6 **Vitium furti** non purgatur, licet res furto subtracta per multas manus transeat.

7 **Priuelegium**, vulgo dictum, Cognouerūt proceres, quod habet Cathalonia, non habet locum in Foro conscientie.

8 **Secretum** quod quis scit, non potest alicui manifestare si est alicui iniuriosum.

DIFFERENTIA QVINTA.

1 **EMENS** rem quam sciebat, vel probabiliter credebatur, aut credere debebat esse furtiuam; in Foro exte-

riori non potest eam restituere furi venditori, vt pretium ab eo recuperet; quia esset contrectare rem alienam inuito domino; quod

Repetitio.

quod est à iure prohibitum. l. 1. §. Furtum. ff. de Furt. l. In re furtiua. ff. de Condict. furti. l. Sed & si. 25. §. Si ante. ff. de Peti. hæred. l. Si liberam. C. Quod cum eo. Sicut enim non potuit emere à fure; quia sic contrectaret rem alienam inuito domino: sic eadem ratione nō potest eam eidem furi reuendere; sed tenetur eam domino reddere; etiam nullo sibi reddito pretio; iuxta l. Si mancipium. C. de Rei vendi. & l. Inciuilem. C. de furt. tradit lul. Clar. in §. Furtum. num. 27. Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 2. col. 4. §. Contra hanc.

In Foro verò conscientie potest rem eidem furi restituere, & ab eo pretium recuperare, si possit; cū sibi potius, quā alteri consulere teneatur; secundū Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. Dicto. 1. vers. 3. Ange. eod. verb. in 1. num. 1. Nauar. cap. 17. num. 84.

Quamuis contrarium teneant Medi. de Contract. quæst. 10. Mercad. tract. 4. de Restitutione. cap. 14. fol. 209. col. 2. & quidam. P. Fernan. Perez Societatis Iesu, quem refert, & sequitur P. Fern. Rebel. de Obliga. iust. lib. 2. quæst. 9. num. 6. & q. 14. num. 45. & Soto vbi sup. Sed tene primum.

Et ratio diuersitatis in vtroque Foro est; quia hic emptor, quamuis mala fide emerit, & consequenter teneatur domino ad rem restituendam, tam ratione iniquæ acceptionis; quā ratione rei acceptæ. Si tamen eam furi restituat; iam non tenetur nisi ratione iniquæ acceptionis: hæc autem in poenam criminis statuta est. Et ideo nō obligat in conscientia. Manet igitur securus in conscientia restituendo rem furi; quia sic remanet deobligatus à rei restitutione, tametsi possit conueniri à domino in Foro contentioso ad pretium recuperandum, ratione prædictæ iniquæ acceptionis, & criminis commissi; si res non compareat; nec fur, à quo valor rei condicatur, vt docet Mercado vbi sup. & probatur optimè arg. l. fin. §. 1. ff. Quæ in fraud. vbi gener tenetur creditoribus ad restituendum valorē dotis, si sciens fuisse datam à socero in fraudem dictorum creditorum; eam restituerit uxori, seu socero. Et sic intellige quæ circa hoc tradunt Nauar. conf. 7. de Furt. & Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1.

Videtur autem peccare restituendo furi quem scit domino non redditurum per dicta sup. num. 1. Sed tu tene contra; dummodò inducat illum ad rem domino restituendam; vt est de mente Doctorum superiorum citatorum. Licet enim peccauerim ré à fure emendo: non tamen iniquè ago, nec pecco, consulendo potius mihi, quā domino rei. Charitas quippe benè ordinata incipit à se ipso, & vnusquisque arctius est sibi obligatus, quā alteri. Faciunt not. verb. Restitutio. Differentia 22.

Sed obseruandum est, dubium supra tractum, an scilicet possit res empta à fure, restitui eidem, nec ne; esse vix practicabile. Vnde miror Doctores grauissimos super eo diu desudasse. Videmus enim, ductrice experientia, prædictos fures statim, re vendita, vel fieri inuisibiles; vel pretium continuo expendere; ita vt emptor vix habere possit spem ipsius pretii ab eis recuperandi. Et sic frustra quæritur de eo, quod vix in practica contingit.

Magis dubitandum erit, an præfatus emptor malæ fidei, vel etiam bonæ fidei; vbi sciuerit rem esse alienam; possit illam alteri vendere pro pretio recuperando; vel an teneatur eam statim domino reddere, & sic amittere pretium, si à fure ipsum recuperare non possit.

Et augendo difficultatem addo alicubi esse consuetudines, vel statuta, per quæ si res veneat in publico incātu, vel publicè in mercato; vel per cursorem publicum, & publicè; emptores sunt securi quoad pretiū. Nā si postea appareat quod sit furtiua, & à domino petatur: non tenentur eam ei reddere, nisi soluto pretio. De prædictis statutis, & consuetudinibus agit Paul. de Cast. conf. 424. incip. Ad primum. vol. 2. Silu. vbi sup. vers. Primo. Cancer. 2. par. Var. cap. 1. num. 16. Micha. Ferrer. 3. par. Obserua. cap. 518. ad fin. Quid igitur dicendum si emptor vendat rem alicui, modo supradicto? Erit ne securus?

Et pro clariore intelligentia subiiciam casum, super quo fui consultus. Quidam emerat asinum a quodam viatore bona fide (puto nihilominus ex pretio potuisse dubitare, & suspicari esse furtiuum) post paucos tamen dies intellexit dominū asini quærere

querere ipsum. Vnde emptor statim vendidit illum alteri, in oppido propinquo, ubi consuetudo erat ut recuperaretur pars pretii à dominis. Requisitus igitur an ille venditor teneretur ad restituendum totum pretium. Respondi affirmatiuè. Nam nec ille secundus emptor potuit vigore dictæ consuetudinis recuperare partem pretii à domino, (quia tales consuetudines, & statuta sunt contra bonos mores, secundum Silu. suprâ, & fundatæ in auaritia & cupiditate, cum magno damno & præiudicio tertii) nec iste venditor potuit uti dicta cautela; quia ut cognouit asinum esse furtiuum, non potuit ipsum vendere; sed restituere domino eius, & patienter sustinere iacturam pretii quod soluerat furi; sicque teneri restituere secundo emptori pretium quod ab eo habuit, si nihil detraxerat à domino. aliàs ipsi domino debebat reliquum reddere, per notata verbo Emptio. Differentia 7.

Ex quibus patet responsio ad dubium suprâ adductum, nempe non posse quemquam vendere alteri rem furtiuam (etiam vigore dict. statutorum) pro recuperatio suo pretio; sed teneri rem domino restituere. Quia aliàs esset correctio rei alienæ inuito domino, & sic committeret furtum, ut in §. Furtum. Instit. de Obligat. quæ ex delict. nascuntur. Nec posset emptor à domino petere pretium vigore dictorum statutorum in Foro conscientiæ; licet in Foro contentioso censeantur utilia, & ideò defendantur à prædictis Doctoribus, excepto Silue. Nā (ut dicunt) sunt facta fauore publici commercii, ut homines inuitentur ad vendendum, & emendum, certi quod ita ementes, saltem in pretio seruabuntur indemnes. Sed hoc non attenditur in Foro animæ, maxime cum damno veri domini rei; nisi ut reddatur cuique quod suum est; præsertim cum rem per iniuriam amiserint. Furtum enim non purgatur, etiam si per plures manus, & diueras personas quoquo modo res furto

sublata transeat. l. Sed ubi. ff. de Mino l. Sed et si lege. §. Si ante. ff. de Peti. hered. & diximus verbo Peccatum. Differentia 29. n. 2. Conducunt que diximus verbo Bona. Diff. 6. ubi nec pro inuentione rei perditæ potest aliquid peti à domino. Quanto minus peti poterit à prædonibus, seu furibus; quales sunt omnes qui inuitis dominis, scienter, res alienas cōtrectant? Agat igitur emptor contra venditorem de euictione; iuxta notata sub verbo Emptio dicta Differentia 7. & sic ex eo consequetur pretium, quod à domino rei petere in conscientia non potuit, non obstantibus præfatis statutis. Vide simile verbo Contractus. Differentia 11.

7 Ex quibus etiam constat privilegium, vulgò dictum, *Recognouerūt Proceres* (quod est in 2. volumine Constitut. Cathalonæ) quo cauetur ut nemo possit repetere rem aliquam ab illo qui emit eam publicè, & per cursorem publicum; nisi refuso pretio; non habere locum in Foro conscientiæ, sed tantum in Foro contentioso.

8 Volo hic obiter quiddam valde quotidianum aduertere, nimirum sicut non licet furi, nec aliis in infinitum quis sciunt rem esse furtiuam, eandem alienare, nec cōtrectare inuito domino; nec purgari furtum, tametsi per plures manus scienter transeat: nihilominus posse eam à domino euinci, & agi actione furtiva in eam; ut docet Silue. verb. Restitutio. 3. quæstione 7. in primo Dicto, in principio; per iura suprâ proximè citata. Sic si quis aperuerit literas alicuius, ex quibus aliquod secretum intellexit, obligans sub peccato mortali ad ipsum tacendum, & occultandum: vel si ei reuelauit aliquid simile; teneri tam ipsum, quam alios qui ab ipso id cognouerint, seruare illud sub secreto; & non manifestare aliis sub poena peccati mortalis. Quod dolenter referimus, quia multi in hoc peccant.

SUMMARIVM.

1 **F**ILIVS FAMILIAS seruans patri, & eius bona augens: an possit post

mortem patris, recuperare ab hereditate, & fratribus mercedem: nec ne.

Ddd

DIFFE-

DIFFERENTIA SEXTA.

FILIUSFA M. seruiens patri suo, & suo labore augens eius bona, & hæreditatem ex bonis eiusdem, nulla facta protestatione, nec conventionione cum ipso: in Foro exteriori non poterit à cohæredibus fratribus petere mercedem suorum laborum, quam quivis alius famulus extraneus lucratus fuisset. Quia censetur fecisse servitia amore filiali, & non propter mercedem. argum. l. Nescennius. ff. de Negot. gest. & l. 1. & l. Alimenta. C. eod. docet Nauar. cap. 17. num. 144. 145. & 148. Bal. in l. Cum oportet, num. 10. C. de Bon. quæ liber. Paul. in l. Diuortio. nu. 10. ff. Solut. matrim. sequitur Valasc. de Partition. cap. 13. num. 182. dicens, propter simultaneam cohabitationem, & sustentationem, deberi patri operas, si quas filius in rem sui patris impenderit.

In Foro verò cōscientiæ, si verè fecit prædicta servitia speràs à patre propter ipsa aliquam remunerationē; verbi gratia quòd melioraret eū in tertio, & quinto; vel quòd aliquam donationem ei faceret; aliàs non ita laborasset: videtur secretò posse sibi satisfacere de prædictis servitiis, si alii fratres & cohæredes non collaborarunt. Ratio est, quia quod filius suo labore, & industria, seu arte in vita patris acquirit, illius est quoad proprietatem; licet ususfructus sit patris; vt diximus suprà sub verbo Bona. Differen. 2. dummodò pater habeat vnde se alat. l. Si quis à liberis. §. Idem. ff. de Liber. agnoscē. & dict. l. Nescennius. cum aliis citatis à Na-

uar dict. num. 144. Ergo poterit illud recuperare, & secretò accipere, quando nequibit ex defectu probationum aliter illud obinere; per notata sub verbo Possessio. Differen. 5. Non enim tenetur filius seruire patri in prædictis laboribus, quando habet pater vnde alatur; per iura suprà proximè relata. Quò fit, vt tantò plus, quàm ceteri fratres debeat habere de bonis paternis, quantò plusquàm illi in eis quærendis, & augendis, laboravit; aut certè tantū, quantū mercedis solui deberet alii extraneo, qui tantumdē laboraret. vt notat Naua. in dicto num. 144. Quod est memoria retinendum; quia quotidianum.

Intellige tamen prædicta vera esse, cum filiusfam. fecit patri in bonis eiusdē aliqua servitia specialia, talis conditionis, vt pater in iudicio cōueniri posset ad remunerationem; vt notat Coua. in c. Cum in officiis. nu. 11. de Testa. Nam pro administratione ordinaria, nullum stipendium, etiam in conscientia, debetur ei; tametsi multa lucratus fuerit; quia omne lucrum ex bonis patris consecutum spectat ad patrem. glo. recepta verb. Ex eius. in l. Cum oportet. C. de Bonis quæ libe. & cum filiusfam. sit in patris potestate; & ab eo alatur; tenetur ei deseruire gratis; vt post Valascum sup. docet Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 1. quæstione 8. numer. 36. iuncto numer. 48. Vide ad suprà dicta Anto. Gom. ad l. 29. Tauri. numer. 23. & conducunt tradita verbo Obligatio. Differentia 4.

SVMMARIVM.

E Mens cum pacto de retrouendendo; an possit recuperare tempore reemptionis impensas factas in scriptura tabel lionis; & sisa, seu gabella.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

IN contractibus emptionis, & venditionis cum pacto de retrouendendo; communiter solet apponi per tabeliones, vt in casu reemptionis, ipse primus venditor soluat emptori impensas, tam pro gabella; quàm pro instrumen-

to, factas. & ita vidi practicari in Regno Portugalliæ.

Quod certè nullo modo licitum est in Foro cōscientiæ. quin immò tenetur emptor ad restitutionē prædictarum impensarum. Ratio est, quia præfata impensæ, per emptorem

rem factæ fuerūt pro sua vtilitate & cōmodo. vnde ratio postulat, vt nō teneatur venditor ad eas soluendas: quia qui sentit commodū, sentire debet & damnum. Reg. Qui sentit. de Regu. iur. lib. 6. l. Secundum naturam. ff. eod. & habetur in l. Eum qui. in prin. ff. de Iureiu. Nec ferendū est, vt quis lucrū velit amplecti; & onus penitus subire recusset. l. vnic. §. Pro secundo. de Caduc. tollē. Et ita contra prædictam practicam, seu veriū abusum, tenet Albe. de Rosa. l. Dissolute. C. de Condict. ex lege. Bal. & Saly. in rub. C. de Rebus cred. Idē Bal. in l. Si prædiū. C. de Aedilit. actio. Cepol. in tract. de Simula. cōtra. n. 42. & Cagnol. in l. 2. n. 144. cū sequēt. C. de Pact. inter empto. & vendi. & not. in l. Debet. ff. de Aedili. edicto.

Nec obstat dict. l. Debet. (quæ forsan dedit causam præfato abusui) quatenus vult; quod reēptor teneatur primo emptori restituere illud, quod soluerat pro gabella & proxenetis. Nam illud idē fuit, quia contractus fuerat resolutus ex culpa vēditoris; quia res vendita, erat morbosa, vel aliās vi-

tiosa. At in nostro casu contractus resolutur, non ex culpa venditoris; sed ex pacto & voluntate vtriusque contrahentis.

Cū ergo omnes impensæ in prædicto primo contractu factæ, spectarēt ad ipsum emptorem; vt notat Cepol. dict. tracta. nu. 41. & fuerint factæ pro vtilitate & commodo eiusdem: & ex eo contractu lucratus sit pensiones, seu fructus rei emptæ: resque nō fuerit emptæ pro illo iusto pretio, quod res valebat; si aliās sine illo pacto de retrouēdendo fuisset vendita: nulla subest ratio ad obligandum reemptorem ad soluēdas præfatas impensas. & ita indubitanter teneo. Quod tene mente, quia quotidianum. Verū ignorantia, quam hactenus habuerunt, qui prædicta obseruarunt; & consuetudo, & obseruantia Regni, eos excusat à peccato: vt in simili diximus verbo Peccatum. Differ. 30. vers. Quod si negetur. quamuis non à restitutione. Faciunt notata per Rodrig. verbo Vsur. cap. 105. conclusione 8. ex Naua. Cons. 20. de Vsur.

SVMMARIVM.

1 POSSESSOR bonæ fidei impensas viles non recuperat à domino rei impotente, & paupere.

2 Benè tamen in Foro conscientie, si ad pinguiorem fortunā deuenierit. quod in casu, etiā in Foro iudiciali condemnabitur.

DIFFERENTIA OCTAVA.

POSSESSOR bonæ fidei, impensas viles in re aliena factas recuperat à domino in tribus casibus, de quibus in l. In fundo. ff. de Rei vendi. nēpe quando dominus eas esset factururus: vel rem mox esset venditurus: vel est potens ad dictas impensas, seu melioramenta soluēda. Secūs verò si est pauper. Itaque si dominus rei est pauper, & impotens ad melioramenta soluenda, non cogitur in Foro iudiciali ea satisfacere: quia ad nullam præfatarum impensarum refectionem tenetur: & sic possessor quantumvis bonæ fidei eas amittit. solum ei datur potestas seu facultas eas abradendi, si sine præiudicio rei tolli possunt; & dummodo abstracte, sint sibi viles, aliās non. hæc omnia probantur in d. l. In fundo. 38. ff. de Rei vendi. datque text. rationem

huius vltimi Dicti; nēpe, Ne alioquin si solvere cogatur; laribus, sepulchrisq; auitis illi carendum sit. Idem probat text. in l. Vtiliū. ff. de Impensis. Iniquum enim (inquit) est, cōpelli mulierē rē vendere, vt impensas in eam factas solueret, si aliunde solvere non potest. Quod summam habet æquitatis rationem. & docet Bart. & Bal. dict. l. In fundo. dicitq; communem Anto. Gom. ad l. 46. Tauri. nu. 2. subscribit Barbo. l. Diuortio. §. fin. ff. Solut. matrim. in 1. p. n. 67. vbi allegat aliam l. concordantē ad prædictas, nēpe l. Si seruos. ff. de Pigno. actio. & latius num. 100. cum sequentib. vbi tradit aliam rationem, nēpe quia talis impēsa respectu istius domini, vtilis censi non debet. per d. l. Si seruos. & l. 3. §. Sed si mutua. ff. de In rem. vers. l. Impensæ. 78. ff. de Verbo sig. & d. l. Vtilium.

Ddd 2

ln

Repetitio.

2 In Foro verò conscientie contrarium tenet Rebel. de Obligat. iusti. 2. part. lib. 7. quæst. 2. num. 3. ad fin. & num. 4. in hoc sensu, scilicet ut teneatur pauper præfatas expensas reficere, cum ad pinguiorē fortunam deuenit. Nā idem in meliorationibus iure emphyteutico sine dolo factis, tenet Valaf. quæst. 25. de Emphyteusi. num. 10.

quod credo esse sine dubio, quia iura præcitata fundant se in paupertate; qua cessante, sicut contrarium statuitur in potente, & diuite tempore traditionis rei; ne ex iactura aliena ditescat: idē statuendū esse in paupere postea potente, eadē equitatis ratio suadet. quo in casu etiam in Foro iudiciali condemnandum fore censeo.

SUMMARIVM.

CREDITOR remittens debitori partem debiti, ut reliquum statim soluat; an possit nihilominus remissum repetere.

DIFFERENTIA NONA.

1 SÆP E in facto contingit, ut creditor; vel quia habet malum debitore; vel ob aliquam necessitatem præsentem, qua premitur; vel rogatu ipsius debitoris; soleat facere aliquā remissionē, ut reliquum sibi statim solvatur. In his, & similibus casibus, non est tutus in conscientia præfatus debitor; tum quia d. remissio non fit ex mera liberalitate. tum quia si fiat ob solam solutionis anticipationem, est v-fura, secundum D. Thom. & alios relatos à Naua. c. 17. num. 230. & à Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 9. quæst. 13. conclus. 1. tum quia fit ob turpem causam.

Vnde secundum Iacob. de Aret. Ludou.

Roma. Alex. & Ias. in l. fin. ff. de Condict. ob turp. caus. quos refert & sequitur Hyppol. Singu. 432. etiam in Foro iudiciali non est tutus dictus debitor; quia potest creditor repetere illud quod remisit, per cōdictiōnem ob turpem causam.

Sed quicquid isti dicant, nunquam vidi nec audiui, post factam dictam remissionē, debitorem conueniri ad reliquum remissum. Vnde puto in hoc faciendam esse differentiam inter vtrumque Forum, saltem ex communi usu, & obseruantia. Confirmantur hæc per not. verbo Remissio iniuriæ. Differentia 6.

SUMMARIVM.

1 MINOR in spiritualibus, si lædatur; an restituatur.

DIFFERENTIA DECIMA.

1 TITVLII, de Restitutione in integrum. ff. C. & Decretal. locum tantum habent in Foro iudiciali: non tamen quoad ea quæ spectant ad animam, & ad Forum poenitentiale, in quo non datur restitutio in integrum, licet favore animæ quis renunciauerit omnibus quæ possidet, & renunciando seculo; ut fit per ingredientes Religionem. ad not. per Siluest. verbo Minor. & per Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 1. quæstione 8. numer.

50. ubi quod post tempus probationis in Religione non restituatur: quia in spiritualibus tamquam maior admittitur iuxta glo. in l. Ait Prætor. verbo Quid aliud. ff. de Mino. melius probat text. in capit. 2. de Iudi. lib. 6. Sed quod in aliis, extra casum ingressus Religionis, restituatur si lædatur; docet post alios Panor. in cap. fin. num. 8. ad fin. de Confes. & latius in capit. Ex parte. num. 12. cum sequentib. de Restitutione spoliat.

SUMMA-

SUMMARIVM.

MAIOR 20. annis, sed minor 25. si se in servitutem venire patiat, & in eo circumueniatur; an restitui possit in integrum.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

MAIOR viginti annis, si minor sit 25. annis, & se ipsum venire patiat; non restituitur in integrum. Text. est sing. & vnicus in iure in l. Si ex causa. 9. §. Papinianus. ff. de Minorib. cuius verba sunt, *Papianus ait, Si maior annis viginti, minor autem 25. se in servitutem venire patiat, id est si pretium participatus est, non solere restitui. Et hoc merito, quoniam res non capit restitutionem, cum statutum mutat.* Vbi text. iuncta ibi glo. insinuat rationem huius admirabilis decisionis. Quia nimirum qui fit servus, non solum mutat, sed consumit suum statum l. Cognitionum. 9. ff. de Variis & extraord. cogni. Adeo ut iam de iure pro nihilo reputetur. l. Quod attinet. ff. de Regul. iur. & not. glo. in §. Servitus. Inst. de Iure persona. & ibi Aldobrandi. Ad idem vide l. Et servorum. ff. de Statu hom. l. Si ministerium. l. Non ideo. C. de Liber. au. l. Liberis. §. Si quis sciens. ff. eod. l. Si quis filio. §. Irritum. ff. de Iniust. rup. l. 1. ff. Qui ad liber. l. 1. tit. 21. Part. 4. Gregor. Lop. in l. 5. tit. 19. Part. 6. in glos. 1. Mauri. in tractat. de Resti. in integr. cap. 242. Caldas Pereyra in l. Si curatorem habens. verb. Hunc contractum. num. 29. C. de In integ. resti. Sfortius Oddo de In integ. resti. quæst. 58. art. 5. nu. 38. quos refert Balthas. Gomez in tracta. de Potesta. in se ipsum. lib. 2. cap. 17. num. 7. & sic nullam habet personam in iudicio, ut dictam restitutionem in integrum intentare possit. Quod est certe mirabile, secundum Bal. &

Ange. in d. l. Et servorum. ff. de Statu homi. ut facilius quis alienet se ipsum, quam sua; & ut possit quis bona sua reuocare; non autem se ipsum. Quod etiam tam mirabile dicit Mencha. lib. 1. Controu. illust. cap. 9. nu. 11. ut monstruo simile sibi videatur. Refert Gom. sup. lib. 1. cap. 2. num. 7.

In Foro verò conscientie, secus dicendum est. Nam nulla patitur æquitas, nec etiam ratio, ut detur restitutio in integrum prædicto minori aduersus adoptionem de se factam, si in ea circumuetus sit; ut in l. 3. §. Si quis minor. ff. de Minor. vbi de minori præiudicio agitur; & ea denegetur si veni se dari patiat; & in ea læsus sit. Et ita contra Papinianum tenet Rebus. tit. de Restit. & releuam. art. 1. gloss. 2. num. 19. in 2. tom. ad leges Gallicas, quem sequitur Gomez sup. in fin. Nec enim iura civilia in his Regnis iurisdictione, & autoritate quemquam constringunt; sed tantum quatenus rationi consentanea sunt, illis in vim rationis utimur, ut post Bald. in cap. fin. numer. 25. de Consue. & alios, docet Afflict. in Prælud. constit. quæst. 2. num. 4. & quæst. 20. num. 5. Pala. Ruui. in Introductione ad rub. de Donat. inter vir. n. 16. Plaça de Delict. cap. 1. num. 24. Burgos de Paz in l. 1. Taur. num. 513. & 543. Pinel. 2. par. Rub. C. de Bonis matern. num. 12. Balthas. Gom. sup. numer. 8. Qua ratione censeo in utroque Foro tenendum esse contra sententiam Papiniani.

SUMMARIVM.

QUI se venire passus est, & pretium domino reddit; an possit compellere illum, ut ipsum recipiat, & eum liberet.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

PATIENS se venire, ut pretium participet, & cum eo negotietur (quod in hoc casu facere posse tenet Portius

numer. 7. & Aldobrandi. in §. Serui. Inst. de Iure persona. limitantes in eo regulam l. Placet. ff. de Acqui. hæred. & §. 1. Inst. de His qui-

Ddd 3

Repreſalia.

qui ſunt ſui.) in Foro externo, ſi pretium domino reddat, cogere non poterit dominum, vt illud recipiat, & libertate eum donet. Ita tenet Iaſ. in Addit. ad Portium in dicto §. Serui. litera L. & ibid. Aldobrandi. numer. 17. Ratio eſt, quia iam eſt effectus emptoris, & ſine eius voluntate auferri ab eo non debet. l. Id quod noſtrum. ff. de Regul. iur. præſertim quia non meretur iuuari, qui exigui lucri cauſa, venire ſe paſſus

eſt. Item quia nemo compellitur vendere. l. Nec emere. C. de Iure delibera.

In Foro verò conſcientiæ tenetur dominus ipſum pretium recipere, & ſeruum liberare; quia æquitas id ſuadet: per quam, etiam in Foro externo, exemplo diui Hadriani in l. 2. ff. Si libert. ingenu. iudicè debere permittere, pretiū reſtitui, & emptorē cogere recipere. tenet Balthaſ. Gomez de Poſſeſt. in ſe ipſum. lib. 2. c. 17. nu. 18. in fin.

R E P R A E S A L I A. S V M M A R I V M.

REPRAESALIA an ſint licitæ in vtroque Foro.

DIFFERENTIA PRIMA.

CONSEQUENS debitum per repreſalia, ab eo qui non erat obligatus; in Foro exteriori ſecurus eſt, dum non fit ſibi iuſtitia contra verum debitorem ſuum. argu. capit. Dominus. 23. quæſt. 2. ibi, *Sic gens, vel ciuitas pleſtenda eſt, quæ vindicare neglexerit quod à ſuis improbè factum eſt.* Idem habetur in l. 4. tit. 7. Partit. 5. & ita ſæpe practicitur. Permitteri quippe non debet, vt vlli denegetur iuſtitia ſua; nec vt quis retineat alienum, inuito domino.

In Foro verò conſcientiæ non eſt tutus ſecundum Guidon. quem refert & ſequitur D. Antonin. 3. part. tit. 4. §. 1. Nam quid debent mea bona debitis Petri, vel Ioannis? Item quia præſatæ repreſaliæ, ſeu pignorationes, ſunt contra equitatem naturalem, vt dicit text. in capit. 1. de Iniur. lib. 6. Eſt enim iniquum nimis, vt quis grauetur odio alterius. contra regul. Non debet. de Regul. iur. lib. 6. & vt quis locupletetur cum iactura aliena. contra regul. Locupletari eodem tit. & lib. Ad hæc ſunt contra regul. *Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* de qua

in capit. Dilecti. de Maioritate & obedientia.

Sed eſſe licitas præſatæ repreſalias, etiam in Foro conſcientiæ, probant plures citati à Couar. in Regul. Peccatum. 2. par. §. 9. numer. 4. verſic. Hinc denique. Requiritur tamen vt in eis ſeruentur quæ ad bellum iuſtum deſiderantur; nimirum vt ab eo Principe indicentur, qui bellum indicare poteſt. Secundò, vt interueniat cauſa iuſta; puta illam Reſpublicam aduerſus quam indicuntur, neglexiſſe vindicare quod à ſuis improbè factum fuerit. His ſeruatis, in vtroque Foro licitæ ſunt.

Denique circa prædictas repreſalias, ſeu pignorationes, vide optimè per Iacobum à Canibus in tractatu de Repreſaliis, qui eſt in 17. volumi. Tractat. fol. 16. colu. 3. vbi in 1. parte à numer. 20. ponit ſex caſus, in quibus iuſtè poſſunt repreſalia concedi. & 34. caſus, in quibus non poſſunt iuſtè concedi. Vide etiam latè de iſta materia per Guido. Papam quæſtione 32. cum duabus ſequentibus. & conſ. 175. & conſ. 209. & per D. Antoni. loco ſuperius citato.

RESTITV.

R E S T I T V T I O.

S V M M A R I V M.

- 1 **D**E B I T V M ex sola charitate non obligat ad restitutionem; ut per exempla hic videbis: sed tantum debitum ex lege, & præcepto iustitiæ.
- 2 Ad Forum conscientie spectat debitum, non solum ex æquitate, sed etiam ex lege iustitiæ.

D I F F E R E N T I A P R I M A.

1 **O** B L I G A T V S ex sola charitate, quæ tantum respicit Forum interius (ut diximus verb. Debitum. Differentia 1.) ad nullam tenetur restitutionem. Solummodò quippe inducit restitutionis necessitatem obligatio qua quis lege, & præcepto iustitiæ astringitur, ut docet D. Tho. 2. 2. quæst. 62. artic. 1. iuncto artic. 7. Caiet. dict. artic. 1. Adrian. quodlib. 11. quæst. 1. & in 4. in tract. de Restit. quæst. 1. ad fin. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 5. Sot. lib. 4. de iust. quæst. 7. art. 3. Paul. Comitol. lib. 1. resp. Moral. quæst. 85. num. 4. Dicit communem Theologorum Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 3. num. 5.

Hinc collige ad nullam teneri restitutionem qui cum posset illæsum aliquem à damno seruire, id omisit; nisi esset officialis publicus; ut sunt Iudex, Alguazilli, & alii ministri iustitiæ qui tenentur crimina, & iniurias auertere. Conscius item furti, si est persona particularis; licet peccet non manifestando furem; non tamen tenetur ad furti restitutionem; nisi habeat officium publicum cuius ratione ad id teneatur, ut docet idem D. Thom. dict. art. 7. vel nisi omittat sine iusta causa parere monitorio publicato ad reuelandum aliquod furtum. Nam qui sciuerit illud, & sine suo damno potens illud manifestare Iudici, omittat; si ob eius silentium dominus rerum furto ablatarum, eas minime recuperauerit: isto in casu teneretur de suo restituere valorem furti. Ita sing. Gutierrez in quæst. Canon. lib. 1. cap. 11. num. 21. circa med. Pedraza in 7. præcepto Decalogi. §. 15. quos refert, & sequitur Anto. Lazarius in tract. Canonica. quæstio. sectione 1. quæst.

14. num. 5. Et ratio est, quia tunc est obligatus ex iustitia manifestare furtum propter mandatum Superioris. Et confirmantur supradicta per ea quæ dicit Rebel. de Oblig. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 13. & 56. ubi dicit, Quamuis scias nomine tuo damnum inferendum, nec tamē impediās, esto commodè possis; peccabis quidem contra charitatem; non tamen contra iustitiam: ac proinde ad restitutionem non teneberis; nisi ex officio damnum impedire tenearis. Idem docet Azor par. 3. lib. 4. cap. 16. quæst. 2. Adde not. infr. Diff. 38.

Sed cōtra regulam supra in principio positam faciunt quæ diximus verb. Obligatio. Differentia 2. ubi filiusfam. non obligatur patri ex furto per legem iustitiæ, & tamen tenetur in conscientia restituere. faciunt item multæ aliæ differentiæ, quales sunt sub verb. Damnum. Differentia 6. & sub verb. Iudex. Differentia 4. & infra hoc verb. Differen. 16. & sub verb. Usura. Differentia 7. & aliæ multæ, quibus tenetur quis ad restitutionem in Foro conscientie; non tamen de lege iustitiæ. Nisi dicas per legem iustitiæ non intelligi tantum illam quæ spectat ad Forum iudiciale; sed etiam illam quæ spectat ad Forum conscientie: ad quem nedum pertinet id quod æquum est; sed etiam id quod iustum. ut verb. Locatio. Differentia 8. & constat ex Soto lib. 7. de iust. quæst. 2. art. 1. col. 5. §. Quod si verbum. Vbi agens an simplex promissio obliget ad mortale in re graui, & tenens quod sic: opponit contra, D. Thom. dicere non obligare, nisi de honestate. Cui respōdet non accipi ab eo honestatem, ut excludat iustitiam; sed ut excludat ciuile Forum; idest non negare quin sit obligatio iustitiæ; sed

Restitutio.

sed tantum non posse quem per eam in Foro iudiciali conveniri. Ex quibus verbis collige obligationem in conscientia quæ oritur ex simplici promissione, esse etiam

obligationem iustitiæ. Et sic aliud est quem esse obligatum in conscientia, & aliud esse tantum obligatum ex sola charitate.

SUMMARIVM.

RES aliena si subtrahatur à iusto possessore; in Foro exteriori restituenda est eidem, & non vero domino.

2 *Secus in Foro conscientie, in quo potest restitui domino. Sed contrarium resolvitur.*

DIFFERENTIA SECUNDA.

RES aliena possessa à creditore, de positorio, commodatario, conductore, custode, & similibus: si furto auferatur ab eisdem; restitutio ipsis facienda est in Foro exteriori. 1. Si quis conductionis C. Locat. l. Bona fides. ff. Depositum. l. Cuius. l. Sui. l. Itaque fullo. §. Sed si res pignori. ff. de Furt. Ratio est, quia interest prædictorum, ex causa honesta rem non esse surreptam.

2 In Foro verò conscientie, veris dominis restitui potest, secundum Navar. cap. 17. num. 28. dicit communem Rebel. de Obligat. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 11. num. 4. Quinimò secundum Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1. col. 3. vers. Antea tamen. nedum potest; sed etiam debet.

Sed contrarium meliori iudicio post Medin. & Angles, & Silu. verb. Restitutio. 4. quæst. 1. tenet P. à Navar. 2. part. lib. 3. cap. 2. num. 5. Negari enim non potest fieri iniuriam iusto possessori, privando eum iniuste iusta possessione eius. Præterea po-

test ei esse utilis prædicta possessio; ut si depositarius negotietur cum dicta pecunia. ut sunt Bancharii, siue Tabularii. Quo in casu fur tenetur ad rem, & ad interesse verisimile; ut idem Pet. a Navar. docet ibidem numer. 6. & Rebel supra. Quare nulla est facienda in hoc differentia inter utrumque Forum. Quidam ramen putant tunc demum posse dominis restitui, cum aliquis supra dictorum fuerit suspectus se rem domino non restitutum; ut tægit Rebel. supra, post alios. Sed in hoc casu de quo agimus, nullo modo admittendum hoc censeo, cum sint iusti possessores. Secus si essent iniusti; ut infra Differentia 22. Faciunt notat. per Navar. cap. 17. num. 29. ubi docet posse restitui Prælato, etiam dissipatori, quæ sub eius administratione consistunt: dum ab ea non est suspensus; nec ei est datus coadiutor. Quod verissimum puto; quicquid alii dicant, quos refert, & sequitur Rebel. supra, num. 7.

SUMMARIVM.

CREDITOR in Foro exteriori potest validam facere executionem in instrumentis artis sui debitoris, si non habeat alia bona, in quibus executio fieri possit.

In Foro verò conscientie id non licet. sed

tenetur expectare quousque possit solvere. Quod verum est, non solum cum executio sit ob debita ex contractu vel quasi; sed etiam ex maleficio; licet quidam contra.

DIFFERENTIA TERTIA.

CREDITOR faciens executionem pro suo debito contra pauperem non habentem nisi instrumenta suæ artis, quibus necessa-

ria vite pro se, & familia sua querit: in Foro exteriori non peccat ea vendendo. Ita practi- catur quotidie nulla habita ratione si sic executus remaneat in magna necessitate constitutus

constitutus; & sic an mendicare cogatur; aut alii famulari, seu deferuire. Et licet in humana, & rigida nimis videatur talis executio: nihilominus in Foro iudiciali hoc iure vtimur. Noluit enim lex esse liberalis, & munifica super bonis alienis; sed relinquere id curialitati, & arbitrio cuiusque creditoris. Maximè cum aliàs eidem pauperi de beneficio cessionis bonorum prouiderit. Vnde imputandum est eidem, si noluerit dicto beneficio frui.

2 In Foro verò conscientie non est tutus quoad Deum præfatus creditor; nisi eadem necessitate premeretur. Ratio est, quia tenetur ex charitate cum aliquo sui incommodo differre exactiōem sui debiti, donec debitor sine tanto sui incommodo illud reddere possit. Paupertas enim est vna ex iustis causis, quæ excusant debitorem à restitutione statim facienda; vt latè trademus infra Differentia 36. Et perspicuum est debitore venditis instrumētis suæ artis, remanere in maxima paupertate positum. Quod confirmatur ex verbis illis Domini Isaie. 58. *Solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe.* Et Ezechiel 18. *Et hominem non contristauerit, pignus debitori reddiderit.* Quibus verbis ostendit Dominus ingratum sibi esse, vt creditores sint rigidi exactores suorum debitorum. Et ita in terminis docent Archid. in cap. Si res. 14. quæst. 6. D. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 8. Pala. Ruui. in Rep. rub. col. 338. Scotus in 4. dist. 15. Ange. v. Restitutio. 3. numer. 4. Rosella eod. verbo in 1. num. 2. Silu. eod. verb. in 5. quæst. 3. ad fin. Armilla. eod. verb. num. 33. Nauar. cap. 17. num. 59. Fr. Ludoui.

Grana. in concio. 4. de Poenitentia. in explanatione 7. præcepti, in fin. Paul. Comit. lib. 4. Respon. moral. quæst. 31. nu. 3. & alii plures quos refert, & sequitur Rebel. de Obliga. iusti. 1. par. lib. 2. quæst. 17. Et cōmuniter Doctores. Pro quibus est gl. 1. in cap. Quicumque. 1. 16. quæst. 7.

Quidam putant, vt Geminia. in cap. Quāquam. de Vsur. & Siluest. verb. Restitutio. 7. quæst. 6. Dicto. 2. in fin. prædicta esse vera, cum executio fit ob debita ex contractu, vel quasi contractu. Secus cum debitum est ex maleficio, vel quasi. Tunc videtur tuta conscientia posse creditorem se habere ita crudeliter, & inhumaniter; vt ita dicam: & consequenter vsurarios, fures, latrones, & similes, debentes ex maleficio, teneri in vtroque Foro ad restitutionē totalem; nec habendam esse rationem cum ipsis, ne mendicent.

Sed verius est contrarium; per not. verb. Cessio bonorum. Differentia 4. Et hoc in Foro interiore. Secus in exteriori. Et ratio diuersitatis est; quia in interiore æquitas, charitas, & humanitas suadent ne simus ita rigidi exactores cōtra egestate oppressos: licet alias in odium suorum malefactorum mereantur ita inhumaniter tractari: sed id fit in poenam, quæ non obligat reum in cōscientia, neque spectat ad Forum poenitentiale, vt imponatur. Pro quo faciunt notat. verb. Cessio. Differentia 5. vbi etiam vsurario conceditur beneficium cessionis bonorum, neegeat. In Foro verò exteriori poena illa conuenit imponi, vt malefactores aliquo modo à malefaciendo compescantur.

SUMMARIVM.

1 VIOLANS Ecclesiæ immunitatem, extrahendo aliquem ab ea; ad quid teneatur, tam Ecclesiæ, quàm reo extracto.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 EXTRAHENS quem ab Ecclesia, cum aliàs eius immunitate gauderet; in vtroque Foro tenetur aliquid restituere Ecclesiæ, propter iniuriam ei irrogatā, eius auferēdo priuile-

gium, & violando eiusdem immunitatem.

Reo verò extracto, non tenetur in Foro exteriori ad vllam satisfactionem, saltem de consuetudine. Nullus enim iudex extrahens reos ab Ecclesia compellitur aliquid mēmo.

Restitutio.

memoratis reis restituere; vt palàm est. Immo putant Iudices in hoc facto magnam consequi gloriam, magnumque fecisse facinus, proémio dignum; maximè quando aliqua fraude, vel cantela reum extrahunt.

In Foro tamen conscientie aliter se res habet. Nam Iudices extrahentes, vltra peccatum mortale quod incurrunt, tenentur ad damna quæ ex tali iniusta extractiõne,

ac violentia reus passus fuerit. Fecerunt enim ei iniuriam, violando eius priuilegiũ; vt probat tex. in cap. Si quis. 4. 17. quæst. 4. in fin. & docet Salon. de Iusti. & iure. quæst. 60. art. 6. col. 280.

De poena autem extrahentis aliquem ab Ecclesia; vide Iul. Clar. quæst. 30. nu. 1. & quæst. 68. vers. Extrahens. nu. 11.

SUMMARIVM.

F^V R^T V^M *committens tempore necessitatis, an teneatur ad restitutionem, si postea ad pinguiorem fortunam deuenierit.*

DIFFERENTIA QVINTA.

ACCIPIENS aliena tempore necessitatis extremæ, etiam si ad pinguiorem fortunã peruenierit; non tenetur in Foro contentioso ad eius restitutionem. Cùm enim id fecerit iure permittente; non est vltius de restitutione tractandum. Ita docet Iul. Clar. dicens communem. in §. Furtum. num. 26. vers. Sed vidi dubitari. post Marian. in cap. Si quis propter. de Furt. & Benincas. de Paupertate. num. 37.

Vbi tamen dicit contrarium in Foro animæ, & sic teneri ad restitutionem. Quam opinionem quoad hanc secundam partem defendit Couar. dicens esse communem, in reg. Peccatum. 2. par. §. 1. num. 4. ex ea præcipua ratione, quod is, qui extrema laborat necessitate non habeat maius ius ad rem alienam; quàm quod dominus in eum transferre tenetur: sed dominus non tenetur rem inopi donare. quia satis est, quod eam mutuet: sic enim prouidet eius necessitati; vt diximus verb. Peccatum. Differentia 22. Ergo non poterit qui eam furatur, eam tamquam suam accipere; ita vt numquam ad eius restitutionem teneatur, licet ad pinguiorem fortunam peruenierit. Nec obstat; inquit, illud axioma, seu vulgare; nempe, quod, *Tempore necessitatis extreme omnia sunt communia*. Nam intelligitur, secundum rectam rationem; scilicet ad subleuandam necessitatem: quæ tamen tollitur, & subleuatur, accipiendo illud tunc; cùm intentione tamen restituen-

di, cum ad pinguiorem fortunã deuenierit. sicut dicitur de victualibus, quod tempore caritatis omnia debent esse communia: nam intelligitur quod debent esse communia ad vendendum iusto pretio; vt constat ex Silu. verb. Emptio. quæst. 5. Itaque tempore necessitatis omnia sunt communia, quoad hoc, quod potest tunc ea laborans accipere, etiam invito domino, id quod ad eam subleuandam habebit necesse. non tamen ex hoc inferitur, quod nusquam tenebitur illud restituere. Quod confirmatur ex hiis, quæ diximus. verb. Cessio. Differentia 3. quod cedens bonis, etiam cum ignominia, non liberatur in totum à restitutione; nisi donec ad pinguiorẽ fortunã deuenierit. Et constat, quod ea quæ sibi retinet, sunt sibi necessariissima.

Sed remanet mihi scrupulus; scilicet quod secundum supradicta videtur sequi absurdum; nempe quod forus contentiosus, seu iudicialis, alias rigidus; sit in presenti specie magis pius; quàm Forus Dei. Si enim in iudicali furans tempore necessitatis non compellitur ad restitutionem, tamen si ad pinguiorem fortunam deuenierit: multò magis id fatendum videtur in Foro Dei. Præsertim quod ratio illa Iulii Clari, nempe, quia ex quo lege permittente id fecit, non est vltius de restitutione tractadũ; militat in utroq; Foro. Vnde si in Foro denunciationis Euangelicæ cõueniatur: proculdubio ex dicta ratione non cogetur ad restitutionem. Ergo securus est corũ Deo.

Quare

Quare contrariam, vt veriore opinio- nem tenet Silu. verb. Furtum. quæst. 5. Et sic nullam dari in hoc casu differentiam in- ter vtrumque Forum. Et opinionem Silu. sequitur Armil. num. 10. Rosel. num. 5. Ange. quæst. 37. eod. verb. Furtum. & Ta- biena. verb. Restitutio. quæst. 4. & nouis- sime Azor. 3. tom. lib. 4. cap. 39. §. Altera difficultas est. Pro quibus videtur illa firma ratio, secundum eum, scilicet quod obli- gatio restituendi confurgit ex duplici capi- te, nempe vel ratione rei acceptæ, vel ra- tione acceptionis iniustæ; vt diximus verb. Repetitio. Differentia 6. At in præsentī specie cessat vtrumque caput: nam ratione rei acceptæ non tenetur, cum iam sit res consumpta, & non extet. Nec ratione ini- iustæ acceptionis; cum sit citra controuer- siam, quod tunc is non peccauit accipien- do, vel surripiendo pro subleuanda sua ex- trema necessitate. Vnde concludit dictus P. Azor, eo ipso quod extremè indigens habuit ius accipiendi rem alienam, & eam consumendi; liberatum fuisse ab omni obli- gatione restituendi.

Sed fallitur quoad primum caput: nam licet res sit consumpta; nihilominus tene- tur ex ea, quia est versa in substantiam acci- pientis, & sic virtualiter extat. Vnde teneo cum Couar. supra, nimirum teneri ad resti- tutionem cum ad pinguiorem fortunam deuenerit. & hoc in vtroque Foro. Et prædi- cta procedunt in vero paupere tempore ac- ceptionis. Nam si erat diues, vel potens; & propter aliquem superuenientem casum, vsus est re aliena ad se, liberandum à peri- culo mortis; vt si Petrus diues in itinere depredatus ac denudatus sit à latronibus. Profecto si is accederet ad proximiorē domum ruralem, vt illi darent quo se ope- rirēt, & cibaria pro sustentatione. In hac specie licet dictus Petrus ius haberet ca- piendi ea quæ sibi necessaria forent ad su- bleuandam dictam suam extremam neces- sitatem: teneretur tamen proculdubio ad restitutionem æstimationis vestium, & ad cibaria ministrata, si ob temporis neces- sitatem per aliquot dies ibi stetisset. Quia illa necessitas extrema, non erat extrema sim- pliciter; sed secundum quid.

Pone etiam (vt accidit cuidam viatori)

quod Ioannes tempore hyemis transiens per loca niue, & gelu plena, ita frigore ar- ctaretur, quod nisi mulam, quam gestabat conductam, interficeret; & se intus eam po- neret; non posset viuus euadere. Si isto ca- su oppressus extrema necessitate mulam interficiat; certè teneretur postea domino mulæ valorem ipsius restituere. In his ergo & similibus casibus quamuis quis ius ha- beat rem alienam accipiendi, & eam con- sumendi: nihilominus tenebitur postea va- lorem rei domino restituere: quia illud ius habuit casualiter, & non vt verus pauper. Dubium ergo inter DD. solum est in vero paupere; cum reuera qui accipit nō habet aliud de vnde subueniat necessitati extremæ.

Nec prædictis obstat, cap. Si quis pro- pter necessitatem. de Furt. vbi textus vi- detur innuere, facientem furtum in extre- ma necessitate, non teneri ad restitutionē. In cuius textus intellectu ipsemet Couar. laborat loco superius citato, assignans plu- res intellectus, nec in nullo firmat pedes. Sed intellige textum illum loqui de eo, qui furtum facit in casu, in quo non erat vrgens necessitas; secundum D. Tho. 2. 2. quæst. 66. art. 7. ad 1. Nec habebat, nisi necessa- ria ad suum statum; in quo, restitutio est de consilio, & non de præcepto; per not. per Nauar. cap. 17. numer. 63. Intelligendo vt infra, Differentia 36. in fin. Vnde textus dat optionem, vt restituat, si velit. alias ie- iunet propter culpam, quam commisit fur- ripiendo aliena extra extremam. à quo ie- iunio eum eximit, si restituat; patiēdo ali- quid in necessariis suo statui; in quo recom- pensatur poenitentia ieiunii. Et de materia illius textus vide Feli. in cap. Quærellam. de Iureiur. & Hyppo. sing. 101. & 670. & in pract. §. Constante. numer. 9. & 10. & Abb. in cap. Sacris. Quod met. cau. Et ad- uerte, quod cum de raro contingentibus sit, vt quis in extrema necessitate sit; adeo vt verificari in eo possit memoratum supra adagiū, nimirū, tempore necessitatis extre- mæ omnia esse cōmunia: sed à communiter accidetibus sunt necessitates quæ occurrūt, magnæ, & vrgētes, in quibus nemo excusa- tur à restitutione, si ad pinguiorē fortunam deuenerit, vt omnium cōsensu cōstat; censeo sup. d. differentiā vix in practica euēturam. SVM-

Restitutio.

SVMMARIVM.

STABVLARII, nautæ, & caupones depositarii, ad quam culpam teneantur in utroque Foro.

DIFFERENTIA SEXTA.

STABVLARII, nautæ, & caupones, qui deposito pro solita mercede res alienas recipiunt; in Foro iudiciali, & externo, peculiariter de omni culpa, etiam leuissima, tenentur. l. Et ita. §. At hoc. ff. Nautæ caupo. & ibi Bar. & omnes. Et hoc, ne ostium fraudibus pateretur.

In Foro verò conscientie, solum de dolo,

lata, & levi culpa, ratione contractus, vel quasi contractus tenentur; iuxta Summistas. verb. Nauta. & docet in terminis Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 1. de Contract. quæst. 10. num. 11. adde Grego. Lop. l. 26. tit. 8. Parti. 5. & Ordin. Lusit. lib. 5. tit. 64. ubi datur forma circa diligentias, quas stabularii facere debet, ne teneantur de furtis, hostibus factis. alias ad ea tenentur.

SVMMARIVM.

PROXENETA, cui datur res ad vendendum pro certo pretio; si plurius eam vendat: an possit sibi illud plus retinere in conscientia.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

PROXENETA, cui datur res aliqua ad vendendum pro tali pretio: si plurius eam vendiderit; in Foro exteriori potest sibi illud plus retinere. maximè si dominus rei ei dixerit, ut sibi fuisset, si maiori pretio eam vendere posset. Contractus enim ex conventionione partium legem accipiunt. l. 1. §. Si conuenerit. ff. Deposi. At ubi datur res pro tali pretio vendenda; tacite videtur dominus donare proxenetae excessum.

In Foro verò conscientie, secus dicendum est, si periculum rei vendendæ sit penes dominum, ut communiter est. Itaque ad hoc ut proxeneta possit in conscientia illud plus penes se retinere, oportet ut ipse in se suscipiat periculum rei. alias illud plus tenebitur restituere domino rei, cum eum sequantur commoda, quem sequuntur incommoda. l. Secundum naturam. ff. de Re-

gul. iur. Ita distinguit Ioan. Fab. & Ioan. de Platea. in §. Actionum. Inst. de Actio. lare Ias. in l. 1. col. pen. ff. de Extima. actio. de quo facit festum Hippo. sing. 632. dicens esse mente tenendum; quia quilibet diceret contrarium. Et licet ex dicta ratione putent idem seruandum in Foro exteriori: nihilominus videtur in eo Foro cogi non posse proxeneta, obstante præfata donatione tacita vel expressa, facta à domino; quia quæ ab initio sunt voluntatis; ex post facto, sunt necessitatis. l. Sicut. C. de Actio. & obliga. l. 2. C. Quando liceat ab emptio. disced. Et contractus ex conventionione partium legem accipiunt; ut supra diximus. Hoc tamen non obstante, puto verius teneri proxeneta illud plus restituere in utroque Foro: nisi in casu quo in se periculum rei suscipiat.

SVMMARIVM.

INTERFICIENS hominem non habentem filios, aut alios cognatos, intra tertium gradum; an teneatur ad aliquam sa-

tisfactionem damnorum, ultra poenam corporalem.

DIF-

DIFFERENTIA OCTAVA.

Interficiens aliquem, non habentem filios, aut fratres hæredes; sed alios nõ ita coniunctos; securus est, ac tutus in Foro conscientię circa restitutionem damni, per homicidium illati, vel eius causa debiti. Quia in conscientia ad nullā præfatis hæredibus restitutionem tenetur, secundum Mercad. in tract. 4. de Restit. cap. 6. fol. 181. col. 2. Adde Sot. lib. 4. de Iust. q. 6. art. 3. ad tertium. vers. Restat. vbi nec fratribus dicit deberi aliquid in conscientia. in quo verum dicit, vt habes verb. Hæreditas. Differentia 9.

In Foro verò exteriore nõ est tutus. Quia quilibet hæres poterit eum accusare, & petere ab eo satisfactionem homicidii, vt docet idem Mercad. sup. Et sic videmus quotidie fieri compositiones inter hæredes etiam extraneos, & ipsos homicidas. Pro cuius rei confirmatione vide tradita sub verb.

Hæreditas. in dicta Differentia 9.

Sed quærenda est ratio diuersitatis inter vtrumque Forum. Et videtur esse, nimirum quia circa extraneos hæredes nullū damnum cõsiderari potest, vigore cuius teneatur homicida in conscientia ad aliquam restitutionem, cum defunctus si adhuc in viuis esset, non teneretur eis alimenta præstare, nec quid aliud ratione sanguinis eis dare, vt palam est; & docet Soto supra. Vnde satisfactio, quam ob homicidium commissum petere possunt, solum est loco poenæ corporalis; quando, scilicet agunt criminaliter, & volunt desistere ab accusatione, dato eis aliquo munere, seu compositione. At poena in Foro interiori non debetur; per glossam vulgarem in cap. Fraternitas. 12. quæstione 2. & sic non mirum, si quoad Forum interius sit securus. Vide quæ dicemus infra Differentia 45.

SUMMARIVM.

STVPRANS virginem vtrò se offerentem, vel leuiter rogatam: ad quid teneatur.

DIFFERENTIA NONA.

STVPRANS virginem, vtrò se offerentem, & pellicientem; vel leuiter rogatam; in Foro interiori ad nihil tenetur. Nauar. cons. 1. de Spõsal. num. 4. & 6. & c. 16. n. 16. Specul. coniuga. 2. par. art. 19. ad fin. Silu. verbo Luxuria. quæst. 5. Ledes. 2. 2. quæst. 18. art. 2. Pet. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 434. Rebel. 1. par. de Oblig. iust. lib. 3. quæst. 8. nu. 1. Pet. Toleta. lib. 2. cap. 3. num. 438. Lopez par. 1. cap. 76. post princip. Salzedo vbi infr. in additione litera C. vers. At si à parentum. vbi cum communi hoc intelligit, vbi puella libera esset à parentum, & tutorum potestate. Cancer. 3. tom. Var. cap. 11. nu. 46. Contra Medin. lib. 1. capit. 14. & Cordub. lib. 1. quæstione 13. Dicto 15. quibus videtur, teneri etiam in Foro interiore, quando secutum est damnum virgini in nuptiis, & fama: sed non teneri ad totam dotem; sed ad aliquid arbitrio Confessarii. Idem Soto lib. 4. de

Iust. quæstione 7. artic. 1. ad secundum. licet id dicat debere fieri ex æquitate honestatis. Corduba verò casu 192. §. 2. putat ad id teneri propter iniuriam parentum. Attamen omnes concordant, quando peccatum est secretum, (vt est communiter) ad nihil teneri in conscientia stupratorem consentienti. Ratio est, quia puella est domina sui corporis, etiam ad scindenda claustra virginitatis. licet enim peccet libidine; non tamen iniustitia. Ita Soto in 4. distinct. 18. quæstione 2. artic. 4. colu. 13. Gutierrez in Quæstion. Canonica. capit. 17. numer. 22. Salzedo ad Bernard. Diaz. cap. 83. lit. C. Micha. Salon 2. 2. quæstione 62. art. 2. controuerf. 5. conclusionem 1. & Baltha. Gomez in tractatu de Potestate in se ipsum. lib. 2. capit. 16. numer. 5. quamuis contra teneat Caietan. secunda. 2. quæstione 154. artic. 2. cui satisfacit dict. Baltha. Gomez vbi supra.

Ecc

In Fo-

2 In Foro tamen exteriore taliter stuprans de iure communi tenetur eam dotare, & eandem ducere; quia præsumitur decepta, & coacta l. Vnica. C. de Rapt. virg. Et si eam ducere renuat, fustibus est cedendus cap. 1. & 2. de Adulter. & ibi Doctores. Silu. verb. Luxuria. nu. 5. l. in §. Omnes. nu. 25. Instit. de Act. Canon. 3. tom. Variar. c. 11. num. 47. Cordub. dict. quæst. 13. Petr. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 439. ad fin. cum seq. ubi expresse tenet prædicta duo cap. 1. & 2. de Adulter. loqui tantum pro Foro exteriori; esseque iura poenalia. & sic non obligare in Foro animæ ante sententiam, iuxta not. verbo Poena. Differ. 20. sequitur Ludoui Mefsia post plures à se citatos in Pragmatica Panis. conclu. 6. num. 117. cum sequenti. Vide ad idem Bernar. Diaz sic intelligendum in Pract. cap. 67. verb. Stupri. & Silua Nupt. fol. 96. col. 3. Nauar. cap. 16. nu. 16. vbi nu. 18. post D. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. Et Sil. id limitat, nisi essent valde inæquales genere, vel diuitiis: puta si vir esset nobilis, & illa esset filia alicuius agricolæ, vel officarii mechanici. Isto enim in casu, licet teneatur in Foro exteriori eam dotare; non tamen eam ducere, etiam si id (fictè tamē) promississet. Quia non dicitur decepta, sed fingere se deceptam. argu. cap. Requisit. de Sponsal. sequitur Petr. à Nauar. sup. n. 442. In Foro tamen conscientie, si puella aliter non consensisset, ni credidisset à præfato inæquali ducendam fore; teneretur eam stuprans ad damnorum restitutionem; & ad eam ducendā. Quod est notandum. Idem in effectu tenet Nauar. d. nu. 18. Petr. Tolet. d. cap. 3. num. 442. Rebel. sup. nu. 12. contra Cord. & Spec. coniug. ibi nu.

11. citatos. Tunc enim in fauorem decepti, contra decipientem meritò fieri debet interpretatio, dummodò per nimiam stultitiam id credidisse non appareat. alias secus, secundum eundem Rebel. ibid. numer. 13. argu. l. ult. §. fin. ff. ad Velleia. ibi, *Non stultis, sed errantibus, iura succurrunt.* Si verò promissioni, etiam fictæ, additum esset iusiurandum: sine dubio teneretur eam ducere. Rebel. sup. num. 14. Aduerte tamen ad dicta supra num. 2. non satis inter Doctores conuenire, an de iure Canonico per d. c. 1. de Adulter. requirantur illa duo copulatiuè præcisè, vt nubat, & dotet. Nam aliqui tenent requiri; vt ibi per Inno. Host. Ioa. And. Anto. & Card. quos refert & sequitur Don Ludo. à Peguera decis. 42. nu. 3. lib. 1. Alii verò tenent contrarium, nempe dict. cap. 1. non inducere coactionè præcisam, sed causatiuam, si recuset stuprator dotare. Ita post Abb. & alios resoluit Ioan. Gutierrez in Canonico. quæst. lib. 1. c. 36. nu. 7. vbi subdit c. 2. eiusdem tit. id declarare. sequitur post alios Meno. in Addit. ad lib. 2. de Arbit. casu 288. n. 15. Ruin. conf. 189. n. 8. vol. 2. Ant. Gom. 1.80. Tau. n. 8. Thesau. decis. 3. quos refert, & sequitur, dicens hanc veriorè, & receptiorè sententiā loco. Cancer. d. c. 11. n. 26. sequitur Clarus §. Stuprū. n. 3. & Balt. Gom. in tract. de Potestate in se ipsum. lib. 2. c. 16. nn. 4. dicens hodie pro simplici stupro sine violentia, nullā aliā penā imponi, quā vt nubat, aut dotet; etiam si precibus, aut blanditiis feminam seduxerit.

Prædictis adde standū esse dictis puellæ, nimirū fuisse virginē tēpore quo fuit cognita. Franc. in cap. vnico num. 2. de Cler. non resid. lib. 6. Silua Nup. fol. 95. col. 4.

SUMMARIVM.

- 1 Stuprans virginem importunis precibus, aut muneribus; ad quid teneatur.
- 2 Virgo deflorata etiam si nubat alteri eque

digno, & pater eam dotet: potest nihilo minus petere dotem competentem à defloratore. Et an patri debeatur aliquid pro iniuria.

DIFFERENTIA DECIMA.

- 1 CVM quis importunis precibus, aut muneribus assiduus, & suasionibus vehemetibus, secluso omni dolo, & metu etiā reuerentiali, virginē cognoscit, & deflorat: tenetur in Foro

conscientie, non quidē ad eā ducendā, si nolit; sed tantū ad restitutionē damnorū ei illatorū. Quia tales preces, & suasionēs, respectu leuiū puellarū habēt rationē coactionis. Ita Nau. c. 16. n. 17. Abul. sup. Exo. 22. q. 12. Nicol.

Nicol. de Lyra ibidem Silu. verb. Luxuria. quæst. 5. Caiet. 2. 2. quæst. 54. art. 6. Angles in Florib. Theol. quarti sententiarum, quæstione de Restit. bonor. corpor. dub. 7. conclus. 4. Barth. à Medin. in Summa, lib. 1. cap. 14. Cordub. lib. 1. Quæstionū. quæst. 13. Dicto 4. & 7. Rebel. 1. p. de Obli. iust. lib. 3. q. 9. nu. 1. & alii quos refert Pet. à Nauar. 1. tom. lib. 2. capit. 3. num. 443. ad fin. ubi num. sequenti defendit contrarium, scilicet non teneri ad aliquid qui solū importunis precibus, secluso omni dolo, minis, & metu, etiā reuerentiali, & mendacibus promissionibus cognoscit virginē. Nam, inquit, preces, & suasiones potius augent, quā minuunt voluntarium; ut post D. Thom. sentit Siluest. sup. & docet Ledesm. 2. 2. quæst. 18. art. 2. Nec obstat secundum eum, non aliter consensisse. Fateor, inquit, sed sponte consensit. Multi enim multa non facerent, nisi rogati; & tamen nō ob id dicemus iniuriosē ab eis esse illud extortum. Dictum est autem, *Secluso omni dolo, & minis, &c.* quia tūc constat de virtuali coactione, & de inuoluntario. Vnde si preces essent factæ à persona cui deberet puella reuerentiam, nec ei obistere sine incōmodo posset, sed suum assensum præbere; ut si esset eius dominus à quo beneficia speraret; vel Princeps cuius favore niteretur, vel illi animo aut spe incubaret: tunc etiā reputaretur virtualiter coacta; seu inuoluntariē consensisse. Preces enim Principis, vel Superioris inducunt metum, iuxta illud poetæ, *Est rogare Ducū spes violenta iubendi.* Et probatur in l. 1. §. Quæ honorandæ. ff. Quar. rer. act. & ibi Barr. latè Fel. in cap. 2. num. 8. de Sponsal. Addi. Abb. in cap. Cū inter R. sub num. 8. de Elect. docet Innoc. in cap. Petitio. de Iureiur. non tamen preces hominum particularium; nisi ruborem afferrent, & causarentur. In his, & similibus procedere potest communis suprà citata. Ita Pet. à Nauar. suprà, & num. 448.

His tamen non obstatibus dico propter rationem tam leuem Pet. à Nauar. non esse vllō modo recedendum à prædicta communi, scilicet taliter stupratorem importunis precibus, &c. teneri in Foro conscientię ante sententiam, damnum resarcir., & sicue satisfacere, vel ducendo puellam, vel do-

tando mediocriter, non totaliter. Quia licet verum sit consensisse puellam, quamvis importunis precibus id faciat; nihilominus negari non potest, nō fecisse omnino spontē, id est non liberē; sicut videre est in tentationibus carnis valde importunis. Quia licet peccet mortaliter, si illis quis consentiat, non obstante illa importunitate, quia verē consentit: meretur tamen ob id aliquā remissionem poenæ. Quia quodammodò victus, & oppressus vi tentationum, peccato consentit. Sic dicendum est nunc, nimirū ratione illius, qualiscumque sit, consensus puellæ, non teneri stupratorem ad totam dotem, & ad totalem refectionem damnorum in conscientia. Quia id poena est secundum Nauar. sup. sed ad eam quam prudens Confessarius, vel eruditus cōsultor arbitretur. Ita D. Anto. 2. par. tit. 5. ca. 6. §. 1. Veracruz in Specul. 3. par. art. 9. Cordub. sup. & alii quos refert Pet. à Nauar. sup. nu. 440. & 449. & Nauar. dicto nu. 17.

Tenebitur igitur eam dotare modo prædicto, si eam non ducat. Quod si duxerit, & pater quia ignorans stuprum, vel aliā filiam dotaauerit: non puto tunc teneri defloratorem aliquid addere doti, nisi donationē illam propter nuptias, vulgō *Screix*, quæ alicubi cēsetur dimidia pars dotis; alibi multo minus. Quod si virgo deflorata alteri nupserit, etiā equē bono: nihilo minus tenebitur ei resarcire damnum dictæ donationis propter nuptias; quia illa donatio soluitur pro vita vxoris, propter virginitatis florē ereptum; quē cū ipse deflorator eripuerit, tenebitur ipse, & non alius qui eam duxit, soluere dictam donationem propter nuptias. Nam reuera vllō pacto non poterit virgo capere eam à suo viro; licet eam putauerit virginem, & non defloratam. Ita tenendum est cum Victo. Barth. à Medin. & Gom. quos refert, & sequitur Pet. à Nauar. suprà. num. 450. & Rebel. suprà num. 1. quicquid in contrarium dicat Nauar. suprà n. 19. Cordub. d. q. 13. Dicto 4. & Perez lib. 8. Ordin. tit. 15. putantes ad nihilum teneri stupratore, cū maritus non deprehendit stuprū, sed putauit inuenisse virginē. Nō enim considerarunt rationem illam viuā, ac inuitabilem donationis propter nuptias. Vbi verò non esset consuetudo soluendi

Restitutio.

aliquid pro dicto flore: tunc putarem veram opinionem Nauar. subrà.

In Foro tamè exteriore compelleretur stuprator ad ducendam puellam, nisi sint multum dispare; & etiam ad eam dotandà integraliter; iuxta cap. 1. de Adulte. & ea quæ in præcedente Differentia diximus. & tenet Anto. Gom. l. 80. Taur. nu. 11. Gutierrez in Canon. quæst. cap. 37. num. 23. Clarus §. Raptus. num. 3. Mascard. conclus. 1409. nu. 28. Matthesil. notab. 99. Angresola cõs. 33. Salon 2.2. quæ. 6.2. art. 2. controuers. 5. conclus. 3. Grego. de Valètia tom. 3. dispu. 9. quæst. 3. punct. 3. Balthas. Gomez de Potestate in se ipsum. lib. 2. cap. 16. num. 1. Cancer. 3. tom. Varia. à n. 28. Sempèr enim interest mulieris habere maiorè dotem, vt melius à viro tractetur, magisq; ab eo ametur. Tùm etià quia aliàs stuprũ maneret impunitum. quicquid in cõtrariũ teneat Diaz in Pract. rub. Stupri. c. 76. & Salzedo ibid ad c. 83. lit. D.

An autem in Foro conscientia sufficiat remissio solius puellæ sine patre, vt eximatur stuprator ex omni obligatione satisfaciendi pro damno illato ob stuprum, dicemus in sequenti.

Prædictis adde nedũ puellæ stupratæ, sed

etià eius patri, & iuxta cuiusq; gradũ, tutori, siue tutrici; si puella sub eorũ custodia existēs, passa fuerit stuprum; necnon & domino cui seruit faciendam esse aliquã satisfactionem, propter iniuriam illis irrogatam, & propter detrimentũ honoris, quod inde haud dubiè patiũtur. Ita Naua, d. c. 16. n. 19. & alii quos citat Rebel. loco sup. cit. num. 4. Quod intellige in Foro exteriore; non autè in cõscientia; vt in seq. Dif. patebit. Addit etiam n. 6. contra Cordub. quando puella liberè consentit: tunc non teneri vitiatorem ad alia detrimenta patri compènsanda, etià si ipsa maritum non inueniat; & propterea pater augeat dotem. Ratio est, quia puella spõte sua se exposuit periculo non ambèdi, & habet liberũ dominiũ sui corporis ad vsum venereũ; nõ minus quã ad vsum oculorum, vel aliorũ membrorũ, quantũuis in vfu peccet; vt contra Caiet. rectè docet Sor. in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. & Toleta. sup. & alii citati in præced. Diff.

Quod de virgine dictum est, extende ad viduã, aut aliàs defloratam; quando postea sub honesta parentũ, vel tutorum custodia viueret, quamuis minor satisfactio tunc deberetur. Ita pulchrè Rebel. sup. in fin.

SUMMARIVM.

Suprans virginem, & ab ea remissionem obtinens; an sit iustus.

Et an requiratur vt etiam à patre ipsius obtineatur.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

Suprator virginis, si obtineat ab ea remissionem damnorum, eidem ratione stupri illatorum; siue stuprum sit violentia cõmissum, siue importu nis precibus, siue dolo, siue alio quocumq; modo per quem teneatur ad resarciendum dicta damna, tutus est in conscientia. Ita tenet Cordub. lib. 1. Quæst. q. 13. Dicto. 5. sed cum limitatione, scilicet si nullum est datũ detrimentũ circa nuptias, vel famam. Allegat pro se D. Tho. & Caiet. 2.2. q. 154. art. 6. sed malè, vt infrà probabimus. Nauar. verò in Man. cap. 16. num. 17. sentit indistinctè sufficere remissionem puellæ. Nam dicit stupratorem teneri in Foro interiore ad ducendam puelam, vel ad faciendum vt illa maneat satisfacta. Ergo sufficit eius remis-

sio. Idè sentit Pet. à Naua. lib. 2. c. 3. nu. 436. & 438. & Ludo. Lop. in suo Inst. cõscientia p. 1. c. 76. Cancer. 3. tom. Var. c. 11. nu. 39.

Sed contra prædicta facit in stupro fieri iniuriam non solũ puellæ; sed etiam patri eius; vt docet D. Thom. suprà in corpore, & ad tertium. & diximus in fin. præced. Differ. Ergo nõ debet sufficere sola remissio puellæ, nisi etiam habeatur remissio patris; aut aliàs ei satisfiat; vt tenet Bernard. Diaz in Pract. in rub. Stupri. c. 77. Cácer. 3. p. Var. c. 11. n. 129. Hinc Nau. d. c. 16. n. 19. vers. Quintò. addit ad dicta. d. n. 17. scilicet obligari defloratorẽ ad placandum patrem puellæ; & ad satisfaciendum ei pro iniuria illata. Allegat D. Tho. & Caiet. sup. sed ipsi nihil dicunt de satisfactione; vt benè notauit Pet. à Naua.

Nauar.num.438.sed id dicit D.Anton.2.p. tit.5.cap.6.§.1.

His tamen non obstantibus,dico in Foro conscientie sufficere habere remissionem à virgine deflorata. Ratio est, quia licet ex stupro irrogetur iniuria tam patri, quàm puellæ;tamen interest multum inter vtramque iniuriam. Nam iniuria patris,quatenus ad ipsum tantum spectat, respicit Forum exterius, ita vt si eam non reuocet ad animum;vel agat actione iniuriarum in Foro iudiciali; nulla ei satisfactio in Foro conscientie debetur. At iniuria quæ fit puellæ,respicit vtrumque Forum. Nam includit damna quæ ex stupro contrahit; videlicet ereptionem virginittatis; ob quem virginittatis florem pretiosissimum,& irrecuperabilem,in multis partibus soluitur per maritos dimidium dotis,& in aliis certum quid. Item impeditur à legitimo matrimonio obtinendo.Nam hæc, vbi hoc deregitur, communiter recusantur, & reiciuntur, vt inhonestæ mulieres;vt dicit D.Antonio.sup.post D. Tho. Quod si non impediuntur à matrimonio; saltem non inveniunt maritum,qualem si manerent virgines consequerentur. Item tota vita sua passuræ sunt vetecundiam, & contumelias, quas ob id a suis maritis accepturæ sunt; vt dicit Naua. supra num.17. Tandem ponuntur in via meretricandi, à qua retrahebantur, ne signaculum virginittatis amitterent. Ob quæ omnia damna,& iniurias, merito deflorator tenetur in conscientia ad restitutionem, & refectionem eorum.Quin etiam potest in iudicio exteriore conueniri actione iniuriarum ad poenam; si eas nolint ducere mariti; iuxt.c.2.de Adult.

Quam quidem differentiã inter vtramque iniuriam satis innuit D.Tho.dict.art.6. ad 3. Nam agens de iniuria puellæ, dicit, Quam etsi non vi corrumptat: tamen eam seducit; & sic tenetur ei satisfacere; allegat Exod. 22. Agens verò de patre,inquit, Aliam verò iniuriam facit patri puellæ. vnde & ei secundum legem tenetur ad poenam; allegat Deuter. 22. Ecce quomodo secundum D.Tho. iniuria puellæ meretur satisfactiorem in Foro animæ: iniuria verò patri illata meretur tantum poenam. Idem post Tolet.tenet Rebel. 1.p.de Oblig. iust. lib.3. q. 9.num.6.& 3.in fin. (licet nu. 4. dissentiat,

pro vt etiam Bernar. Diaz in Pract. in Rub.Stupri.c.77.& Brixi.in Reper.ad decil. Causal.verb.Matrimonium.n.3 qui tenent posse patrem,aut alium qui tenetur mulierem dotare, agere pro eorum interesse ad dotem,& seu dotis augmentum; & actione iniuriarum;quia mulier consentiendo, vel remittendo nõ potuit eis præiudicare, propter onus dotandi, & sanguinis cõiunctionem. quod nõ negamus in Foro exteriore) Poena autem cum in Foro conscientie non debeatur ante sententiam, iuxta gl. receptã finalem in cap.Fraternitas. 12. q.2. infertur ad nullam ei faciendam restitut onẽ teneri in Foro interiore. Malè ergo citatur D.Tho. à Naua & Cordub. pro suis opinionibus.

Secundo probatur idem. Quia si virgo cõsentit liberè ante stuprũ, nulla ei restitutio, aut satisfactio debetur; quia volenti,& consentienti nulla fit iniuria.Ita notat Sot. lib. 4. de iust.quæst.7 art. 1.ad 2.verf.An verò viceversa.Specul.coniug.3.p.art.19 ad fi.Per. à Naua.sup.dict.nu.438.Ergo similiter, si cõsentiat post stuprũ cõmissum, remittendo dāna sibi illata, nulla ei restitutio debetur.

Tertio, idẽ probatur; quia aliàs inferretur filiã recipientem pecuniã à stupratore pro dote,& aliis damnis,teneri eas, vel partem earum restituere patri,& se proderet, contra cap.Quis aliquando.§.Item illud Ioānis. de Poeni.dist.1.& 1.Alias.ff.de lueiur.D.Tho. 2.2.q.69.art.2. Quin immò non teneri eas patri reddere,etiam saluo pudore,sed posse apud se retinere,& in suos vsus vertere, docet Sot.sup. verf. Vtrum autẽ maritata. Sed hæc ratio non vrget, ex dictis in fine Diff. præced. quia vltra dāna puellæ;debetur patri aliqua satisfactio pro iniuria ei irrogata.

Deniq; cum filia sit principalis in iniuriis, & damnis illatis;& pater secundarius: quia ratione iniuriæ filie,fit ei iniuria;nullo est ratio quæ possit cogere stupratorem, vt non possit secretò exonerare animã suã ab obligatione restitutionis,componendo se cum stuprata,& sic cū principaliter damnificata: immò id fatẽtur D.Antonio.& Naua.sup.Prætereã, cum talia peccata cõmuniter cõmittantur summo secretò; eo durante nulla considerari potest iniuria ex parte patris; quippe tunc ipse pater iniuriam prætereã tendere potest, quando manifestatur, &

Eec 3

publ.

Restitutio.

publicatur stuprum; & sic patitur infamiā, sustinetque ruborem, & impeditur quin collocet filiam in matrimonio (hę enim sunt iniurię, quę ipsi irrogantur, & nullę alię.) Quę omnia cessant cū factum est secretum, & occultum.

Quare sine hęsitatione dicendū est, in Foro animę sufficere solā remissionē, & cōpositionem cum filia; nullāque rationē habendam esse in eo Foro de iniuria patris.

Quod secūs est in Foro exteriori, in quo necessariū est ut uterque, tam pater, quā filia concurrant, & consentiant circa remissionē, vel cōpositionem faciendam; ex traditis per Iul. Clar. q. 58. nu. 22. quia, inquit, ex iniuria facta filio, magis videtur offendi pater, quā filius. Et nota ibi loqui, quādo

filius existēs in potestate patris cęditur, vel vulneratur. Nam si est tantū iniuria verbalis, vel alia levis: solus pater sine filio solet in eo Foro exteriori facere remissiones, secundū eundem ibidem.

Aduerte tamen si stuprum publicetur; & ex hoc pater defloratę, damnum in bonis suis patitur; ut quia non potuit inuenire generum nisi datis v. g. mille scutis pro dote filię: cū tamen sine eo posset illā cū 500. collocare: tunc proculdubio teneri stupratorem ad illa 500. in Foro cōscientię resartienda. Ratio est quia isto in casu poena venit loco interesse. Et sic poena debetur in Foro cōscientię; ut per Silu. v. Poena. q. 25. Dicto 2. Sentit Cácer. 3. tō. Vari. c. 1. n. 37. Et isto in casu intellige Rebel. sup. num. 4.

SVMMARIVM.

1 **INFAMANS** falsò mulierem vilem; ad quid teneatur.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

2 **INFAMANS** (etiam falsò) mulierem cōmunem, & nullius existimationis, putā habuisse rem cum Petro: in Foro cōscientię, ad nullam famę, vel alterius rei restitutionem tenetur; secundū Mercad. tractat. 4. de Restitutione. capit. 9. fol. 191. Intellige ut per Naua. c. 18. nu. 50.

In Foro verò exteriori, tenetur; quia si cōtra eum agat mulier civiliter, compellitur ad satisfactionem iniurię. Quòd si criminaliter agat, & falsum impinxit; arbitrio Iudicis punietur. Adde dicta suprà sub verbo Peccatum. Differentia 6.

SVMMARIVM.

1 **CONSILIVM** dans ad damnum faciendum; ad quid teneatur.

2 **Consilium** dans frigidum, quod non fuit causa efficax; ad quid teneatur.

DIFFERENTIA DECIMATER TIA.

1 **CONSILIVM** dans ad damnum alicui inferendum, in Foro contentioso non tenetur ad restitutionē damnorum, nisi in subsidium. Id est tunc quādo scilicet nō potest agi cōtra principalē, & nō aliās; argu. l. Ex hoc edicto. ff. de Eo per quē fact. erit. per quē text. ita tenēt Innoc. & Abb. n. 15. in c. Sicut dignum. de Homic. & facit ad idem argum. text. in l. 1. ff. de Dolo.

In Foro tamen poenitentię, tenetur indistinctē ad emendationē totius damni, siue

reperiatur principalis, siue non reperiatur; siue ex iusta causa, siue ex iniusta noluerit dānū passus agere contra principalē. Omni enim in casu tenetur cōsulēs ad satisfactionem integrā omniū damnorū; dūmodò cōsilium fuerit causa efficiens, sine qua dānū aliās nō fuisset illatū. Ita post Innoc. & Abb. vbi sup. docet D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. in fin. corp. articuli. & ibi Caie. Silu. verb. Restitutio. 3. § 9. Naua. c. 27. n. 51. Couar. dicēs cōmunem in Reg. Peccatum. 2. p. §. 1. 2. num. 1.

Hinc dicit Felin. in dict. cap. Sicut dignum. num. 13.

num. 13. in Foro Canonico, & conscientia, (vult dicere, per denunciationē Evangelicam) posse damnum passum agere contra consulentem efficaciter per actionem de dolo ad emendationem totius damni; siue omittat agere contra principalem; quia potens est; siue ex arbitrio voluntatis.

Rationem diuersitatis inter vtrumque Forum tradit Abbas loco superius citato; quia, inquit, in Foro animæ non curamus districto modo intentare actionem; sed attenditur ipsum factum purū. Vnde ex quo dedit causam damni, tenetur ad emendam damni. Nam qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. cap. fin. de Iniur. cap. Suscepimus. cap. de Cetero. de Homicid. l. Nihil interest. ff. de Sicar. Quod dicit notandum; quia quotidianum, & practicabile.

2 Vbi verò consilium non fuit efficax, nec causa efficiens; sed solum excitans animū iam paratum; vel adedò simplex, & frigidū, vt sine illo tam certo, & iniquo animo fuisset admissum furtum, vel damnum datum, ac cum illo: tunc consulens non tenetur; vt probat tex. iuncta ibi glossa, verb. Simpliciter. in cap. Felicis. §. Illud de poenis. lib. 6. Quam glossam dicit singul. & receptam Nauar. consil. 6. num. 2. de Homicid. Pro quibus facit glossa 1. in dicto cap. De cetero. de Homicid. quæ dicit tunc dici quem dedisse causam damni, si propinquam causam dedit. Secus, si remotam; qualis est mouens tantum per suum consilium, sine quo alias res efficeretur. Quam glossam dicit celebrem Nauar. in cap. Si quando. de

Rescript. except. 14. & sing. & receptam consil. 13. & 29. num. 4. de Homicid. cui similis in cap. Studeat. §. o. dist. alia in cap. Hi quoscumque. 1. quæst. 1. sequitur Abb. in cap. Quia diuersitatem. col. 4. de Concession. præb. & Rom. in l. Alia. §. Eleganter. col. 7. ff. Solut. matrim. Adde ad supradicta Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. sectione 4. à num. 17. vbi vsque ad num. 25. agit de consulentibus ad delicta vel damna inferenda; de quibus hactenus diximus.

Quid autem dicendum est de aliis consulentibus, seu consiliariis ad contractus, & alia negotia? Et quidem si consilium fuit datum ab idiota, vel alio quocumque bona fide, sine dolo, aut fraude; non tenetur in vlllo Foro; vt reg. Nullus ex consilio. 62. de Reg. iur. lib. 6. Silu. verb. Consilium. quæst. 7. Fallit si haberet officium consultoris; vt in Aduocato vt. v. Obligatio. Dif. 3. & aliis. vt per Rebel. 1. par. de Obliga. iust. lib. 2. d. quæst. 14. num. 25. dummodò recipiant salarium: alias non puto teneri ex simplici consilio. Per quod excusantur in Religionibus Monachi antiqui, qui deputantur ad consilia Prioribus in tractatibus danda, & similes: quamuis ex suis imperitiis consiliis aliqua mala eueniant; quales sunt post Aduocatos Consilarii Principis, ex quorum consensu dependet belli indictio. Rebel. supra numer. 28. Item qui in Capitulum conueniunt ad suffragium ex officio ferendum.

SUMMARIVM.

1 ACCIPIENS mercedem pro eo quod gratis facere tenetur; an restituere eam debeat.

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

1 ACCIPIENS pecuniam, ne maleficio committat; vt ne furetur, ne Petrum occidat, ne fornicetur, ne peieret, ne vanè iuret, ne murmure, ne sit tam loquax, aut ne ludat tā frequenter ac vitiose, testis vt verum dicat, & Iudex, vt iustitiam ministret, & similia: in Foro iudiciali tenetur eam restituere, domino, si ab eo repetatur. Ita probat tex.

in l. 1. in fin. & in l. seq. & in l. 4. in principio. & §. Quotiens. ff. de Condict. ob turp. caus. & in l. Iurisgentium. §. Si ob maleficio. ff. de Pact. & vtroque communiter DD. vt testatur Eman. Suarez. 1. tom. Commu. opin. pag. 325. & docet Couar. reg. Peccatum. 2. par. §. 3. num. 1. post medium. cum seq. maxime nu. 6. ad fin. vers. Deducitur etiam. & Tolet. lib. 5. cap. 21. numero

numero 7. & cap. 59. numero 6.

Ratio est, quia obligatus ex lege Iustitiæ, aut charitatis, seu alia lege, ad aliquid faciendum, vel se abstinendum; non potest recipere ob eandem causam mercedem; vt l. 2. ff. de Condict. ob turp. & per alia multa iura probat Nauar. cap. 17. num. 33. contra Sotum qui putabat præfatam regulam tantum procedere quando obligatio erat ex lege iustitiæ, propter iniuriam tertii; & nõ ex violatione aliarum virtutum. In quo fuit deceptus, vt constat ex latè traditis per Nauar. sup. Turpe quippe nimis est virtutum officia venalia habere. Neque enim ad agendum vult se virtus mercede conducti, vt recte ait Paul. Comit. lib. 3. Respon. moral. quæst. 6. in fin. Et in confirmationem præfatæ regulæ facit idem videre in Iudice habente salarium publicum, & sufficiens, qui non potest pro administratione Iustitiæ quicquam recipere. cap. Statutum. §. Assessorum. cum ibi not. de Rescript. lib. 6. l. Ex parte. in prin. ff. Fami. hærcif. Idem in ministris Iustitiæ, qui si capiant aliquem, pro cuius captura promissio muneris per Præsidem prouinciæ facta fuerat; non possunt ipsum exigere. Idem in teste, qui pro testimonio ferendo nihil potest accipere. cap. Non sane. 14. quæst. 5. etiam gratis oblatum. Deci. in cap. Licet causam. num. 20. de Proba. Couar. quem refert, & sequitur Iul. Clar. in §. Falsum. n. 14. Idem in inuentore rei alienæ, qui ob manifestationem, & restitutionem eius, mercedem exigere nequit; vt habes sup. verb. Bona. Differentia 6. & alijs similibus.

Quare merito debet præfatus accipiens pecuniam, ne maleficium faciat, restituere eam in Foro externo, si ab eo repetatur; quia accepit pretium pro eo, quod de iure gratis facere tenebatur, vt probat etiam tex. in l. fin. ff. de Condict. ob turp. caus. & docet gl. verb. Repeti. in dict. l. 4. §. fin. ff. eod. Quam illic las. singul. appellat, & Bal. in cap. Super eo. de Transact. & in l. Civile. C. de Furt. ad idem gl. memorabilis. in cap. Nemo. verb. Celet. de Simon. quæ per tex. ibi dicit committere simoniam, qui accipit pecuniam ne reuelet Episcopo peccatum publicum, quod denunciare tenebatur eidem ad corrigendum.

In Foro verò conscientie, non tenetur eam restituere, ante condemnationem, vel repetitionem: secundum Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1. col. 9. §. Retrocedendum ergo est. & Fr. Lop. 1. par. cap. 96. quæst. 1. Nauar. cap. 17. num. 34. Beiam. casu 1. parte 1. Toletum vbi sup. & Rodrig. verb. Donacion. cap. 96. conclusio-
ne 3.

Rationem discriminis tradit Soto; nempe quia licet gratis teneatur se à præfatis maleficijs, & vitis abstinere: quia tamen in gratiam dantis pecuniam, se abstinere; potest iure nature pro sua illa voluntate pretium recipere. Quæ ratio sanè non placet, quia sic nimis restringeret hanc differentiam, si vera esset cum secundum eam, solū haberet locum cum accipiens pecuniam desisteret à maleficio ob gratiam dantis. Secus ergo esset, si non ob gratiam illius; sed ob pecuniā (quod est frequentius, & plus ordinarium) vel propter Deum, vel alium finem, vt concedit Medin. de Restitutione. q. 26. & 27. & Fr. Cordub. in suo Quæstionario. lib. 1. quæst. 32. in 2. Dicto. sed minus benè.

Quare vera ratio deducenda est ex intentione, & voluntate dantis. Si enim dedit pecuniam ex sua libera voluntate: tunc certe nulla est causa ob quam accipientem ad eam restituendam obligemus; cum præfatæ leges non impediunt dominii translationem in eum; nec eum inhabilem ad eam acquirendam, & recipiendam faciant: sed tantum dant repetitionem illius; quia turpiter alter eam accepit; vt testatur idem Soto, & alii supra citati, & docet in hac specie Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 18. quæst. 20. numer. 2. Et è conuerso, si quis coactus & vi dedit; vt quia dedit ei qui eum volebat occidere, ne ipsum occidat. Tunc accipiens tenetur in conscientia eam restituere danti, vt notat Toledo sup. Si autem non constet clarè de dicta voluntate: tunc quidem, dum de contraria voluntate non constat, potest eam retinere in conscientia, vt docet Nauar. dict. cap. 17. num. 34. secus verò erit, si de ea constet; vt si eam repetat, etiam extra iudicialiter.

Et ratio huius secundi Dicti est; quia licet concedamus dominium illius pecuniæ fuisse in acci-

in accipientem translatum: non tamen irrevocabiliter; cum dans possit eam repetere. Cum ergo non repetitur; tuta conscientia eam retinere potest. Nam etiamsi non esset illius pecuniæ translatum dominium in accipientem; (quod fortè est verius in hoc secundo casu, cum in eo, in utroque Foro habeat repetitionem. Pro quo facit. l. fin. C. eodem. Ibi, *Restituere debere convenit*, &c. Nota verbum *Restituere*. & loquitur de eo qui ob restituenda quæ abegerat pecora, pecuniam acceptat.) nihilominus posset eam in conscientia retinere, dum non repetitur, in iudicio, vel extra iudicium, per not. in Differentia seq. ubi etiam turpiter datum, & acceptum, potest retineri dum non repetitur, & per not. sub verb. Donatio. Differentia 8. & 9. ubi donatarius omnium bonorum, vel ultra 500. aureos sine insinuatione, non tenetur ea restituere, donec ab eo repetantur. Non enim intrudendum est in os dantis quod ipse non vult accipere, licet iure possit. & per not. verb. Debitum. Differentia 3. ubi quando creditor scit debitum; si ipsum non petat; probabiliter credere potest debitor, sibi ab eo dila-

tionem dari: & sic excusatur à restitutione, & per verb. Hæreditas. Differentia 5. Et in hac specie nulla est constituenda differentia inter utrumque Forum; cum in utroque teneatur ad restitutionem, si repetatur.

Vnde cauendum est à Rebel. dict. quæst. 20. num. 1. ubi post alios non fideliter pro se citatos indistinctè obligat recipientem ad restitutionem danti; eò quod dictis casibus magis detur pecunia ad redimendam propriam, vel alterius iniustam vexationem; quàm animo liberali. Quæ ratio non est generalis pro omnibus casibus superius citatis. Ideò distingue vt supra. Et secundum dictam distinctionem intellige Hadria. in 4. in tract. de Restitutione. quæstione quæ incipit, Restat inquirere an extorta Medin. C. de Restitut. quæst. 20. & Paul. Comit. lib. 3. Respon. moral. quæst. 6. num. 9. qui etiam indistinctè obligant recipientem ad restitutionem danti. Addit tamen Comit. (& benè) in prædictis casibus posse munera capi non tamquam pretia necessarii officii; sed tamquam inuitamenta, & ad illud illicita. Idem Rodrig. in Explicatione Bullæ Compositio. num. 33.

SUMMARIVM.

DATVM turpiter pro maleficio perpetrando; an sit restituendum, & cui.

DIFFERENTIA DECIMA QUINTA.

TURPITER datum, & acquiritum, ita vt turpitudine versetur tam in dante, quàm in accipiente; (vt, quia datur aliquid Iudici, tabellioni, vel testi ad eos corrumpeudos; vt in cap. Non sanè. 14. quæst. 1. Vel Advocato, vt iniustâ tueatur causam. de quo per D. Aug. Epist. 34. ad Macedonum, vel custodi publico, vt non manifestet defraudantem vectigalia. De quibus infr. Differentia 39. & per Nauar. cap. 25. num. 34. vel alicui vt homicidium, vel sacrilegium committat. vt in l. Veluti. 27. ff. de Verbo. obliga. vel marito causa lenocinii vxoris; vt in l. Mercalem. C. de Condict. ob turp. caus. In his, & similibus casibus in Foro exteriori est restituendum fisco. l. Multa. C. de Modo mult. l. Lucius. ff. de Iure fisci.

vel Parti, in cuius iniuriam data fuerat pecunia. l. In hæredem. ff. de Calumnia. l. Et generaliter. §. Illud. ff. eod. Et hoc in poenam taliter delinquentium. Vnde apud accipientem remanere non debet; vt etiam notat gl. In. l. 3. ff. de Condict. ob turp. caus.

In Foro verò conscientia restituendum est danti, si crimen erat iniuriosum; secundum Soto. lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1. col. 10. §. Secundus ergo modus. & lib. 6. q. 1. art. 4. §. Ad hæc. Cordub. in suo Quæstion. quæst. 32. lib. 1. & alios quos refert, & sequitur Fr. Lop. in suo Instru. 1. par. cap. 106. quæst. 2. quia dicunt dantem non amisisse dominium illius; eò quod tales conventiones sunt nullius momenti; ex l. Generaliter. 16. ff. de Verbo. oblig. Hadria. vero

verò in 4. de Restitutione. cap. Restat inquirere. hoc relinquit arbitrio accipientis, vt det danti, vel pauperibus. Idem Silu. v. Restitutio 4. §. 1. Secundū verò. D. Tho. 2. 2. quæst. 32. art. 7. & quæst. 62. artic. 5. ad Secundū, restituendum est pauperibus, & non danti; eò quòd meretur dictā pecuniā amittere. Idem Medin. C. de Restitutione. quæst. 2. Et fortè ob hæc verba deduxit Soto suam opinionem supra, proximè citatā. Quia si dans meretur eam amittere. Ergo adhuc est dominus illius, donec per sententiam ea priuetur. & sic non transtulit dominium illius in accipientem. Sed si hoc sentiret D. Tho. non diceret dandam esse pauperibus. Fundamentum. D. Tho. est, quia vterque egit contra legem, & iustitiam.

At secundum Nauar. post alios quos refert cap. 17. num. 30. & 112. §. 21. & Couar. vbi infra, & Toletum lib. 5. cap. 59. num. 6. non est vlli restituendum, excepto simoniacè accepto. De quo verb. Simonia. Differentia 1. sed potest accipiens penes se retinere, si delictum, ob quod fuit data pecunia, fuit iam perpetratum. Nam si adhuc non est perpetratum, tenetur accipiens illam restituere danti, & conuentionem rescindere. ex Couar. in reg. Peccatum. 2. par. §. 2. numer. 7. vt est magis receptum inter DD. & tenet etiam Nauar. cap. 17. num. 40. vers. Quintò. Fundamenta Nauar. nolo hic transcribere, cum ea possit lector apud ipsum legere. Sed præcipuum est, taliter datum, & acceptum, nulli esse de præcepto restituendum. Eum secutus est Valped. in manuscriptis scholiis ad dict. cap. 17. num. 30. & sequitur Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 64. Et eius opinionem dicit probabilem Fr. Lop. vbi sup. licet illam Soti dicat communem, & probabiliorem. Quin immò & istam Nauar. & Couar. dicit communem Rebel. vbi sup. par. 2. lib. 18. quæst. 19. num. 4. & eam sequitur Rodrig. in Summa. verb. Restitutio. cap. 40. numer. 2. vers. Ni obsta. Ego verò in hac diuersitate opinionum, hæc quæ sequuntur apud me probabilia reputo.

Primum, lura præfatas pactiones irritas fecisse, ne quis teneatur illas seruare; vt in l. Generaliter. de Verbor. oblig. & ideò nullam ex eis concedunt actionem, nec ex-

ceptionem aut retentionem; secundum gl. verb. Nulla. in l. Iuris gentium. §. Si ob maleficium. de Pact. nec repetitionem; vt in l. Mercalem. C. de Condict. ob turp. caus. Neque ex eis vlla naturalis obligatio nascitur, quando ex natura rei sunt irritæ, & non in poenam. Couar. sup. num. 6. vers. Tertia Suar. de Legi. lib. 5. cap. 28. num. 12.

Secundum, Vbi quis promittit aliquid turpe faciendum quod ex materia sua est vendibile, vt vsus corporis tam à femina, quā à viro leñone, vt l. 4. §. Sed quod meretrici. ff. de Condict. ob turp. caus. & dict. l. Mercalem. adde l. 53. tit. 14. Par. 3. quæ dicit idem quod dict. §. Sed quod meretrici. vel requirit humanum laborem, seu industriam. In his, & similibus casibus, si fiat delictum: in Foro conscientie poterit datum retineri. Et si non est solutū, tenebitur promissor pecunie in conscientia illam soluere. Quia licet conuentio fuerit illicita: tamen quia prædicta nemo tenetur gratis facere: potest licitè promissum exigere extraiudicialiter, vt in casu de quo per Nauar. cap. 17. num. 41. vers. Sextò infertur. & retineri, si fuerit prius datum, ex Couar. sup. & Rebel. dict. quæst. 19. num. 4. vbi addit etiā de rigore iuris deberi promissum post factum delictum, si adhuc non fuit solutū. Et Soto etiā vbi sup. fatetur actiones ipsas, puta occidere hominem, esse vendibiles. Vbi verò nullus est labor, vt in sententia ferenda: non potest datum retineri, sed pauperibus est erogandū; vel etiam dati restituendum.

Verūtamen contra hoc obstat plurimum videri absurdum vt quis consequatur mercedem coram Deo ex peccato quod alias meretur coram eodem æternum supplicium. Vnde magis videntur dictæ actiones esse vendibiles, secundum leges Mundi; quā secundum Deum.

Sed potest responderi non recipi mercedem ob maleficium perpetratum; sed ob laborem, vel industriam impensam, quod est quid separatum à peccato. vnde licitè potest recipi, & retineri. Vel dic verius secundum Nauar. dict. cap. 17. num. 36. quòd in Foro conscientie licitè non recipitur, tamquam sibi debitum ob dictam pactiōnem, seu maleficium: potest tamen si detur retineri;

retineri; quia taliter datum, & receptum nulli est de præcepto restituendum. Vnde falsum est prædictas actiones esse coram Deo vendibiles, cum sint à Deo punibiles & reprobæ. Nec valet illa ratio coram Deo, illas videlicet nullum teneri facere gratis; quia nec etiã conductus facere potest. Quare tam in his quæ fiunt contra iustitiam, quã in meretrício, & aliis, non licet in Foro conscientie quicquam tamquam debitum recipere; quamvis in Foro exteriori aliquando liceat; quicquid teneat communis in contrarium. Vnde verba illa Iurisconsulti dict. §. Sed quod meretrici. scilicet, *Non turpiter accipere, cum sit meretrix*: intellige quoad Forum iudiciale, & exterius. Ita Aretii. in l. 1. in fin. ff. de Condict. ob turp. caus. Fulgos. in l. 2. num. 4. C. eod. Cuman. in l. Affectionis. ff. de Donatio. Sarmien. lib. 6. Selecta. interpret. cap. 8. Molina de Iusti. & iur. tract. 2. disputatione 94. concl. 3. & Navar. sup. quos refert Balthas. Gomez. de Potest. in se ipsum. lib. 2. cap. 15. num. 6. vers. Secundo. (ubi num. 10. post Bal. dict. §. Sed quod meretrici. dicit speciale esse in meretrice, & in materia hac venerea, in qua omni iure permittitur feminis, ut suæ turpitudinis pretium accipiat; neque teneantur restituere. Et reddit rationem specialitatis; nempe, vel quia tales feminae in amissione pudoris amittunt honorem, & nimis vilescunt, adeo ut nisi eis succurratur, nequeant vivere: vel ob fragilitatem earum; vel quia in hoc vitium carnale proni nimis sunt homines, & hoc veluti freno retinentur, ob pretium ab ipsis eis soluendum.) nõ tamẽ intellige d. §. quoad Forum interius. Nam in hoc turpiter accipit. Sicut miles, qui se ipsum conducit ad iniustum bellum: & faber qui conductus facit aliquid à Deo reprobum; nihil possunt licitè recipere: quia non possunt se conducere pro his à Deo reprobis. Si tamen eis solvatur; non tenentur ad illius restitutionem; quia à datibus sponte acceperunt. Et ideò illud non est datibus necessariò restituendum; nec pauperibus de præcepto. Quare apud

ipsosmet accipientes remanere possunt. Non enim est vlla lex naturalis, divina, nec humana, quæ præcipiat ut restituam, vel distribuam pauperibus id quod alicui is mihi dederit voluntariè, & sponte; licet ob turpem, & à Deo, & lege humana reprobam causam. Vnde cum non teneam illud alicui in conscientia restituere, remanet vel ut vagum, & in nullius bonis; & sic ut tale, primò occupantis fit, vel tamquam donatum, vel derelictum ab eo, qui dedit; ut dicit Ant. in cap. Quia plerique. de Immun. Eccles. & Navar. sup. num. 40. vers. Tertiò infertur. in fin. Et sic non mirum si possit retineri ab accipiente. Præterea si leges humanæ tollunt omnem actionem, exceptionem, retentionem, & repetitionem in his conventionibus ex utraque parte turpibus, atque prohibitis; & id iustissimè, & prudentissimè, ut sic homines à talibus arceantur, & retrahantur: profectò idem expediebat ut faceret Deus in suo tribunali, quod Forum est conscientie. Et sic nullo modo dici nec excogitari potest ex his conventionibus, etiam ipsis opere completis, oriri aliquam obligationem naturalem, quæ obliget ad aliquid coram Deo; ut copiosè probat Paul. Comitoli. lib. 3. Respon. moral. quæst. 5. per totam. à pag. 363. post Navar. conf. 51. numer. 5. de Sent. excom. Alex. Paul. & Bal. in l. Si plagii. ff. de Verbor. obliga. Duran. in 3. Sent. dist. 39. quæst. 4. Medin. in C. de Restit. quæst. 20. & 28. & Couar. reg. Peccatum. 2. par. §. 7. & diximus etiam. verb. Promissio. Dif. 8.

Sed confidet in me quidam scriptulus; nimirum secundum præfatam resolutionem non posse peti à meretrice pretium sibi promissum, saltè in conscientia; quod est contra omnes. Ob quam causam censet Balthas. Gom. sup. num. 9. esse hanc Navar. opinionem falsam. Sed Navar. sup. nu. 41. vers. Quintò. & vers. Sextò. id concedit; nempe non posse exigi tamquam debitum in conscientia. & dat cautelam quo modo peti possit licitè. dict. vers. Sextò & ita post alios resolvimus. dict. Differentia 8.

S V M M A R I V M.

IM P E D I E N S alium à consecutione alicuius boni, quando teneatur ad restitutionem illius.

D I F F E.

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

IMPEDIENS aliquem odio, vel vindicta à consecutione alicuius boni; puta, hæreditatis, legati, donationis, Beneficii, Officii, Cathedre, & huiusmodi; non solum peccat in Foro externo: sed etiam tenetur ad restitutionem illius boni, seu eius valoris; si alias supra dictus impeditus, erat illud certo habiturus. Hoc videtur probari arg. l. 1. §. lidem aunt. vers. Denique Marcellus. ff. de Aqua pluuiæ arcen. iuncta ibi gl. verb. Habere. vbi dicitur licere cuique in suo, facere quod vult. Si tamen dolo malo; idest animo nocendi, foderit in suo puteum, vel aliud opus fecerit, unde damnum vicinus accipiat; vt si fontem eius auertat, incidendo eius venas, per quas fluebat ad eius fundum; teneri de damno, & sic ad restitutionem. Idem probat l. Fluminum. §. fin. ff. de Damno infect. iuncta ibi gl. verb. Non teneri. Sic in præsentiarum. Quamuis liceat vnique sibi ipsi, vel amico providere, alio neglecto, vt inquit Scotus in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 2. non tamē id facere potest per fraudem, vel ex odio alterius. alias tenetur ad restitutionem, per leges citatas. Dicitur autem malo animo, inuidia, odio, malevolentia, vel vindicta quicquam facere; quando ex opere recenter facto in suo, vel ex eo quod iam fecit, nullam vtilitatem consequitur, & nocet alteri. Et sic videtur intelligendus D. Tho. 2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 4. vbi dicit impediens ex odio, vel vindicta ne præbenda detur digno, teneri ad restitutionem valoris illius, si de certo erat ei conferenda. alias si erat dubium, teneri ad aliquam recompensationem. Idem tenent Ricard. Paludan. Antonin. Angel. & alii quamplurimi citati à Pet. Nauar. lib. 3. cap. 5. num. 4. Et hanc esse magis communem sententiam antiquorum Theologorum testatur Hadria. in 4. in tract. de Restitutione. in quæst. quæ incipit, Consequenter quæritur vtrum impediens alium ab officio &c. §. vltimò. & Paul. Comitoli. lib. 1. Respon. moral. quæst. 85. num. 4.

In Foro verò conscientie non tenetur ad vllam restitutionem, secundum Caiet. dict. quæst. 62. art. 2. in Respon. ad 6. argum.

Sotù lib. 4. de Iust. quæst. 6. art. 3. col. 23. Naua. cap. 17. num. 69. vsque ad 74. Pet. à Nauar. vbi sup. à num. 4. vsque ad num. 17. & alios recentiores: nec non & Toleum lib. 5. cap. 19. numer. 4. vbi dicit tria requiri vt impediens teneatur in conscientia ad restitutionem. Primum, vt non solum id faciat aliqua via mala; nimirum odio: sed quæ sit contra iustitiam; puta si vis, dolus, aut fraus intercedat: vt si Episcopus vult dare digno Beneficiū, & quis id impediat, imponendo ei falsum testimonium, vel detegendo crimen omnino occultum, licet verum; vel congendo eum, aut decipiendo ne compareat: nam alias non faceret, nisi contra charitatem, & consequenter ad nullā teneretur restitutionē; per not. verb. Peccatum. Differentia 7. Secundum, vt impeditus possit iuste habere rem, à cuius consecutione impeditur. Nam alias nullam ab eo ius aufert; vt si sit indignus ad Beneficiū; vel spurius sit, & sic incapax hæreditatis paternæ. Tertium, vt impeditus fuisset habiturus rem illam, nisi ille impediuisset: alias non dicitur verè impedimentum. Adde quartum, ex Nauar. sup. & Couar. in reg. Peccatum. 2. par. §. 7. num. 8. conclusionē 3. & 4. vt impeditus habeat aliquod ius in re, vel ad rem, à cuius consecutione fuit impeditus; aut saltem officium Iudicis. alias nulla ei iniustitia fit, ob quam teneatur impediens ad vllam illi satisfactionem faciendam.

Quibus requisitis attentis, videtur nullā assignandam fore differentiam inter vtrūque Forum in casu, de quo hic agimus. Nā si impediens solum peccat contra charitatem, faciendo aliquid malo animo, siue odio; & impedito nullam fecit iniustitiam, eò quod nullū ius habebat ad rem illam, à cuius consecutione fuit impeditus; consequenter nulla ei debetur restitutio, seu satisfactio: alias secus. Et hoc tam in Foro interiori, quàm exteriori. Quod ex sequentibus conclusionibus clarius apparebit.

Vnde leges illæ supra citatæ non obstant, immò confirmant proximè dicta, & habet locum in vtroque Foro. Ratio est, quia in illas vltra malam intentionem impediētis, concur-

concurrunt iniustitia, & læsio ex parte impediti. Quippe in d. §. Denique. impeditus fruebatur quadam aqua, quæ effluebat à prædio vicini; quæ ab eo auferri nequaquâ potuit à domino prædii ex sola mala voluntate, seu odio; nisi faciendo aliquod opus ei necessarium, vel utile. Non enim mihi liberum est cum damno, vel iniuria alterius præcidere venas aquæ, quæ est in meo fundo, & tendit infundum vicini: nisi ob necessitatem vel utilitatem meam. alias videor dolo malo facere. Et ideò tenebor ad damnum vicino illatum.

In dicta vero. l. Fluminum. §. fin. dominus domus tam altè fodiebat in sua, ut paries vicini periclitaretur, & stare non posset: & ideò tamquam damnum inferens tenetur de damno.

Ut autem hæc melius intelligantur, quibusdam conclusionibus ea perstringam.

Sit prima, Impediens aliquem ab hæreditate, legato, seu donatione merè gratuitis, quocumque id maleuolo animo faciat; dummodò nulla vis, vel fraus inferatur, immunis est à restitutione, quamuis nō à peccato; ut habes verbo Munera. Diff. 1. n. 68. & docet Couar. d. nu. 8. conclu. 5. Non enim intentio sola nocendi, quæ manet in mente nocentis; sed opus externum nocivum, damnicat, & restituendi onus parit; ut post Hadria. docet Coua. sup. in 2. conclu. & Pet. à Naua. 2. p. lib. 3. cap. 5. n. 9. in fin. & cōmuniter omnes. Faciūt not. verb. Peccatū. Diff. 7. à n. 8. Quod verum est in extraneo. Nā si impeditus, fuisset proximior cōsanguineus alicui; vel ex testamento, vel ab intestato aliàs deuenisset; certè si quis alienaret animum testatoris ab illo, & faceret hæreditatem relinquere alii extraneo, vel remotiori in gradu; ad restitutionē eum adstringerē; quia iniustitiā ei fecit. Quippe hæreditatē, ad quam ius aliàs habebat, quāque testator cōfirmato animo relinquere decreuerat abstulit, quod idem fuit ac si iam habitam auferret. argu. eorum quæ docet Couar. supra conclus. 3.

Secūda conclusio, Impediens aliquē ab aliquo officio, vel Beneficio, etiam malo animo; & etiam si impeditus esset dignior altero, cui datū est, dum modo sit dignus; ad nullā tenetur satisfactionē dicto expulso; si

ille nullū ius ad rem, vel in re aliās ad illud habebat. Ratio est, quia isto in casu solū læditur iustitia distributiva, quæ nullam parit obligationē restituendi; ut est cōmunis omnium opinio, de qua per Sot. sup. art. 3. ad 6. Naua. c. 17. n. 69. & Rebel. de Oblig. iust. 1. p. lib. 3. q. 3. n. 1. & Pet. à Naua. 1. p. lib. 2. c. 2. nu. 143. Restitutio enim est actus iustitiæ cōmutatiuæ, quia supponit aliquid ablatū. Quod amplia, etiam si dignior exclusus expectaret certissimè ipsum officium, vel Beneficiū. Quod est contra D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 4. quæ Rebel. sup. q. 1. n. 5. & q. 5. n. 5. nititur excusare. Et ratio est, quia licet collator decreuisset certò ipsum officiū, vel Beneficiū ei conferre: nullū tamen ius ex hoc ille acquisierat; cū in voluntate libera sit dicti Collatoris mutare propositū, absq; vlla illius iniuria, sicut diximus de testatore in præcedente conclusione. & ita tenet Couar. sup. n. 6. Sot. d. art. 3. ad 6. Naua. c. 17. nu. 72. & Rebel. sup. latissimè q. 2. per totam. quāuis contrariā (& malè) defendat Pet. à Naua. sup. n. 140. cū seq. post Caiet. & Medin. quos citat nu. 144.

Tertia cōclusio, Impediens quoquomodo aliquē à cōsecutione Cathedræ, vel Beneficii Curati, cū datur per oppositionē, & cōcursum; tenetur ad restitutionē, si impeditus erat planè dignior. Quia eo in casu dignior habebat ius ad rē ad illā Cathedrā, vel Curatū, & fuit illi ablatū per impediētē; ut docet latè Rebel. sup. q. 5. per tot. Faciunt notata sup. Diff. 2. num. 4.

Quarta conclusio, Impediens alium ab ingressu Religionis, vel amouēs iā ingressū, etiā animo nocendi Religioni; licet peccet mortaliter contra charitatē; non tamē contra iustitiā: cū ante ingressum, & post ingressum possit liberè Nouitius mutare voluntatē: nec Monasteriū habeat vllū ius in eum, acquisitū per ingressum; & cōsequenter nulla iniuria, seu iniustitia illata est Monasterio, ob quā teneatur ad aliquā satisfactionem. Ita docet Petr. à Naua. supra numer. 15. & Sot. lib. 4. de Iustitia. quæstione 6. artic. 3. Siluest. & Ricard. quos refer, & sequitur Rebel. supra 1. par. lib. 4. quæst. 15. per totam. dum modò absit vis, dolus, vel fraus; ut per eosdem contra Hadrian. Palud. D. Antoni. & alios.

FF

SVM

Restitutio.

SUMMARIVM.

FURANS minutatim in parua quantitate; an teneatur ad restitutionem, si ad notabilem quantitatem perueniat.

DIFFERENTIA DECIMA SEPTIMA.

FURANS minutatim minima, siue ab eodem, siue à diuersis (vt faciunt quamplurimi vendentes panem, vinum, oleum, carnes, & alias merces: item famuli emptores, vulgo *despenferos*: item pastores ouium, filii, vxores, & alii, de quibus verbo *Damnum*. *Diffé.* 1. in fin.) dubitatur nimis inter Doctores an peccet mortaliter, postquam illæ paruæ quætitates perueniunt simul iunctæ ad notabile quantitatem; teneaturque ad restitutionem.

Inuenio in hoc varias fuisse opiniones Doctorum. ideò per conclusiones procedam, vt clariùs, & apertius hæc quotidiana materia intelligatur.

Circa primum dubium, an scilicet furans multa minima peccet mortaliter; sit vnica conclusio negatiua; exceptis duobus casibus. Primus est, quando is qui minutatim furatur minima, habet intentionem furandi plurima minima, attingentia ad notabilem quantitatem, secundum D. Thom. 2. 2. quæst. 66. art. 6. ad tertium. & Communem. Ex quo collige peccare mortaliter, esseque in statu damnationis omnes illos suprà relos qui habent publicas tabernas ad omnes ad se venientes, cum intentione furandi ab omnibus parum. Nam eorum intentio se extendit, etiam si illa minima ad notabilem quantitatem perueniat. Non enim habet limitatam intentionem; sed expositam ad lucrandum sic minutatim quidquid potuerint. quod dolenter referimus propter multitudinem eorum, qui in hoc malo statu iacent; parum de hoc curantes. Ideò Confessarii alligent hoc digito. Itaque in Foro exteriori non sit scrupulus ex furtis minimis, tamen si simul iuncta sint notabilia. Secus in Foro Dei in casu præcedenti, & sequenti.

Secundus casus est, quando quis aduertens furatur minima ab vna seu diuersis personis, post conflata ab vnaquaque notabilem quantitatem; secundum Soto lib.

5. de Iusti. quæst. 3. artic. 3. ad tertium. & Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 15. num. 32. dicens communem. Idem Maior in 4. dist. 15. quæst. 25. Vega lib. 14. super Concil. Trid. capit. 11. ad fin. Pet. à Nauar. lib. 3. capit. 1. num. 50. qui omnes hoc limitant, non procedere, si furans minima non aduertat ad præcedentia furta, nec sit paratus ad furandum alia. sequitur Caiet. verbo *Furtum*. Cordub. quæst. 70. puncto 2. Iacob. à Graffis lib. 2. cap. 93. num. 18. & 19. Nauar. sic intelligendus cap. 17. num. 140. Adde alias duas limitationes, scilicet nisi furans habeat intentionem restituendi furta præterita. Ita Rebel. suprà numer. 33. versic. Ex altero capite. quod intellige, dummodo sit tunc impotens ad restituendum eam nam hoc modo est tunc inculpabilis retentio præteritorum furtorum: & consequenter furtum minimum de nouo factum non iungitur cum præcedentibus inculpabilibus, seu purgatis, ad faciendam vnã retentionem lethaliter culpabilem. Tertia limitatio est, nisi dominus cui debentur restitui surrepta, sit talis, vt verisimiliter non curet de illis (vt sunt parentes, amici, & domini munifici) hoc enim in casu, cum censetur remissis præterita furta; non est cur iungenda sint furta minima sequentia, cum præteritis iam remissis, ad faciendam notabilem quantitatem. Ita Rebel. sup. nu. 36. versic. Obiicies.

Circa secundum dubium, an teneatur ad restitutionem totius quantitatis furto sublata, in supradictis primis duobus casibus? Sit altera conclusio. Furas plurima minima minutatim, & perueniens ad notabilem quantitatem, tenetur in cōscientia sub p. m. restituere omnem illā quantitatem. Aduerte tamē si aliqua ex illis restituatur; iam tūc quod superest, si nō est in notabili quantitate, nō obligare sub p. m. cū supponamus non conficere quod superest notabile quantitatem. Ita Rebel. sup. n. 39. contra Mediñ. Cordub.

Cordub.& Lop. Et ratio est, quia aliud iudicium ferendum est de quantitate notabili, & aliud de ea quæ non est talis: cum autem omnia fortæ minima perueniunt ad notabilem quantitate in, tunc notabilis quantitas obligat ad peccatum mortale, & ad restitu-

tionem. Cum verò sit nō notabilis per subtractionem alicuius partis; iam tunc paruitas materiæ, & quantitatis excusat sub peccato mortali à restitutione: & sic non tenetur tunc fur ad eius restitutionem sub mortali.

SVMMARIVM.

FILIVSFAMILIAS accipiens mutuo pecunias; quomodo sit à restitutione immunitus.

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

FILIVSFAM. accipiens mutuo pecuniam; in Foro exteriori non tenetur ad eius restitutionem, iuxta tex. in l. 1. ff. Ad Maced. quia mutuans tali filiofam. ex beneficio Maced. introducto in odium creditorum, & in fauorem paritum; & ad delicta coercenda (scilicet ne filii, si nō habeant unde mutuum soluant, vitæ parentum insidiantur; neve alia scelera perpetrent, habentes pecuniam; cum illa ætas sit ad vitia procliuor) amittit in penam mutuum; vt in l. Qui exceptionem. ff. de Condict. indeb. & d. l. 1. & l. Sed si pater. §. fin. ff. Ad Macedon.

In Foro verò animæ tenetur prædictus filiusfam. restituere mutuū, secundū Bart. in l. Si poenæ causa. n. 2. ff. de Condict. indeb. quia naturaliter manet obligatus. l. Quia naturalis. ff. Ad Maced. & l. Sed si pater. 9. §. fin. ad fin. ff. eod. & d. l. Si poenæ. ff. de Condict. indeb. iuncta ibi gl. ad fin.

Sed contra Bart. tenet Innoc. in c. Quia plerique. de Immunit. Eccl. Panor. in c. Nouit. n. 33. de Iud. Paul. in d. l. Si poenæ causa. in fi. (licet dicat, tutiorem esse opinionē Bart.) sentit Bal. in c. 1. §. Si quis per triginta. si de feudd. fuer. controu. Colla. 10. & docet idē Bart. sibi contrarius in Extravag. Ad reprimendum. n. 12. addens adeo esse tutum in conscientia, vt nec per viam denūciationis iudicialis possit filiusfam. conveniri. Vide Abb. dict. c. Quia plerique. nu. 26. vbi idem docet. Et si conueniatur, poterit opponere contra creditorem prædictam exceptionem beneficii Macedoniani. sequitur Panor. vbi supra, vbi dicit, licet obligatio naturalis teneat filiumfam. tamē huic obligationi præiudicare prædictum beneficium Macedonianū, cōcedens legitimam exceptionem. Est enim elisa eius efficacia propter autho-

ritatē legis ex iusta, & honesta causa disponentis. Et sic eo in casu nihil operatur. vnde cū nihil sit apud filiumfam. cuius dominium non habeat: nam rei sibi mutuatæ dominium in eum transit; iuxta l. 2. ff. Si cert. pet. Et contra actionem, quæ contra eum intentari potest, habet legitimam exceptionē, quæ sibi data est ab eo qui actionē dedit; liquet tūc esse in vtroque Foro, secundū Inno. & Abb. sup. (sed hoc non benē infertur; cum exceptio illa solum spectet ad Forum iudiciale) Et cōfirmatur; quia non semper obligatio naturalis obligat in conscientia; vt patet in eo qui ex maleficio obligatur ad poenā; per notata infra Diff. 45. Et in hærede, quoad Falcidiam, & Trebellanicā; vt in c. Raynūcius. & cap. Rainaldus. de Testam. vbi Papa pronunciauit has quartas posse retineri in conscientia; licet alias hæres ad integra legata soluenda, & totā hereditatē fideicommissario restituendam naturaliter teneatur. De his vide verb. Hereditas. Diff. 5. Facit etiam liberatum ex poenali dispositione, tutū esse in Foro conscientie; licet alias teneatur naturaliter; vt dictum est verb. Debitū. Diff. 6.

His tamen nō obstantibus, verior est prior sententia Bar. d. l. Si poenæ. quam tunc Co. uar. in c. Quamuis pactū. 2. p. §. 3. nu. 4. dicit communem post alios Padilla in l. Cum quis. n. 31. C. de Iuris & fact. igno. & Rebel. de Obliga. ius. 2. par. lib. 8. quæst. 2. nu. 16. quam satis probat d. l. Sed si. §. si ibi, *Quia hi demū solutum nō repetunt, qui ob poenam creditorum actione liberantur: non quia exonerare eos lex voluerit.* Intellige tamē prædicta, prout resoluiimus verbo Hereditas. dicta Diff. 5.

Et obserua si creditor mutuans filiofam. non fuit in culpa mutuando: quia scilicet id fecit

Fff 2

Restitutio.

id fecit ex charitate, vel ignorans esse filiū fam. vel aliter: tunc sine cōtrouersia tenebitur filiusfam. restituere id quod mutuo accepit, in conscientia; vt habetur 1. tom. Communium opinion. lib. 4. tit. 18. numer. 2.

pag. 592. & docet Anton. de Butrio in cap. Quæ in Ecclesiarum. numer. 7. & 8. de Imunitat. Eccles. Iacob. de Graffis lib. 2. cap. 10. num. 33. facit gloss. l. Tamen. i. ff. Ad Macedo.

SVMMARIVM.

SERVVS, minor, Regularis, & similes ludentes cum maiore, & lucrantes; an teneantur ad aliquam restitutionem.

DIFFERENTIA DECIMA NONA.

MINOR filiusfamil. Regularis, coniugata, seruus, & quiuis alius non habens administrationem liberam rerum, si ludat cum aliquo maiore libero, & illius statum sciente, si lucretur; nō tenetur ad restitutionem eorum. Ita Nauar. cap. 19. num. 14. Henric. de Indulgent. cap. 35. §. 6. Ratio est, quia imputandum est maiori scienter cum tali, non domino, ludere voluisse. & præsumendum est insuper voluisse eidem donare lucra. Sed Couar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 4. nu. 4. tenet contrarium, nempe præfatum minorem teneri ad restitutionem; quemadmodum & maiorem cum eo ludentem, si lucraretur; vt seruetur æqualitas in tali actione, & conditionali cōtractu. Idem tenet Alph. à Castro lib. 2. de Lege pœn. cap. 2. corol. 2. & Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 2.

Sed possunt cōcordari d. opiniones, videlicet primā Naua. esse intelligendam in Foro exteriori, si repetantur: quia imputandum est maiori cum tali ludere voluisse: ob quā culpam condemnabitur ad eorum amissionem, & absoluetur minor. Secundam verò Soti, & Coua. in Foro interiori. Et ratio est quoad hunc Forum animæ. Quia licet maior sciat statum colludentis: putat tamen posse à colludente illas pecunias perdi; & hac fide ludit cum eo. Non enim est credibile maiorem ludere cepisse animo donandi lucra; cum nihil tam alienum, & procul à ludentibus sit, quàm donare, quæ ludendo

amittent; cum cupiditate multa appetant sepe etiam aliena. Porro, licet prudenter faceret maior si statim interrogaret colludentem, an possit alienare, & ludere, quæ habet: id tamen nemo interrogare audeat; maximè si persona sit honorata, ne infamet eum de furto. Deinde licet maior mereatur propter suam culpam, amittere quæ ludendo perdidit: id tamen requirit sententiam iudicis, quam ipse contra se ferre minimè tenetur. Cum igitur minor nō possit lucra retinere vigore dictæ tacite donationis; sequitur teneri in Foro animæ ea restituere; sicut omnes sine hesitatione concedunt quando mentitur, & dicit se posse ludere, & alienare quæ habet. Idem dicendum puto quando ingerit se ludo: quia sic decipit colludentem, putantem posse alienare quæ amittat: qui contrarium non tenetur credere; ne in iudicium deflexum temerè incidat. Vno tamen in casu non tenebitur restituere; quando constat habere pecunias ad ludendum, permissu Superiorum. Multi enim ex prædictis habent pecunias cum volūate, & assensu suorum maiorum, qui eas tribuunt, vt possint recreari, & ipsis frui, & expédere in res ipsis benè visas. Cōfisto igitur de veritate in Foro pœnitentiali, nimirum non esse minoris quæ ludit; meritò debet compelli ad lucra restituenda; licet in Foro iudiciali secus esset, propter rationes suprà relatas.

SVMMARIVM.

- 1 **I** Vdo prohibito quæsitæ, an debeant restitui.
- 2 **L** Vel possint repeti.
- 3 **L** Lucrata, pecunia credita, an debeantur.

- 4 **I** Et an possint retineri si soluantur.
- 4 **I** Inducens importunis precibus alium ad ludendum; ad quid teneatur.

DIF.

DIFFERENTIA VIGESIMÁ.

QVAESITA in ludo, etiam prohibito, non sunt restituenda in Foro interiori; sed potest quis tuta conscientia ea penes se retinere.

Ita post alios tenet Rodrig. in Explica. Bullæ Composit. num. 31. Rebel. de Obligat. iusti. 2. par. lib. 1. 2. quæst. 2. num. 2. & alii plurimi relati 1. tom. Commun. opin. lib. 3. tit. 29. de Relig. & sump. fu. num. 4. pag. 431. Ratio est, quia leges ludos prohibentes non impediunt dominium acquirendorum, seu translationem dominii quoad Forum conscientie; nec incapaces reddunt ipsos ludentes ad talia lucra acquirenda; sed tantum in poenam id statuunt. ut in Auth. Aleorum usus. C. de Religios. & sump. fun. & l. 1. ff. de Aleæ usu & aleat. c. Inter dilectos. de Exces. Prælat. idq; merito statuerunt propter multa mala quæ ex ipsis ludis proueniunt. At poena in Foro conscientie non debetur. glo. in c. Fraternalitas. 1. 2. q. 2. Et faciunt dicta verbo Lex. Diff. 8. & verbo Poena. Dif. 4. & ita tenet (ubi est consuetudo non restituendi, ut est ubique) D. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad secundum. Soto lib. 4. de Iust. q. 5. art. 2. in 4. conclus. & Coua. post plures à se citatos in regul. Peccatum. 2. par. §. 4. num. 2. & 8. Salon 2. 2. q. 61. in tracta. de Dominio. quæst. 5. Henric. tit. de Indulg. c. 35. §. 6. Quicquid dicat Sot. post Hadria. lib. 1. de Iust. q. 6. ar. 6. in 8. arg. ad si. putans legem ludorum non esse pre-nalē, sed impedire dominii translationem. Idē Silu. verb. Ludus. q. 1. 3. & alii citati ab Azor 1. p. lib. 2. c. 1. 2. col. 146. in princip.

Quod procedit etiam in Clericis: nam cum sint domini fructuum suorum Beneficiorum; licet peccent conterendo male tempus, & profundendo in luxus eosdem fructus; possunt ludentes cum eis, tuta conscientia retinere quæ ab eis lucrati fuerint. Ita Couar. supra num. 3. Rebel. ubi infr. quæst. 1. num. 10. & Henric. dict. §. 6. Et licet ibi nullum verbum sit de Clericis, seu Beneficiatis; tamen in Indice verb. Ludus. allegat dictum locum pro Beneficiatis. Sed intellige hoc secundum ea quæ resolvimus v. Beneficiū. Dif. 6.

At in Foro contentioso veniunt prædicta lucra de iure restituenda, si repetatur; ut constat ex dictis iuribus sup. allegatis; in poenam,

ut dictum est, talis turpis questus. Quia licet ex se, & ex natura sua ludus non sit actus iniquus, & prauus; aliàs in nullo casu esset licitus; cum tamen possit esse actus meritorius; ut docet D. Tho. 2. 2. q. 168. art. 2. & Fr. Ludouic. Lop. 2. par. c. 31. propositione 1. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 2. nihilo minus, quia est occasio multorum peccatorum, ut experientia rerum magistra nos docet: ideo merito lege humana est prohibitus, maxime aleorum ludus; ut habetur etiam in l. 3. de Ludo. Nouæ recopil. & tradit Sot. ubi supra quæst. 1. art. 2. Nauar. cap. 19. num. 3. Medin. in suo Instruct. Confessar. §. 29. de Restit. Lopez ubi supra cap. 33. ubi dicit, Qui in ludo aleorum pecuniam amiserit, potest eam intra octo dies iudicio exteriori repetere; & lucrans tenebitur eandem in Foro conscientie restituere, postquam per sententiam Iudicis iussus fuerit eam restituere; per dictam l. 3. Nouæ recopil.

2 Aduerte tamen, quod licet de iure, & per varias leges municipales nedum ludus aleorum, sed etiam quorundam aliorum sit prohibitus; concedaturque repetitionem deperditorum in ipsis, ut hactenus diximus: de consuetudine tamen vniuersali totius Orbis prædicta repetitio recessit ab aula; & sic quo ad restitutionem lucratorum in prædictis ludis prohibitis prædictæ leges sunt abrogatæ. quicquid dicat Rebel. sup. q. 1. n. 7. verū. Hic obiter. Nec Panor. in cap. penul. de Vita, & honest. Cleric. dicit id ad quod ipsum allegat. Quæ quidem consuetudo iure optimo obligationem restituendi ludo quæsitæ tollere potuit; cum lege humana inducta sit. ut docet D. Thom. dicto art. 7. ad secundum, & dicit communem Coua. sup. nu. 3. Vnde hodie, stante dicta consuetudine, tutus est in utroque Foro omnis ludens quoad ludo quæsitæ. Adde Nauar. cons. 1. quæst. 6. de Constit.

Ex quo sequitur, cessare hodie dubium, de quo per Sot. Naua. Medi. & Lop. locis sup. citatis, videlicet an amissam in ludo pecuniam possit quis secreto sibi recopensare; cum præ pudore non audeat eam repetere. Si enim in utroque Foro est tutus, qui dictam pecuniā lucratus est; frustra queritur,

Fff 3

an amit.

an amittens possit pro ea sibi recompensationem in occulto facere. Possunt tamen habere locum, cum quis tractus inuoluntarie per preces vehementes, vel opprobria, contumelia & huiusmodi, amisit pecuniam. Nam in prædictis casibus non amisit dominium earum; & collusor tenetur ad restitutionem: vt infra videbis.

3 Præterea idem quod diximus quoad ludo quæsitâ, pecunia præsentî; dicendum est quoad quæsitâ eodem ludo, pecunia creditâ: nam licet in utroque Foro non debeatur, vt docent post Hadrian. Couar. vbi sup. & Sot. dicto lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 2. & Cordub. casu 94. si tamen soluantur; poterunt in conscientia retineri; quia censetur soluens renunciare priuilegio legis circa hoc statuentis; iuri, scilicet & actioni, quam ad irritandum contractum concedit, vt docet idem Couar. sup. num. 8. in fin. & Henricus dicto §. 6. in text. & litera M. quod facere posse, constat ex traditis per Bar. l. Si quis pro eo. num. 1. off. de Fideiussor. Panor. cap. 1. num. 12. de Iureiur. Couar. cap. Quamuis pactum. 2. par. §. 3. num. 2. Barbo. l. Alia. 15. §. Eleganter. num. 32. ff. Solut. matrim.

4 Sed est pulchrum dubium, quid dicendum

sit de eo, qui precibus & persuasionibus vehementibus traxit alium ad secum ludendum; an scilicet teneatur ad restitutionem eorum quæ ab isto attracto lucratus fuerit. In hoc dubio sunt variae Doctorum opiniones. Quidam enim tenent partem affirmatiuam, vt Hadrian. in 4. de Ludo. Cordub. lib. 1. Quæst. q. 13. Dicto 4. Ioan. Medin. quæst. 22. ad fin. Alii verò tenent negatiuam; nisi quando preces importunæ sunt tales; vt pudore, aut contumeliis quis omnino nolens trahatur. Itaque; quando quis ita traxit vi, vel precibus importunis, ruborem causantibus; vt si alius non luderet; inurbanus, & ignobilis haberetur: tunc attractor tenetur ad restitutionem. Et ita procedat opinio contraria, tenens partem affirmatiuam: aliàs secus. Quia non aliter prædictæ preces inducunt metum; nec tollunt voluntatem, seu faciunt inuoluntarium. vt post Caiet. explicat Couar. sup. n. 7. Silu. verb. Ludus. q. 1. Dicto 3. Sot. dicta quæst. 5. art. 2. ad fin. vers. De illo autem. Per. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 447. quod puto verius. Idem tenet Rebel. de Obligationibus. 2. p. lib. 1. q. 5. nu. 15. Adde ad prædicta Frâ. Viui. lib. 2. Cõmun. opin. opinione 163. & habetur 1. tom. Commu. opin. pag. 456.

SUMMARIVM.

1 **P**AVPERES hypocritæ stipem sic extrahentes: an teneantur ad restitutionem. 2 Et quibus restituere debeant.

DIFFERENTIA VIGESIMA PRIMA.

1 **H**YPOCRITÆ pauperes, simulates sanctos, aut religiosos, aut infirmos, vt hac simulatione eleemosynas à fidelibus expiscet, & extorqueant; in Foro interiori non tenentur eas restituere ipsis dominis, qui eas fecerunt. in hoc omnes cõueniunt. Nā ita tenet Inno. & Panor. in c. Quia plerique. nu. 36. de Immunit. Eccl. Sot. lib. 9. de Iust. q. 7. art. 3. Nauar. c. 17. n. 107. §. 18. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 10. §. 2. & alii passim. Ratio est, quia statim quod domini eas fecerunt, receperunt à Deo mercedem, & multò maiorem, quam valeant temporales, atque caducæ pecuniæ. Et ideo eis nulla restitutio debetur. Quæ ratio ita militat in eleemosynis quo-

tidianis, & paruis; sicut in magnis. & ideo tenenda non est distinctio Soti loco supra cit. quam meritò impugnat Naua. sup. benè tamen admittenda est limitatio, quam tradit Silu. & Nauar. sup. videlicet, quod si ob aliquam causam finalē, & non impulsivā ex supra dictis fecisset quis eleemosynas; tunc patefacta falsitate, & simulatione; essent eleemosynæ restituendæ ipsis dominis. Ratio est, quia tunc non recipiunt à Deo mercedem; cum non fiant propter ipsum principalitèr. Et ideo nil mirum, si debeant eis restitui, cum non habuerint animum donandi; nisi ob dictam causam, quam putabant veram: & si sciuisent fuisse falsam, numquā eas fecissent. Sed hic casus est de

est de raro contingentibus. Quia cōmuniter eleemosynæ sūt principaliter propter Deum: licet aliquando moueantur domini ex aliqua causa secundario, quæ non impedit translationem domini; licet sit falsa.

2 Viso, quod prædictæ eleemosynæ non sunt restituendæ his qui eas fecerunt: videamus nunc quibus sint restituendæ. Et quamuis communiter teneatur, quod sunt restituendæ pauperibus; vt tradunt suprā citati authores. Mihi tamen videtur, nulli esse restituendas. Sed, quod possunt ipsi hypocritæ penes se retinere. Et moueor primò. Quia verè, & absolute ipsi domini eas faciūt sine vlla cōditione; & cōsequenter transferunt dominium earum in ipsos recipientes. Et quidem de paruis, & quotidianis, id fatetur Sot. Nec minùs fatendum est de magnis. Quia etiam in ipsis nullam apponunt conditionem: & conditio illa in mente retenta, quam aliqui opinantur, non obligat in conscientia; neque qualificat datum; nec facit ipsum conditionale, ex l. Si repetēdi. C. de Cond. ob caus. dat. Præterea, præsumptio illa, quod non habuerunt animum donandi, quæ insurgit ex magnis eleemosynis, data falsitate ex parte recipientium eas, non est pro Foro inte-

riori; sed exteriori; vt dicit Nauar. suprā. Nec aliquam veram fraudem præendere possunt domini in hoc facto, ex quo coram Deo consecuti sunt tam amplam mercedē. Quare non video rationem concludentem, per quam teneantur dicti hypocritæ restituere prædictas eleemosynas, antequam per sententiam ad id compellantur.

In Foro tamen exteriori ob fraudem commissam ex parte ipsorum, non solum compellentur in poenam eas restituere; sed etiā fustibus cædentur, vel aliis poenis plectentur.

Sed, ne videar nouas introducere opiniones, à communi discedendum non puto; & sic, quod prædictæ eleemosynæ in Foro interiori sunt pauperibus restituendæ. Maxime, quod fraus per eos adhibita non excusatur, ex eo, quod dantes pecunias lucrati sunt in anima, ex tex. singul. in cap. Constituit. 20. quæst. 3. vbi bona illius, qui per fraudem, & auaritiam Abbatis, fit religiosus, nō remanent penes Monasterium; sed restituuntur hæredibus ingressi; quem ad hoc dicit singul. Panor. in cap. Cū dilectus. ad fin. de His quæ vi. Nauar. comment. 2. de Regul. num. 31. Viui. lib. 1. decis. 160. num. 4.

SVMMARIVM.

7 **P**RAEDICTO si spoliatur, à tertio; an sit restituendus: vel possit res domino tradi.

DIFFERENTIA VIGESIMA SECVNDA.

1 **R**EGVLA iuris est, quod prædo si spoliatur, restituendus est; vt l. 1. §. Qui à me. ff. de Vi. & vi arm. cap. In literis. de Restit. spol. Etiam si in iudicio constet, esse prædonem; vt post Bart. & Ioan. Andr. tradit Ias. in l. Cū filio familias. num. 129. de Lega. 1. Panor. dict. cap. In literis. num. 9. ad fin. & ibid. Beroi. num. 71. Hyppo. sing. 11. Nauar. cap. 17. num. 29. vers. Quinto. Ant. Rube. in l. Naturaliter. §. Nihil commune. numer. 177. ff. de Acq. pos. Quod verum, vbi spoliū factum fuit à tertio ex gl. 3. cap. Ad decimas. de Rest. spol. in 6. Quicquid in cōtrarium teneat communis, de qua per Meno. de Recupe. remed. 1.

quæst. 11. num. 113. Beroi. sup. num. 68. & Staphil. de Liter. gratiæ. sub rub. de Signatura literarum iustitiæ. §. Vtrum autem. num. 13. & tenent Inno. Imol. & Corse. citati a Couar. in 4. 2. part. capit. 7. §. 5. numer. 10.

Et est ratio, quia quando prædo agit de spolio contra tertium; interest ei, vt res sibi restituatur, & non maneat in posse alterius; quippe qui tenetur domino rei tam ratione rei acceptæ, quàm ratione iniquæ acceptationis. Et non est rationi congruum, quod in pari iniquitate, prædonis scilicet, & spoliantis; faueatur potius spolianti; quia alias daretur occasio faciendi infinitas spoliationes, & remaneret spoliū (quod iura hi-

mis

his odiunt) impunitum. Nec obstat, quòd etiam tunc prædo remanet impunitus, & res ei restituitur, cuius est iniquus detentor: & sic videtur Iudex cooperari in eius peccato, restituendo ei rem, quam ipse sine peccato detinere non potest. Nam respondetur, Iudicem non debere esse ullius procuratorē: hoc enim est quod dicitur; Iudicem non teneri, nec debere impertiri officium suum in utilitatem priuatam; nisi requiratur à parte. Dùm ergo non apparet in iudicio dominus, rem a se depredatam petens: non est cur Iudex deneget prædoni restitutionē. immò nec potest; cùm ab eo requiratur quod iustum est; nempe, quòd spoliator ex sua malitia, & spolio commodum non reportet: sed rem restituat, quæ est alterius, & quam propria auctoritate, & per vim male abstulit.

De spolio autem facto à domino, in sequenti differentia dicemus.

Nec obstat, dolo facere qui petit quod statim restituere debet. l. Dolo. ff. de Doli except. Nā dicta regula fallit in interdico unde vi; secundum communem in dict. cap. In literis. & probatur in l. 1. §. Si quis. ff. Quorum lega.

In Foro verò conscientia non tenetur spoliator præcisè restituere rem prædoni: sed potest eam restituere domino; secundum Silu. verb. Restitutio. 4. quæst. 1. ad fin. & quæst. 3. Caiet. eod. verb. Rip. responso 26. numer. 20. Panor. dict. cap. In literis. Nauar. cap. 17. num. 28. cum seq. Alcocer in tract. del luego. cap. 18. & cap. 57. & Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 9. numer. 7. Maxime ubi verisimiliter timeri

potest (vt contingit vt plurimum) quòd si furi res restituatur; ipse eam domino minime reddet. Rem enim furto sublatā si quis restituat furi, cùm deberet eā domino reddere; si fur non restituat; tenebitur valorem eius domino restituere; secundum Nauar. conf. 7. de Furt. & Soto lib. 4. de iust. quæst. 7. art. 1. arg. l. fin. §. 1. ff. Quæ in fraud. Et merito, quia tā spoliator, quam fur æqualiter tenentur actione furti ipsi domino. §. Furtum. Inst. de. Obligat. quæ ex delicto nasc. Ideò magna cautela in hac restitutione adhibenda est. Cautela quidem videtur optima, si res penes Iudicem deponatur; vel apud alium. Quando verò timeret spoliator aliquod damnum honoris, personæ, aut aliam molestiam ex parte prædonis; excusaretur quoad Deum si ipsi, & non domino restitueret; vt not. Nauar. vbi sup.

Tādē circa dict. regulā vide latissimè per Gabriel. 3. tom. commun opin. lib. 5. tit. de Restitutione. spol. conclusione 1. & per Ias. dict. §. Nihil commune. & per Soci. reg. Spoliatus. quibus in locis ponuntur. 300. limit. & 50. ampl. ad eam.

Et casu, quo spoliator rem verò domino restituat; oportebit de hoc facere certiores ipsum prædonem; vt sic sciat, se iam à restitutione illius immunem esse. Quòd si re domino restituta, agat prædo de spolio; censeo tunc Iudicem non teneri, nec posse cōdemnare spoliatorem ad eam restituendā; cōstito quòd res sit vero domino restituta; cùm tunc cessent rationes, de quibus supra. Conducunt not. verb. Contractus. Differentia 11.

DIFFERENTIA VIGESIMA TERTIA.

ORDNATIO Lusitan. lib. 3. tit. 17. §. 6. quatenus habet, Arbitramentum semel factum, & signatum, retractari non posse occasione deceptionis infra sextam partem iusti pretii; procedit tantum quoad Forum exterius.

Et non quoad interius; per not. verb. Cō-

tractus. Different. 2. Adde Pinel. 2. par. cap. 1. num. 3. C. de Rescin. vendi. Vnde is cuius fauore factum est arbitramentum, si intelligat deceptionem; tenebitur in conscientia restituere alteri parti id, in quo facta fuit deceptio: quamuis quoad Forum iudiciale securus sit.

SUMMARIVM.

PRÆDO, si à domino spoliatur; an sit restituendus.

DIFFE-

DIFFERENTIA VIGESIMA QVARTA.

DOMINVS spolians latronem re sua; in Foro exteriori compellitur eam restituere prædoni, in odium sui spoli; quantumvis dicat, se esse eius rei dominum: nisi id in continenti probaret per aliqua indubitata instrumenta. Secus si per testes. ita probat tex. & ibi communis in cap. In literis. de Rest. spol. docet Couar. in 4. 2. par. cap. 7. §. 5. num. 10. & in regula Peccatum. 2. parte. §. 4. num. 8. vers. Sed & semota. in fin. vbi dicit. *Secus esse in Foro interiore, & conscientie.* Idem tenet Soto lib. 3. de Iusti. quæst. 4. art. 5. §. Nihilominus. Ratio est, quia licet spolians malè fecerit, ius sibi dicendo; & ob id sit poenitentia dignus. D. Tho. 2. 2. quæst. 66. art. 5. ad Tertium. Soto sup. q. 3. art. 1. & 3. ad Tertium. Mercado tract. 4. de Restit. cap. 15. fol. 222. Non tamen

tenetur eam restituere. Nā vbi quis habet repetitionem, vt in isto casu; non est cur restituat, & postea repetat; vt sic evitetur circuitus, alias inutilis; saltem in Foro animæ. Est etiam iuri, ac rationi magis consentaneum vt ipse dominus remaneat cum sua re, quàm vt prædoni restituatur, quam sine peccato tenere non potest.

Qua ratione etiam in Foro iudiciali si notoriè constet in iudicio, seu processu, & in actis, simul spoliante in re ius habere, ad spoliatum verò minime eandem re pertinere: erit restitutio dicto spoliato deneganda. ex gl. 3. in cap. Ad decimas. de Rest. spol. lib. 6. Anto. Abb. & Imol. dict. cap. In literis. & communi, secundum Couar. dict. cap. 7. §. 5. num. 10.

Conferunt dicta verb. Compensatio. in Differentia 5.

SUMMARIVM.

DA M N V M datum in re acquirenda: 2
an sit in consideratione, sicut in re acquisita.

Prælati an possit repudiare legatum, vel hereditatem Monasterio relictam.

DIFFERENTIA VIGESIMA QVINTA.

MA G N V M est discrimen in iure, & Foro exteriori, inter iacturam, & lucrum; siue inter damnum rei acquisitæ, & rei acquirendæ. vt l. 2. §. Si nauis. Ibi, *Quoniam detrimenti, non lucri fit præstatio.* ff. de Lege Rhod. de iactu. docet Ias. l. 1. §. Si hæres. n. 12. ad Trebel. & Nauar. cap. Non in inferenda. 23. quæst. 3. num. 8. 28. & 39. Vide exemplum verb. Debitum. Differentia 4. vbi non permittitur aliquibus personis dānum dare suis bonis: bene tamen nō lucrari. Vide aliud, quia seruus potest nocere in quærendis, & non in quæsitis, l. Seruus. cū gl. C. de Pact. Item aliud per gl. fin. in cap. fin. 16. quæst. 6. vbi Prælati potest præiudicare in quærendis, & non in quæsitis; quam gl. sequitur Pala. Ruui. in rep. Rub. de Dona. inter vir. §. 47. num. 5. Rip. Respon. 62. incip. In causa. num. 8. & in l. Legatum. num. 9. ff. de Lega. 1. vbi dicit com-

munem, & Ias. ibid. num. 19. cum seq. Pute. decis. 519. lib. 2. Decius conf. 588. incip. Viso puncto. num. 15. & ibi bona additio, & conf. 624. incip. Copiose. nu. 9. Nauar. conf. 3. de Accusa. nu. 1. Ange. verb. Emphyteosis. num. 21. & est simil. gl. in §. Sed notandum est. 17. quæst. 4. & gl. 3. in cap. 2. de Dona.

Et per illam glos. dicit Abb. in cap. Tua. num. 9. de his quæ fiunt à Præla. post Card. & Imol. ibi. & fuit originale Dictū Federi. conf. 24. solum Prælatum posse repudiare legatum relictum suæ Ecclesiæ; per tex. in l. Qui autem. ff. Quæ in fraud. cred. vbi repudiare legatum, non est illud alienare. Et hanc opinionem dicit communem Corsetus. in Reperto. ad Abb. verb. Prælati. vers. 47. Idem tenet Abb. conf. 31. num. 1. vol. 1. vbi dicit solum Prælatum sine alia solennitate posse repudiare longam hæreditatem, etiam rei immobilis, Ecclesiæ relictam.

Restitutio:

listam. Idem docet in legato Federi. conf.
9. Quamvis opinio contraria sit magis communis secundum Alex. dict. l. Legatum. nu. 2. & ibi Paul. & Anchar. & Imol. in cap. 1. de Rebus Eccle. non alie. & Felin. in cap. Contingit. num. 5. de Sentent. excom. & Veral. decif. 359. par. 2. quorum fundamentis respondet Alex. vbi sup. defendens priorem opinionem. Sed dic tunc posse Prælatum, Episcopum, & Capitulum repudiare legatum, seu hæreditatem sine solennitate, & sine metu Paulinæ, quando non est acceptata; vel quando acceptatur, non ad retinendum; sed ad statim renunciandum in fauorem alterius. Ita colligitur ex Puteo vbi sup. adde Feli. in cap. Quæ in Ecclesia-

rum. numero 50. de Constitut.

Et in confirmatione opinionis dict. gl. ff. facit; quod si Prelatus est Religiosus, videtur æquum è paupertati quam profitetur consonum (cùm vita Religiosorum sit vita Apostolica, & vita Christi Saluatoris nostri) possit repudiare quoduis legatum, & hæreditatem, & donationem: ne occasione eorum, in lites Religiosi profiliant, & cogantur per tribunaia secularia vagari.

Sed in Foro animæ nullum est discrimen: quia tam tenetur quis ad restitutionem lucri impediti, quam damni dati: vt tradit Cordub. lib. 1. Quæst. quæst. 26. pag. 224. vers. Et quamvis.

SUMMARIVM.

E MENS scienter à fure rem furtiuam, quæ usu consumitur, & recipit functionem in genere suo; an teneatur ad restitutionem

nem æstimationis, etiam si fur habeat aliàs unde restituat.

DIFFERENTIA VIGESIMA · SEXTA.

E MENS vel quocumque alio titulo recipiens scienter à fure rem furto ablatam, quæ usu cõsumitur, functionemque recipit in genere suo; vt est pecunia, frumentum, vinum, oleum, & similia; si fur aliàs habeat vnde valorem rei restituat: in Foro interiore non tenetur ad eam restituendam, si extet; nec eius æstimationem, si eam consumpsit: licet secus si in Foro exteriori; per l. Si in emptione. §. Item si. ff. de Contrah. empt. Ita tradit Ioan. à Medin. in C. de Restit. quæst. 10. sic limitans l. Eos. C. de Furt. & l. Seruus. ff. de Condict. indeb. & cap. Qui cum fure. de Furt. quibus probatur habentem à fure rem furtiuam quocumque titulo id sit, teneri ad eius restitutionem, si extet. Si verò sit cõsumpta, ad eius æstimationem; vt scilicet procedant in his rebus quæ usu non consumuntur, nec recipiunt functionem in genere suo, in quibus in vtroque Foro est facienda restitutio. In aliis autem rebus, quæ recipiunt functionem in genere suo, intelligendas esse in Foro tantum exteriori, non tamen in interiori. Mouetur, quia in prædictis rebus quæ usu consumuntur

eo ipso quod fur eas alienat, desinunt esse alienæ, & transferuntur ad dominium recipientis, si alias fur per hanc translationem non fiat impotens ad æstimationem rei soluendam priori domino.

Sed salua pace tanti viri prædicta limitatio, & distinctio nullo iure probatur: immò est contra iura expressa; vt est tex. in l. Rogasti. §. vlt. ff. Si cert. petat. ex quo constat etiam in iis rebus, quæ functionem recipiunt, consumptione transferri dominium earum, cùm facta fuerit bona fide. Alioquin si mala fide facta sit, (vt est noster casus) posse rem apud quemcumque extantem, à domino vendicari. si verò consumpta sit; contra dolo consumentem, dominum agere actione ad exhibendum, quæ dominium agentis supponit, & realis est. Idem probatur in l. Nam & si fur. ff. eodem tit. vbi constat tunc demum pecuniam furto ablatam effici recipientis à fure, cùm eam is bona fide consumpsit. Et ita prædicta iura Doctores communiter interpretantur: Vnde meritò dictam opinionem Medinæ, vti falsam, & contra iura, reprobatur & impugnat Couar. in regul. Peccatum. 3. part. in initio,

in initio, num. 2. Adde ad prædicta que diximus verb. Repetitio. in Differentia 5. Sed Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 1. quæst. 7. n. 8. nititur saluare dictâ opinionem Medinæ cum certis conditionibus: vult enim, qd si emptor rei furtivæ sibi verisimiliter persuadeat, furem estimationem soluturum sine vlla molestia, vel damno domini; habeatque firmum propositum restituendi eam, si extet; vel eius æstimationem soluendi, si fortè fur tempore debito non persolverit: eo in casu, licet eam emere posse, & retinere atque consumere: alioquin acci-

piendo peccaturû. Sed miror tales conditiones exigere ab emptoribus malæ fidei, & à latronibus, & furibus alienantibus: cum tales nihil minus in animo habeant, quam dictarum rerum restitutionem. Quare simpliciter tene illicitam esse in utroque Foro venditionem, & emptionem quarumcunque rerum furto ablatarum scienter factas: nisi in casu, de quo verb. Repetitio. Differentia 1. cum semper extra illum cōtrectatio fiat invito domino. Adde notat. verb. Venditio. Differentia 9.

SUMMARIVM.

F *VR vendens rem furtivam scienti; an teneatur pretium restituere.*

DIFFERENTIA VIGESIMA SEPTIMA.

F *VR vendens rem furtivam scienti, tutus est in Foro exteriori super pretium. Quia etiam si res euincatur ab e mente; non poterit agi contra eum de pretio per ipsum emptorem; cum eidem obstat turpitudine ipsius, nisi expresse caverit de euictione, l. Si fundum. 27. C. de Euict. cap. Ea enim. §. Qui verò. in fin. 10. quæst. 2. cap. iubemus. §. Vniuersas. 16. quæst. 3. Et tenent alii, quorum meminit gl. verb. Melius. dict. §. Qui vero. quâvis ipsa teneat contrarium; & male, ut constat ex iuribus citatis, & ex alia gl. sibi contraria in cap. Vulteranæ. verb. Emptoribus. 12. quæst. 2. & ex gl. cap. Imperialem. in prin. verb. Ex empto. de Prohibi. feud. alie. & ex Nauar. conf. 5. de Emptio. nu. 18.*

In Foro verò interiori, & conscientia, nō est tutus. Quia tenetur ad pretii restitutionem emptori, si ab eo res euincatur; ut pa-

lam est. Quin etiam, si emens antequam à domino conueniatur, & ab eo res euincatur, eidem furi rem restituat; tenebitur fur ei in conscientia pretium reddere; licet in Foro exteriori ad id compelli non posset; per dict. l. Si fundum. & diximus verb. Repetitio. in Differentia 5.

Hinc collige vnum mente tenendum; videlicet si ad notitiam emētis scienter rem furtivam peruenerit (ut quotidie contingit in rebus emptis ab istis Egypciis, vulgò *Gitanos*, vel ab aliis de quibus ex vilitate pretii sit certa præsumptio rem fuisse furatam) quis nam sit dominus rei; & timeat à se, ipsam euicturum: posse sibi tura conscientia consulere, restituendo rem ipsi venditori, & ab eo pretium recuperare. Ita pulchrè post Alex. de Ales, Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. Dicto 1. vers. Quartò. & habes dicta Differentia 5.

SUMMARIVM.

E *MENS bona fide rem furtivam, & iussu Iudicis eam domino restituens; an agere possit de euictione contra venditorem.*

DIFFERENTIA VIGESIMA OCTAVA.

E *MENS rem furtivam bona fide, si condemnetur per Iudicem Fori exterioris ad rem domino restitu-*

dam; agere poterit postea de pretio contra venditorem. l. Si fundum. 27. C. de Euictio. cap. Vulteranæ 12. quæst. 2. & si per plures emptores

Restitutio.

emptores res transferit, vnus potest contra alium agere. l. Sed vbi. ff. de Minor. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. Dicto. 3. ad fi. Sed cedendo actionem euictionis, liberatur cōuentus, l. In creditore. ff. de Euictio. Nauar. cap. 17. num. 8. Vide de hoc late verb. Emptio. Differentia 7.

Si verò condemnetur per Iudicem Fori interioris, id est per Confessarium, & ad eius imperium restituat: non poterit agere de pretio contra venditorē, per textum no-

tabilem in l. Rem hæreditariam. 65. ff. de Euiction. quatenus habet pro eo quod quis soluit nomine proprio, non cedit actionem contra alterum. per quem textum, ita tenet Silu. vbi supra.

Quare consulendum est prædicto emptori per ipsum Confessarium, vt antequam rem restituat, se faciat à domino iudicialiter citari, & denunciaret venditori vt eum defendat, & seruet indemnem.

SUMMARIVM.

1 VNO ex pluribus delinquentibus, vel damificantibus, solvente, & satisfaciente; læsus satisfactus non tenetur illi cedere actionem ad recuperandum ab aliis eorum partes, in Foro exteriori. Secus in interiori. 2 Cum plures in vno delicto concurrunt, si fiscus vel pars læsa agat contra vnum; solutione istius non liberantur alii. 3 Principalis in facto, v. g. præcipiens, si soluerit integraliter; alii ad nihil tenentur.	4 Fallit in furtis, quoad partes furto per alios sublatas. 5 Qui dicantur principales. 6 In damnis illatis, omnes tenentur pro sua parte. 7 In damnis datis per multos diuersorum graduum: si minus principalis solua; ceteri inferiores manent liberi in Foro animæ: sed non in exteriori. Sed illi qui sunt superiorum graduum tenentur soluenti in solidum.

DIFFERENTIA VIGESIMA NONA.

CVM plures tenentur in solidum ex maleficio ad aliquā satisfactionem: si vnus soluerit, vel satisfecerit integraliter læso; omnes alii remanent liberati in Foro exteriori, l. 1. C. de Condict. furti. Idem dic, si vni fiat remissio. Nam omnes manent liberi; quia non est in potestate creditoris vni facere gratiā cum iniuria alterius. Ita egregiè Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 6. ad fin. Soto lib. 4. quæst. 7. art. 3. post solutionem. ad 2. Nec læsus satisfactus cedere potest actionem ei, qui totum soluit. l. Si plures. in 2. ff. de Admin. tutor. l. 1. §. Planè. ff. de Tutel. & ratio. dist. Nec is qui soluit repetere potest ab aliis partem pro rata; quia obstat ei eiusdēmet turpitudine. Qua enim fronte petere potest cessionem, aut repetitionem partiū aliorum qui ex culpa ipsius damnatur? Ita statuunt leges prædictæ, & glossa in l. Si quis. §. Is quoque. verb. Agendum. ff. de Action. & Bart. in l. 1. §. Si plures. in fine ff. de Eo per quem. facit glossa, & ibi Bart.

in l. Quoniam. C. Ad l. Iul. de vi pub. vbi habes adunatum ad maleficium, si ibi perdat aliquas res, non recuperare a coadunatore; licet secus sit in quasi delicto, vt est tex. in l. Perceptione. 4. ff. de His qui effud. qui ita sumatur per Bal. videlicet Nota quod quando plures tenentur ex quasi delicto, vnus soluens repetit partem ab alio. & not. Bart. suprā in fin. & Bal. in l. 1. C. de Cond. furt. ad fin. Ang. in §. Ex huiusmodi. ad fin. Inst. de Duob. reis stip.

At in Foro animæ tenetur læsus cedere; & is qui totum soluit, repetere potest ab aliis partes, ipsos contingentes. Ita D. Anton. post alios 2. part. tit. 1. cap. 12. §. 14. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 6. numer. 5. Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 15. numer. 5. & alii quos postea allegabimus. Ratio est, quia aliās esset deterioris cōditionis soluēs, & pœnitēs, quā non soluēs, & rebellis. quod est absurdū. & alii ex sua malitia, & inobedientia cōmodū reor- tarēt, cōtra l. Non debet. in fin. ff. de Dolo.

Hæc

Hæc differētia, quia est notabilis, & multum practicabilis, indiget maiore explanatione. Quare pro clariore ipsius intelligentia; notandum est, duo præcipuè, vel tria in ipsa includi. Primum est, vno restituente, & satisfaciente læso, ceteros qui in solidum etiam ipsi læso tenebantur, manere liberos ab eo, ita vt nihil amplius restituere teneantur. Quod probat text. notabilis in l. Et quidem. 3. ff. De his qui effud. vel deiec. l. 1. §. Si apud duos. ff. Deposit. & l. 1. & ibi Bal. C. de Condict. furt. & l. Si plures. 17. ff. de Dolo. & docet D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 6. ad tertium. & artic. 7. ad secundum. & est communis opinio, & sine hesitatione apud omnes. Ratio est, quia bona fides non patitur, vt idem debitum bis exigatur, l. Bona fides. ff. de Regul. iur. Item, quia rei restitutio non recipit pluralitatem. argum. l. Lucius. §. Impuberem. ff. de Legat. 2. Idem docent Caiet. dicto art. 6. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 12. num. 3. D. Anton. 2. par. tit. 1. capit. 12. §. 14. Mercad. cap. 7. §. La primera es. Silu. vbi sup. quæst. 6. Dicto 6. Ang. verb. Furtum. quæst. 16. Sot. in 4. lib. de Iust. & iur. quæst. 7. art. 3. & alii quos citat Petr. à Nauar. tom. 2. lib. 3. capit. 4. num. 84.

2 Solùm hic est aduertendum, si ageretur per fiscum contra istos delinquentes, vel per alios ad publicam vindictam, vel ad poenam parti applicandam: solutione vnius non liberari alios, sed vnumquemque teneri ad integram poenam; vt in l. Item Mela. §. Si plures. & in l. Ita vulneratus. in fi. ff. Ad l. Aquil. & in l. 1. C. de Condict. furt. & in l. Vulgaris. ad fin. vers. Si duo. ff. de Furt. vbi glossa alia iura refert. & dicit communem Iul. Clar. in §. Furtum. num. fin. Ratio est, quia alias alii remanerent impuniti, contra dict. l. Ita vulneratus. & docet post Bart. Ang. & Fulgo. Ias. in l. Si quis id quod n. 39. & in l. Si familia. n. 6. ff. de Iurisd. omni. iudi.

Secundum est circa cessionem, nempe læsum cui totum soluitur, non debere, nec posse in Foro exteriori cedere actionem suam ipsi satisfaciēti; & sic à solvente non posse cogi damnificatum, vt sibi cedat actiones suas. Ratio est quia nemo de improbitate sua consequitur actionem. l. Itaque. 12. ff. de Furt. & hoc in poenam proprii maleficii; vt dicit text. in allegata su-

perius l. Si plures. ff. de Dolo. Vnde meritò hæc priuatio cessionis, cum sit poenalis, locum non habet in Foro conscientie. & consequenter tenebitur læsus cedere actionem suam dicto satisfaciēti in totum; vt possit is coram Iudice Ecclesiastico per viam denunciationis Evangelicæ recuperare ab aliis partes suas; vt docent præcitati Doctores, & Petr. à Nauar. supra num. 85.

Tertium est circa restitutionem faciendam à ceteris ei qui totum soluit. In hoc sunt multi modi dicendi, variæque traduntur distinctiones per Doctores, vt refert copiose Petrus à Nauar. supra à numero 86. vsque ad numerum 112. Et ne eos transcribere videar, dicam breui, quod circa hoc tenendum est, per sequentes conclusiones.

3 Prima est, principales in facto; puta præcipientes, & quorum causa sit maleficium; si soluerint, vel satisfecerint integrè; nullus aliorum qui fuerunt socii ipsius, vel executores facti, tenetur eis aliquid restituere. Ita D. Thom. Secunda 2. quæstione 62. art. 7. ad secundum. & in 4. distinct. 15. quæst. 1. artic. vltim. quæstiuncula 3. in fin. Siluest. supra, Dicto 5. Mercad. dicto cap. 7. versic. La primera regla. 2. & 3. Ioan. à Medin. in C. de Restitut. quæstione 8. §. Præsupposito. Cordub. quæstione 131. D. Antonin. 2. part. tit. 1. capit. 12. §. 14. Barth. Medin. in Summa, lib. 1. cap. 14. §. 30. regul. 5. De la primera cabeça. Alcocer in Summa, capit. 21. & dicit probabiliorē Petr. à Nauar. supra, numer. 97. Ratio est, quia principalis est causa totius damni; & ipse prior omnibus tenetur in conscientia ad damna illata per alios, eius contemplatione; & alii non, nisi secundariò, & in defectum ipsius. Hoc enim significat, & comprehendit verbum, *Principalis*. & in hoc distinguitur ab aliis minus principalibus, seu secundariis. & consequenter, ipso solvente integraliter, nō est cur alii ei restituant aliquid; quoniam si alii soluerent, ipse teneretur in conscientia eis omnia restituere; vt dicit D. Thom. supra.

4 Secunda conclusio. In furtis omnes illi ad quos res furto sublatæ perueniunt, dicuntur etiam principales quoad singulorū partes;

Ggg

partes, ita vt vnusquisque teneatur illas restituere ei qui totum soluit, etiam si principalis, vel aliquis ex sociis in totum satisfecisset. Ita D. Tho. suprà. vbi dicit illos qui sunt principales in facto, & ad quos res peruenit, teneri aliis restituere qui restituerunt. Vbi æquiparat principalibus eos ad quos res perueniunt. Idem tenet artic. 6. ad tertium. sequitur Siluest. verbo Restitutio. 3. quæst. 6. Dicto 7. vbi ex hoc loco D. Thom. (licet corruptè allegato) infert eum qui rem habet, numquam esse liberum à restitutione, etiam si principalis satisfecisset; immò semper esse principalem quantum ad restitutionem, licet non fuerit principalis in perpetratioe delicti, vt probat text. in l. Item si. 14. §. Pedius. ff. Quod met. caus. Dictum D. Thom. suprà citatū sequuntur etiam Caietan. Secunda 2. quæstione 62. 62. art. 6. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 7. artic. 3. in solutione ad secundum. Rodrig. verbo Hurto. capit. 152. num. 12. ad fin. & Petr. à Nauar. suprà num. 88. dicens verissimum, omniumque sententia receptissimum. Et in nostro casu tenetur satisfactus in Foro animæ cedere actionem ei qui totū soluit, vt petat à singulis partem suam. Quin immo siue cedat, siue non cedat, tenentur alii in conscientia ei qui totum soluit, suas partes restituere. Ratio est, quia vtiliter gessit negotium eorum; & ideò tenentur habere ratum. l. Cū pecunia. l. Soluendo. de Negot. gest. optime Couar. suprà num. 4. Non autē tenentur in Foro iudiciali, vt post Summ. Confes. tenet Silu. suprà, Dicto. 6.

Ex his colligitur quinam dicantur principales. In primis, qui rem habet. Secundo loco, qui iussit. Tertio loco, qui executus est, demptis his partibus quæ ad alios perueniunt. Nam in illis quilibet est principalis partis suæ, vt proximè diximus. Ita Siluest. suprà. Adde quarto loco eum qui omnino induxit alios, secundum Caiet. Sot. & Rodrig. suprà; quicquid dicat, seu inuoluat Petr. à Nauar. dict. cap. 4. num. 92. cum tribus sequentibus. Quia talis inductor non minus principalis est, quàm iussor; nec minus operatur, & est causa totius damni illati, quàm iussor, vt palam est. Idem cum Caiet. tenet Angles in Florib. quarti lib. Senten. quæst. incip. Quis teneatur restituere. dub. 1. concl.

1. & 3. & Bart. Medin. in Summa lib. 1. cap. 14. §. 30. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 12. nu. 2. adeò vt eo inductore restituente, ceteri inducti ad nihil ei teneantur; vt post Siluest. Sot. & Cou. docet Rodriguez suprà.

6 Tertia conclusio. In damnis illatis (putà in combustione domus, vel segetum, & seminum conculcatione, in cuiusvis occasione, in suffragiis pro indigno, in electionibus, & similibus;) de communi consensu, & consilio multorum: omnes tenentur pro æqualibus partibus. & vno solvente pro omnibus, ceteri tenentur eidem restituere suas partes, & portiones. Ratio est, quia cum pares sint, seu in pari gradu respectu actionis iniustæ: par etiam debet esse portio ab vno quoque restituenda ei qui pro omnibus satisfecit. Ita Couar. sup. & Petr. à Nauar. nu. 96. Nec curandum est in hoc casu de distinctione Caiet. sup. de qua per eundem Nauar. num. 90. an scilicet is qui pro omnibus soluit, iussit ad maleficiam perpetrandum sine aliis, an non iussit. Quia utroque casu tenentur alii suas partes eidem restituere. Non enim intentio causat, vel tollit obligationem restitutionis; sed iniustitia est causa ipsius. Qua existente, & commissa æqualiter per multos; per consequens omnes eos impingit, & consequitur obligatio restitutionis, seu satisfactionis. præsertim quando in prædicta specie, & casu, non minus est principalis quisque in parte damni quod intulit, & ad eum spectat; quàm is qui furatur cum aliis, & accipit partem ex furto. Quem teneri ad restitutionem, quātumvis aliquis satisfecerit plenè pro omnibus, diximus in secunda conclusione.

Sed contra prædicta facit quando omnes cōcurrunt ad vnum, & idem factum, quolibet teneri in solidum; & vno solvente, omnes liberari; vt in l. 1. C. de Condict. furt. & probat melior text. in l. Item Mela. §. 1. versic. Si plures. & in l. Ira vulneratus. ad fin. (in exēplo de trabe furata.) ff. ad l. Aquil. & dicemus copiosius in Differentia sequenti. Sed dic ceteros liberari à læso, & damnificato; non tamen à sua obligatione quoad soluentē; nisi solueret potissimus coadunator. & hoc in dānis, iuxta primam conclusionē, in quibus ipsa procedit. secus in furtis, vt in secunda.

Quarta

7 Quarta conclusio. In damnis datis per multos diuersorum graduum; puta quia vnus est iussor, alius executor, alius officialis qui tenuit delictum antequam fieret, & cum posset ipsum impedire, non curauit; alius consilium efficax præbens sine quo aliàs damnum non fuisset factum, & alius opem ferens; soluente minus principali, ceteri inferiorum graduum respectu illius, manent liberi. Qui autem in superiore gradu sunt, tenentur illi in solidum. Hanc conclusionem ponit Petr. à Nauar. suprà num. 97. & dicit esse Alcocer in Summa in dicto cap. 21. & Couar. dicto §. 12. num. 3. & in 3. regul. & Mercad. dicto cap. 7. versic. La 1. regla 2. & 3. Ioan. à Medin. in C. de Restitut. quæst. 8. §. Præsupposito. & alii citati in 1. conclus. Hæc conclusio est valde notabilis, habetque duas partes. Prima est circa obligationem principalium quoad minus principales. Altera de obligatione minus principalium, quoad inferiores. Prima itaque continet, minus principale soluente totum, teneri ei principalem totum restituere. Quod probat text. notab. in l. 2. §. Doli mali. versic. Si quis non homines. ff. de Vi bon. rapt. & ibi notat Bart. Idem docet (licet sub dubio) D. Anton. dicto cap. 12. §. 14 & Siluest. suprà, dicto 5. Couar. vbi suprà, licet per viam vrbauitatis secundum leges Mundi. Dicit enim in dicta 3. regula, si plures vt socii, ab vno tamen ducti fuerint, teneri primo loco executores. Quo restituente, ceteri sunt liberi; neque illi ad aliquid tenentur: quamuis, Mundi legibus, magnæ rusticitati daretur si Princeps in damno miserum occisorem non liberaret ab omni debito, ne sua sola causa totum solueret. Huius conclusionis rationem reddit Medin. Quia is (inquit) qui principalis est, tenetur in conscientia primus soluere in totum; & alios indemnes reddere, non obstante illorum turpitudine. Vnde si aliquis ex concurrentibus soluit in integrum quod principalis debebat: certè pro ipso principali restituisse videtur. atque ita illi tenebitur principalis in integrum restituere. faciunt & aliæ rationes per nos suprà traditæ pro prima conclusione, numer. 3. Facit etiam, ex omnium sententia (vt docet Siluest. suprà, dicto 6. & Petr. à Nauar. nu.

99. ad fin) si remittat damnificatus damnum minus principali, adhuc teneri principalem ei in solidum. At si remittat principalis ad nihil teneretur minus principalis. Et id ideo, quia minus principalis subrogatur in locum principalis, quasi eius personam repræsentans. Non mirum ergo si minus principali soluente in totum, teneatur principalis soluere integrè.

Prædicta omnia sunt in confirmationem, & probationem vltimæ partis conclusionis, scilicet minus principali soluente, teneri eidem eos in solidum, qui sunt superioris gradus.

Verumtamen quoad primam partem, quæ habet, soluente minus principali, ceteros inferioris gradus respectu illius manere liberos, nihil afferunt ad eius probationem. Et sanè in ea non est parua difficultas in reddenda ratione. Sed dic tu idè id esse quia in prædicto casu, ceteri inferioris gradus habent minus principalem, vt principalem. Et sic cum sit ipse respectu eorum, vt principalis: non mirandum si remaneant ceteri inferioris gradus liberi, soluente in totum dicto minus principali. Potest etiam esse ratio, quia reuera alii non tenentur nisi in subsidium, & in defectum, quando superiores aliorum graduum (quorum est proprius obligatio, & ad quos proprius spectat) non satisfecissent. Præterea cum illi medi gradus soluerint quod debebant: non est cur velint (immo nec possunt licet vellent,) aliquid recuperare ab aliis inferioris gradus, quos minus restitutio tangebatur. Quamuis quoad Forum exterius omnes æqualiter conueniri possent in solidum, quia tenentur in solidum, per iura suprà citata.

Et ita tenendum est, & iuxta hæc sunt intelligendi Scotus in 4. distinct. 15. quæstione 2. §. Et quarto. & Gabr. dub. illo 2. Palud. dist. 15. quæstione 2. artic. 5. versic. Sic contra. Pedraza, præcepto 7. §. 1. fol. 69. & alii quos refert, & sequitur Petr. à Nauar. dicto capit. 4. numer. 107. quatenus dicunt vno soluente, ceteros manere obligatos illi pro parte quæ eos contingit. Intelligendi, inquit, sunt dū modo sint omnes æquales in gradu. aliàs secus, quicquid in contrarium conetur probare Petr. à Nauar. suprà, cuius rationes

Ggg 2

sunt

Restitutio.

sunt leues, & parui momenti. Nam primæ, scilicet eò quòd omnes verè damnum dederunt, debere etiam concurrere in eius satisfactionem, sicut in actionem concurrunt. Respond. ex natura cooperationis diuersorum graduum intelligi teneri inferiores sub tacita conditione; dum modò superiores non soluerint, pro quibus sponte se obstrinxerunt ad restituendum. sicut cùm famulus iussus à domino associat dominũ, & vterque dat simul damnum: perspicuum est, licet verè concurrerit cum domino; nulla ratione teneri domino, si ipsum totum soluerit dominus, vt tenebatur. Secunda ratio est friuola, modicique momenti; Sicut (inquit) quando sunt pares in cooperatione, tenentur æquis partibus: sic teneri debere inæqualibus, cùm sunt inæquales in

cooperatione. Nam primo in casu omnes sunt equè precipui, non secundo. Tertia ratio arguit à pacto, ad non pactum: & sic à separatis. Si conuenirent scilicet de soluendo vnoquoque suam partem, tenerentur. Ergo idem censendum erit si non conuenirent. Pactum enim facit legem; & de libero, obligatorium. Vnde primo in casu, quādo præcessit pactum; ratione pacti tenerentur, licet aliàs de iure non tenerentur; vt in secundo casu, de quo hic loquimur. Nec obstat sic (vt ipse vult) reprimi tales lesores. Quia satis reprimuntur à iure. Quandoquidem omnes obligat in solidum quoad restitutionem læso faciendam; & quoad poenam similiter corporalem, vel pecuniariã, arbitrio Iudicis imponendam.

SUMMARIVM.

- 1 *PLVRIBVS de cõmuni cõsilio homicidiũ, vel aliud delictũ collectiue cõmittentib.* 2 *omnes in solidũ tenentur ad satisfactionem. Secus in furtis distributiue factis.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA.

- 1 **C**VM plures de communi consilio, & assensu se coadunant ad perpetrandum aliquod facinus; puta homicidium, furtum, combustionẽ domus, & similia, & collectiue illud committunt: tunc (vt in præcedenti Differ. nu. 6. ad fin. diximus) omnes tenentur in solidum quoad vtrumque Forum. Quia quilibet est causa totius damni; vt in l. Item Mel. §. Si plures. ff. Ad l. Aquil. & l. Vulgaris. §. vlt. ff. de Furt. Bart. in l. Qui seruo. §. Si duo. numer. 1. ff. eodem, vbi dicit, eo in casu omnes teneri vt principales. Idem Bal. consil. 27. quæst. 2. vol. 4.

Si verò distributiue plura furta, vel damna faciunt; licet in Foro exteriori fortè vnus cõpelleretur soluere pro omnibus: secus in Foro animæ. nisi esset dux, siue præcipuus, & coadunator, siue conductor aliorum. ita singul. Bart. in l. 2. §. Si quis homines. ff. de Vi bon. rapt. sic intelligendus secundũ Bal. d. consil. 27. quæst. 2. Adde Alex. conf. 103. col. 2. vol. 1.

Quod nota pro robariis, quæ sunt per istos partiarios, siue *Bandoleros*, cùm vadũt

ad villas, & domos rurales ad deprædandũ. Nam tunc qui est caput factionis, & eos coadunat; tenetur ad omnia furta, & dāna: reliqui verò coadunati tantũ pro se ipsis, & partibus suis. quia non collectiue, sed distributiue furantur: aliàs omnes tenerentur in solidum, secundũ Bal. sup. & Naua. cap. 17. nu. 130. & Coua. lib. 1. Varia. cap. 3. num. 12.

Et sic intellige quod dicit idem Nauar. cap. 17. num. 19. nempe non teneri quem, nisi de eo, cuius est causa, vel cõcausa. Nam in furtis, vel damnis vnus rei; vt bouis, trabis, combustionis domus, occisionis hominis; quilibet est causa, & concausa totius furti, & damni: & sic quilibet tenetur in totum. At in furtis, & dānis diuersarum rerũ, licet fiat de cõmuni cõsilio, & cõsensu plurimorũ, nemo est causa omniũ furtorũ, & dānorũ; sed vnusquisq; est causa sui furti tantũ; & sic quilibet tenetur tantũ pro se ipso. Excepro, si est aliquis inter eos iubēs, & Caporalis, cuius iussu vadunt ad dicta mala perpetranda: quia talis tenetur pro se, & pro aliis, & sic in solidũ. Excepto etiam quādo quilibet

quilibet ex coadunatis non fuisset suum facinus absque aliis aggressurus: quia tunc unusquisque est cōcausa aliorum facinorum; & sic tenebitur in solidum; vt singul. limitat Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 6. Quā limitatiōnem intellige veram in furtis, & damnis diuersis, distributiue factis. Nam in factis de vna re per omnes collectiue; non est attendendum, an foret quisque aggressurus facinus absque aliis; nec ne. Nam, etsi foret so-

lus aggressurus facinus absque aliis, tenebitur quisque de facto suo, & aliorum; vt docet egregie Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 12. nu. 4. Cuius sublimitationis assignat rationem: quia scilicet; cū omnes conueniunt ad facinus, quilibet est causa totius damni seu furti: & sic quilibet teneri debet in solidum; vt probat text. in dicta l. vulgaris. §. Si duo. ff. de Furt.

SVMMARIVM.

1 **C**omedens scienter cum Fure rem furto ablata, in solidum tenetur in Foro iudiciali.

2 Non tamen in Foro conscientie; nisi pro parte tantum quam comedit: vel sumptui suo domestico subtraxit.

DIFFERENTIA TRIGESIMA PRIMA.

1 **C**OMEDENS scienter rem furtiuam simul cum fure; in Foro iudiciali condemnari debet in solidum; idque in poenam illius criminis quod commisit ex illa furis in re furtiua societate; vt probat tuxt. in l. Eos. C. de Furt.

2 At in Fora anime, nō tenetur nisi ad æstimationem illius partis cuius particeps fuit, & comedit; quia solum in illa parte contretauit rem alienam, & particeps illius criminis fuit. & quoad reliquum quod venit in

poenam, non tenetur in Foro conscientie ante condemnationem; iuxta sæpe allegatā glo. receptam in c. Fraternitas. 12. q. 2. & ita notat Coua. in regula Peccatum. 3. p. in initio nu. 2. in fin. & Naua. c. 17. nu. 9. addens, si bona fide comedit; solum teneri ad illud, quod ob illum esum domestico sumptui subtraxit. & si nihil subtraxit, ad nihil teneri. Idem tradit Iacob. de Graffis in suis Decisionibus casuum conscientie. lib. 2. c. 127. nu. 20. post Silu. verb. Furtum. q. 20. & Caiet. verb. Restitutio. 1. vers. Tertiò.

SVMMARIVM.

1 **D**ifferentes restitutionem ad tempus mortis, per hæredes faciendam, quam per se facere poterant, an sint tuti in conscientia.

DIFFERENTIA TRIGESIMA SECUNDA.

1 **F**REQUENTER solet in praxi contingere, quod restitutiones remittunt testatores ad hæredes suos, etiam si ipsi per se eas facere possint. durum enim, & perdifficile est plerisque spoliare se in vita bonis quæ possident. Sed durius erit perferre in alia vita perpetuas inferni poenas, quales præfati patientur; teste Angel. verb. Restitutio. 3. quæst. 2. Nauar. cap. 17. num. 64. Toledo lib. 5. capit. 24. num. 4. nisi ex aliqua iusta causa excusentur à restitutione per se ipsos facienda; vt si per hæredem melius facienda erit. quod vix continget. Solum ergo remitti possunt ad hæredes illæ restitutiones, quæ per ipsosmet testatores fieri nequeunt; vt quia vé-

di debet instrumenta artis; vel caderet testator notabiliter à statu suo; vel in omnibus aliis casibus, in quibus quis deobligatus est à restitutione de præsentis: quos congerit Rebel. 1. par. lib. 2. quæst. 17. cum seq. & Ang. sup. & Leon. Læssi. lib. 2. de Iusti. capit. 16. per totum. Vide ad idem Siluest. verbo Restitutio. 5. quæstione 7. vbi duobus in casibus excusat testatorem, scilicet cū certus est, retentionem non esse contra voluntatem domini. Secundò, quando irrationabiliter vellet statim tradi, puta cum paruo damno suo, & magno debitoris. Vide latè per D. Anton. 2. par. tit. 2. c. 1. §. 25. & melius c. 8.

Restitutio

SVMMARIVM.

SCHOLARES extorquentes Patentes à recentibus ad Pupillaria; an teneantur eas restituere.

DIFFERENTIA TRIGESIMA TERTIA.

SALMANTICAE est consuetudo, à scholaribus qui simul in Pupillagiis viuunt, recepta; ut cum aliquis ad eos recentem venit; ratione noui aduentus, faciant ei soluere vnum ientaculum, aut prandium, vulgò, *Patente*. Quæ consuetudo quamuis in Foro exteriori reprobetur, ac per statuta Vniuersitatis puniatur;

In Foro tamen conscientia valida est; secundum Cordub. casu 160. & Rodriguez verb. Hurto. cap. 144. num. 10. & sic comedentes patentem illam, ad nullam tenentur restitutionem.

Nec obstat, secundum eos, illud ientaculum, vel prandium, per vim obtineri, contra voluntatem scilicet dantis illud: quia velit, nolit, cogunt eum ut illud soluat. Vnde videntur teneri ad restitutionem; per notata verbo Metus. Differ. 3. Nam respondent metum illum illatum, purgari postea; quia in aduentu aliorum recente, gaudent primi

illi qui Patentes soluerant, de sua Patente soluta.

Sed certè ista ratio, & excusatio nimis est debilis. Ponamus scholares vim inferentes confiteri voluisse, antequam alius nouitius veniat; vel eum cui vis fuit illata, quia est timorata conscientia, non gaudere, ut similes violentia, & extorsiones cuiquam fiant. Certè his in casibus cessat prædicta ratio. Quamobrem ego semper obligarem, & adstringerem vim inferentes ad restitutionem: nisi certior redderem de remissione facta per nouitium, nempe gaudentem, & sine vi soluisse Patentem; vel postea expressè, vel tacitè, comedendo scilicet in aduentu alterius nouitii, debitum remisisse. Et confirmantur prædicta per text., (qui de simili fermè casu loquitur) in capit. iacobus. de Simo. ubi prætextu consuetudinis non potest exigi prædium à Canonico recentem recepto.

SVMMARIVM.

FEMINAE accipientes munera à suis amatoribus; an teneantur ea restituere, si eis non consentiant.

DIFFERENTIA TRIGESIMA QVARTA.

FEMINAE accipientes munera à suis amatoribus, ac seruatoribus, spe consequendi ab ipsis, quod prauè concupiscunt: si non consentiant distortis eorum desideriis, tenentur ad restitutionem eorum in Foro conscientia, secundum Fr. Ludouic. Lopez 2. par. capit. 29. fol. 167. Ratio est, quia deficit consensus illorum; cum non liberè, & gratuitò, sed ob peruersum suum desiderium consequendum prædicta munera mittant. Vnde non satisfaciens ipsæ femine eorum desideriis; tuta conscientia non poterunt penes se dicta munera retinere. Conferunt

not. verbo Simonia. Differ. 8. num. 3. & melius sup. Diff. 15.

In Foro verò contentioso, numquam vidi; neque audiui talia munera reperi. Nec puto verum esse, teneri feminas ad dictorum munerum restitutionem in Foro conscientia. Quia nullus est amator, etiam iniquus, & carnalis, qui non verecundaretur, & erubesceret, si præfata munera sibi remitterentur. Verè enim ea donant, licet ob deflexum finem; turpem nimirum spem. Et ita reperi, his iam scriptis, tenere Rebel. 1. part. de Oblig. iust. lib. 3. quæst. 7. num. 6. Ea ratione. Quia non recipiunt ea sub pacto, siue tamquam

tamquam pretium impudicitiae, sed tamquam incitamentum. Attamen verum est, melius illas facere, si talia munera non recipiant; quia eò ipso quod ea recipiunt, obligare se videntur ad consentiendum tur-

pibus desideriis ea mittentium. Et consulo eisdem ut ea illico remittant; ut sic intelligant amatores frustra laborare, & sic desistent.

SUMMARIVM.

DOS promissa, & soluta in fraudem creditorum; an restituenda sit in utroque Foro.

DIFFERENTIA TRIGESIMA QVINTA.

DOS soluta genero in fraudem creditorum, restituenda est in Foro iudiciali; non quidem à genero, si eiusmodi fraudis conscius non fuit; per tradita verb. Emptio. Differentia 6. quia eam non accepit titulo lucratiuo; sed oneroso. sed à filia post mortem mariti eius, etiam si ipsa inscia fraudis fuerit; per textum expressum in l. fin. §. 1. ff. Quae in fraud. credit. Ratio est, quia quoad ipsam est quasi donatio; ut dicit idem tex. & sic titulo lucratiuo eam acquirit. At in titulo lucratiuo sufficit solius dantis consilium, cum fraudis euentu. l. Ignoti iuris. C. eod. tit.

In Foro verò conscientiae, post solum matrimonium, dum ab ea non petitur, non tenetur ad dictae dotis restitutionem; nisi

post sententiam contra eam latam. Ita Rebel. (licet trepidus) de Obliga. iusti. 2. part. lib. 5. quæst. 1. nu. 14. & sic quoad Forum conscientiae non est facienda illa differentia, de qua dict. l. Ignoti iuris. an scilicet titulo oneroso, vel lucratiuo &c. quia utrobique bona fides recipientis excusat. Si verò esset conscia fraudis: tunc profectò etià si ab ea non peteretur, teneretur in conscientia, totum quod accepit restituere; ex eodè Rebel. ibid. Et bene quidè, meo iudicio. Tū quia mala fides inficit, & irritat donationem. Tū quia ratione iniustae acceptionis, & rei acceptae tenetur ad eius restitutionem. Tū quia actio ista reuocatoria rei restituendae gratia, non poenae nomine datur; ut dicit text. dict. §. 1.

SUMMARIVM.

PAVPERTAS, seu egestas, non excusat in Foro exteriori à restitutione rei alienae; vel debiti.

Secus in Foro pœnitentiali, & conscientiae.

Instrumenta artis quis vendere non tenetur in conscientia, pro restituendo debito.

Creditore, & debitore in pari necessitate constitutis, tenetur debitor restituere etiam

si egeat; si dominium rei restituendae semper remansit penes creditorem.

Debitor incarceratus pro debito civili; si non habet unde se alat; debet ali ab eo qui eum fecit incarcerari.

Debitor, an teneatur restituere quod debet cum diminutione status.

DIFFERENTIA TRIGESIMA SEXTA.

PAVPERTAS, seu egestas non excusat in Foro iudiciali à restitutione rei alienae; vel à debiti solutione; secundum Abb. in cap. Cum homines. numer. 5. de Deci. Hinc est condemnatos, & confessos si satisfacere non possint, in carcerem detrudi; ut arg. l. 1. & fin. C. Qui bonis cede. pos. tradit gl. in rub. ff.

eod. Quo timore bonis cedunt, ut à præfato onere, & labore liberentur. Hinc etià est in executionibus sententiarum, nullis bonis, aut rebus debitoris parci, quin ea pignorentur, & postea ablata pignora veneant, iuxta tradita in l. A diuo Pio. §. 1. ff. de Re iudi. Hinc tandem est ut regulariter quilibet conueniatur in solidum, exceptis

ptis quibusdam personis, quæ non conueniuntur; nisi in quantum facere possunt, deducto, ne egeant; de quibus in l. Sunt qui. 16. cum seq. ff. de Re iudi. & §. Sunt præterea. cum seq. Inst. de Actio. & in reg. In condemnatione. ff. de Regul. iur. Vnde de iure Regni Castellæ si debitor est adeo inops, vt nihil habeat, vnde soluat; traditur à Iudice creditori, vt tamquam seruus eius, illi seruiat; donec satisfaciatur. Ex quibus factis colligitur in Foro iudiciali non habendam esse rationem debitoris, ne egeat: nisi sit ex personis exceptis; vel gaudeat beneficio cessionis bonorum. Nec id absque ratione, & causa: periniquum enim videtur, vt quis retineat bona mea, & eis fruatur, me inuito, & a restitutione se immunè reddat; eo quod iis opus habet. Vnde merito compelluntur debitores ad solutionem, vel restitutionem, non obstante dicta paupertate: aliàs daretur occasio multis, surripiedi bona aliorum.

2 At in Foro pœnitentiali secus est; vbi sola paupertas est sufficiens causa, vt quis à restitutionis obligatione liber sit: donec ad pinguiorem fortunam deuenierit; vt docent omnes Summistæ, & not. Nauar. cap. 17. num. 59. & 61. Adeo, vt qui non potest restituere; nisi vendendo instrumenta artis, quibus victum sibi, & familiæ acquirit; non teneatur cum tanto damno debitum restituere, vt post D. Anton. & communem tradit Nauar. dict. num. 59. & Palac. Ruui. in Rep. Rub. col. 338. post Scotum in 4. dist. 15. vbi hoc extendunt ad libros, vel capitale, ex quibus victus lucratur. Idem docet Fr. Ludo. à Grana. in Concio. 4. de Pœnitentia. in explanatione sept. præcepti. in fin. & Rebel. vbi infr. num. 26. & confirmatur ex traditis supra, verb. Cessio. Differentia 4. num. 4. & per gl. 1. cap. Quicumque. 1. 16. quæst. 7. quam sequitur Host. in Summa. tit. de Decim. quæst. 8. Abb. cap. Cum homines. num. 5. eod. tit. & Floren. 2. par. tit. 2. cap. 8. in prin. & diximus Differentia 3. sup. eod. verb.

4 Quæ omnia limita non procedere, quando is cui facienda est restitutio, eadem premitur necessitate. Tum quia duobus concurrentibus, præualeat quod est potius. arg. l. Queritur. ff. de Stat. homi. Tum quia non

licet cum alieno incommodo, meum commodum facere de alieno; & ita tradunt Scot. & Palud. vbi supra, & Medina in suo Confession. 1. par. c. 14. §. 33. en la sexta cabeça. & Tabien. verb. Restitutio. §. 4. Armilla. eod. verb. num. 27. ad fin. & Paul. Comit. lib. 4. Resp. moral. quæst. 31. num. 3. & Ang. vbi infr. Quamuis contrarium teneat Nauar. dict. cap. 17. nu. 61. & Grana. loco supra citato. Nisi quando dominium eius, quod restituendum est, semper penes creditorem remansit; vt est in furtis, & vsuris. De quibus diximus verb. Cessio. Differentia 5. Quorum opinionem verioremi puto. Nam rationes & fundamenta contrarium tenentium, tantum militent in prædictis furtis, & aliis, quorum dominium penes creditorem remansit.

5 Prædictis adde, vbi ob impotentiam, & paupertatem quis non soluens ciuile debitum, incarceratur: debere ali ab eo, qui eum fecit incarcerari, secundum gl. in l. fin. verb. Agnoscere. C. de Eroga. mili. anno. lib. 12. quam ibi approbat Bart. & in l. Sanctum. ff. de Rerum diui. Et si creditor ei alimenta non præbeat: Iudex debet eum carcere relaxare; secundum Ang. & Fab. in §. fin. Inst. de Actio. l. 1. Si victum. num. 2. & 3. ff. de Re iudi. Boëri. decis. 303.

6 Tandem aduertendum est, pauperem ere alieno grauatum si non potest soluere totum, teneri partem quam potest restituere. Quia ratione cauere debet ne faciat, nisi impensas necessarias in victu, & vestitu, & famulis. Non enim licet cum bonis alienis, maxime si per iniuriam, & vitiosos contractus ea acquisiuit; laute, & pompose viuere; vt optimè docet Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. vers. Secundò si feratur. Idem post Ricard. & Palud. tenet Palac. Ruui. in Repet. Rub. de Dona. inter vir. & vxor. ad fin. col. 338. & Armilla. verb. Restitutio. num. 28. & Paul. Comit. lib. 4. Respon. moral. d. quæst. 31. num. 3. in fi. Sed pro dolor, quod hodie conseruatio status consistit in superfluitatibus circa victum, vestitum, & copiam famulorum. Vnde vix poterunt excusari à restitutione: Quauis Naua. post D. Anton. teneat contrarium. cap. 17. nu. 63. nempe, non teneri minuere statum. Quod verum intellige quoad diminutionem

nem notabilem, & necessariam: non verò quoad superfluum. Item intellige verum, si status erat iuste quæsitus; & illud quod restituendum erat, erat debitum ex contractu vel quasi contractu, aut ultima voluntate; non tamen ex furto, vel usura, vel huiusmodi ubi dominium rei est penes creditorem. Aliàs secus; vt docet præclare Angel. verb. Restitutio. 3. num. 4. & Silu. eod.

verbo. in 5. quæst. 4. Henrri. tit. de Excommunicatione. cap. 28. §. 2. in fin. post Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. fin. & Soto vbi supra. Durum enim, & à ratione alienum mihi videtur, vt quis furtis, & rapinis, & cum bonis, aliàs alienis, statum suum conseruare licitè possit. Et sic intellige tradita per Rebel. de Obliga. iusti. 1. par. lib. 2. quæst. 17. num. 22.

SUMMARIVM.

CONTRA furantem in domo, in qua luditur; non datur actio furti ad pœnam, nec ad rem furto subtractam.

DIFFERENTIA TRIGESIMA SEPTIMA.

IVRANS in domo, vbi alea publicè luditur; tutus est in Foro iudiciali. Nam in pœnam quia lufos receptat, & in detestationem talis domus; nō datur præfato domino furti actio. vt probat tex. in l. 1. ff. de Aleato. nec vlli alii datur, vt docent Gramma. decis. 40. num. 6. Barba. in cap. 1. de Sortile. Corfet. Sing. incip. Furtum. Caccialup. in tract. de

Ludo. fol. 6. vers. Prætereà. & alii relati 2. tom. Commu. opin. lib. 6. tit. 2. num. 18. vbi recitantur alii casus, in quibus furtum non est punibile. Vide vnum infr. Differ. 41.

At in Foro conscientiae tenetur domino rem furto ablatam restituere; vt palam est, & docet Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 6. art. 6. in 8. argum.

SUMMARIVM.

RATVM habens maleficium nomine ipsius factum; an teneatur ad restitutionem.

DIFFERENTIA TRIGESIMA OCTAVA.

MALEFICIVM nomine alicuius commissum; si is cuius nomine factum fuit, ratum habeat; in Foro iudiciali punietur, ac si illud mandasset fieri; quia in eo Foro rati habitio, retrotrahitur, & mandato comparatur. Regula. Rati habitio. de Regul. iur. lib. 6. adde not. sub verb. Mandatum. Differentia 5.

At in Foro poenitentiali, & conscientiae; licet peccauerit ratum habens: non tamen tenebitur ad restitutionem dāni illati. Ratio est, quia vt aliquis ad restitutionem teneatur; oportet vt sit causa, vel concausa efficax damni, vel acceptionis iniustae; secundum DD. in cap. Cum quis. de Sent.

excom. lib. 6. Sed præfatus ratum habens non fuit, nec causa, nec concausa. Igitur non tenetur. Ita Medi. C. de Resti. quæst. 7. vers. Ad quartū. & Iacob. de Grassi. in suis Decisio. casuum conscientiae. lib. 2. c. 127. num. 7. & Pet. à Nauar. lib. 3. c. 4. num. 69. contra Caiet. verb. Restitutio. 3. quæst. 6. Nauar. cap. 17. num. 133. & cons. 30. de Sent. excom. Vide Rebel. de Obliga. iusti. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 12. vbi tenet cum Medina. Addens etiam in Foro externo rati habitationem non comparari mandato quoad effectum restituendi; sed tantum quoad iudicalem punitionem. Et sic nulla est differentia inter vtrumque Forum.

SVM.

SUMMARIVM.

CUSTODES *confinium Regnorum an teneantur restituere poenas quas remittunt.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA NONA.

CUSTODES Generalitatem qui ponuntur in cōfinibus Regnorum, & in portis ciuitatum pro recuperandis tributis, & vectigalibus, mercium quæ extra exportantur, & ad prohibendum exportari prohibitas, & ad denunciandum illos qui illas exportant: hi custodes qui præficiuntur ad prædicta, & iurant denunciare omnia quæ inuenerint cum fraude, non est dubium quin peccent mortaliter, & sint periuri, si contra fecerint: vt tradit Nauar. cap. 25. num. 34. Totum dubium consistit circa obligationem restituendi poenas, quas soluisent transgressores, si denunciati fuissent. Nam video in Foro exteriori nullum de hoc fieri scrupulum. Immo sepius ipsi accipiunt aliquid à viatoribus, & mulionibus, vt eos non recognoscant; vel accusent. Et reperi Nauar. dict. cap. 25. num. 34. eos excusare à restitutione post Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 5. vers. 7. qui loquitur de custodibus, seu vigilibus ciuitatum non accusantibus quos inveniunt euntes post sonum campanæ; contra quos est certa poena imposita. Quam ideo inquit Silu. non tenentur præfati custodes soluere; quia illi nondum fuerant accusati. Nau. verò alio modo id dicit, nepe quia cum sit poena, non debetur in Foro conscientie ante condemnationem; vt diximus verb. Poena. Differentia 2. Et solum eos obligat ad restitutionem vectigalis: Et alios custodes pascuorum &c. ad restitutionem damnorum, vt cap. 17. nu. 123. Idem quod Naua. tenet Cordu. casu 66. Vázquez. disput. 173. cap. 1. Salas de Legi. quæst. 96. disputatione 15. num. 98. 99. & 100. & Fr. Lop. 1. par. cap. 106. ad fin. §. Vnde opinio.

Sed prædictæ rationes planè non mihi satisfaciunt. Quia licet poena non debeatur ante accusationem; immò neque ante condemnationem; hoc est verum quoad incursores poenarum. At in custodibus, qui ex officio tenentur manifestare transgressores

legum seu statutorum circa asportationem mercium, defraudantes vectigalia; alia est ratio, quæ eos adstringit ad restitutionem; vel ad poenam seu damnum, ex omissione debiti officii contra iustitiam illatum, secundum Rebel. vbi infra. Nam perspicuum est prædictos dominos vectigalium, cum quis ea defraudet, habere ius quæsitum contra eum, tam circa vectigal, quam circa poenam: non cumlatiuè, sed disiuunctiuè; scilicet ad alterum eorum tantum, scilicet ad vectigal, & partem poenæ; vel ad poenam tantum; in qua solet includi tributum. At impediens alicui ius quod habet in re, vel ad rem, vel officium iudicis, ad petendum aliquid; tenetur ad ipsius restitutionem; non in totum, sed quantum iudicio boni viri æstimabitur, secundum eundem Nauar. in cap. 17. nu. 69. & 73. in fin. & Menoch. quem refert, & sequitur Graff. vbi infra, & not. sup. Differentia 16. Et consequenter prædicti custodes tamquam impediens sua occultatione dominos vectigalium, ne possint exigere præfata iura, tenentur ad eorum restitutionem. Vnde merito tenet contra ipsos Pet. à Nauar. post alios. 2. tomo. de Resti. cap. 4. num. 142. cum seq. & cap. 5. nu. 2. & Barth. à Medin. in suo Confes. 1. par. cap. 14. §. 30. & Ioan. à Medi. C. de Restitut. quæst. 15. ad fin. Soto lib. 6. de iusti. quæst. 6. art. 6. & dicit communè Iacob. à Graff. lib. 2. cap. 127. num. 41. latè Rebel. de Obliga. iust. lib. 2. quæst. 16. num. 2. Molin. de iust. tom. 3. disputatione 739. num. 5. Et (quod mirum est) idem Silu. sibi contrarius. verb. Poena. quæst. ult. impulsus auctoritate D. Tho. 2. 2. quæst. 67. art. 4. vbi querit an iudex licetè possit relaxare poenam. Et concludit (maximè in Respon. ad tertium) non licere. Tum propter detrimentum quod inferret communitati, cuius interest vt maleficia puniantur, vt sic peccata vitentur. Tum propter damnum quod fieret personæ cui illata est iniuria, non recompensando eam per prædictam poenam. Adde

Adde Cened. 1. par. Collect. 56. num. 13.

Hinc caueât Aediles ne remittant partes poenarum quæ non spectant ad eos, sed ad alios; licet ipsi, quoad suam partem, id facere possint. Nec putent omnem misericordiam esse Deo gratam. Cum enim agitur de interesse, & remissione iuris alterius, est à Deo auersa, & odibilis. Habemus circa hoc exemplum miraculo cōprobatum in nostra Cartusia Scalæ Dei. Vbi cum quidam S. Monachus nomine domnus Ioannes Fort (cuius ibi asseruatur grandis liber de Reuelationibus ipsi factis) misericordia motus erga quemdam vassallum pauperem qui litem non iustam cum alio diuite gerebat; faueret pauperi: quadam die transiens iuxta quemdam Crucifixum magnum, & insignem, qui est in quodam sacello; dixit illi idem Crucifixus. *Frater Fort, non placet mihi hæc tua charitas.* Et ab illo die habemus dictum Crucifixum in magna veneratione. Itaque charitas, & misericordia, cū præiudicio iuris alterius, Deo non placent.

Circa custodes autem vinearum, siluarum, cæduarum, pascuorum, & similibus; vide Lop. in suo Inst. confes. 1. par. cap. 148. Nauar. cap. 17. num. 123. Ioan. à Medin. C. de Restit. quæst. 12. §. antepen. & vlti. & Molin. sup. num. 3. Nam hi omnes tenentur ad damna per alios ex sua culpa illata: sed non nisi in subsidium, seu defectu principalium, qui ea intulerunt.

Aduertât tamen Confessarii Gubernatorum, & conductorum horum tributorum, seu munerum publicorum, vt illis iniungât ne ita strictè obligent custodes (aliàs parum timoratos) sub iuramento, ad reuelationem prædictorum; ne dent illis tam patentem occasionem peierandi, & restituendi tam vestigalia, quàm poenas; præsertim cum ad dictam restitutionem palam sit esse impotentes; sed suas leges, & conditiones accommodent fragilitati humanæ, ita vt facile per eos observari possint; vt benè admonet, & precatur Molina sup. numer. 2. ad fin.

SUMMARIVM.

VENDENS triticum pretio corrente, sciens statim esse per pragmaticam pretium minuendum; an teneatur ad aliquam

restitutionem. Idem de expendente monetâ, quæ breui est minùs valitura.

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA.

MERCATOR vendens magnam frumenti copiam pretio corrente, aliàs non venditurus; quia occulte, & secretè intellexit statim promulgandam esse pragmaticam quæ pretium eius diminuit: in Foro externo tenetur emptori id ignoranti, ad omne illud quod eius interfit, frumentum illo pretio emisse. Et hoc, ob fraudem, & dolosam taciturnitatem ipsius. Ita Bart. in l. Quæro. ff. de Actio. emp. quem refert, & sequitur Couar. in reg. Peccatum. 2. par. §. 4. num. 6. Valas. consultatio. 64. num. 8. Molina de Iust. & iur. disputatione 354. §. Dubium est. Pro quibus facit l. Si vina. 15. ff. de Peric. & commo. rei vend. vbi venditor vini tenetur emptori ad interesse damni dati, si sciens breui vinum esse corrup-

pendum, de hoc non admonuit emptorem.

In Foro verò conscientie nō teneri dict. veditorem ad restitutionem damni, quamuis male fecerit, & ob id possit aliqua poena puniri, docet Cou. vbi sup. ex D. Tho. 2.2. quæst. 77. art. 3. ad 4. dicente quòd mercator deferens triticum ad vendendū in loco vbi adest caritas frumenti; potest illud vendere secundum pretium quod inuenit; nec tenetur admonere emptores; licet sciat statim aduenturos alios cum magna copia tritici; & ob id viliori pretio triticum esse venditurū. Quod si sciissent emptores, non ita carè à venditore emissent. Quod dictum sequitur ibi Caic. Silu. verb. Emptio. quæst. 15. Tabien. §. 11. Angel. §. 26. Armil. num. 21. eod. verb. Soto lib. 6. de Iust. quæst. 3. art. 3. ad tertium. Pamel. vbi infra,

Restitutio.

infra; & Molina post alios sup. num. 1. & 2. ubi dicit esse opus supererogationis certiores facere mercatores; non tamen ad id teneri vlla lege, manifestare scilicet abundantiam futuram; ex D. Tho. suprà.

Sed contrarium, nempè quòd non solum in Foro externo; sed etiam in interno, siue conscientia, teneatur ad interesse emptori, in casu, de quo loquimur; melius tenet Conrad. de Contract. quæst. 62. Ioan. à Medin. de Restitutione. quæst. 35. Pinel. in l. 2. C. de Rescin. vend. 3. par. cap. 2. num. 22. & Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 9. quæst. 6. num. 8. & Molin. sup. num. 3. Ratio est, quia non minore odio Deus fraudulentos; quam ius externum prosequitur; iuxta illud Psal. 5. *Virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus.* Et prouerb. 3. *Abominatio Domini est omnis illusor.*

Et quod diximus de vendente frumentum: idem eadem ratione dicendum est de habente magnam copiam marauetinarum creorum, & eam distrahente postquam occulte

de certo sciuit propediem diminuendum valorem eorum per Regiam pragmaticam statim promulgandam; secundum Pinel. & Rebel. sup.

Idem etiam dic in habente copiam regaliū simplicium Castellæ, si ea distrahit post scientiam certam in secreto, quòd statim sint prohibitura; vt his proxime diebus contigit Vlyssiponæ. In his enim, & similibus casibus, si venditor vel distractor damnum intulit alicui notabile: tenebitur in vtroque Foro, propter dolum adhibitum, scienter damnificans proximum, & lucrum captans fraudulenter cum damno alterius.

Nec obstat Dictum D. Tho. sup. nam in ea specie, de qua loquitur, nulla interuenit fraus ex parte mercatoris: sed totum id ad diligentiam negotiatuam, non deceptiuam pertinet; & ad aleam, vel sortem mercaturæ; vt benè aduertit Pinel. & Rebel. sup. Quare in hoc nulla est assignanda differentia inter vtrumque Forum.

SUMMARIVM.

FURANS bona meretricis, in Foro iudiciali non punitur. Secus in Foro poenitentiali.

Furtum in multis casibus non est punibile, remissive.

DIFFERENTIA QUADRAGESIMA PRIMA.

QUI furatur bona meretricis, in Foro iudiciali non punitur, vt voluit Hyppoli. Marsil. in Rep. l. vnica. C. de Raptu. virg. nu. 52. & 88. & habetur in 2. tom. Commun. opin. lib. 6. tit. 2. num. 18. Adde Foller. in Pragma. de Censibus. in Rub. Nicol. nu. 211. & Viui. opin. 246. incip. Furans, ac furriprens.

At in Foro conscientia, & poenitentiali

semper est punibile, secundum septimum præceptum Decalogi. Nisi quando sit de voluntate domini; vel aliis casibus exceptis, de quibus per Silu. verb. Furtum. num. 10. & 16. & alios Summistas; maximè Naua. cap. 17. num. 4. & 75. & in Foro iudiciali etiam sunt multi alii casus, in quibus furtum non est punibile; vt per Foller. sup. & alium habes sup. Differentia 37.

SUMMARIVM.

TRansmittens rem alterius cum persona habita pro fidei; excusatur in Foro conscientia.

Sed an sit idem, etiam si esset pecunia, vel res alia in genere debita, vide hic.

DIFFERENTIA QUADRAGESIMA SECVNDA.

HABVI in facto dubium, quod sequitur. Debebam cuidam amico certam pecuniae quantitatem.

Rescripsit mihi (erat enim procul absens a me) vt ex illis emerem sibi quosdam libros, & eos ad eum remitterem. Dedi ego eos cuidam

cuidam Sacerdoti amico, vt eos ad illum remitteret, qui factus infidelis, eosdem vendidit; & sibi pretium illorum retinuit. Dubitavi an essem ego excusatus à restitutione, seu solutione debiti; vel an tenerer alios libros emere; vel debitum iterum soluere. & cum de eo consulerem doctissimū virum, nempe domnum Franciscum Duarte professum domus Vallis Christi, quid mihi faciendum esse censeret. Respondit me liberū iā esse à prædicto debito, ex quo miseram libros cum persona fidei, & cui poteram inculpabiliter fidere; per l. Argentum. ff. Commo. Bart. l. Eum qui. ff. eod. Pro quo adduco Anto. Gom. de Contract. cap. 6. num. 3. relatū à Suarez 2. tom. Commun. opin. lib. 6. cap. 2. num. 49. vbi dicit, Si furtum ab eo famulo, vel seruo fiat qui rem deferendam ad aliquem suscepit: (siue prædictus famulus, vel seruus sit mittentis, vel eius qui rem erat accepturus) & eius fuit conditionis, vt similia negotia ei committerentur, vel cōmitti possent: tunc furti damnum illum pati, ad quem res mittebatur: non verò eum qui rem mittebat. Et sic constat quando non interfuit culpa in committendo rem alicuius deferendam ad ipsum; quia ea persona erat, cui talia committebatur; vel poterant iuste committi: tunc furtum censi casum fortuitum, & imputari domino illi cui res mittebatur. Ita Rebel. vbi infra n. 14. Nec mirū in nostro præfato casu; cū libri de eius mādato, & eius nomine empti, iā esset illius, licet ad eū nō perue-

nissent; & ea quæ pereunt, regulariter suo domino pereant.

² Hoc limitant DD. & in hoc est differētia inter vtrūque Forum. nepe nisi res illa quæ reportanda committitur, ac furto intercipitur; pecunia sit, aut res alia, quam mittens in genere deberet. Ita Paul. & Alex. ad Bart. in d. l. Argentū ff. Gōmoda. Bal. & Salic in l. Si is cui. C. de Furt. l. in l. i. ff. De eo per quē fact. erit. Ant. Gom. loco sup. cit. Naua. c. 17. n. 67 & 186. Rebel. de Obliga. iust. lib. 2. q. 13. sect. 3. num. 11. & 13.

Sed certè præfata limitatio in Foro conscientie non videtur admittenda. Tūm propter rationem initio traditam. Quia si inculpabiliter rem cōmisit: non est cur ei imponamus obligationem restitutionis. Faciunt not. verbo Damnū. Dif. 1. Tūm quia prædicta limitatio magis fundatur in subtilitate iuris, quæ in Foro conscientie cessat, vt diximus verb. Iudiciū. Diff. 4. & ita sentit Suar. dicens æquitatem refragari præfate limitationi. Tūm quia nō videtur facienda vis in prædicta distinctione, an scilicet dominium rei quæ mittitur, sit eius cui mittitur, an nō: sed an adfuerit culpa in electione nūti, nec nē, vt d. l. Argentū. iūcta l. Si mei. 1. 2. ff. Cōmoda. Nihilominus tenēda est dicta distinctio. Nam solum quando res debetur in indiuiduo, requiritur culpa in mittente: nō autem quando res debetur in genere, vt docet Rebel. sup. n. 13. post Gom. lib. 2. Varia. cap. 7. nu. 3. & sic nulla est assignanda differētia in prædictis inter vtrumq; Forum.

SVMMARIVM.

¹ **C**ondemnatus ad pœnam pecuniariam, an teneatur ultra illā soluere dāna illata.

² Idem si puniatur quis criminaliter.

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA TERTIA.

¹ **S**olet in multis Partibus prohiberi sub certis pœnis pecuniariis, ne quisquā ingrediatur siluā, vel nemus, vel hortos, vineas, & similia. Dubitatur inter DD. an si dominus agat contra ingredientē ad pœnam soluendā; & ea soluat; teneatur ingrediens ultra eam soluere, vel satisfacere damnis irrogatis. Hanc questione, & dubiū tetigimus verbo Peccatū. Diff. 21. & eam etiā affert Lopez. in suo Instruc.

Confes. 1. p. c. 149. vers. Sed quia hoc est. Et pro parte affirmatiua, quod scilicet teneatur, facit. Nam magnum est discrimen inter pœnam, & damnum. Illa enim imponitur, & irrogatur in vindictam publicam, estque compensatio iniuriæ Reipublicæ illatæ. argumen. l. Item vulneratus. ff. Ad l. Aquil. & capit. Vt famæ. de Sentent. excommunicat. quæ non liberat à debito, quo quis Parti tenetur; cū qui duobus

Hhh

diuersas

Restitutio.

diversas res debet, non liberatur soluendo vni quod ei debet; nec soluendo vni, quod alteri debet. c. Ea te. de Iureiuran. cap. Sicut dignum. §. Eos. de Homicid. Et consequenter qui poenam Reipub. debitam soluit, nihilominus si habeat vnde dāna illata soluat, tenebitur solvere: vt in simili, ex Innoc. in cap. Odoardus. de Solutio. docet Nauar. cap. 15. num. 22. vers. Interrogatus. Quod verum crederem si poena sit applicanda fisco, & Pars instet ad eam, vt sic puniatur ledens, seu damna inferens. Nam tunc videtur Pars læsa seu damnificata satisfieri cum dicta poena. Et ita videtur praxi hoc admissum fuisse; secundum Lopez sup. Nā aliās posset dānificatio imputari, quod non egit simul ad poenam, & suum interesse, seu damna. Et sic intellige notat. in dict. Differentia 21. in fin. Si verò poena solvatur Parti; tunc proculdubio non videtur vt damnificās teneatur ad aliud; quia illa poena compensatur cum damno; nisi esset damnum valde excedens poenam. Tunc enim putarem teneri ad illud satisfaciendum, si Pars illud petat. aliās credendum est, vel non esse damnum notabile, quandoqui-

dem Pars illud non petiit vnā cum poena: vel plane satisfactam fuisse cum sola poena. Puto etiam posse seorsum illud petere, si velit de rigore iuris, per notata à Nauar. suprā, & per nos verbo Remissio iniuriar. Differentia 3. & per Iul. Clar. quæst. 2. num. 3. 4. & 5.

2 Et in confirmationem superius notatorum vide Couar. libro 2. Variar. cap. 10. numero 7. vers. Tertiò. Ant. Gomez. tomo 3. cap. 3. num. 37. & Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 13. numero 3. vbi post alios docet percussorem etiam occisum, vel aliter punitum teneri in conscientia ad restitutionem damnorum. Allegat optimā legem Lusitanam. lib. 5. Ordin. tit. 35. numero 7. disponentem per poenas vbicumque sancitas nō tolli quin Partibus offensis satisfactio debita adiudicetur. Quia, inquit, per iudicalem punitionem fit satisfactio duntaxat iustitiæ vindicatiuæ, & legali in bonum commune. Ergo adhuc superest ea quæ ex iustitia commutatiua offenso debetur pro damno in fortunæ bonis subsecuto. In quo omnes conueniunt.

SUMMARIVM.

7 **R** *E S debita Religioso, vel filiofamilias, vel minori, cui sit restituenda.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA QVARTA.

7 **R** *E S debita Religioso, vel filiofamilias, vel minori, non eidem, sed Prælato, siue Monasterio, patri, tutori, curatorivē respectivē, restituenda est in Foro iudiciali; vt l. 1. & per totum. ff. Ad Macedon. Siluest. verbo Solutio. quæst. 4. versic. Aduertendum est. Ange. & Communis relata à Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 11. num. 8. alioquin iterum eam restituere cogaris, nisi probes rem conuersam fuisse in vtilitatem prænominatorum; per l. Pupillus. ff. de*

Actionib. & obligationib.

In Foro verò conscientie potest restitui Religioso, filio, ac minori, quando re male non præsumuntur vsuri, vel existunt in loco remoto à suis maioribus. Tunc enim vt fiat eis restitutio, suos maiores contentos esse credendum est, immò & esse debent. Secus verò si rem à te restituendam in vsibus illicitis consumpturi forent. Ita Rebel. Suprà. Quod videtur æquitati consonum.

SUMMARIVM.

7 **I** *INTERFICIENS, vel mutilans hominē, Ian præter emendam damnorum ex occisione, vel mutilatione subsecutorum, teneatur*

in conscientia, ad aliquam satisfactionem pro mutilatione, vel viiē sublatione; tametsi iudicialiter puniatur.

DIF.

DIFFERENTIA QVADRIGESIMA QVINTA.

INTERFICIENS, vel mutilans hominem liberum, in Foro iudiciali teneatur ad poenam mortis, vel amputationis membri, iuxta illud Salvatoris, Matt. 26. vers. 51. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* & l. 1. ff. de Sicariis. cum not. per Iul. Clar. quæst. 69. num. 1. & 6. Neque ab eo in dicto Foro exigitur alia satisfactio pecuniaria, vel alterius generis pro vita, vel membro sublato. Ratio est, quia vita, & corpus hominis liberi nullam recipit æstimationem. tex. est quoad hoc singu. in l. fin. ff. de His qui effude. cuius verba sunt, *Cum liberi hominis corpus, ex eo quod deiectum, effusum, & quid erit, læsum fuerit; Iudex computat mercedes medicis præstitas, ceteraque impendia quæ in curatione facta sunt; præterea operarum quibus caruit, aut cariturus est ob id quod inutilis factus est. Cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æstimatio; quia liberum corpus nullam recipit æstimationem.* Idem notat glos. in c. 1. de iniuriis. & tenent communiter DD. utriusque iuris. Quamvis in Ordinat. Lusit. tit. 35. num. 7. pro iniuria cicatricis in facie remanentis satisfactio imponatur decem millium quadrantium, qui valent 25. scutis. Et de communi observantia in multis partibus datur compositio pecuniaria pro homicidiis, & mutilationibus membrorum, & similibus casibus criminalibus, cum Partes ita se componunt. Sed id observatur in Foro exteriori.

An autem in conscientia teneatur occisor, vel mutilans solvere aliquid Parti læsæ, vel eius hæredibus, pro vita, vel membro sublato; est magna inter Doctores dissensio. Nam quidam tenent faciendam esse aliquam satisfactionem arbitrio prudentis viri. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 2. ad 1. Hadria. in 4. de Restit. Scotus, & Ricard. ibid. dist. 15. Ille, quæst. 3. & hic, art. 5. Silu. verb. Restitutio. 3. q. 2. Caiet. 2. 2. quæst. 72. artic. 3. Soto, lib. 4. de Iusti. quæst. 6. art. 3. ad 3. Cordub. lib. 1. Quæstio. Theolog. quæst. 21. ad fin. quos refert, & sequitur dicens communem Rebel. 1. par. de Iusti. & iu. lib. 3. quæst. 13. num. 1. Putat autem sufficere petere veniam, vel orare pro iniuriæ passio, vel aliam arbitrariam poenitentiam; esseque necessa-

riam etiam si reus iudicialiter puniatur; & sic deberi tamquam interesse, ultra damna illata. Idem docet Iul. Clar. §. Homicidium. num. 18.

Mouentur primò, quia videtur ipsis absurdum, ut occidens, vel mutilans animal brutum, vel servum, teneatur ad aliquid pro vita, vel membro sublato; & non si occidar, vel mutilet hominem liberum qui plus valet.

Secundò, quia ex contraria opinione inferretur plus teneri occisorem, vel mutilatorem alicuius fabrilis, & hominis infimi; quam si occideret vel mutilaret illustrem, ac nobilem.

Tertiò, quia tametsi præfatus occisor vel mutilator nequeat omnino satisfacere; & liber homo, corpusque humanum nulla valeant æstimatione appèdi: nihilò minus tenebitur ad id quod vir prudens arbitrabitur.

Quartò, quia si ad aliquam satisfactionem non teneretur: nec ad veniam petendam obligatus esset. Et contrarium diximus verbo Remissio iniuriæ. Diffe. 7. Ergo, &c. Et adverte esse maximam satisfactionem humiliare se ad eam petendam. Et plus æstimarent homines diuites solvere magnam summam pecuniæ, quam eam petere.

Alii verò putant nullam deberi satisfactionem, saltem pecuniariam, in conscientia, & Foro poenitentiali Parti læsæ, vel eius hæredibus, pro vita, vel membro sublato; si alias nulla dāna ex illo homicidio, vel mutilatione subsecuta sunt; exceptis etiā impensis factis in medicos, & curationem, si quæ sint factæ per offensum. Ita defendunt Nauar. cap. 15. nu. 20. Couar. lib. 2. Variar. cap. 10. num. 7. Panor. in cap. 1. de Iniuriis. Anto. Gomez 3. tom. Var. cap. 6. nu. 20. Ledesma, in 4. dist. 24. art. 2. quæst. 25. Per à Nava. lib. 4. cap. 1. num. 80. Leonar. Lessius de Iusti. & iure. lib. 2. cap. 9. dubitatione 23. à nu. 141. quorum opinionem communior, & verior, censeo.

Et probatur primò, quia satisfactio quæ debetur pro homicidio perpetrato, vel membro abscisso, & similibus; est illa pœna, quæ à iure est imposita pro ipso delicto;

Hhh 2

solum

solum enim iura mentionem faciunt de poena pro talibus delictis imponenda, & nullum aliud verbum in ipsis iuribus habetur de alia satisfactione pecuniaria, vel alterius generis, ut constat ex toto tit. ff. Ad leg. Cornel. de Sicariis. & l. 1. ff. Ad l. Pompei. de Parricid. Et ratio est, quia in criminibus seruatur illa regula, de qua (Leuit. 24.) habetur ut malefactor eadem poena puniatur quam in alterum irrogauit, ut scilicet amittat oculum pro oculo, dentem pro dente, vitam pro vita. Et poena ordinaria, & que communiter irrogatur pro homicidiis, est sola mortis inflictio; ut l. 3. §. fin. & l. pen. ff. de Sicariis. & gloss. fin. in l. Is qui telo. C. eod. & per illam poenam satisfacit occidens pro damno vitae, ut est praxis omnium tribunalium, teste Leonar. Læsisio ubi sup. nu. 143. & nullam aliam satisfactionem imponunt iudices pro vita. Ergo signum evidens est non teneri ad aliam ipsum occidentem. At huiusmodi poenæ non debentur in Foro conscientie, donec per Iudicem infligantur; per notata verbo Poena. Differentia 2. Ergo, &c.

Secundo, licet iniuria verbalis de communi practica à partibus læsis æstimetur, ut diximus verbo Remissio iniuriæ. Differ. 7. pro homicidio verò, vel membro abscisso, vel cicatrice in faciem inflicta, nemo potest petere in iudicio pecuniariam, vel alterius generis satisfactionem; quia esset contra dict. l. fin. ff. de His qui effud. Nam prefata damna nulla re, aut satisfactione satisfieri possunt, immo nec veniunt in pretium, & æstimationem, ut notat gloss. 1. in cap. 1. de Iniuriis. Et si quando ex concordia, & compositione facta inter partes refunditur aliqua pecuniaria satisfactio; id fit de consensu Iudicis, & ad effectum ut pars offensa desistat ab accusatione; & est quedam commutatio poenæ de corporali in pecuniaria: non tamen pro aliquo debito in conscientia.

Tertio, fauet huic opinioni nusquam apud sacras literas inueniri ullam satisfactionem fuisse à Davide super occisione Vriæ factam.

Quarto, faciunt etiam pro confirmatione huius nostre opinionis que diximus verbo Remissio iniuriæ. Differen. 7. ubi pro-

bauimus nullam deberi satisfactionem pro iniuria verbali, vel alia quacumque. Et ibidem dictis adde si quis per violentiam auferat rem alicuius, iuxta l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. certe is non modicam iniuriam faceret domino rei. & tamen nusquam legimus dictum raptorem obligatum esse ob illam iniuriam ad aliquam aliam satisfactionem, nisi ad poenam dict. l. Si quis. que solummodò spectat ad Forum iudiciale.

Quinto, satisfactio est compensatio damni per redditionem rei æquiualeñtis, ut docet Rebel. de Obligat. iusti. prima par. lib. 2. quæst. 1. num. 3. At satisfactis damnis ex iniuria homicidii, vel mutilationis, subsecutis; & accepta morte, vel membro amputato per Iudicem, non restat aliud damnum cui satisfieri debeat.

Sexto, facit quod tradit Scotus relatus à Leonardo Læsiò sup. num. 142. vers. Probatur secundo. ubi dicit hæredes occisoris non teneri compensare damnum vitae, aut iniuriam illatam. Ergo nec ipse occisor. Si enim hic teneretur ex iustitia: profectò & eius hæredes, cum succedant in eius obligationes, sicut & in iura; cap. fin. de Sepultu. & ibi optimè gloss. fin. c. In literis. de Raptu. c. Tua nos. de Vfur. reg. Ex qua persona. ff. de Reg. iur.

Vnde non obstant fundamenta contrarie opinionis. Non primum. Quia negamus esse absurdum teneri quem plus soluere pro animali, vel seruo occiso, aut mutilato, quam pro homine libero. Nam in satisfactione quæ fit pro animali, vel seruo, solum soluitur damnum passum à domino illorum, & est in illis æstimabile: nihil autem soluitur pro iniuria, cuius sunt incapaces. At in occisione, vel mutilatione liberi hominis, cadit iniuria, & cadit damnum, si quod illatum est, in res ipsius. Et dānum iam fatemur satisfaciendum esse, non tamen iniuriam que non spectat ad Forum intrinsecum, sed ad externū, & iudiciale. Et multo minus spectat ad idē Forum conscientie, seu poenitentiale compensatio damni illati ob vitam, vel membra sublata, quia vita hominis liberi, est supra omne pretium humanum pecunia nusquam æstimabile; sed tantū pro illis debetur vindictio in Foro externo, à Iudice faciēda, secundū quod leges disponunt.

Et sic;

Et sic non est similis, sed dissimilis comparatio.

Ad secundum similiter respondetur in homine fabili, & opifice dari dānum circa illos qui eius opera seu arte sustentantur; nō tamen in nobili. Item in fabili non satisfieri aliquid pro iniuria, sed tantum pro damnis.

Ad tertium respondetur satisfactionē faciendam pro vita, vel membro sublatis, nō esse positam in arbitrio hominis; quia facienda est in corpore, iuxta illud Saluatoris, Matth. 26. 51. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* & iuxta disposita per iura, & leges municipales. Quæ quidē satisfactio corporalis, si infligatur: satis erit sic parti læsæ satisfactū fuisse pro delicto cōmissio. Vnde non est cur alia irrogetur per Confessariū, ne bis quis pro eodē crimine puniatur, contra id quod habetur in c. De his. de Accusa. & per Ange. in l. Cum idē. ff. de Peti. hæred. & glo. in cap. Habet. 2. q. 5. & Couar. lib. 2. Variar. c. 10. nu. 6. facit l. Bona fides. ff. de Reg. iur. ubi habes bonam fidem non pati ut idem debitū bis exigatur. Et ad D. Tho. respondeo deberi aliquam satisfactionem parti læsæ, arbitrio boni viri, quando illā ea voluerit; sed tunc iam remissam fuisse eius actionē criminalem, & consequenter non posse ab ipsa agi criminaliter ad poenā contra offensorē; quia illa satisfactio pecuniaria quæ vulgō dicitur *Composicion*, est loco poenæ. Si verō pars læsa noluerit dimittere actionē criminalem; nulla tūc debetur satisfactio pecuniaria extra poenam corporalem, quam pars læsa prætendit per suam accusationem.

Ad quartum respondeo veniam non peti nisi ob reconciliationem, & charitatem violatam; non autem ob aliquam satisfactionē debitam, pretio æstimabilem; nec ob violatam iustitiam. Quod satis cōstat ex eo, quia sufficit eam petere; licet denegetur.

Sed adhuc manet scrupulus, nimirum videri absurdum ut quis teneatur in conscientia secundum iustitiam commutativam ad refarciendum damnum illatum alicui in bona, vel famam, seu honorem; & non teneri ad damna corporis; puta si abscidit unū brachium, vel eruit oculum, aut aliud simile membrum præcidit; cum hæc damna sint

multo pretiosiora, & magis ab hominibus æstimabilia; quàm præfata, circa bona, vel famam. Et augetur. Nam si dicas præfatum damnum non posse ad æquivalens refarci. Respondet D. Thom. sup. saltem esse refarciendum in eo quod possibile est, vel in pecunia, vel honore.

Respondeo damnum præfatum illatum in personam, & corpus satis recompensari per iustitiam vindictivam, quæ est species commutativæ, secundum eundem D. Tho. 2. 2. quæst. 80. artic. 1. ad 1. cum sit satisfactio per æquivalens, seu talionem ubi auferitur oculus pro oculo, vita pro vita, manus pro manu. Præterea illa punitio cum fiat per iudicem, solum spectat ad Forum iudiciale criminale, & non ad Forum pœnitentiæ, seu conscientiæ. Non mirum igitur si ad præfatum damnum illatum in corpus quis non teneatur in Foro conscientiæ, quamvis sit gravius, & æstimabilius, quàm alia damna passa super bonis, vel fama.

Hinc est compositiones quæ fiunt à partibus læsis circa præfata delicta, non esse secundum ius; immò contra. Quia Reipublicæ interest ne crimina remaneant impunita. l. Ita vulneratus. ff. Ad l. Aquil. C. Ut famæ. de Sentent. excommunic. Manent autem impunita per memoratas compositiones, ut palam est. Pro quibus faciunt not. verbo Hæreditas. Differentia 8. & per gloss. verbo Supplicatione. in capit. Si illic. 23. quæst. 4. quatenus habet remittentem iniuriam propter pecuniam, nisi fiat autoritate iudicis, esse infamem; per l. Furtum. §. Pactum ff. De his qui not. infam. docet Hippol. in Pract. §. Diligenter. num. 179. Cum ergo damnum illatum in corpus, non sit æstimabile, nec possit refarci de iure per aliam viam quàm per punitiōem corporalem; & hæc non spectet ad partem offendentem, seu iniuriantem; sed ad iudicem; nec satisfactio fiat propriè parti læsæ, sed Reipublicæ, ut dict. l. Ita vulneratus: meritò non tenetur quis in conscientia ad aliquam satisfactionem, seu compensationem præfati damni ex delicto in lēsum illati, donec per iudicem condemnatur, per notata verbo Poena. Differentia 2. & verb. Damnum. Differentia 8.

Hhh 3

Hinc

Restitutio.

Hinc infertur, Primò reum condemnatū iudicialiter, vltra poenam sibi impositam, non teneri ad aliquam aliam restitutionem, seu satisfactionem pro iniuria corporali illata; sed tantū pro aliis dānis, si quę recepta fuerint, vt docent Couar. Nauar. & Anto. Gom. suprà, & ita habet communis praxis omnium tribunalium, teste Læsius sup. num. 143. quicquid in contrarium teneat Rebel. sup. nu. 3.

Secundò infertur si seruus occideretur, præter valorem ipsius domino restituendum, propter damnum ei illatum: non deberi aliam restitutionem, qua homo est, pro priuatione vitæ; quicquid contradicat Rebel. sup. num. 2. in fin.

Tertiò infertur, si pars læsa agat primò criminaliter tantū contra reum, nec contenta sit vt per poenam tantū corporalem sibi satisfiat: quamuis postea agere possit ciuilitè ad interesse, & damna quæ passus est; vt per Iul. Clar. quæst. 95. num. 5. non tamen posse aliquid petere pro iniuria, seu vulnere corporali, cum iam illa sit per sententiam criminalem satisfacta. Communiter autem inter nobiles, & aliquando inter alios inferiores, non prætenditur alia satisfactio, quàm quæ fit per poenam corporalem. & ideo nec ipse delinquens, nec eius hæredes, ad aliam compelli poterunt per Confessarios. Vide ad hoc eundem Rebel. sup. num. 4.

SUMMARIVM.

Colūbaria an sint licita, vel teneatur dominus ad restitutionem alienigrani, & fructuum quibus columbæ vescuntur.

2 Venatores columbarum an peccent eas interficiendo, sintque obnoxii restitutioni.

DIFFERENTIA QUADRAGESIMA SEXTA.

COLVMBARIA in Foro externo passim permittuntur; maximè in Corona Aragoniæ, in qua vnicuique sine vlla prohibitione licet ea habere in suis domibus ruralibus. & in Castella solū est præscriptum spatiū leuæ, intra quod nullus potest eas aucupari; liberè tamen extra ipsum. & in Lusitania approbantur de consuetudine, teste Rebel. de Obliga. iusti. in Prælud. lib. 1. quæst. 14. nu. 21.

In Foro verò conscientię non caret hoc scrupulo, vt dicit Molin. de Iust. & iur. 1. par. tract. 2. disput. 48. Nam esse illicita, & obligari dominos ad restitutionem dānorum, tenent Paluda. in 4. dist. 15. q. 2. conclus. 5. & Maior ibid. q. 28. post D. Anto. 2. p. tit. 2. c. 1. Idem Caiet. verb. Columbariū. & Rodrig. in Explicatione Bullæ Compos. n. 56. Angles & alii. Quorum ratio est, quia nocumentum præstāt vicinis in eorū granis, & fructibus. ideo in aliquibus Regnis sunt prohibita, lege ad hoc lata.

Sed multi tenent, vbi talis lex non est, vel recepta consuetudo ea prohibentia; esse licita: quia nocumentum est paruum, & recompensatur cum stercore columbarum.

Præsertim si dominus eis pabulum opportunis tēporibus subministret. Ita Silu. verbo Restitutio. 3. q. 4. Dicto 3. Naua. cap. 17. nu. 126. Soto lib. 4. de Iust. q. 6. art. 4. ad fin. Tabiena, Armilla, Lopez, Ledesma, & alii quos refert, & sequitur Molina sup. & Rebel. dict. n. 21. & ita teneo. vnde nulla est in hoc assignanda differentia.

2 Quæ hætenus dicta sunt spectant ad dominos columbarū. videamus nunc an venatores dictarū columbarū, peccent eas interficiendo, & teneātur ad earum restitutionem.

Huiusmodi quæstio, seu dubium depēdet ab alio, an dominium dictarum columbarū sit domini colūbarii, necne. Nam si sint domini columbarii, earū interfectores perspicuum est peccare, si in loco prohibito eas interfecerint; teneriq; ad restitutionem earum. aliās secus.

Quare petēdum est hoc vltimum dubiū à Iurisprudētia, nepe ex §. Pauonum. Inst. de Rerū diuis. & ex l. Naturaliter. ff. de Acquir. rerū domi. vbi dicitur tādū præfata animalia domini colūbarii esse, quamdiu retinent consuetudinē eundi, & redeundi. Quam consuetudinē amisisse censendæ sunt, si bis non

non redeant diebus, & horis consuetis; secundum Navar. cap. 17. nu. 128. Silu. verb. Inuentum. quæst. 2. Maior. in 4. distinct. 15. quæst. 10. Quamuis Molina sup. disputatione 41. col. 196. ad fin. censeat id arbitrio prudentis relinquendum esse.

In Regno Lusitaniæ putat Molin. sup. disputatione 50. semper dominium earum esse domini columbarii, in quo præfatæ columbæ habent domicilium: nec esse loco circumscriptas ipsas columbas, quia nullibi licet eas interficere. Quod intellige ut proximè dictum est: nimirum retinere domicilium, quandiu non amittunt consuetudinem eundi, & redeundi ad certum columbarium.

In Regno verò Castellæ, putant Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 8. num. 14. & Cordub. quæst. 121. posse venatorem impunè eas interficere si extra leucā eas inue-

niant: in Foro verò conscientie, non posse, & idèd teneri eas restituere. Itaque volunt ut lex quæ statuit ut extra leucam possint capi, sit tantum permissiva. Quod impugnat Moli. (& meritò) sup. dict. disputatione 50. vers. Verum. ad fin. dicens iniquā esse illam legem, indignamque legislatore Christiano, quæ sine vilo prorsus emolumento, præter commune ius permetteret ut impunè caperentur; dominoque earum denegaret actionem aduersus venatorem; & nihilominus relinqueret venatorem obnoxium, ut illas in Foro conscientie perinde restitueret, ac si talis lex lata non esset. Quare censet ad nullam restitutionem teneri, cū Respublica potuerit illud absolute statuere, ut scilicet cum eo onere dominus columbarii dominū illarum retineat, si extra locum leucæ non exeant. Secus si extra. Quod etiam nobis placet.

SVMMARIVM.

HAERES non tenetur ex delicto defuncti in Foro exteriori; nisi quatenus ad eum peruenit: vel nisi lis sit cum defuncto

contestata. Secus in Foro conscientie, & Foro Canonico.

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA SEPTIMA.

HAERES de iure Ciuili non tenetur regulariter ex delicto defuncti. l. vnica. C. Ex delict. defunct. in quantum hæredes conueniantur. vbi dicit textus, solum in duobus casibus teneri: nimirum si ad eum aliquid ex ipso delicto peruenierit; quia tunc in tantum tenetur, & non in plus. Vel nisi lis fuerit contestata cum defuncto super dicto crimine: quia in iudicio quasi contrahimus. l. 3. §. Idem scribit. ff. de Pecul. ideoque per contestationem litis, videtur contractus initus cum defuncto. Itaque si defunctus fuit vsurarius, raptor, latro, vel incenderit domum alicuius, vel simile quid fecerit; non poterit conueniri eius hæres in Foro iudiciali ciuili ad restitutionem vsurarum, furti, vel rapinæ, si ex his delictis nihil ad eum peruenierit; licet habeat alia bona ex hæreditate: vel nisi viuente testatore fuerit cum eo lis contestata super ipsis delictis. Ita constat ex dict. l. vnica. & ex gl. in cap.

fin. de Sepult. & in cap. Ecclesia. §. Item peccato. 1. quæst. 4. verb. Conquisita. & ex Couar. post alios lib. 3. var. cap. 3. num. 7. dicit communem lul. Clar. quæst. 51. num. 16. Et probat late Ias. in l. Si quis. §. Quod autem. ff. Quod quisque iur. eamdem dicit communem Benedict. Capra reg. 67. num. 1. & 2. & habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 500. Et potest esse ratio, quia crimina morte extinguuntur. l. 1. & per totum tit. C. Si reus vel accusat. mortui fuerint. l. Defuncto. ff. de Publi. iudi. cap. Quorundam. 24. dist. & est communis opinio. ut per lul. Clar. dict. quæst. 51. num. 12. & sic nullus potest post mortem accusari. l. fin. ff. de Bonis eorum. qui ante sent. mort. sibi consci. cap. 1. 24. quæst. 2. cap. Admonere. 33. quæst. 2. Nisi in certis criminibus exceptis; de quibus per eundem. Clar. ibid. num. 13. vnde cum de dictis maleficiis agi non possit mortuo iam principali; meritò non potest peti ab hærede aliqua restitutio, vel satisfactio

satisfactio vigore eorumdem; quia alias necessariò agi deberet de illis. maximè quia forsan ipse defunctus habebat aliquas iustas exceptiones ad se defendendù; quas cum ignoret eius hæres, posset facilè succumbere in magnam defuncti infamiam; cuius honor, & bona fama, seu opinio, spectat ad hæredē; vt eam nimirū totis viribus tueatur. Vnde in effectū, propter honorem defuncti, iura ciuilia actionem contra hæredes, etiam persecutoriam, ratione damni illati ex delicto defuncti, concedere noluerunt. Non verò agunt suprà memoratę leges de actione poenali; vt scilicet hæres poenam criminis quam merebatur defunctus, minimè soluat, vt malè putauit Coua. loco superius citato. vers. Nam & iura Cæsarium. Nam contra talem intellectum est. dict. l. vnica. C. Ex delict. defunct. Ibi, *Alioquin in quantum ad eos peruenit. & Ne alieno scelere ditentur.* Ex quibus verbis colligitur non agere ibi legem de poena criminis, sed de actione persecutoria circa damnum illatum, vt scilicet heres teneatur illud refarcire in quantum ad eum de illo peruenerit, si lis cum defuncto contestata non fuit. Et dat rationem. nempe ne alieno scelere ditetur. Vbi golf. hanc rationem confirmat. nimirum quia turpia lucra ab hærede sunt extorquenda. vt l. In hæredem. ff. de Calumnia.

In Foro verò conscientię (& etiam Canonico vbi principaliter attenditur peccatū, magis quàm honor defuncti; cum peccatum dimitti nequeat nisi restituatur ablatū. reg. Peccatum. extra de Reg. iur. ne anima dicti defuncti, secundum aliquos, in purgatorio, ob retardatam ab hærede satisfactionem damni per defunctum illati detineatur. vel verius propter vitandum peccatum hæredum, vt infra latiùs) heres tenetur ex delicto defuncti, omni casu, vsque ad vires hereditarias. & sic siue lis sit contestata cū defuncto, siue non; siue ad hæredē aliquid de delicto peruenerit, siue non: siue fecerit inuentarium, siue non. Et est communis opinio; vt per Couar. sup. numer. 7. & 8. & Clar. numer. 16. & 17. Et probatur in cap. fin. de Sepult. & in cap. Tua nos. de Vfur. & in cap. In literis. de Rapto. vbi text. agit de incendio factò per defunctum, & dicit,

Et heredes eius moneas, & compellas; vt his quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iustitiam irrogauerat, iuxta facultates suas condignè satisfaciant; vt sic à peccato valeat liberari. Quod verbum valeat (vt hoc obiter dicam) etiam habetur in Decretalibus à Gregorio Papa. 13. correctis. Quod non parum miratus sum; cum communiter DD. teneant dictum verbum esse mēdosum. Quia negligētia, & retardatio satisfactionis, nō obsunt animę defuncti, sed tantum ipsis hæredibus, & executoribus testamentorum. Et ideo dicendum, *valeant.* in plurali; vt sic referatur ad hæredes, & executores; vt docet Ioan. And. dict. cap. In literis. & Hadria. quodlibe. 11. sub litera T. Quamuis enim Pala. Ruui. in Rep. rub. de Donatio. inter vir. & vxor. §. 65. numer. 19. tenuerit animam defuncti detineri in purgatorio dum voluntas eius per hæredes, & executores testamentorum nō mandatur executioni. & sic defendat verbū *valeat* in singulari. sed eius opinio communiter reprobat. Nam si defunctus bona fide, confusus de hæredibus, & executoribus, iussit vt restitutionem facerent ad quam ipse tenebatur: (si per se statim eam facere non potest) per hoc liberatur à peccato; neque detinebitur in purgatorio propter culpam, & negligentiam hæredum, & executorum, vt declarat B. Tho. quodlibe. 3. art. 13. & 14. Soto in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 3. Silu. verb. Testamentum. 2. quæst. 9. Cardinalis sancti Xysti. in cap. Qui oblationes. 2. 13. quæst. 2. Nauar. cap. 17. nu. 68. & Pet. à Nauar. de Resti. l. b. 3. cap. 4. Dubio. 7. num. 165. cum seq. & Lælius Zechius de Casib. Episcopo reserua. casu 6. de Lega. soluen. pagina 585. immò ipsi hæredes, & executores peccant mortaliter retardantes sine iusta causa executionem testamentorum, vt tradunt Ricard. in 4. dist. 45. quæst. 4. art. 5. Gabriel in Canone Missæ. lectione 23. col. 3. Nauar. cap. 25. num. 65. & DD. suprà citati.

Et redeundo vnde digressi sumus; idem quod præcitata iura probant, nimirum heredem teneri ex delicto defuncti in conscientia, & Foro Canonico, docent gl. in cap. Si Episcopum. verb. Reddantur. 16. quæst. 6. & in cap. Episcopus. verb. Ab heredibus. ad fin.

ad fin. 12. quæst. 2. & in cap. Ecclesia. §. Itē peccato. verb. Conquisita. 1. quæst. 4. & dict. cap. fin. de Sepultu. Ioan. Fab. in §. Poenales. Inst. de Perpet. & tempor. act. Areti. in rub. ff. de Acqui. hæredi. col. 3. Hadrian. quodlib. 11. art. 1. & Couar. sup. Viui. decis. 6. lib. 1. & 1. tom. Commu. opin. dict. pag. 500. Bart. in l. 1. ff. de Priua. delict. & dicit communem Silu. verb. Hære-

ditas. 3. quæst. 4. Angel. & Tabien. verb. Hæres. numer. 4. & Paul. Comitoli. lib. 4. Respon. moral. quæst. 42. & ibi ex hoc dicit vbi defunctus alicuius famam, & estimationem violauerit; posse infamatum agere contra illius hæredes, non actione poenosa, sed persecutoria ad damni dati satisfactionem, & famę restitutionem. Quod est notandum.

SUMMARIVM.

SERVVS si iniuria afficiatur, & aliquid pro iniuria capiat; non tenetur illud domino restituere; sed potest penes se retinere.

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA OCTAVA.

SERVO, de iure, in Foro externo nulla fit iniuria, quamvis ei aliquod conuicio dicatur, vel percutiatur pugno, vel alio modo leui. Ita habetur in §. Seruis. Inst. de Iniuriis. Quando vero fit ei aliqua iniuria atrox, vt quia verberatur ab aliquo; tunc non ei, sed domino competit actio iniurię; vt habetur ibid. & in l. Item apud. §. Prætor ait. ff. eod. not. Silu. verb. Iniuria. quæst. 6. ad fin.

In Foro verò conscientię, quatenus homo est, fit ei iniuria. vt sentit gl. 1. in dict.

§. Seruis. per iura quę citat. Et ideò iniuriator, is nimirum qui corpus pulsatione, aut conuicio aures, aut aliqua turpitudine vitam cuiuspiam violat, tenetur eidē in conscientia satisfacere. Intellige, vt resoluius. verb. Remissio iniurię. Differentia 7. Et quod ob iniuriā irrogatam seruo datum fuerit, non tenetur seruus domino restituere, vt tenet expressē Molina de Iusti. & iure. tom. 1. tract. 2. Disputatio. 38. col. 185.

SUMMARIVM.

REV S legitimè interrogatus à Iudice, si neget crimen, an teneatur in conscientia restituere bona ipsi fisco.

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA NONA.

REV S legitimè interrogatus, si neget delictum; liberatur à poena, & confiscatione bonorū in Foro iudiciali, si non sint alijs sufficientes probationes ad eum condemnandum. l. Qui sententiam. C. de Poenis.

An verò in Foro conscientię teneatur restituere fisco bona, valde dubitatur inter DD. Nam Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 6. art. 6. cōclusionē 4. ad fin. tenet affirmatiuam; ea ratione, quia negando, iudicium impediuit; cū tamen fateri teneretur. Quasi diceret, Qui impedit alium, ne rem aliquam consequatur, ad quam ius in re, vel ad rem

habebat: tenetur ad restitutionem dictę rei, vel valoris eius (vt diximus sup. Differentia 16.) Sed in hoc casu fiscus habebat ius ad bona huius delinquentis vigore criminis commissi. Ergo tenebitur reus negans ad eorum restitutionem; maximè quia fecit contra iustitiam, negando delictum, cū alijs teneretur illud confiteri, quādo Iudex legitimè eum interrogauerat, vt supponimus. Faciunt not. sup. Differ. 39.

Alii verò, vt Micha. Salon. 2. 2. quæst. 62. art. 3. controu. 2. Azor. 1. tom. Insti. mora. lib. 5. cap. 8. col. 485. (vbi etiam allegat Nauar. cap. 25. num. 51. sed erroneè.) putant non

Restitutio.

tant non teneri restituere bona. Ea ratione, quia pœna numquam debetur in conscientia; iuxta glo. receptam. in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. Secundò, quia fiscus ante iudicis condénationem, non habet ius quæsitum in bonis criminosi. Quorum opinionem verioremi puto. Pro qua est alia ratio optima, nimirum quia reus quamdiu est spes evadendi, idest dum iudex non habet sufficientes probationes, potest crimen negare, etiam si legitimè interrogetur; ut tenet Pet. Navar. lib. 2. cap. 4. num. 136. & Emmanuel Sa verb. Reus. & Leonard.

Lessius de Iust. & iu. lib. 2. cap. 31. Dubitatione 3. num. 16. pag. 397. Idque propter difficultatem præcepti, & ob summum ius vitæ suæ tuendæ. Per quam rationem soluitur fundamentum Soti. Nec est verum, fiscum habere ius ad bona criminosi; maxime si careat sufficiente probatione. Solum enim habet ius ad accusandum, & in carcerem mittendum reum, & ad torquendum eundem, si habeat semiplenam probationem. non tamen ad bona, donec sententia feratur contra reum.

SENTENTIA.

SUMMARIVM.

IVD EX *Fori iudicialis non potest ferre sententiam extra territorium suum. Secus in Parocho.*

DIFFERENTIA PRIMA.

IVD EX ferens sententiam extra locum consuetum, & territorium proprium, nulliter agit. l. 3. ff. de Offic. Præsid. l. Observare. §. Ingressus. ff. de Offic. Proconsul. l. Cum sententiam. C. de Sentent. l. fin. (ubi omnes.) ff. de Iust. & iur. docet Vant. in tract. de Nullit. tit. de Nullit. ex defectu iurisdictionis. num. 107. & 110. fol. 99.

At Parochus ubicumque locorum, & terrarum, potest audire confessiones suorum

parochianorum, & eos absolvere; ut diximus verb. Iurisdictionis. Differentia 10. nu. 6. & tenet gl. pen. in cap. 1. 16. quæst. 1. commendata à Corseto in Repert. ad Abb. verb. Iudicis incompetencia. Fallen. 32. & eam sequitur post alios Rip. de Peste. cap. fin. num. 47. Navar. cap. 27. num. 255. Silvest. verb. Confessor. 1. quæst. 13. Iul. Clar. quæst. 38. num. 4. & Covar. post alios in Pract. cap. 11. num. 4.

DIFFERENTIA SECUNDA.

SENTENTIA lata ab vno Iudice, si ab ea non fuit appellatum, non potest ab illius Superiore in Foro exteriori relaxari, nec commutari. cap. Cum ab Ecclesiarum. de Offic. ordin.

At in Foro animæ, sententia, seu poenitentia data ab vno Confessario potest per quem-

cunque Superiorem; immò, & æqualem relaxari; ut docet Borgas. de Irregul. pag. 87. num. 2. & diximus verb. Dispensatio. in Differentia 5. & verb. Iurisdictionis. Differentia 1. Et ratio est, quia sententia in Foro animæ numquam transit in rem iudicatam. ut infr. Differ. 5.

SUMMARIVM.

SENTENTIA iniusta, si ab ea non appellatur, quod ius tribuat Parti.

2
3

Excommunicatio iniusta quid operetur.

Prior electus, & confirmatus à Superiore, si alias

si alius sciat suam electionem fuisse inuallidam; an sit tutus, ob prædictam confirmationem.

Sententia absolutoria dicēs, Absoluo reū, eò quòd nullo modo est debitum; si ab ea non appelletur, tribuit ius Parti, ita vt naturalem obligationem auferat.

Res iudicata retractari non potest, nisi per confessionem Partis constaret de eius iniustitia.

Contra præsumptionem iuris, & de iure, non admittitur probatio: nisi per confessionem Partis.

DIFFERENTIA TERTIA.

SENTENTIA iniusta, & iniqua ex defectu iustitiæ; cum nimirum innocens condemnatur: si ab ea non appelletur, quamuis in Foro contentioso tribuat ius Parti in cuius fauorem lata est (quia scilicet venit executioni mandanda, & condemnatus amplius super ea non auditur, iux. cap. Cum inter. de Re iud. & l. Ab eo. C. Quomodo, & quando Iudex. l. Herennius. §. Caia. ff. de Euiet. cap. In præsentia. de Renun. Feli. cap. 1. num. 40. de Constit.) non tamen tribuit ius aliquod victori in Foro conscientie. Vnde sciens iniquitatem sententiæ; non poterit ea uti tuta conscientia, non magis, quam si eam non obtinuisset. Ita post Innoc. docet Panor. in cap. Quia plerique. num. 19. de Immunit. Eccles. Hadrian. quodlibet. 6. art. 1. vers. Ex quo infero. Sot. lib. 3. de Iust. quæst. 4. art. 5. & in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. conclusionem 4. Salon. de Iust. & iur. quæst. 60. art. 5. pag. 256. & dicit communem Covar. in 4. 2. par. cap. 8. §. ult. num. 19. & Emmanuel Soarez 1. tom. Commun. opin. pag. 328. Similiter tenebitur restituere quicquid habuit cognita iniustitia, Panor. in cap. 1. de Concession. præb. Silu. verb. Sententia. quæst. 11. Pro practica verò, & intellectu huius conclusionis, & differentie, consule Abbatem consil. 60. incipit, In causa. & quæstione. vol. 2. per totum. Adde ad prædicta quæ habentur 1. tom. Commun. opin. lib. 1. tit. 1. num. 20.

Ratio huius differentie est, quia sententia iniusta, & iniqua (licet pro ea in Foro exteriori præsumatur, maxime vbi ab ea non appellatur. cap. Sicut. de Re iud. nisi quando iniquitatem continet manifestam. cap. Inter. eodem tit. faciatque ius inter ipsos litigantes, vt in dicto cap. Cum inter.) nullo modo tollit obligationem naturalem,

vt probat tex. in l. Iulianus. 60. ff. de Condict. indeb. *Licet enim* (inquit Paulus.) *Absolutus sit; natura tamen debitor permanet.* Idem notat Panor. in dicto cap. Quia plerique. num. 19. & 20. & in cap. Quoad consultationem. num. 7. de Re iud. vbi ex hoc infert ad quæstionem, de qua per Bar. in dicta l. Ab eo. C. Quomodo. & quando i. d. videlicet an ex sententia condemnatoria iniusta oriatur obligatio naturalis. Et concludit cum eodem Bart. quod non; quia si sententia non tollit obligationem naturalem, vt in dicta l. Iulianus. Ergo non inducit; quia facilius tollitur, quam inducatur. l. Si vnus. §. Pactus. ff. de Pact. sequitur Felin. dicto cap. Quoad consultationem. col. 4. dicens communem, scilicet quod sicut absolutoria iniusta non tollit naturalem obligationem: ita condemnatoria iniusta eam non inducit. Idem not. in cap. Nihil. in princip. de Præscript. & sic tuta conscientia potest condemnatus, secluso scandalo subterfugere solutionem condemnationis; quia Iudex non potest iustificare conscientiam victoris; vt constat ex dict. l. Iulianus. iuncta ibi. gloss.

Nec obstat, transactis decem diebus ad appellandum, sententiam assumere ex tacito consensu condemnati vires rei iudicatæ, qui appellationem omittens consentire videtur; vt in dicto cap. Quoad consultationem. & in dicta l. Ab eo. & in glossa fin. in fin. in cap. 1. de Concession. præb. Nam ille consensus non est verus, sed fictus, & præsumptus. Præsumit enim ius iam condemnatum consentire ex quo non appellauit. Vnde propter bonum publicum, vt sic tandem aliquando litibus finis imponatur, præcludit viam amplius cognoscendi de causa. At in Foro animæ statuit veritati, & non præsumptioni, cap. Is qui fidē. de Sponsal.

Sponsal. Quare si reuera reus non desit, seu omisit appellare animo confirmandi sententiam, seu donandi id in quo fuit condemnatus, si sententia fuit condemnatoria; vel animo remittendi debitum, si fuit absolutoria ex parte actoris; sed ut euitaret iudiciales molestias, iux. tex. in l. Item si res. in fin. ff. de Alien. iud. mutan. cau. fa. (quod in dubio est presumendum. argum. l. Cum de indebito. ff. de Probation.) non prodest actori predictus consensus presumptus; nec vigore eius poterit victor tuta conscientia exequi sententiam quam scit alias iniustam, & iniquam. Idem docet Nauar. cap. 25. num. 12. vers. Secundo.

Quod adeo verum est, ut licet reus offerat sponte victori rem ad quam restituendam fuerat inique condemnatus; vel soluat pecuniam condemnatoriae sententiae, ut se eximat ab expensis executionis sententiae, & ab aliis vexationibus iudiciorum: (Hac enim ratione licet id facere poterit. nec ex hoc peccatum victoris fouere dicendus est, ut putauit Panor. post Innoc. ibidem post princip. in dicto cap. Quia plerique. num. 24. per cap. Negligere. 2. quaest. 7. Cum condemnatus tantummodo a proseguenda lite, & ab appellando desistit; eius peritus. Victor siquidem ex hac condemnati voluntaria paritione sententiae non inducitur ad vllum peccatum, cum iam alias paratus sit ad rem, seu pecuniam recipiendam. sicut dicimus de solvente vsuras, & eadem promittente vsurario parato eas recipere, qui ideo non peccat, ut notant omnes in cap. Debitores. & in cap. 1. de iureiur.) non poterit victor in conscientia predictam rem, seu pecuniam recipere. Adhuc quippe inuitus soluit reus. Quod verum est, cum virum sententiae non est remissibile per partes; vel si sit remissibile, constat eum inuitum soluisse ad redimendas vexationes litis, & facti. alias secus; ut in l. Ad solutionem. C. de Re iud. Abb. pulchre dict. consil. 60. num. 2. & 3. vol. 2. Gom. in regul. de Trienniali. quaest. 42. ad fin.

Nec admittenda est limitatio ad predictam differentiam quam ponit Salon de Iust. & iure, dicta quaest. 60. art. 5. §. 3. qui vult si sententia sit iuste lata secundum allegata, & probata (licet alias sit iniusta, &

iniqua: puta quia per falsos testes, vel alias fuit contra reum probatum) teneri tunc reum in Foro animae ad observationem sententiae; parereque ei praedictum talem sententiam, & victori titulum. Quod certe nullo iure, nec ratione defendi potest, quia nulli dolus suus, & malitia patrocinari debet, nec prodesse. l. 1. & l. Ex dolo. ff. de Dolo. l. Si in fraudem. C. de Legi. l. In fundo. ff. de Rei vend. cap. Sedes. de Rescript. Nec ex dolo suo debet quis lucrari. l. Non debet in fin. ff. de Dolo malo. maxime quia licet sententia lata secundum allegata, & probata iustificetur quoad Forum exterius; non tamen quoad Forum interius, constituto postea de veritate in contrarium. Ex praesumptione enim stamus praedictae sententiae. cap. In praesentia. de Renunciat. l. Herennius. §. Caia. ff. de Euiction. Quae praesumptio in iudicio interiori cessat, cum veritas se habet in contrarium.

Quare concludendum est, sicut victor non potest uti in conscientia praedictae sententiae iniusta: sic nec victum teneri ad eius observationem, quomodocumque sit iniusta ex defectu iustitiae a parte rei. Vnde merito inquit Sot. in 4. dist. 22. quaest. 1. art. 3. conclus. 4. posse talem condemnatum subterfugere, & non soluere id ad quod condemnatus est, dummodo non inferat vim ministris iustitiae, idque sine scandalo facere possit.

Nec minus admittenda est alia limitatio, seu distinctio, quam tradit Panor. in dicto cap. 1. de Concession. praeb. num. 4. Marc. decif. 470. part. 1. & Silu. verb. Sententia. quaest. vltim. videlicet praedictam differentiam esse intelligendam de sententia declaratoria tam in causa profana, quam in beneficii; qualis est quando Iudex inter litigantes sententiat ad istum, vel illum rem pertinere, siue dari debere. Secus in priuatiua beneficii. Quia tunc, si Beneficium alteri conferatur, in vtroque Foro securus is erit. Huiusce distinctionis potest assignari haec diuersitatis ratio, nimirum quia is pro quo data est sententia declaratoria iniusta, nullum ius habet, nisi illud quod immediate sibi causatur sententia. At talis sententia declaratoria non tribuit titulum. l. Sicut. §. Hoc siquidem. ff. Si seruit. vendic. cap. 1.

cap. Forus. de Verb. signific. cum is qui declarat, nihil det de nouo. l. Palam. §. Si tantum ff. de Testam. At sententia priuatiua Beneficialis à qua non fuit appellatum, facit Beneficium vacare; cap. Proposuit. de Concessione. Præb. vbi Abb. num. 2. id notat, & in dicto cap. 1. num. 4. Vnde cum tamquam vacans, alteri conferatur; non patet istum teneri ad eius resignationem, licet postea sciatur iniuste fuisse latam sententiam, si alias ipse non fuit causa iniustitiæ: cum ius illius non accipiat vim, nec fundetur immediate in ipsa sententia, sed in collatione ipsi facta post sententiam priuatiuam. Sed cerè (quod pace tantorum virorum salua dixerim) falluntur, putantes per sententiam priuatiuam iniustam, etiam si ab ea non fuerit appellatum, vacare verè Beneficium coram Deo, & in Foro animæ, de quo loquimur, tamquam tacite renunciatum per condemnatum. Nam id tantum verum est quoad Forum contentiosum, & præsumptiuè; non tamen quoad Forum conscientia, si condemnatus, ac priuatus iniuste, omisit appellare, non quidem animo renunciandi Beneficio, sed ad euitandas molestias litis. Tunc enim ex omissione appellationis, non amittitur titulum Beneficii. Et est ratio, quia in eo militat eadem ratio quæ militat in condemnato declaratiuè; cum vtraque sententia nitatur tacita renunciatione præsumpta, quæ cessat in Foro animæ. vnde merito hæc partem defendit Salon dicto artic. 5. col. 269. §. 1. dicens opinionem illam Canonistarum, quæ habet; sententiam priuatiuam in Beneficialibus, etsi iniustam, habere vim in Foro animæ, & transferre ius, si priuatus non appellet; esse omnino reiciendam. Quod si dixeris ius eius cui confertur in prædicto casu Beneficium, non tam fundari in renunciatione, seu cessione condemnati non appellantis, quam in collatione ipsi facta à Superiore: fateor quidem. attamen collatio illa fuit inualida quoad Forum interius; cum sit facta de Beneficio uiuentis, non vacantis coram Deo. capit. 1. de Concessione. præb.

Quare tam in Beneficialibus, quam in profanis; & tam in sententiis priuatiuis, quàm declaratiuis, manet firma nostra differentia, scilicet sententiam iniustam, qua inno-

cens condemnatur, licet præiudicet de iusto quoad Forum exterius, si ab ea non appellet; non tamen præiudicare quoad Forum interius; si id fecit ob euitandas molestias litis; & consequenter victorem non posse salua conscientia prædicta sententia vii, postquam de eius iniustitia, & iniquitate, certior factus fuerit.

2 Ex qua resolutione infero primò, idem dicendum fore de sententia excommunicationis iniusta ex defectu iustæ causæ. quia scilicet talis sententia licet præiudicet quoad Forum exterius. cap. 1. 1. q. 3. non tamè quoad Forū interius; vt diximus verb. Excommunicatio. Differentia 9. & docet Paluda. in 4. dist. 18. quæst. 4. versic. Tertius effectus. Soto ibidem dist. 22. quæst. 1. artic. 3. conclus. 4. Nauar. cap. 27. numer. 3. & 38. vbi ex hoc infert, taliter iniuste excommunicatum non priuari communione interiori sanctorū, neq; suffragiis generalibus, quæ Ecclesia, siue eius ministri quotidie faciunt.

3 Secundò infero idem dicendum fore de electo in Priorem, sciente electionem suam fuisse inualidam ex aliquo impedimento occulto; (si sit verbi gratia illegitimus, vel non possit ascendere ad capitulum ex aliquo morbo secreto; vel alias, iuxta nostra statuta) Nam si nihilo minùs confirmetur à Superiore; non obstante dicta confirmatione quæ habet vim sententiæ secundum Innoc. & Abb. numer. 9. in cap. Cum olim. de Dolo & contuma. tenetur in Foro conscientia se abstinere à Prioratu. Ita Siluest. verbo Beneficium. 3. post principium, tamquam nullum ius in eo habens, vigore dictæ confirmationis. Quippe nihil iuris noui addit l. Et quia. ff. de Iurisdictio. omnium Iudicum. l. Authoritatem. & ibi Bart. C. Vnde vi. glossa in l. 2. verbo Professio. C. de Fund. & Sal. rei domin. lib. 1. 1. Ripp. respons. 21. numer. 12. vbi dicit, per nullam confirmationem censeri confirmari Beneficium quod illicitè retinetur. Facit pro prædictis quod Rodriguez tradit in Explicatione Motus Prop. Pii Quinti Pontificis Maximi circa ingressum mulierum in Monasteria, positi in calce voluminis Bullæ Cruciatæ, numero 32. vbi dicit, si quis incurrit crimè inhabilitatis secreto, non posse acceptare Prælaturam, etiam si

liij

ei præ-

ei præcipiatur à Superiore, vt eâ acceptet. Quod idem tenet Palud. in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 1. ad fin. Et confirmantur supradicta per cap. Postulastis. de Cler. excom. min. ibi. *Nec illi valent ea retinere licet; nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum; cum ea non fuerint canonicè consecuti.* vbi collatio Beneficii facta excommunicato est nulla, & consequenter tenetur se ab illo abstinere. Faciunt ad hæc notata sub verb. Poena. in Differentia 20. num. 5. vers. Est tamen prædicta conclusio.

4 Obserua tamen hic vnum notatu dignū, quod si quis absoluator, & dicat Iudex in sententia, se eū absolueret, quia nullo modo est debitum quod ab eo petitur: si Pars contraria non appellet; non poterit de cetero, etiam per viam denunciationis Euāgelicæ, allegare naturalem obligationem contra absolutum. Idem si Iudex absoluisset tamquam debitum non esset contractum. argu. l. fin. ff. de Iure iur. & l. Si duo. §. Si quis iurauerit. ff. codē, & docet Bart. in l. Cum quis. num. 16. C. de Iur. & facti ignor. vbi reddit rationem, scilicet quia, licet Iudex per suā sententiam non potuerit tollere naturalem obligationem; vt §. Naturaliter. Inst. de Iur. nat. Res tamē iudicata inter Partes habetur pro veritate. l. Res iudicata. ff. de Regul. iur. Ideo non potest ampliūs de ea querelari, etiam si vellet per viam denunciationis Euāgelicæ; cum semel sit cognitum. l. Si quis cum totum. §. Plenē. & §. Si ancillam. ff. de Except. rei iud. & l. Post rem iudicatā. ff. de Re iud. Bart. in Extrauag. Ad reprimēdum. verb. Denunciationem. nu. 15. fol. 78. licet contrarium teneat Host. in cap. Nouit. de Iud. vbi Abb. num. 18. ipsum citat, &

numero 20. conatur eos reducere ad concordiam.

5 Limita verò proximè dicta, nisi Pars absoluta confessā fuisset coram testibus se reuera debere debitum: tunc enim retractabitur sententia, non obstante re iudicata. Hoc est Dictum aureum, & singul. Innoc. in dict. cap. Quia plerique. num. 3. de quo faciunt magnum festum Doctores, & ipsum allegant pro singulari plures relati per Addit. Abb. ibidem, sub numer. 21. littera F. & Abb. consil. 89. num. 5. vol. 1. & in cap. Nouit. nu. 20 de Iud. Fel. in cap. Inter Monasterium. num. 23. de Re iud. vbi dicit Dictum aureū. & in cap. Qualiter. in 1. num. 32. de Accusar. Dec. in dicto cap. Nouit. num. 9. cum seq. & in Rubr. de Probat. num. 8. & in cap. 1. num. 3. & in capit. Iurauit. numer. 6. eodem tit. laf. in Repet. l. Admonendi. num. 46. cum sequent ff. de Iure iur. Hippol. in l. Eos qui diuersa. num. 19. cum sequenti. ff. de Fall. vbi dat rationem, & plura infert singularia. Idem Abb. in cap. 2. num. 5. de Purga. vulg. & pro memorato Dicto Innoc. est glo. singul. in l. In contractibus. verb. Nullo modo. C. de Non num. pecun. Facit etiam Bart. in d. l. Iulianus verum. num. 2. ff. de Cōdict. indebiti. vbi dicit contra præsumptionem iuris & de iure, non admitti probationem, nisi per confessionem Partis; vt in Auth. Sed iam necesse. C. de Donation. ante nupt. & in corpore, vnde sumitur, cum sua glossa. In prædicto ergo casu posset etiam in Foro iudiciali retractari sententia, etiam si esset transacta in rem iudicatam: quia constat de iniustitia illius per confessionem Partis.

SUMMARIVM.

RES iudicata retractari non potest prætextu calculi malè facti.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 RATIONE, & prætextu calculi malè facti, seu summati, post sententiam in rem iudicatam transactam, non potest cui in Foro exteriori ampliūs molestia exhiberi; nec tenetur de errore. l. 2. C. de Re iud. Nā vt ibi

dicit tex. si res iudicatæ sub prætextu cōputationis instaurentur, nullus esset litiū finis.

In Foro tamen animæ, & poenitentiali aliud est iudicium. Nam, si postea appareat de errore: tenetur in conscientia restituere id omne, in quo factus fuit, atq; commissus error,

error, non obstante re iudicata. Ratio est, quia prædicta lex fundat se in præsumptio-

ne, quæ in Foro animæ locum non habet. c. Is qui fidem. cum ibi notatis de Sponsal;

SUMMARIVM.

A Sententia, vel quocumq; alio gravamine iudiciario est appellandū intra decē dies, 2 vel aliud tempus à statuto præfixum. aliàs sententia transit in rem iudicatam, nisi in ca-

sibus exceptis, de quibus hic.

In Foro verò animæ numquam pœnitentia ita trāsit in rem iudicatam; quin possit mutari ex causa.

DIFFERENTIA QUINTA.

Sententia, si ab ea intra decē dies non appelletur; in Foro iudiciali transit in re iudicatā. c. Quod cōsultationem. de Re iudi. capit. Significaverunt. de Testi. c. Bone. de Confirm. vtili. c. Concertationi. de Appel. lib. 6. Auth. Hodie. C. eod. tit. Quod procedit tam in sententia diffinitiva, quàm interlocutoria, & quocumq; iudiciorum gravamine. l. 1. §. Quod in sententiis. ff. Quando appel. sit. c. Cum dilecti. de Electio. glos. d. c. Significaverūt. verb. Dies. & etiam vbi cuipiam aliquod munus; vt pote tutelæ, vel aliud simile iniungeretur; & se excusaret, nec eius excusatio admitteretur: tunc tenetur intra decem dies appellare. aliàs non audietur; vt d. l. 1. §. Si quis tutor. l. Quinquaginta. C. de Excusat. tuto. c. Biduū. §. Quod autē. 2. q. 6. & currunt dicti dies de momento in momentum contra præsentē, vel verum contumacē. aliàs est vtile in initio. Nec potest à Iudice, vel Parte dictum tempus prorogari, vel minui, etiam iusta suadente causa. Cōmunem dicit Grauat. in Annota. ad Pract. Octau. Vestrii. lib. 7. c. 3. n. 51. licet sic contrario iure, statuto, vel consuetudine loci; secundum glo. sing. in Auth. Offeratur. C. de Litis cōtest. & in l. Præscriptione. C. Si cōtra ius. de Iure Regio Castellæ solum dantur quinque dies ad appellandum, vt in l. 1. tit. 16. lib. 3. Ordina.

Et dicta intellige in gravamine nō successivo. aliàs secūs; quia ad grauamen successivum non currit tempus ad appellandum; vt docet Guido Pap. q. 236.

Aliquādo tamē fallit suprādicta regula; vt in casib. notatis per Octau. Vestrii. sup. n. 23. & 24. & vide vnā fallentiā sing. nepe quādo post 10. dies obtulit se reus in cōtinēti probaturū iniquitatē sententiæ. Ita August. ad

Ange. de Malefi in parte, Præsentē Caio, & nō appellāte. §. Sin autē nō appellauerit. & Hippo. sing. 614. incip. Vulgaris est regula. quod cōfirmatur per tradita per Pala. Ruui. in l. 49. Tauri, in fi. vbi dicit, licet cōtra contrāctū guarētigiū nō admittātur exceptiones de quibus in l. 4. tit. De las exceptiones. lib. 3. Ordinat. tamen admitti omnem exceptionem in continenti probaturam.

In Foro verò cōscientiæ sentētia numquā transit in re iudicatā. c. Lator. & ibi Host. & Panor. de Re iud. gl. fin. post princip. in cap. Inter Monasteriū. eod. tit. Balb. decis. 149. Const. in tract. de Caus. iudi. 1. par. quæst. 181.

Vide alios 16. casus, in quibus sentētia nō trāsit in rem iudicatā, etiā si ab ea nō sit appellatū, per Hippo. in Rep. l. vni. C. de Raptu virg. n. 144. Et 24. casus per Maran. in Pract. pag. 534. cū seq. Vide alios per las. in Rep. l. Admonēdi. n. 45. cū seq. ff. de Iureiu. Vide vnū in d. c. Lator. & cap. Cōsanguinei. de Re iudi. scilicet in sentētia lata cōtra matrimonium. Vide aliū in cap. Ad nostram. de Appel. vbi à correctione non appellatur. Nec etiā admittitur recusatō. c. Cum speciali. in fi. eod. tit. gl. 2. d. c. Ad nostrā. Specul. titu. de Inquisitio. §. fin. de Expēsis. vers. Ego distinguo. fol. 356. Ex quo collige in visitationibus Religiosorū, maximē in nostris, cū solum fiant ad pœnitentiā, & extra formā iudicii; non posse Monachos recusare Visitatores. & ita per statuta nostra præceptum est. 2. par. cap. 23. num. 6. quamvis ibi addatur, *Nisi ex causa rationabili, quæ iudicio Capituli Generalis, vel Reuerendi Patris talis visa fuerit.* Quod vnā nō fuisset adiectum, ne aliquando præberet occasionē inquietudinis. Cum enim per misericordiam Dei omnia nostra correctione digna,

sint peccata venialia, circa obseruantiam silentii, & similia, non deceret nostrum habitum, sentire se quemquam grauatum ex quauis visitatione; etiam si Visitatores procederent ad absolutionem obedientiarum,

& emissionem à domo professionis ad aliam. Quarum prima, habenda est pro magna Dei misericordia. secundam verò, multi libenter fuscipiunt, & eam procurant à Visitatoribus obtinere.

S I M O N I A.

S V M M A R I V M.

1 **Q**VAESITVM per simoniam conuen-
tionalē, & realē; cui sit restituendū.

2 **Redditus Beneficii per simoniam quæ sit,**
cui sint restituendū.

D I F F E R E N T I A P R I M A.

1 **Q**VAESITVM per simoniam cō-
missam in Beneficio, pacto præ-
cedente; (vt quādo quis pro præ-
sentatione; vel collatione Be-
neficii accipit aliquam pecuniæ quantitatē)
non potest licitè in vtroque Foro retineri.
cap. De hoc. de Simo. Cui autem sit restitu-
endum, est differētia inter vtrumq; Forum.
Nam in Foro iudiciali is qui dedit pecuniā,
non potest eam repetere; immo si repetat,
mulctatur ea, propter crimen commissum.
& ideo ei in Foro exteriori non est restitu-
enda. & is qui pecuniam recepit, non potest
eam retinere; quia dominium non acquirit;
eò quòd ius impedit eius translationem.
Hæc probantur in cap. Si quis Episcopus.
cap. Presbyter. 1. quæst. 1. cap. Si quis dator.
cap. Si quis Episcopus. 1. quæst. 3. d. cap. De
hoc. de Simon. & in Extrauag. Cùm detesta-
bile. eodem tit. Docēt Sot. lib. 9. de iust. q.
8. artic. 1. post D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 5.
ad secundū. & quæst. 32. art. 7. in corpore,
& ad secundū. & q. 100. art. 6. ad 1. glossa
in cap. Nō est. 1. quæst. 1. in glos. 1. cum qua
transit Abb. in cap. Ex transmissa. num. 4. de
Decim. & sic reprobabis glossam 1. in dicto
cap. Ex transmissa. quatenus voluit dantem
simoniacè transferre dominium in accipiē-
tem. Debet ergo restitui in Foro exteriori
Ecclesiæ cui facta est iniuria; iuxta text. in
Auth. de Sanctissimis Episcopis. §. 2. versic.
Præ omnibus. & in d. cap. De hoc. de Simo.
quem dicit ad hoc singul. Nauar. consil. 47.

num. 2. de Simon. & sequitur Guid. Papa q.
581. num. 4. Ita tamen debet illi Ecclesiæ
restitui, ne quicquam cedat delinquenti.
Quod si ita fieri nō possit; debet restitui al-
teri Ecclesiæ, vel pauperibus cum autori-
tate Superioris, secundum D. Thom. 2. 2.
quæst. 100. art. 6. ad quartum, & comunē,
teste Nauar. capit. 25. numer. 115.

In Foro tamē conscientie, & poenitēiali,
prædicta autoritas Superioris non est ne-
cessaria, secundum eundem Nauar. dict. nu.
115. Quin immò in prædicto Foro cōscie-
tiæ potest fieri restitutio ei qui dedit dictā
pecuniam. Ita docet Silu. verb. Restitutio. 4.
quæst. 1. post princip. Soto vbi sup. fol. 303.
post princip. Angel. & Hadrian. quos refert
& sequitur Nauar. cap. 17. num. 31. & dicto
consil. 47. nu. 3. de Simon. & Viuald. in suo
Candelaur. in Appen. cap. 1. nu. 29. ad fin.
dicens multos Neotericos tenere hanc sen-
tentiam; & eam dicere probabilem Vi-
ctor. Et ratio est, quia is qui dedit pecuniā
pro obtinendo Beneficio, non amittit ius
in ea; nec abdicat à se dominium ipsius; sed
solum in poenam delicti venit mulctandus
eadē, per iura sup. cit. & sentit D. Tho. d. q.
62. art. 5. ad 2. dum dicit eum qui simoniacè
aliquid dat, mereri illud amittere. Ergo nō
amisit, donec per sententiā condēnetur, &
mulctetur pretio. Idē docet Sot. sup. Si ergo
in poenam venit mulctandus; consequen-
ter nō est priuatus dominio pecuniæ, donec
(vt dictum est) per sententiā mulctetur,
& conde-

& condēnetur in ea; quia poena in conscientia nō debetur (vt diximus verb. Poena. Dif. 2.) Ergo potest, & debet ei restitui in Foro animę. Idem docet Naua. c. 17. n. 31. Vnde quod dicit D. Thom. præfata quest. 32. art. 7. in corpore, & quest. 62. art. 5. ad secundū; nimirum non debere fieri restitutionem ei qui dedit: intellige in Foro exteriori. Nam in Foro animę debet ei restitutio fieri: non enim potest altera pars quę accepit, priuare dantem, rei suę dominio, siue pretio; quia id spectat ad Iudicem. Et ita sing. tenet Sor. sup. in respōsione ad quartū, & ante Ad primū. versic. Verumtamen. cui libenter assentior: licet Naua. cum Hadria. & Ange. suprà citatis teneat non esse necessitatis, sed voluntatis, restituere pretium danti. Dicunt enim sufficere restituere, vel ipsi, vel pauperibus.

Sed cōtra supradictam resolutionem obstat nimis tex. in dict. c. De hoc. in fin. de Simonia. vbi Papa agēs de simonia in Beneficio cōmissa, obligat in Foro conscientię recipientes pecuniam, vt eam restituant, nō ei qui dedit; sed Ecclesię in cuius iniuriam data fuit. & sic cōstat ex illo tex. à dāte fuisse dominiū eius amissum, nulla expectata sentētia condēnatoria. Verba sunt huiusmodi, *Regem autem, & Principes eius debes inducere, vt si qua receperint à præfato Episcopo, vt eius electioni præstarent assensum; Ecclesię Exoniens. sine diminutione restituant. cum ea sine graui suę salutis periculo retinere non possunt.* ecce quomodo accipientes, in conscientia retinere non possunt acceptū;

nec ei qui dedit restituitur, sed Ecclesię iniuriam passę. Idem tradit D. Thom. suprà locis iam citatis. & licet in intellectu dict. cap. valde laboret Naua. dict. cap. 17. num. 32. §. Non obstat 3. in nullo tamen firmat pedes. Et ratio illius text. est, quia cum dās pecuniam, spontē & non coactē eam dedit; non est cur ei restituatur. Simile videmus in accipiente ad vsuras; quia si gratis, & ratione amicitię aliquid det mutuant; non ei restituitur; vt dicemus verbo Vsuræ. Differentia 2. Præterea accipiens tenetur dare gratis Beneficium, & ideò non potest retinere acceptum. Si autem detur Ecclesię iniuriam passę; potest dici, fuisse tunc hoc ex arbitrio Papę, & sic placuisse eidem. Nō quòd necessarium esset pro substantia illius restitutionis; cum aliàs possit fieri cum aliis piis operibus, vt omnes fatentur, & docet Naua. cum aliis suprà. Potest etiam dici posse etiam restitui danti, quia hoc non negat Papa, & graues Doctores id concedunt. melius tamen est vt detur pauperibus, vel Ecclesię iniuriam passę, vel in alia pia opera impendatur. Et ita intellige hic dicta. & adde cap. Veniens. de Simo. vbi acceptū simoniacę, restituitur danti; quia non sponte dederat. Ex quo colligitur ratio quare d. c. De hoc. nō restituitur datum eidem danti; quia scilicet spōte dederat. Ratio autē quare non possit retineri ab accipiente contra resoluta sup. verb. Restitutio. Dif. 15. ea est secundū Naua d. c. 17. nu. 32. quia est pro re spirituali, quę nullam estimationem habet, quamque tenebatur dare gratis.

SUMMARIVM.

- 1 **B**ENEFICIUM per simoniam obtentum quomodo sit dimittendum.
- 2 *Cautela ad Beneficium simoniacę obtentum non dimittendum.*

- 3 *Episcopus potest dispensare, & reualidare titulum Beneficii per simoniā occultā obtenti.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

- 1 **D**IXIMVS in præcedēte different. de pecunia data pro Beneficio obtinendo quomodo, & cui restituenda sit. Videamus nūc de Beneficio per eandem simoniam obtento quando, & quomodo sit dimittendum. Et

quidem quoad Forum interius dicendum est statim esse dimittendum, nulla expectata sententia declaratoria. Ita expresse cauetur in Extrau. Cū detestabile. Pauli 2. de Simon. cōfirmata, & pēnis addita per Piū. 5. in sua 6. Extrau. & docent D. Tho. 2.2. q. 100. art. 5.

artic. 5 Siluest. verbo Simonia. §. 13. Cassad. decis. 5. sub tit. de Const. nu. 1. Gom. regul. de Trien. quest. 12. Couar. regul. Peccatum. 2. par. §. 8. num. 7. Navar. in cap. Si quando. de Rescript. pag. 12. in præfat. & in cap. fin. de Simon. num. 28. & in Manual. cap. 23. num. 111. §. 9. Soto lib. 9. de iust. questione 8. artic. 1. versic. Sed est aduertendum. & plures alii citati per Henric. tit. de Excommunicat. capit. 37. §. 3. & dicit communem Iul. Clar. in §. Simonia. num. 10. Adde notata verbo Poena. Differentia 20. num. 5. vers. Est tamen prædicta conclusio.

Quoad Forum verò exterius dicit Rodriguez verbo Simonia. cap. 56. conclus. 6. §. 9. in fin. non teneri simoniacum dimittere Beneficium ante sententiam declaratoriam propter possessionem obtentam. De quo nullus hæsitat.

Ratio autem quare in Foro interiori statim Beneficium sit dimittendum, est; quia per simoniam fuit factus inhabilis, & incapax tam dicti Beneficii, quam aliorum quorumcumque acquirendorum, ut statuit Pius Quintus in dicta sua Extrauag. & tradunt relati à Viualdo in Appèd. Candel. aur. cap. 1. nu. 22. in fin. pag. 48. (Hos vide sedulus. Reor enim illos minimè fateri id pro quo ipse eos allegat. Gomez enim in regul. de Trien. q. 12. ante versic. Secundo princip. loquitur de Simonia occulta improbabili, & quoad Forum tantum exterius) Docet etiam Soto. dicto artic. 1. fol. 303. & Rodrig. dicto §. 9. Item impeditur per dictam Extrauag. ne acquirat aliquod dominium erga Beneficium sic obtentum. Ibi, *Aut aliquo eorum cuique ius nullatenus acquiratur.* Adeò ut ad restitutionem omnium fructuum obliget in animæ iudicio. Et sic cum impediatur domini translatio; meritò tenetur illud statim dimittere. sicut dicimus de fure, & usurario qui eadem ratione tenentur statim ad eorum restitutionem; quicquid in contrarium sentiat Henric. de Excommunicat. cap. 37. §. 1. in glo. C. n. iam intelligas illum loqui non de Beneficio simoniacè questito, sed de aliis ante ipsum licitè questitis. At de his non loquitur Extrau. Paul. 2. & ideò frustra per eum ad hæc allegatur, & limitatur. De aliis autè Beneficiis ante dictam simoniam obtentis aliter dicendum est. Quia donec per

sententiam quis ipsis priuetur, licitè ea retinet; quia quoad ea est poenalis dicta prohibitio; & sic non obligat ante sententiã, Boër. decis. 117. n. 3. Rodrig. supr. & Communis. Aliud est enim lege annullari iura iam questita licitè, & sic titulos pariter Beneficiorum licitè obtentorum; & aliud annullari titulum antequam acquiratur; & sic impediari eius ingressum, & possessionem. Quia in primo agitur de spoliatione vestis qua quis iure est indutus; quod requirit sententiã, & actum Iudicis: at in secundo solum inhabilitatur persona, & impeditur ne possit extendere manus ad ius sibi non debitum, nec ad vestem induendam; quod nullum Iudicis actum requirit, secundum doctrinam, ac theoricam, quam habes verb. Poena. dicta Dif. 20. n. 5. d. vers. Est tamen prædicta. Vnde hucusque dicta, sunt illatio dictæ theoricæ.

Est tamen obseruandum, à Soto supra dari vnam cautelam ad retinendum Beneficiu simoniacè obtentum, videlicet si Beneficiu fuerit prius per Prælatum venditorem collatum, v.g. Petro, posse ab eodem iterum conferri post impetratam à Papa dispensationem super inhabilitate, seu irregularitate, facta resignatione prius illius per emptorem in manibus dicti Episcopi: vel à Papa obtineri posse dictam dispensationem, & reualidationem tituli. Sed hæc cautela non satisfacit; quia non declarat quid agendum sit de ipso Beneficio, & eius fructibus, dum non impetratur dicta dispensatio. Nec dictum remedium primum de resignatione coram Ordinario, est tutum; sed periculosum, & infamiam importans. Ideò dic melius cum Henric. de Excommunicat. c. 14. §. 2. propter euitandum scandalum, & ne peccatum occultum detegatur, (maximè si illud non possit dimittere; ut si fuerit initiatus ad eius titulum) posse si sit Beneficium curatum, interim seruire per vicarium ab Episcopo cautè nominatum. Aliàs si possit se absentare à seruitio Beneficii, curet abesse: si verò non possit, licebit seruire Beneficio, & retinere eius fructus tamquam depositarius, donec impetret reualidationem tituli, & compositionem circa fructus per Reuerendissimum Datarium. Quod confirmat Viuald. vbi sup. num. 27. tribus exemplis, & casibus similib. Vide ibi; & sentit Naua. c. 27. n. 194. vers. Ad questum. de quo

de quo etiā per eundē Hēriq. de Indulgēt. c. 34. §. 7. Dū enim facit diligētias, vel sperat in breui remediū, non est in mora. Quod si crimē ita fuerit occultum, vt probari minime valeat : sufficet impetrare à Poenitentiaria reualidationem tituli, & se componere hic cum Subcollectore ; quamuis isto in casu vbi debetur compositio circa fructus ; fortē Poenitentiaria nollet reualidare, ne prēiudicet Datarie in expeditione Bullarū.

3 Melius est vt ab Ordinario id impetret vigore cap. 6. Sessio. 24. Concil. Trid. si pauper sit. Nam tunc cum eo poterit Episcopus quoad Forum conscientie dispensare super irregularitate, seu inhabilitate, & reualidare titulum, cōferendo ei de nouo idem Beneficium propter paupertatem, secundū Henriq. suprā, maximē §. 3. & cap. 37. §. 5. in glossa dicta. Quod est magnum verbum, & numquam obliuioni tradendum. Sed caueant Episcopi ne passim, & indistinctē cum quolibet simoniaco dispensent, nisi cum his qui inculpati probantur, vt pote quia commissā est ab aliis, ipsis ignorantibus. Vnde per suprā notata, poteris limitare dicta per glossam, verb. Reprobanda. in cap. Nobis. de Simonia. & Silu. verb. Suspendio. quæst. 7. §. 4. quatenus habent Episcopi non posse dispensare super Beneficio simoniace obtēto; nisi solum Papā. Nam id verum est quoad Forum exterius. Secūs in Foro conscientie, si casus fuerit occultus. Adde etiam posse dispensare Episcopum ad simplex Beneficium cum simoniaco occulto; vt post mul-

tos tradit Henriq. de Excommunicat. cap. 37. in fin. & D. Tho. 2. 2. quæst. 100. art. 6. ad Septimum.

Et aduerte quando crimen est occultum; & nullo teste probari potest, tenere multos quos refert Castro. de Lege pœnal. lib. 2. cap. fin. & Vivaldus in append. cand. aurei sui. cap. 1. num. 22. in fin. quoad Ecclesiam non esse necessariam dispensationem; quia tale crimen non facit quem irregularem, vel inhabilem ad Beneficium; quia paria sunt non esse, & non apparere. l. Duo sunt Titii. ff. de Testam. tutel. l. Si fuerit. ff. de Reb. dub. l. Cum ex pluribus. ff. de Manum. test. & sic in eo non erit necessaria compositio circa fructus cū Camera Apostolica. Contrarium tene; vt habes verb. Irregularitas. Differentia 7. Quoad Forum etiam conscientie non est tutus, secundū Gomez in regul. de Trien. quæst. 12. ante vers. Secundō principaliter, vt patet per Extrauag. Martini Quinti, relata ab Angelo, verb. Simonia. 6. num. 4. & per illam Pauli secundi supra relata, ibi, *Tam manifestum, quā occultum*. Idem defendit Cordub. contra Cast. & Nauar. lib. 1. Quæstion. quæst. 3. & Rodrig. in Mot. prop. cōtra admittē. mulie. ad Mon. num. 31. dicens hanc opinionem approbasse Concil. Trid. Sessio. 24. cap. 6. quatenus concedit Episcopis vt possint dispensare super irregularitate, & suspensione ex delicto occulto prouenientibus. De hoc vide verb. Absolutio. Differentia 4. & dict. Differentia 7.

SUMMARIVM.

- 1 **B**ENEFICIUM obtētu per simoniā realem ab alio commissam, ignorante Beneficiato; statim est renunciandum.
- 2 Fructus simoniace percepti durante igno-

rancia, an sint restituendi.

- 3 Beneficiatus obtinens Beneficium cum simonia alterius: si statim post sciētiam ipsum non dimittat; ratam eam habere censetur.

DIFFERENTIA TERTIA.

- 1 **O**BTINENS Beneficium per simoniam realē ab alio, eo ignorante, commissam; tenetur illud in vtroque Foro statim vt dictam simoniam cognitā habuerit, dimittere, nulla super dicta simonia expectata sententia

declaratoria. De hoc nulla est dubitatio inter Doctores; quia sunt iura expressa. cap. 1. 1. quæst. 5. cap. de Regularibus. cap. Ex insinuatione. cap. Nobis. de Simon. cap. penult. de Elect. glossa in summa 1. quæst. 4. communiter approbata, secundū Nauar.

uar. consil. 65. num. 2. de Simon. & docet Innoc. & Abb. in dicto cap. penult. num. 5. & in cap. De simoniacè. numer. 6. & 7. de Simon. & idem Nauar. cap. 25. num. 113. §. 2. D. Tho. 2.2. quæst. 100. art. 6. ad Tertium. Conar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 8. num. 7. Silu. verb. Simonia. quæst. 13. num. 8. & alii citati ab Henriq. de Excommunicat. cap. 37. §. 5. in glossa Q.

Tota difficultas consistit circa restitutionem fructuum ante scientiam, seu durante ignorantia simoniæ, perceptorum; an teneatur etiam eos restituere vnà cum Beneficio. Quod quidem dubium dependet ab alio circa collationem, prædicto ignorantiam factam; an scilicet, fuerit valida ipso iure, nec ne. Nam qui tenent fuisse nullam ipso iure, videntur consequenter tenere esse restituendos. Pro qua opinione allegatur D. Tho. 2.2. quæst. 100. dicto art. 6. ad Tertium, vbi dicit talem ignorantem teneri ad restituendos fructus extantes. Sequitur Sot. lib. 9. de iust. quæst. 7. art. 3. Cordub. quæst. 28. Henriq. suprâ. Pet. à Nauar. lib. 2. de Restit. capite 2. numero 429. Rip. respons. 21. numero 9. Panor. dict. capite penult. numero 2. approbatus in hoc per Rot. teste Gomez in regul. de Trien. quæst. 12. docet Cassad. decis. 3. nu. 3. de Sequest. possession. & videtur probari per dictum cap. Nobis. ibi, *Est penitus reprobanda*. Quod verbum, *Penitus*, significat nullitatem ipso iure. gl. in l. Si quis aduocatorum. C. de Postul. commendata à Corset. in Singular. suis, verb. Penitus. Item negari non potest, quin dicta collatio fuerit in se vitiosa, & simoniaca. Quia re verà interuenit pecunia, & fuit obtenta, mediante pretio, vnde ignorantia istius, cui fuit Beneficium collatum, non potest illam validam reddere; sed solum potest ipsum excusare à dimissione Beneficii, & restitutione fructuum durante ignorantia. At crimen simoniæ ipso facto afficit collationem, & eam reddit nullam. Quia impedit dominii translationem, vt diximus differentia præcedente, in vers. Ratio autem. Ergo meritò est iudicanda nulla, licet fuerit facta ignorantiam eam. Tertiò, quia alias si esset valida vsque ad tempus notionis (vt vult altera opinio cōtraria) inferretur illam collatio-

nem esse in pendentem, aut tacita conditione factam, contra notata per Nauar. cap. 23. num. 103. aut saltem si sit temporalis, teneretur is cui fuit Beneficium collatum, post habitam notitiam de simonia cōmissa, esse executor contra se de crimine alterius; contra notata verb. Poena. in Differentia 20. Quin immò (& est quarta ratio) ex eo quod iste ignorans teneretur renunciare, seu dimittere Beneficium statim vt sibi innotuit simonia, nulla expectata sententia; vt fatentur omnes, & diximus in principio; profectò patet fuisse nullam collationem. alias si fuisset valida, non teneretur Beneficium dimittere, nisi post sententiam latâ, per notata in Differentia præcedente, & in d. Differentia 20. Vltimò, quia alias si esset valida, & cōsequenter posset obtinēs eâ, facere fructus suos durante ignorantia, daretur magna occasio parentibus, & cognatis prouisi perpetrâdi huiusmodi simonias secretò, consiliis, quòd durante ignorantia filii, vel cognati, faceret fructus suos.

Et not. quòd prædicta intelliguntur, quâdo simonia commissa est cum patronis, vel collatoribus, vel mediatoribus, vacante Beneficio per obitum. nam si simonia cōmissa fuerit cum aliquo Beneficiario; vt dato pretio resignaret: tunc non est dubium collationem factam ex causa resignationis simoniacæ, esse nullam. Quia renunciatio est inualida; nec per eam renunciens abdicat à se titulum; ex glossa. verb. Pecuniæ. in cap. Super hoc. de Renunciat. Innoc. in cap. Cum vniuersorum. in fin. per tex. ibi de Rerū permut. communiter approbato, teste Nauar. cap. 23. num. 105. in fin. Rosa 7. de Renunciat. in antiq. Gom. regul. de Trien. quæst. 12. Abb. & Fel. in cap. Dilectus. 1. de Simon. Archid. in cap. Decimas. in 2. 16. quæst. 7. Nauar. consil. 65. num. 3. de Simon. vbi allegat ad hoc cap. Si Beneficia. de Præb. lib. 6.

Non desunt alii qui teneant collationem illius ignorantis fuisse validam, & consequenter nō teneri ad restitutionem fructuum perceptorum, durante ignorantia. Huius opinionis author est Nauar. pluribus eam comprobans consil. 60. per totum, & consil. 61. num. 7. de Simon. & Couar. tandem videtur idē tenere vbi suprâ vers. Quòd si

conten-

contendat. in fine ; licet confusè loquatur. Nam dicit collationem illam , ignorantiam factam ex sua natura fuisse nullam; sed per iura humana fieri nouam , & absque simonia ad tempus vsque scientiæ , & malæ fidei; & ad effectum vt percipere valeat eiusdē Beneficii fructus, eosque absque fraude consumere. Quæ distinctio (vt verum fatear) videtur magis ex eius capite ficta, quàm super iure aliquo fundata. Nam debebat ostendere iura antiqua annullantia dictam collationem ; & iura noua ipsam reuoluantia. Et (vt vides) in effectu vult esse validam durante ignorantia. Et ita eum intelligit Pet. à Nauar. lib. 2. cap. 2. num. 430. & sic facere fructus suos ; esse autem inuolidam, adueniente scientia simoniæ. Licet Nauar. dicto consil. 60. num. 2. ipsum alleget pro contraria sententia.

Potissima fundamenta huius opinionis sunt, primò tex. in dicto cap. Nobis. de Simon. & dicto cap. penult. de Elect quatenus disponunt talem electionē post sententiam reprobendam , & sic videntur significare fuisse antea validam.

Secundò, tex in cap. De Regularibus. de Simon: qui idē significat: quia cogitur talis simoniacus renunciare . & nihil additur de fructibus ; quasi non sit necessaria eorum restitutio.

Tertiò, quia annullatio collationis simoniæ est inducta in odiū peccati simoniæ, vt omnes fatentur. At prædictus ignorans nullum commisit peccatum. Ergo &c.

Quartò, quia nullus tex. est vbi decernatur nulla, dicta collatio. Ergo non est inducenda, per reg. glossę recept. in cap. penult. de iure patron.

His forsitan rationibus adductus Petrus à Nauar. dicto lib. 2. cap. 2. num. 430. conatur has in se contrarias opiniones foedere distinctionis conciliare. Aut enim primam opinionem D. Tho. procedere in Foro interiori; & sic in conscientia esse nullam talem collationem : ideòque restituendos esse fructus extantes : quia alias suos fecisset, & restituendi non essent : hanc autem secundam opinionem Nauar. & Couar. procedere in Foro exteriori.

Sed certè non video rationem discriminis. Immo, si in Foro interiori nulla est, &

tenetur Beneficiarius ignorans post scientiam restituere fructus extantes: multò magis tenebitur in Foro exteriori, per l. Certum. C. de Reiuend. quæ expressè obligat possessores bonæ fidei ad restituendos fructus extantes.

Dic ergo nullo modo ponendam esse differentiam inter vtrumque Forum in casu de quo loquimur ; sed tenendum esse cum D. Tho. & cum aliis primæ opinionis, per rationes supra assignatas, quæ sunt probabiliores, & fortiores; licet ipsi dictas rationes non allegent.

Vnde nõ obstant in contrarium adducta. Nam ad primum respondetur intelligi de reuocatione, seu reprobatione facti, quæ potius est quædam declaratio, quàm reuocatio iuris: vt fit sæpe in iure, teste Couar. supra. Et idem dic de renunciatione quæ præcipitur dict. cap. De Regularibus. Quantum enim quis sit intrusus, & simoniacus, etiam ignorans tenetur dimittere Beneficium, mediante renunciatione in manibus Superioris, vt docent Innoc. in cap. Nisi cum pridem. num. 1. de Renunciat. Cassad dicta decis. 3. num. 1. de Sequestr. possession. Idem Innoc. in dict. cap. De Regularibus. & ibidem Abb. num. 2. Nec ibi fit mentio de restitutione aliqua fructuum. Quia de ea non fuit facta consultatio. Et in prima parte tex. quæ agit de simoniacis scientibus, etiam nihil dicitur de ipsis fructibus, & nihilominus debentur ab ipsis. Quare taciturnitas fructuum, nullum ibi mysterium continet.

Ad tertium respondetur, licet ipse ignorans non peccauerit; peccauisse tamen eum qui pecuniam dedit pro eo; in cuius peccati odiū, merito impetratio illa Beneficii fuit nulla. Sæpe enim in iure quis patitur poenam sine culpa; non tamen sine causa: & punitur vnus pro alio; vt in terminis nostris docet glossa Summæ in fin. 1. quæst. 4. quam dicit communiter receptam Nauar. consil. 65. num. 2. de Simon.

Ad quartum dico satis exprimi nullitatem dictæ collationis ex eo quod præcipitur vt statim dimittat Beneficium, vbi ignorans intellexerit sibi fuisse simoniacè collatum; vt in dicto cap. 1. 1. quæst. 5. cum communis supra relata. Non enim alias teneretur

id fa-

id facere absque sententia; si primus ingressus fuisset validus, & ius circa Beneficium acquisiisset; per not. v. Poena. Differ. 20.

Præterea circa restitutionem fructuum tantum extantium, aduertendum est, non esse hoc mirum; licet collatio fuerit nulla à principio. Quia regulare est, ad fructus bona fide contumptos nullum teneri; ex dicta l. Certum. C. de Reuend. & glossa, verb. Sciētes. in l. i. C. de His quib. vt indig. & in cap. Grauis. in glossa final. de Restit. spol. Maxime quia in isto casu recipiens ignoranter Beneficium mediante simonia alterius; cum non sit simoniacus, habet titulum coloratum, vigore cuius tenetur regula de Triennali; secundum Gomez in dicta reg. de Trien. quæst. 12. & agit spolio; vt conclusit Rota, teste eodem Gomez ibidem. Vide alios duos effectus dicti tituli colorati per Fel. in cap. Insinuat. nu. 5. de Simon. Non mirum ergo si faciat fructus suos, quos bona fide consumpsit. & facit Couar. lib. Variar. cap. 3. numero 8. vbi docet errantem in iure bona fide in contractu, ab eodem iure reprobat, acquirere fructus, propter dictam bonam fidē. Vnde

reprehendendus est Cordub. dicta quæst. 28. quatenus voluit, teneri hunc ignorantem post scientiam restituere omnes fructus, etiam consumptos.

Tandem aduertendum est prædictum ignorantē si non dimittat Beneficia statim vt perspecta sibi fuerit simonia admissa; videri ratam eam habere; & sic teneri tunc ad restitutionem omnium fructuum, etiam consumptorum; vt docet Silu. verb. Simonia quæst. 13. num. 8. Attamen verum est, si distulerit renunciationem vsque ad sententiam, donec per eam certior redderetur de simonia; quia forte dubitabat de ea; tunc non esse cur huic nota culpe inuratur, secundum Panor. in dicto cap. De simoniace. num. 7. de Simon. Secus vbi certior est factus de dicta simonia. argum. cap. Si Beneficia. de Præb. lib. 6. Tenebitur etiam ad restitutionem fructuum consumptorum, quando simonia esset commissā ab eodem; sed ignorantia iuris; putans aliquo casu se non malè agere dando pecuniam; vt docet Cordub. dicta quæst. 28. & Pet. a Nauar. dicto num. 430. in fin.

SUMMARIVM.

BENEFICIATVS *simoniacus an sit suspensus etiam ab aliis Beneficiis ritè obtentis.*

DIFFERENTIA QVARTA.

SIMONIACVS realis in Beneficio, fit ipso iure suspensus in Foro exteriori, non solum à Beneficio in quo commisit simoniam, sed etiam ab omnibus aliis antea ritè obtentis, per Extrauag. Pii Quinti, sextam in ordine, vbi etiam habes, simoniam realem inhabilitare quo ad Beneficia obtinenda, & obtenta; licet ante dictā Extrauag. secus esset, vt per Paleot. decif. 57.

Sed in Foro conscientie, dimisso Beneficio simoniaco, & absolutus ab excommunicatione potest frui primis Beneficiis ritè susceptis. Ita docet Henriq. de Excommunication. cap. 37. §. 5. ad fin. iuncta glossa B. C. vbi allegat ad id Nauar. cap. 23. num. 111.

§. 11. sed ibi non agit de omnibus simoniacis, sed tantum de confidentiariis. Est tamen verissima supradicta limitatio, quam tenet Boër. decif. 117. numero 3. & Rodrig. verb. Simonia. capite 56. conclusione 6. notab. 9. Ratio est, quia quo ad Beneficia ritè suscepta requiritur declaratio criminis; per ea quæ latè, & copiosè resolvimus verb. Poena. Differentia 20.

Sed obserua circa inhabilitatem contractam, quo ad obtinenda postmodum Beneficia, posse Episcopum, quo ad Forum interius dispensare cum paupere, & etiam cum aliis, ad simplex, si crimen sit occultum. Ita post alios docet Henriq. supra, & in cap. 14. §. 3.

SYM.

SVMMARIVM.

BENEFICIUM pecunia obtentum, si ea non fuit causa quærendi illud; non obstat in Foro interiori. 2 Beneficium pecunia obtentum sine ullo pacto, non in se habet collationem.

DIFFERENTIA QVINTA.

OBTINENS Beneficium, pecunia interueniente; si ea non fuit causa quærendi illud, quia etiam sine dicta pecunia illud obtinuisset; ut si fuit data pecunia vni ex pluribus patronis, quorum maior pars volebat ipsum præsentare; vel si collator Beneficii recipiens pecuniam sibi oblatam, non fuit ea potissimum motus; quia is in quem fuit collatum, erat dignus. His, & similibus casibus emergentibus obtinens Beneficium, licet pecunia esset data per eum, non tenetur in Foro conscientie renunciare Beneficio; quia non fuit electio, seu collatio simoniaca. Ita tenet glossa 2. in princip. in cap. Nobis. de Simonia. alia in cap. fin. in glossa fin. in fi. 1. quæst. 6. per tex. ibi. sequitur Innoc. in cap. Tuam. nu. 2. de Aetat. & qualit. Sor. lib. 9. de iust. quæst. 7. art. 3. col. 2. pag. 300. & Nauar. cap. 25. nu. 113. Henriq. de Excommunicat. cap. 37. §. 5. Rodrig. verb. Simonia. cap. 59. numer. 6. Caiet. eodem verb. & communiter Doctores. Et ratio est, quia nihil interest si in rebus spiritualibus interueniat pecunia, si alias propter eam principaliter non fiant: ut videmus in eunte ad horas canonicas, & percipiente distributiones, potissimum propter Deum iux. glossam recept. in cap. 1. de Cler. non resid. lib. 6. in glossa penult. ad fin. commendatam à Nauar. consil. 23. num. 4. de Simon. & Felin. in cap. Suam. num. 2. eodem tit. & in seruiente Episcopo, glossa in cap. Cum essent. de Simon. Est, & alia ratio, quia talis simonia non est, nisi cõventionalis eo quod non est ex utraque parte completa, secundum Nauar. cap. 23. num. 103. in princip. & sic non plectitur poenis Extrauag. Paul. & Pii Quinti. ex traditis Different. sequenti.

At in Foro iudicali, licet alias constaret de prædicta bona mente, & intentione; nihilominus iudicaretur talis electio, vel col-

latio simoniaca, & consequenter compelleretur taliter obtinens Beneficium, ut illud dimitteret. Ita docet prædicta glossa 2. in dicto cap. Nobis. de Simon. ad fin. & Petr. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 2. numer. 413. Panor. in dicto cap. Nobis. notab. 1. & nu. 5. ad fin. per tex. ibi, quem dicit mirabilem ad hoc, videlicet quod electio dicitur simoniaca ex sola pecunia data, vel promissa vni ex electoribus; & consequenter prauitas vnius, inficit totum actum. Et ratio dictæ glossæ est, quia pro iure speciali quærendo, non debet aliquid dari, qualiscumque sit intentio dantis, & recipientis; ad not. in cap. Ad aures. de Simon. Et hoc, quia quæ gratis acceperunt, gratis dare debent. Math. 10. Item, quia spiritualia non sunt vendibilia, ullo modo; quippe non sunt in commercio hominum. Item, quia ab omni specie mala abstinendum est. Denique ob iniuriam apparentem, & alia crimina quæ cum talibus miscentur. Vnde merito debet puniri ut simoniacus, dans pecuniam, non obstante bona intentione accipientium. Quia alias facile esset illudere iura vetantia dictas dationes, & promissiones. Propter quas rationes merito in Foro exteriori non est attendenda distinctio quam Doctores in principio adducti tradunt, videlicet si principaliter, vel minus principaliter datur, vel accipitur munus à manu, siue pecunia; vel quicquid aliud pecunia æstimabile fuerit. Faciunt pro ista parte quæ diximus in Differentia 3. sub hoc eodem verb.

2 Sed obserua proximè dicta procedere cum pacto præcedente, data pecunia, obtinetur Beneficium. Nam si quis recipit Beneficium dato pretio absque pacto, & sic per simoniam mentalè: tunc licet peccet mortaliter, poterit, hoc non obstante, Beneficium retinere, & fructus eius percipere. Ita D. Tho. 2.2. quæst. 100. art. 6. ad Sextum. Nauar. cap. 23. num. 103. & in relict. de Simoni.

Simonia.

Simon. num. 11. & 28. Couar. in Clement.
Si furiosus. 1. part. §. 1. num. 7. & 2. part.

§. 3. num. 4. & in regul. Peccatum. 2. part.
§. 8. num. 7.

SUMMARIVM.

SIMONIACVS *conventionalis tantum, non incurrit poenas contra simoniacos latus.*

DIFFERENTIA SEXTA.

SIMONIACVS *conventionalis* recipiens Beneficium, sed non tradens pecuniam promissam, nec aliquid aliud pretio æstimabile; siquidem nullam habuit intentionem adimplendi promissum; est quoad Forum exterius simoniacus, & ut talis poenas luere debet, atque plecti.

In Foro tamen conscientie non est simoniacus; & sic non tenetur Beneficium dimittere, seu resignare. Ita Caiet. Quodlib. 1. quæst. 10. Sor. lib. 9. de iust. quæst. 8. art. 1. fol. 302. Pet. Arag. 2. 2. quæst. 32. art. 7. pag. 758.

Sed observa, à Nauar. cap. 23. num. 106. §. Ad tertium. in princip. teneri contrarium, nempe esse prædictam promissionem simoniam conventionalem, etiam si promittens nullum animum habuerit emendi Beneficium, nec soluendi promissum. Quia inquit, ad essentiam simonie non est necessaria vera voluntas; sed sufficit voluntas faciendi, vel dandi aliquid pro spirituali consequendo, ex glossa Summæ 1. quæst. 1. communiter recepta. Sed certè negatur in prædicto casu adesse voluntatem emendi; ut optimè impugnat Pet. à Nauar. lib. 2. de Restit. cap. 2. num. 413. sequens Caiet. & Sor. supra. addens in fine, quòd ab Ecclesia punietur utique prædictus impostor, licet non esset simoniacus. Quia Ecclesia, iuxta verba, censeret dictum impostorem ita in animo habuisse voluntatē dandi promissum pro Beneficio consequendo. Immo etiam si constaret de animo à simonia alieno, nihilominus ob iniuriam, & alia quæ ibi miscerentur crimina, puniretur ut simoniacus; argum. glossæ sing. 2. in cap. Nobis. de Simon. & eorum quæ diximus in præced. Different.

Si verò habuit intentionem adimplendi promissum; verus erit simoniacus, & lu-

dex poterit, & debet in poenam privare ipsum dicto Beneficio, ut obleruat Preteritorium Rotæ Romane, teste Naua. dicto c. 23. num. 103.

Nihilominus in Foro conscientie verè recipit titulum Beneficii; nec incurrit poenam excommunicationis, nec alias poenas contra simoniacos editas. Ratio est, quia poenæ Extrauag. Cū detestabile. de Simo. & aliæ Pii Quinti, tantum sunt contra simoniacos reales ex utraque parte; & sic contra simoniam completam; ut est communis opinio, teste Cassad. decis. 5. de Constit. num. 9. dicente ita benignè fuisse temporis decursu interpretatam dictā Extrauag. Pauli secundi per omnes maiores; & forsan à tempore quo fuit emissā. Sequitur Naua. supra. num. 103. & 106. & in cap. Si quando. de Rescript. pag. 12. in præfat. & in cap. fin. de Simon. num. 28. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 8. num. 7. Gomez in regul. de Trien. quæst. 12. Paris. dicens communem consil. 29. num. 19. vol. 4. Iul. Clar. Recept. sent. §. Simonia. vers. Item Clericus, & Henriq. post alios tit. de Excommunicat. cap. 37. §. 3. in glossa R. Et ita est tenendum, quicquid falsò fingat Cordub. casu 32. in fin. fol. 85. ubi putat hodie secus esse per Extrauag. 6. Pii Quinti. Sed toto cœlo aberrat, quia dicta Extravagans solum addidit poenas privationis Beneficiorum obtentorum ad dictam Extrauag. Pauli Secundi; non tamen se extendit ultra casus in ea contentos, scilicet ultra simoniacos reales, & completam ex utraque parte simoniam in ordinibus & Beneficiis; ut docet Viualdus. in Append. Cadelabri aur. capite 1. numero 29. & dicemus infra Differentia 8.

Itaque simoniacus tantum conventionalis recipiens Beneficium, verum recipit titulum, validaque est collatio illius; quia purè, & gratis

& gratis est facta; nec tenetur illud resignare in Foro conscientie; licet per sententiam in Foro iudiciali possit eo priuari propter pactum, & promissionem, ac crimen simonie commissum. quicquid in contrarium teneat Abbas, & Felin. in cap. Tua nos. in fin. de Simon. quos refert, & sequitur Gomez regul. de Trien. quest. 12. versic. Quid dicendum. qui dicunt illum qui per solam promissionem de dando, Beneficium consecutus est, teneri dimittere Beneficium, sicut ille teneretur qui acquisiisset illud per simoniam realem. Sed falluntur per supra dicta; licet si bene perpendantur verba Abbatis, non loquitur de simonia conuentio-

nali, quatenus distinguitur à reali; sed de conaëctionali quatenus distinguitur à mentali. Et ut cumque sit, conclusio communis suprâ relata est verissima, & iuxta eam sunt intelligendi prædicti Doctores. alias malè dicunt, & errant. Et mentem Abbatis esse eam quam diximus constat ex alio loco quæ etiam citat Gomez. suprâ, scilicet in capit. Cum ad nostram. num. 3. de Elect. ibi, Secus dic ubi præcessisset pactum. Vbi agit de conuentionali reali. Nec etiam est credendum de doctissimo Gomezio, sensisse aliud; cum paulò ante tenuerit pœnas Extrauagant. Pauli Secundi solum habere locum in simonia reali.

SUMMARIVM.

- 1 **B**ENEFICIARIUS cum confidentia, nihil iuris querit in Beneficio.
- 2 Beneficiarius confidentiarius, dimisso Be-

neficio confidentiario, uti potest aliis, dum non priuatur ipsis.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

- 1 **O**BTINENS Beneficium per confidentiam, & sic simoniacus, etiam tantum conuentionalis ob confidentiam, nihil iuris querit in Beneficio per eam obtento, & ipso iure excommunicatur, & perdit alia Beneficia benè quæsitâ, & fit inhabilis ad omnia.

Hæc probantur in Extrauang. Pii Quinti edita contra confidentiarios, quam refert Nauar. & suis Scholiis ornavit in Manua. capit. 23. à numer. 110. ubi numer. sequenti §. 11. colligit, & notat omnia suprâ dicta.

Quæ quoad Beneficia iam quæsitâ, intellige iuxta theoricam in Differentia 2. sup. eod. verb. traditâ, scilicet procedere quoad Forum exterius.

- 2 At in Foro conscientie, dimisso Beneficio confidentiali, & absolutus ab excommunicatione, potest frui primis Beneficiis ritè susceptis, dum per sententiam non priuatur eisdem. Ita notat Henric. de Excommunicat. capit. 37. §. 5. ad finem, & in glossa B.C.

SUMMARIVM.

- 1 **S**IMONIACVS mentalis in Foro exteriori non est excommunicatus, nec cogitur fructus restituere.
- 2 Secus in usurario mentali.
- 3 Accipiens pecuniam pro Beneficio dando,

si non adimplet promissum, tenetur pecuniam restituere.

- 4 Recipiens Beneficium, promissa certa pecunia Episcopo; si eam non dederit, non tenetur Beneficio renunciare.

DIFFERENTIA OCTAVA.

- 1 **S**IMONIACVS mentalis in Foro animæ punitur; quia peccat mortaliter. In Foro verò iudiciali, in nihilo punitur; quia nec est excômun-

catus, nec fit inhabilis ad Beneficia, nec tenetur restituere quod accepit: scilicet nec pecuniam Collator Beneficii, seu elector, vel Patronus; nec Beneficiû Beneficiarius.

KKK

Hanc

Simonia.

Hanc differentiam probat text. famosus in cap. fin. de Simon. D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 6. Victor. latè in Relect. de Simon. 2. p. nu. 3. Nauar. cap. 23. nu. 103. Siluest. verb. Simonia. q. 20. Ricar. in 4. dist. 25. quæst. 5. art. 3. in fin. Paluda. quæst. 5. Maior. quæst. 5. Gabriel quæst. 11. dub. penult. Armil. verbo Simonia, & verb. Dolus. Et dicit communem tam Theologorum, quam Iurisperitorum Vivald. in suo Candelabr. in Append. cap. 1. num. 23. Idem docet Abb. in cap. Ex parte. in 1. num. 4. de Offic. deleg. & ibi Imol. nu. 3. Idem Abb. in c. Tua nos. nu. 5. de Simon. Pet. à Nauar. latissimè tom. 1. lib. 2. cap. 2. à nu. 387 & Pet. ab Aragon 2. 2. quæst. 3. 2. art. 7. pag. 758.

Ratio est, quia nullo iure naturali, vel Diuino tenetur quis restituere id quod sibi datur à domino libera voluntate; siue fiat ob turpem causam, siue non. sed tantum iure positiuo id præcipitur, cum turpiter datur, & accipitur; vt in Auth. de Sanctissimis Episcopis. §. 2. vers. Præ omnibus. cap. De hoc de Simo. l. fin. ff. de Action. & obligat. iuncta ibi glossa permult. regul. In pari. de Regul. iur. in 6. & in l. Vbi. ff. de Condict. ob turpem causam cum similibus. At lex humana de interioribus non disponit. Et ideo nihil decreuit in dicto c. fi. de Simon. circa restitutionem simonia mentali acquiritorum. Et consequenter ad eorum restitutionem quis non tenetur; vt optimè tradit Silu. & Pet. à Naua. sup. num. 391. Adde not. verbo Peccatum. Diff. 8.

2 Nec obstat cap. Cōsuluir. de Vfur. (de quo verb. Vsur. Diff. 12.) vbi Vfurarius mentalis præcipitur restituere quod usura sola mentali acquirit. Circa cuius text. & dict. cap. fin. rationem diuersitatis Doctores digladiantur. Sed certè non est cur ita laborent. Longum enim discrimen est inter vtrumque datum. Quia quamuis de Iure Diuino teneatur quis gratis mutuum dare, & nihil recipere. & similiter ministri Ecclesiæ teneantur gratis dare quæ gratis acceperunt. In restitutione tamen accepti, est diuersa ratio in usurario, quam in Simoniaci. Quia usurarius accipit à domino coacto, inuito, & necessitate oppresso. Et ideo de Iure Diuino, naturali, & positiuo, tenetur rē per usuram acceptā domino restituere. Ita post Caiet. docet Nauar.

in c. 23. n. 102. §. 5. Et in hoc actu dandi non spontaneo esse fundatam restitutionē constat. Quia si usurarius esset certus de libera voluntate dantis, non teneretur; quia non prohibetur dominus dare aliquid spontanea donatione cuiuslibet, etiam ei qui mutuo aliquid dedit, vt constat ex Nauar. cap. 27. nu. 209. vers. Neque etiam. & vers. Ad didimus. & melius per gl. & Dyn. in regul. Peccatum. de Regul. iur. lib. 6. Feder. consil. 18. Ioan. And. ad Specul. tit. de Vfur. col. 3. Abb. consil. 70 nu. 2. vol. 2. Qui omnes docent à debitore posse remitti usuras creditori. Et nu. 5. dicit Abb. post Ioan. And. d. regul. Peccatum. in mercatore, quicquid soluitur, vel datur à debitore, cessante pacto, gratis, & amore; posse licitè à creditore recipi. Allegat bonum text. in cap. Sicut Episcopum. 1. quæst. 2. & cap. Tua de Simon. & docet Soto libr. 6. de Iust. quæst. 1. artic. 4. colu. 12. §. Quartò modo.

At simoniacus dat libera voluntate. Nec mirum; quia plus recipit, quam dat, absque vlla comparatione. Item nō committit quis simoniam necessitate oppressus, sed ex cupiditate; & sic ex vtraque ratione semper dat spontanea, & libera voluntate. Vnde merito is qui accipit non tenetur restituere, nisi quando pacto præcedente id accepit. Quia tunc ius humanum id restituendum præcipit, vt diximus supra in Differentia 1. Item in usura benè soluitur, & malè recipitur. In simonia verò ex vtraque parte versatur turpitudine. Et sic non mirum si mutuario redditur suum; cum in nihilo peccauerit. Non sic in simonia. maxime quia in pari turpitudinis causa, potior est conditio possidentis. Item simoniacus habet concubium, & rem maioris valoris, quam pecuniam à se datam. Quid ergo erat ei restituendum?

Sed dices non satisfieri hac responsione. Quia si de Iure Diuino est restitutio usuræ ex illa auctoritate, *Mutuum date, nihil inde sperantes.* etiam erit ex Iure Diuino restitutio simoniacè accepti, ex illa auctoritate Christi Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* Et consequenter obligabit eius restitutio; licet sola voluntate, & mente Simonia commissæ sit. Certè vrget hæc obiectio, & est fortius argumentum Soti lib. 9.

lib. 9. de iust. quæst. 8. art. 1. fol. 304. contrarium tenentis. Et fortè eius vi coacti quidam dixerunt dictum capit. final. procedere tantum in simonia iure humano prohibita. secus in prohibita, quia simoniaca; & sic in ea quæ est de iure Diuino.

Sed decepti fuerunt, cum dictum capit. final. loquatur de simonia commissa pro ingressu Religionis, quæ est de iure Diuino secundum Siluest. Imol. Vict. & Pet. à Nauar. supra, & Caiet. 2. 2. quæst. 100. artic. 6. Covar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 1. & Nauar. in dicto cap. fin. notab. 3. num. 22. Abb. in capit. Tua nos. in fin. de Simon. & Soto lib. 9. de iust. quæst. 8. artic. 1. §. Sextum denique argumentum. Respondeo satis esse satisfactum ex dictis supra. quia restitutio vsuræ non provenit ex illa sola auctoritate, sed etiam ex inuoluntate mutuatarii. Quod inuoluntarium cessat in simonia. Itaque licet Deus præcipiat ministris suis Ecclesiasticis ne aliquid recipiant pro administratione, & collatione Diuinorum: si tamen libera voluntate recipientes spiritualia aliquid dederint; idque nullo pacto interueniente, sed ex seipsis moti, ad melius, & facilius obtinendum spirituale: non est ratio ob quam sit facienda restitutio; cum omnis restitutio consistat in reddendo rem alterius quam quis inuito domino habet. Et sic nec ex iure Diuino ob dictam rationem, scilicet 4 quia præcipit dari talia gratis. Nec ex humano, propter factum mentale quod ad ipsum non spectat; tenetur simoniacus mentalis ad aliquam restitutionem. Vnde male dicit Cordub. quæst. 32. statutum in dicto cap. fin. esse hodie correctum per Extravag. Pii 5. cum dicta Extravagans secundum communem nihil decernat, nisi contra simoniacos reales, non autem contra conventionales; & multò minùs contra mentales, ut patet ex illis verbis, *Quicumque igitur deestabile crimen simoniacæ prauitatis commisisse conuictus fuerit.* & docet Nauar. cap. 23. num. 110. §. 6.

3 Hinc est in simoniaco conventionali tantum, qui recepit pecuniam, & non dedit Beneficium, contrarium statui, scilicet teneri restituere acceptum, ut docet Nauar. c. 23. numer. 103. & dicit magis communem Vualdus in sui Candelabr. Aur. Append.

capit. 1. num. 29. ubi malè allegat Nauar. pro contraria opinione. Ratio est, quia isto in casu non dedit pecuniam liberè, qui ex conventionione sperans Beneficium accipere, eam dedit; sed cum tacita conditione, si ei Beneficiu daretur. Quia ratione idem arbitrator dicendum in dato per simoniam mentalem, si dans non fuit contectus Beneficium. Verbi gratia, Vacat Canonicatus ad collationem Episcopi providendus. & Petrus, ut illum sibi conferat Episcopus, mittit ad eum dono quingenta scuta, reticendo quare ea donet, sed tantum rogat ut accipiat illa dominatio Episcopi ob amorè què erga eum habet. Certè si Episcopus non contulerit ei Canonicatum, tenebitur in conscientia Episcopus restituere dicta 500. scuta, postquam sibi innotuerit prauus animus dantis. Quia illa donatio non fuit pura, sed sub conditione tacita. Et licet datum per simoniam mentalem non obliget ad eius restitutionem; per dictum capit. final. id intelligitur quando ex utraque parte fuit obtemperata, & completa intentio ob quam fuit aliquid datum. Quia tunc est voluntaria, & libera donatio. Ob quam rationem cessat restitutio in dicto cap. fin. ut supra resolvimus. At secus est dicendum cum altera tantum Pars dat aliquid spe accipiendi aliud, & non recipit.

4 Et licet ex prædicta ratione videatur idem dicendum fore circa restitutionem, seu renunciationem Beneficii, scilicet si Episcopus dederit Beneficium sperans recipere pecuniam pro eo, & non recipiat; teneri Beneficiarium in conscientia reddere Beneficium ipsimet Episcopo decepto. Tamen contrarium est tenendum. Et est ratio, quia collatio Beneficii non potest esse conditionalis, maximè ex turpi causa. Et sic dicta collatio fuit valida; quia purè facta ab eo qui poterat eam facere. Vnde cum Beneficiarius habeat titulum, & ipsi non possit renunciare sine licentia, & auctoritate Superioris, & id faciendum sit in poenam commissæ simoniæ: merito illa renuntiatio tamquam poenalis indiget cõpulsione, & sententiâ iudicis. Et sic ad eam non est obligatus in conscientia Beneficiarius ante sententiam, ex traditis verbo Poenæ in Differentia 20.

KKK 2

Adde

Adde cap. Si quis neque. i. quæst. i. allegatum per Sot. supra profundanda sua opinione variè intelligi, vt per glossam ibi verb. Fraudulento. Et licet primus intellectus videatur fauere opinioni Soti: tamen hodie circa poenas simoniacorum standum est dictæ Extrauag. Pauli 2. & Pii Quinti. Quin immò per easdem Extrauag. ex eò quod confirmant, & innouent alias poenas prædecessorum Pont. intelliguntur alia iura de quibus casibus loquantur; de casibus nimirum simoniæ completæ, & non de aliis; vt intelligunt omnes prædictas duas Ex-

trauag. vt diximus supra sub hoc verb. in Differentia 6. in vers. Nihilominus. Quod confirmatur per illud quod tradit Paris. de Resignat. Benefic. lib. 7. quæst. 2. num. 12. vbi dicit per simoniam de iure non induci priuationem ipso iure. cap. Insinuatum. de Simon. cap. 2. de Censib. Sed dictam priuationem inductam esse per dictam Extrauag. Cum detestabile Pauli 2. quæ non puni nisi simoniacos reales. Et sic intellige Abbatem in cap. Cum ad nostram. num. 3. ad fin. de Elect. vbi contrarium voluit attestare.

SUMMARIVM.

1 *Simoniam ab obsequio, an sit punibilis.*
2 *Ad chorum ire propter lucrum non principaliter, sed secundariò: licitum est.*

3 *Mutuare potissimum propter Deum, & secundariò propter lucrum speratum, licitum est.*

DIFFERENTIA NONA.

1 **S**IMONIA ab obsequio; vt quando quis seruit Episcopo potissimum ea intentione, vt ab eo consequatur vel Ordines sacros, vel Beneficium aliquod; talis simonia in Foro exteriori non est punibilis, modò absit omnis pactio, & non seruiatur pro Beneficio certo, sed incerto, & in genere. Hanc conclusionem sic limitatam, & intellectam adscribit Siluest. Host. & Ant. in verbo Simoniam. quæst. 16. quæ sic intellecta, est indubitabilis, per ea quæ resoluius in Differentia proximè sequente. Est enim in rei veritate simonia tantum mentalis. Et ideò non mirum si in Foro exteriori non sit punibilis. Attamen prædicti Patres aliud voluerunt, ac tenuerunt; videlicet etiam si intentione principali prætendat famulus Beneficium ob seruitium; nihilò minus non esse simoniam; modò cesset pactio, & non seruiat pro Beneficio certo, sed incerto, & in genere. Ecce verba Host. & Ant.

Quæ conclusio, prout iacet, nullo modo potest sustineri, nec saluari. Nam quamuis seruire Prælato absque mercede pro Beneficio consequendo, non principaliter hac intentione, sed liberaliter ad conciliandam eius amicitiam; & secundariò ad Ordines, vel Beneficium obtinendum; cum

spe quòd id consequetur si apud eum dignus inueniatur: hoc inquam non sit simonia, sed licitum; vt tenet glossa in cap. Quid proderit. 6. i. dist. alia in capit. Sunt nonnulli. verb. Ab obsequio. i. quæst. 1. alia in cap. Cum ad nostram de Elect. alia in cap. Cum essent. de Simon. Abb. ibidem. nu. 4. Paluda. in 4. dist. 25. quæst. 5. art. 3. in fin. Soto lib. 9. de iust. quæst. 7. art. 3. & quæst. 8. art. 1. fol. 302. col. 2. Siluest. supra. Nauar. consil. 9. num. 4. de Simon. & consil. 23. num. 4. post Hadrian. quodlibet. 9. art. 2. sub literis L. M. N. O. Rodrig. verbo Simoniam. cap. 59. n. 10.

2 Pro quibus facit glossa singul. & recepta in cap. vnic. in glossa penult. de Cleric. non residen. lib. 6. quatenus habet non esse simoniam, sed licitum ire Canonicum ad horas pro denario, non principaliter, sed secundariò, & minus principaliter. Quam glossam dicit singul. Abb. in cap. Significatum. nu. 8. de Preb. & celeberrimam Nauar. consil. 23. n. 4. de Simo. & eam sequitur Prepos. in Sûma. i. q. 1. col. 3. Maior. in 4. dist. 25. q. 2. col. 3. Sil. verb. Simoniam. q. 9. §. 2. & verb. Locatio. quæst. 2. art. 4. Dec. vbi optimè in cap. Ex parte. numer. 6. de Offic. deleg. Nicol. Boer. de Potesta. leg. num. 120. & Lancel. §. 1. in glossa verbo. Ecclesias. Insti. Can. de Cler. non resid. & communiter omnes, & videbis

& videbis inf. Dif. seq. Facit etiã glo. in cap. Cõsuluit. de Vsur. recepta cõmuniter, & cõfirmata multis per Nauar. c. 17. n. 209. quatenus habet, licet peccet qui mutuatur principaliter ob lucrum; nõ peccare qui principaliter id facit vt iuuat proximũ, quãuis minus principaliter, & secundariò id speret. Refert idem Naua. dicto. consil. 23. num. 4. in fine.

Non tamẽ est licitum, sed simoniacũ, seruire eidem Episcopo, principali intentione pro consequendo Beneficio, aut vt ordinetur; prout docet omnes Doctores, & glossæ sup. cit. maxime glossa dicti c. Cũ essent. & dicti c. Sunt nonnulli. Quare meritò Abb. in dict. c. Cũ essent. n. 4. impugnat opinionem præfatam Host. & Ant.

Possit tamen sustineri, si cum dicta intentione, etiã principali, concurrant aliæ causæ mouentes tam famulos, quàm Episcopos ad id faciendum.

Et primò quoad Prælatos possit eos mouere dignitas personæ: si enim sunt habiles, & literati, & bonis moribus præditi, sanctissimè eos potest recipere Prælati in domũ suã absq; vlla mercede cũ intentione eos collocandi in Beneficiis vacaturis. ad hoc quippe instituta sunt Beneficia vt sint præmia literarũ, & virtutũ, & stipendia bonorum ministrorũ, vt ministeriis eorũ Ecclesia optimè, & cum honore vt possit. Hinc Urbanus Papa in c. Si officia 59. dist. & Celestinus in d. c. Quid proderit. 61. dist. statuerunt licere Clericis seruire Deo in Ecclesiis, ob spem ascendendi ad dignitates illarũ. Immo Gelasius in c. Consuluit. 74. dist. dixit eos ad hunc ascensum spe maioris cõmodi compellendos.

Secundò, eos mouere potest paupertas ipsorum famulorũ quæ cõmuniter comitatur omnes aulicos, & famulos Prælatorum, & Principũ. Supposita enim paupertate, opus est charitatis, & nullius simoniæ, recipere memoratos in propriũ obsequiũ: non tam propter eorundẽ seruitium quo egent, maxime quia fortè sunt superflui; & sine ipsis viuere possent; sed propter Deũ; vt eis alimenta in perpetuũ, mediantib. Beneficiis vacaturis ministrèt. Quãdoquidẽ Beneficia vacantia omnino debent prouideri, atq; conferri.

Tertiò, potest eos mouere, vt experiatur

mores eorum; an videlicet hi sint vt meritò possint illis cõmitere curã animarũ, vel alia onera Beneficiorũ. Nã si instituta sunt per Concil. Trid. Seminaria, vt inde cũ certitudine, & experientia, extrahatur Benemeriti ad Beneficia: quare Episcopus non poterit facere de Palatio suo Seminariũ, vt ibi in literas incumbat famuli sui, vel aliàs de eorũ aptitudine, & bonitate experimẽtum capiat; vt cũ viderit eos benemeritos, ipsis Beneficia vacantia conferat?

His in casibus, & similibus poterunt Prælati recipere famulos absque mercede; animo, & intentione dandi eis Beneficia vacantia. Quia tunc non videtur simoniaca receptio, sed licita, dummodo nullũ pactum interueniat. Ratio est, quia tunc temporis nõ tã conferunt ea pro pretio, & mercede non soluta; quàm propter merita, vel paupertatẽ eorũ, vel alias causas suprà relatas. Quin immò ad tollendam illã obligationem antidotalẽ seruitiorũ sibi gratis exhibitorum possunt dare Beneficia, absq; vlla simonia; quia nõ dantur tunc pro pretio legali: quod solum inducit Simoniam; sed pro illa antidotali. Ita singul. Nauar. c. 23. n. 106. §. Ad quartum. in fin. & consil. 9. & 42. n. 2. de Simon.

Similiter & famuli, licet ad seruiendum Prælati moueantur potissimũ propter obtinendum Beneficium: nihilò minùs poterit saluari eorum intentio, si ea seruitia etiam exhibeant ob captandam Prælatorum amicitiam, & fauorem; vt illis obtentis possint postea si digni sint, aliquod Beneficiũ ab eis obtinere; vel ob paupertatem, vt sic habeant, dum seruiunt ipsis, vitæ necessaria cum honore. Debet tamen adhiberi actualiter aliqua ex his intentionibus. Nec sufficit vt, si interrogarẽtur an id faciant principaliter propter Deum, responderent affirmatiuè; si aliàs nihil cogitent de Deo, nec moueantur propter ipsum; vt colligitur ex exemplo adducto per Maiorem in 4. dist. 25. de quo per Nauar. dicto consil. 50. numer. 5. ad fin. Non enim video quomodo dici possit vt quis moueatur principaliter propter Deum, cũ vadit verbi gratia ad Matutinas, nulla cogitatione habita de Deo, nec de eo curet; sed tantũ habeat in mente lucrum distributionum, instar mercenarii.

KKK 3

SVM-

SVMMARIVM.

BENEFICIARIUS vadens ad chorum principaliter ob distributiones lucrandas, an securus sit in conscientia, committatque simoniam.

Assistens in choro, & non cantans partem suam altè; sed submissè, ita vt ab aliis

non audiat; an satisfaciatur; possitque lucrari distributiones quotidianas in conscientia.

Non cantans in choro, licet assistat, & extra chorum horas dicat, non potest lucrari distributiones.

DIFFERENTIA DECIMA

Canonici, & Beneficiati, qui vadunt ad chorù, & in mente gerunt perceptionem distributionum, aliàs non cantaturi, nec ituri ad ipsum; simoniam mentalem incurrunt, atque committunt, secundum glossam singul. in capit. 1. de Cleric. non resident. lib. 6. in fin. Card. in Clement. 1. not. 6. de Celebr. Missar. Archid. in cap. Odi. 24. quæst. 1. Abb. in cap. Ex parte. in 1. de Offic. deleg. Ioan. Anan. in cap. 1. col. 3. de Collusion. quos refert & sequitur Fel. in cap. Suam. num. 2. de Simon. & alios in præced. differentia nu. 2. relatos.

At in Foro exteriori nullū circa hoc faciūt scrupulum. quod valde deplorandum est. Et licet à prædicta simonia excusentur, qui principaliter propter Deum vadunt ad canendum in choro; quamvis minus principaliter, & secundariò propter distributiones lucrandas id faciāt, secundum eamdē gloss. & Nau. c. 23. n. 100. vers. Quintò. & Communem. Verumtamen perpauci sunt, qui cum tali intentione ad chorum accedant.

An autē satisfaciatur obligationi cātandi in

choro, qui partē dimidiam audit, & alteram sibi contingentem solum submissè dicit? Resp. cū Caiet. lib. 17. Respō. respōlo 8. nō satisfacere. refert, & sequitur Beia 1. p. Casuum conscient. casu 55. Ratio est, quia ratio chori consistit in cōmunicatione vnus cū alio, ita vt quicquid diuini officii ibi dicitur, sit cōmune alteri: quod nequaquā fieri potest, nisi cōmunicando alternatiuo modo vnus chorus alteri quod sibi contingit. Quod si dixeris, iā cōmunicari per reliquos qui altè canunt. Resp. hoc te non eximere à tua obligatione, cū omnes ad canendū teneantur, & ad cōmunicandum alteri choro quod canūt. quemadmodū si plures teneantur in solidum restituere aliquid, nō eximitur quis à sua obligatione, eo quod alii suas partes restituerint.

Hinc probat idem Beia sup. non satisfacere Canonicos pro lucrandis distributionibus chori, si in choro non cantent; licet horas canonicas priuatim recitent, & habeant cantores in choro ad canendū. Quod & nobis placet per supra dicta.

SVMMARIVM.

CAUSA sine qua, non: coram Deo non est causa principalis.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

CAUSA, sine qua nō, licet in Foro interiori ad constituendū quē simoniacum, vel vsurarium, non iudicetur causa principalis corā Deo; vt pluribus probat Naua. c. 17. n. 209. & c. 23. n. 100. vers. Quintò. contra Bar. in l. 2. §. fin. ff. de Dona.

Quoad Forum tamē exterius secus est, vt constet ex eodem Naua. consil. 72. nu. 1. de

Simon. quia in prædicto Foro semper presumitur prædicta causa principalis. in quo Foro loquitur Bar. si benè aduertatur. Vnde non benè in hoc à Nauar. impugnatur.

Ex qua resolutione, & differentia possunt defendi multi in pluribus casibus, & excusari in Foro conscientie; prout facit Nauar in multis suis conciliis, maximè sub titulo de Simoniam. & è contrario, possunt cōdemnari

demnari multi quoad Forum exterius, facientes quædā prohibita, moti aliqua causa, sine qua ea minimè perpetrassent: licet in animo, & mente coram Deo prædicta

causa non fuisset principalis: non enim ob hoc se excusari possunt. A Quis namque cogitationis non spectant ad Forum exterius; iuxta tradita verb. Peccatum. Differentia 8.

SUMMARIVM.

SIMONIAE crimen non habet locum in Romana Curia in Foro externo. Secus in interno. 2 Crimen ambitionis non punitur in Curia Principis: benè tamen in Foro animæ.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

CRIMEN simoniæ non habet locum in Romana Curia quoad Forum exterius; secundum Abb. in cap. 1. num 5. de Simon. communem dicit Iul. Clar. Recept. sent. §. Simonia. num. 6.

Secus est in Foro interiori. Nam, ut idem Clarus loco citato dicit, non apparet de scientia Papæ, & eius tolerantia. Immo Summi Pont. solent semper in suis Bullis, & constitutionibus hoc crimen grauissimè execrari. Vnde idem Abb. in cap. Cum essent. numer 3. de Simon. inquit, curiales recipientes aliquid pro obtinenda gratia à Sede Apostolica, esse ipso iure excommunicatos, ut in Extrauag. Bonifacii, quæ incipit. Excommunicatus. Et quod hodie multi incidunt in eam excommunicationem. Et dicto cap. 1. limitat illud de Romana Curia ad simoniaca, quia prohibita.

Quare intellige prædictam communem veram esse; si in Supplica narrentur omnia pacta, & promissa inter partes contrahentes: tunc enim cessat simonia. alias non excusantur in Foro interiori; licet prædicta pacta in Curia Romana fiât; vel ibi aliquid detur, secundum Angel. expressè, verb. Simonia. §. §. 7. in fin. Item potest intelligi prædicta communis quoad punitionem, scilicet, in Curia Romana simoniam non esse punibilem; si est tantum de iure humano prohibita. alias secus, secundum Abb. in dicto cap. 1.

2 Similis differentia facienda est in crimine ambitus, quod scilicet, non dicitur committi in Curia Principis, ex Abb. & Iul. Clar. supra. Quod verum, quoad Forum exterius. Benè tamen committitur, quoad Forum conscientie. Quod intellige ut verb. Electio. in Different. 6.

SUMMARIVM.

EPISCOPVS simoniacus an teneatur renunciare Episcopatu, etiam sine licentia Papæ.

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

EPISCOPVS simoniacus potest; immò, & tenetur in Foro conscientie Episcopatu renunciare, etiam absque licentia Papæ. cap. Si quis neque. 1. quæst. 1. glossa, & Abb. ibi, in cap. Nisi. verb. Dumtaxat. de Renunciat. quam dicit communiter approbatam. Flamin. Paris. de Resignat. Benefic. lib. 7. q. 1. num. 107.

In Foro tamen exteriori id non licet; nec potest facere absque licentia Papæ; ut con-

stat ex eadem glossa in princip. quam ad hoc dicit communiter recepta idem Paris. supra, quæst. 2. num. 3. ubi num. 7. addit, sufficere Episcopo pro exoneratione suæ conscientie promittere Confessario, quod dimittet Episcopatum, quam primum poterit; licet non actu tunc dimittat. Et num. 8. putat, præfatam glossæ opinionem non habere locum in Episcopis; sed in aliis simoniacis non Episcopis. de quo dubito, cum in utrisque sit eadem ratio.

SVM-

SUMMARIVM.

LITIGANTI iuste, an licitum sit ad redimendam vexationem, dare aliquid Iudici.

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

AD redimendam vexationem licitum est, in Foro conscientie, litiganti, bonamque causam secundum relationem suorum advocatorum defendenti, dare aliquid Iudici ut pro eo sententiam ferat. Ita post Cordub. tenet Rodrig. verb. Restitutio. cap. 40. nu. 7. contra Sotum. lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 1. ad 2. §. Sed numquid. vide ad idem gl. verb. Restituit. in cap. Nullus. 3. quæst. 1. & in cap. Quasitum. 1. quæst. 3. & in cap. Qui recte. 1. quæst. 3. Vide etiam textus in cap. Dilectus. 1. de Simon. ubi qui dat Prælato pecuniam, ne ipsum in iure suo de facto molester, potest illam repetere impune; quia turpitudine solum fuit ex parte recipientis. Simile habes in dict. l. Quod evitandi. & dict. l. Serui. & not. gl. D. nullus, & Oldra. conf. 280. & Feli. dict. cap. Dilectus. in prin. Et quoad litigantes super Beneficio Ecclesiastico, etiam in Foro externo licitum esse cuique redimere pecunia vexationem iniustam, & de facto; dummodo vexatus sit in possessione Beneficii; vel si non possideat, sit propter potentiam aduersarii. tradit gl. in cap. Decimas. 3. 16. quæst. 7. Abb. num. 4. alias 8. Felin. nu. 2. Anania. num. 4. alias 8. in dict. cap. Dilectus. Anto. de Petrucia. in rep. l. 1. ff. de Iureiur. num. 420. remed. 6. Ioan. Licier. in tract. de Primogenitura. lib. 3. quæst. 8. Rebus. in praxi Benefic. cap. de Simonia. num. 20. Nauar. in Man. cap. 25. num. 114. & conf. 17. de Simon. Hiero. Paul. in pract. Cancel. pag. 154. cum seq. Et Cenedo post alios. Collect. 174. ad Decretales.

In Foro verò exteriori tam Pars dans, quam Iudex recipiens punientur: nisi dans probaret manifestè, iniuste vexari; vel timere iniustitiam sibi faciendam. l. Quod evitandi. C. de Condit. ob turp. cau. l. Serui. 23. C. de Adulte. Primò, quia Iudex non poterat illud recipere; quippe tenebatur administrare gratis iustitiam, si alias habebat à Rege iustum salarium. l. 2. ff. de

Condit. ob turp. caus. dict. cap. Qui recte. 1. quæst. 3. cap. Non sanè. 14. quæst. 5. Nauar. cap. 17. num. 33. Medin. in Instruct. Confes. fol. 169. Rodrig. supra. numer. 6. Præterea quia pars litigans in dubio presumetur in illo Foro illud fecisse animo subornandi Iudicem; iuxta gl. 1. cap. Cum ab omni. de Vita, & hon. Et quantumvis hoc non præsumeretur, ob l. Merito. ff. Pro socio. tamen constat oportere id in dicto Foro prohiberi, ne detur occasio subornandi Iudices. Omnes enim putant, se iustas causas fouere, dicerentque se id fecisse animo redimendi vexationem. Nec desunt aduocati, qui dicant clientulis omnibus se iustas causas tueri; licet veritas sit aperta in contrarium, pro ut vidi in facto Olyssipone. Ob memoratam enim occasionem Pars litigans dedit Iudici centum ducatos pro obtinenda sententia in suum favorem, pro ut obtinuit; sed statim fuit reuocata à senatu, quia erat notoriè iniusta. Ecce quàm periculosa res est, exercere, & in praxim deducere opinionem supra relatam Cordubæ, & aliorum.

Quamvis enim vera in se sit, si de Iustitia sua certus omnino esset litigans: quia tamen id vix scire potest, præfatumque datum est res scandalosa, si detegeretur, & sub illo palliamento multæ fieri possent corruptiones: merito, in dubio, videtur verior opinio contraria. Bart. in Auth. Sed nouo iure. C. de Poen. iud. qui malè iud. Soto sup. Couar. regul. Peccatum. 2. par. §. 3. num. 1. Hippo. sing. 190. Pet. ab Aragon. 2. 2. quæst. 32. art. 7. & aliorum, & sic tenenda, atque consulenda. Qua coactus ratione quidam Religiosus valde timoratz conscientie numquam voluit uti præfato remedio in quadam causa, quam ideo perdidit, & maluit eam non lucrari: quàm tale factum de se scrupulosum, ac verecundum, & viro iusto indignum, perpetrare. Nec propriè conuenire, nec verè applicari potest huic casui doctrina illa de redimenda ve-

da vexatione, de qua in cap. Dilectus. 1. de Simon. & ibi DD. & l. Serui. 23. C. Ad leg. Iul. de Adult. & ibi Bal. quia ante sententiam iudex non vexat, & ignoratur quomodo sententiam ferat. Et debet manifestè constare eum daturum esse sententiam contra iustitiam indubitam; ut dans pecuniam possit se excusare coram Deo; ut tradit gl. 1. dist. cap. Cum ab omni. quam ad hoc notat Panor. ibid. num. 8. quo casu forsan admittere opinionem Cordubæ; licet (ut verum fatear) vix auderem eam praticare: etiam in præfato casu, nisi causa esset gravis momenti, & certus essem tã de mea iustitia, quàm de iniquitate, & venalitate Iudicis, & quod meum ius ita ser-

uaret. Sed prohdolor; cum Iudices sunt taliter venales; ferunt sententias pro iis qui plus eis donant; unde quomodo poterit mihi certum esse, dando ei munus aliquod, meum ius fore seruaturum, cum nesciam, an pars altera dederit maius donum, ut Vlyssipone præteritis diebus contigit? Quidam enim Iudex acceperat prius ab vna Partium munus quoddam. quo detecto, Pars altera dedit maius munus. Tunc Iudex adiuit suam uxorem, petens ab ea consilium, pro quo ferret sententiam. At illa incunctanter respondit: pro quo rogas? Pro eo, qui maius munus obtulit, & ita fecit. Ex his videat lector in quas miserias deuenerimus, & quàm incertum sit vti talis medius.

SUMMARIUM.

RESIGNANS Beneficium coram Ordinario, non potest nec ante resignationem, nec tempore resignationis nominare personam cui vult ut Beneficium conferatur.

aliàs est simoniaca resignatio.

2 In Foro verò conscientie licet; dummodo persona sit digna.

DIFFERENTIA DECIMA QUINTA.

RESIGNATIO Beneficii, si fiat coram Ordinario; non potest nominari persona, in cuius favorem fit; nec potest ante resignationem supplicari Episcopo, ut dignetur conferre. v. g. Petro Beneficium resignandum; sed debet fieri purè, & liberè; ita ut sit in manibus Episcopi conferre illud, cui voluerit: aliàs est simoniaca in Foro exteriori. cap. Ordinationes. 1. quæst. 1. cap. Tua. de Simon. gl. 1. cap. Dilecto. de Præb. aliàs in cap. Ex parte. 1. verb. Dimittere. de Offic. deleg. communiter recepta teste Rodrig. verb. Simoniam. cap. 60. numer. 1. & docet Nauar. cap. 23. num. 107. vers. Ad 10. & num. 110. ubi refert ad id duas Extrauag. Pii 5. vnã, quæ incipit. Quanta. & alteram quæ incipit. Intolerabilis.

2 At in Foro animæ, etiam post dictas Extrauag. licita est, & à simonia immunis resignatio facta cum designatione personæ, in cuius gratiam, & favorem fit; dummodo persona sit digna, & Episcopus suam fidem expresse non dederit de conferendo illi, pro quo sibi supplicatum fuit, licet po-

stea illi conferat Beneficium resignatum. Ratio est tum, quia obtentio Beneficii ad preces alicuius, tunc est simoniaca, cum ex illis precibus aliquod commodum pecuniarium, vel pecunia æstimabile præten-ditur; ut pulchrè resoluit D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 5. Victor. de Simon. numer. 30. Vel cum fiunt, ut apertè indignus admittatur, & excludatur dignus. Ut declarat Gom. dicens communem reg de Trien. q. 12. & Iul. Clar. §. Simoniam. in princip. Quæ omnia hic cessant. Tum quia talis resignatio non desinit esse libera ob dictam nominationem personæ, & supplicationem factam collatori, & ita tenet gl. fin. dist. cap. Ordinationes. dicens, non esse simoniam, abrenunciare Beneficio; ut alteri detur; nisi deducatur in pactum. Sequitur Soto lib. 9. de Iust. quæst. 7. art. 1. Couar. lib. 1. Variar. cap. 5. num. 5. Et à resignante Beneficium coram Ordinario posse significari successorem, modo non ille resignet sub conditione, docet optimè Cassado. decis. 5. de Simon. num. 2. Staphil. de Lite. gratie. tit. Resignationis modus. num. 7. Rodean. de Simon.

de Simon. mental. 1. par. cap. 9. num. 4. & cap. 25. num. 4. & 12.

Ex quibus colligitur fing. declaratio ad prædictas Extrauag. Pii 5. videlicet (cùm significatio voluntatis facta sine conditione, & pacto, sit licita, nec ex ea obligetur Episcopus ad cōferendum Beneficium illi de quo est sibi supplicatum, vel significatū) inferri non fuisse de mente Pii 5. in prædictis Extrauag. hanc resignationem, saltem in Foro conscientie, reprobari; sed tantum illicitas, & sub pacto tacito, vel expresso, fidei alicuius commissas. (vt de hereditate danda incapaci fidei alicuius relicta diximus verb. Hereditas. Differentia 10) Quæ tene mente, quia propter eorum ignorantiam vidi quemdam Episcopum pium nolentem nullo modo cōferre Beneficia contra se renunciata, si quo modo pro aliquo

ei significabatur antea, vel tempore renunciationis.

Vltimò observa post dictas Extrauag. de stylo Curie Romane, cùm resignatio fit in manibus Papæ, in Supplica fieri liberam resignationem sine vlla conditione, & pacto. Et ad finem eius, vel cum altera Supplica supplicari vt dignetur illud Beneficiū resignatum conferre tali; licet ante dictas Extrauag. id fieret cum pacto, & conditione vt conferretur nimirum tali, & non intēdere aliter, nec alio modo resignantē renunciare, nisi in fauore illius. Et in effectu idē hodie obtinetur. Quandoquidem nunquā alii confertur, quā illi quem nominat, & cui vult resignans. Sed fit plus castē ac integre, estque nim magis consonum quod hodie obseruatur, pro vt supra dictum est.

SUMMARIVM.

PENSIONES an possint redimi præsentī pecunia in vtroque Foro absque fa-

cultate Papæ.

2 Pensio an possit venire, & emi à tertio.

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

PENSIONES in Foro exteriori non redimuntur nisi auctoritate Papæ, vt est praxis communis, & recepta; cuius meminit Tolet. lib. 5. cap. 92. num. 2.

In Foro verò conscientie redimi, & extinguī possunt ex solo consensu Pensionariorum absque alia facultate Papæ, dummodò sint ipsis assignatæ, vel ob paupertatem ad sustentationem, vel alimenta illorum; vt sunt illæ quæ dantur famulis Papæ, vel Cardinalium, & similium; vel ob resignationem Beneficii, vel ob litem componendam. Tales enim pensiones non sunt spirituales, nec annexæ spiritualibus; quia non dantur propter officium spirituale, sed sunt tantum onus temporale; scilicet ad debitum soluendum quotannis, certam nimirum summam, ob causas superius memoratas. Ita tenet Toletus sup. Calet. tom. 1. Opuscul. 31. responso. 10. & dicit communiter tenere DD. in Clem. vii. §. Eadem quoque auctoritate. de Supplend. negl. Præla. Leonar. Lessius de iust. & iur. lib.

2. cap. 35. dubitatione 22. numer. 124. & Sotus lib. 9. de iust. quæst. 7. art. 2. Et confirmatur ex cap. Ad quæstiones. de Rerum permu. vbi possessiones, idest iura possessionum separatim ab officiis spiritualibus permittuntur redimi.

Nec obstat requiri Clericatum. Nam titulus Clericalis solum requiritur cōcomitanter tamquam dispositio subiecti. sicut cū quis relinquit legatū pauperibus Clericis; ius ad illud legatum non efficitur spiritale ratione Clericatus. Hinc communiter obseruatur Romæ imponi eam personæ alicuius Clerici, & illam capi à famulo, vel Papæ, vel alicuius Cardinalis, mere laico. Itaque solum requirit subiectum ad eius impositionem; non tamen ad eius substantiam, seu validitatem, vt ea quis frui possit.

Sed obstat valde Bulla Pii Quinti de Pensionibus, per quam tenentur hodie omnes Pensionarii recitare horas Beatæ Mariæ, & sic factæ sunt omnes spirituales, & reuera Beneficia Ecclesiastica. Qua ratione possunt

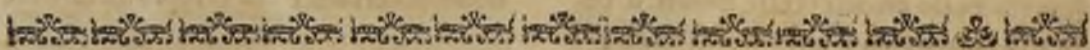
sunt permutari cū aliis Beneficiis, vt obseruant multi; teste Lessi. sup. numer. 127. ad fin.

Ad hoc respondet Lessius sup. num. 129. in multis partibus dictam Bullam nō fuisse receptam. Et in illis procedit præsens differētia. Vbi verò est recepta, pensio est res spiritualis, & quoddā Beneficium. & ideo requiritur facultas Papæ ad eam redimendam. aliàs erit simonia.

2 Vbi verò dict. Extrauag. Pii 5. non est recepta, est pulchrum dubium an sicut potest pensio redimi solo cōsensu Pensionarii, vt sup. resoluimus: possit etiam venire ab eodem Pensionario alicui. Toletus sup. num. 3. fatetur de iure id non prohiberi, sed tātū de communi stylo Curie. Nam pu-

niuntur vt simoniaci, vendentes pensiones absque facultate Papæ. sequitur Soto vbi sup. & Viçtoria de Simo. num. 49. de pensione scilicet data Parocho seni, non valenti amplius deservire, vt se sustentet, Beneficio in alium collato. Quia talis pensio est loco Beneficii resignati.

Lessius tamen post Caieta. & DD. dict. Clem. vni. tenet esse probabilius si ius antiquum spectemus, posse etiam venire dictam pensionem Parocho seni concessam. Et de aliis indubitanter tenet cum Soto. Quia si potest redimi; cur non venire? Sed non auderem praticare. maxime cū de stylo Curie veniat puniendus qui talia exercere audeat.

S O L V T I O.

S V M M A R I V M.

1 **A**LIVD pro alio, etiam si sit melius, non potest solui inuito creditore.
2 Debitum Deo, vt votum; potest quis soluere,

re, & mutare in melius, nisi in iis que sunt ex obedientia quoad me, & Deum. Secus si in utilitatem alicuius fuerit.

D I F F E R E N T I A P R I M A.

1 **A**LIVD pro alio in Foro exteriori, inuito creditore, soluere non possum. l. Mutuum. 2. §. 1. ff. Si cert. petat. vbi gl. & DD. latè, & per nos sup. verb. Debitum. Differentia 8. etiā si sit melius; secundū Soto vbi infra.

In Foro verò interiori, id est ipsi Deo, possum aliud pro alio soluere, si fuerit melius, vt etiam dicemus verb. Votum. in Differentia 1. vbi habes posse quēpiā votum suum propria autoritate cōmutare in melius, & docet Sot. lib. 7. de iust. quæst. 4. art. 3. post Caiet. contra Silu. verb. Votum. 4. quæst. 7. & probat text. in cap. Scripturis. de Voto. & in cap. Peruenit. in 2. de Iureiur. Quinimodò & in æquè bonum possum commutare quando est aperte tale, secundū Henric. de Indulgent. cap. 30. §. 5. etiam sine causa, secundū Cordub. quæst. 149. in fin. Rodri. in Bulla. §. 9. num. 106.

maximè quia sufficit pro causa vt vouens facilius, & hilarius, ac suavius faciat id quod est æquè bonum, secundū Henric. suprà. Sed isto in casu requiritur autoritas Superioris, vel Confessarii, secundū Suarez tom. 4. disput. 27. sect. 4. num. 6. Sot. suprà, & etiam Cordub. & Rodrig. vbi suprà. Quod putat verum Henric. suprà. cū votum est factū in utilitatē determinati loci, aut personæ. Tūc enim dicit requiri auctoritatem Superioris ad commutandum votum in alium locum, vel personam. alias secus. Sed primum verius, scilicet in omni casu esse necessariam auctoritatem Superioris, vel Confessarii, cū votum commutatur in æquè bonum. Ratio est propter incertitudinem quæ habetur, an sit æquè bonum id in quod votum commutatur; vt docet Rodrig. vbi suprà. Est & alia ratio, quia scilicet nullus potest soluere seipsum, vt opti-

ut optime aduertit Silu. sup. §. Secundum.

Ratio diuersitatis inter vtrumque Forum est, quia inter homines non quicquid melius est, statim constat esse, seu fore gratius, & iucundius creditori. Quia forte id quod est melius, non est illi tam utile, vel ex alia aliqua causa non est illi grata prædicta commutatio. & consequenter esset illi noxia; secundum gl. 1. in l. Paulus respondit. 1. 99. ff. de Solutio. Quod respectu Dei contingere non potest. quippe rem meliorem semper habet magis acceptam. Vnde certum semper est in talem solutionem, vel satisfactionem consentire. Ita Sot. supra.

Vide tamen vnam singularem fallentiam ad hoc quod modo diximus super commutatione rei in melius quoad Deum: nimirum in præceptis obedientie non posse melius aliud pro alio soluere, etiam si fuerit melius. Vnde si mihi ex obedientia iniungatur ut dicam officium Mortuorum pro aliquo defuncto: non potero propria auctoritate dicere vnam Missam pro eodem officio, licet Missa sit absque dubio maius, ac melius suffragium, quam prædictum officium. Ratio est, quia facta per obedientiam sunt semper meliora, & utiliora, quantumuis minima; ut constat 1. Reg. 15. Sed potest dici id esse verum habito respectu de

me ad Deum. Tunc enim respectu mei (de quo loquitur dictum cap. 15.) melior est obedientia, quam victima. At cum id quod præcipitur est in fauorem alicuius, videtur ex tacita, & coniecturata mente, & voluntate eiusdem, posse rem dicendam, vel reddendam pro eo, commutari propria auctoritate in melius, quando id est certissimum; ut in prædicto casu de officio defuncti ad Missam. Nec eo in casu dicerem me facere contra obedientiam. immo eam melius adimplerem. Adde hic Cenedo in Collect. ad Decretum. Collect. 40. pag. 58. num. 1. ubi agit an poenitentia possint mutari, & per quem. Super hoc vide not. sup. verb. Iudex. Differentia 13. num. 5.

Ex dictis infertur, super defectibus commissis in Diuino officio; cum quis aliquot versus, & dictiones nonnullorum psalmorum omittit ex defectu memorie, vel distractionis, etiam data opera: non teneri quempia eos repetere; sed sufficere ut aliquem alium psalmum dicat, vel psalmos alios pro dictis defectibus. Quia Dei nihil interest si hoc, aut illud reddatur, cum possit quis ei (ut diximus) aliud pro alio soluere; dummodo sit melius, vel æque bonum. Adde not. verb. Debitum. dict. Differ. 8.

SUMMARIVM.

1 **V**NVS pro alio, etiam inuito, soluere potest.
2 Fallit in poenitentiis à Confessario impositis, nisi in casibus hic notatis.

3 Committens in articulo mortis poenitentiam sibi iniunctam, non euolabit ad cælum donec per acceptantem eam sit adimpleta. Licet secus sit in restitutione alteri commissæ.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 **V**NVS pro alio in Foro exteriori soluere potest; & illum, etiam inuito, ab obligatione liberare. l. Manifesti C. de Solution. l. Qui decem. §. 1. ff. eodem. l. Soluendo. ff. de Negot. gest.

2 Quod secus est in Foro interiori, seu poenitentiali. Nam poenitentia alicui imposita non potest per alium impleri. Ita tenent fere omnes Theologi in 4. distinct. 20. teste Suarez 4. tom. ad tertiam partem. D. Tho. disput. 38. sectio. 9. & docet D. Anton. 3.

part. tit. 14. cap. 20. §. 1. Caiet. in Summa. verb. Satisfactio. §. Potest. Ang. & Silu. eod. verb. quæst. 3. Sot. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 4. Ledes. quæst. 14. art. 4. Cordub. lib. 5. de Indulgent. quæst. 5. ad octauum.

2 Quod intellige verum in poenitentia imposita, nedum in satisfactione præteritorum criminum, sed multo magis in remedium, & medicinam ipsius poenitentis; ut sunt ieiunia, disciplina, orationes, eleemosynæ, peregrinationes, silentium, & iniuncta ad macerandum, & castigandum corpus, vel coercen.

coërcendam auaritiam, seu tenacitatem, vel aliud quoduis vitium. Hæ siquidem poenitentia, siue satisfactiones sunt omnino personales, eò quòd dentur in remedium, & medicinam ipsius poenitentis. Non mirum ergo si per alium fieri nequeant. Quia ieiunium vnius non mortificat corpus alterius; nec ei prodest, vt castè viuat. vt dicit Ange. verbo Satisfactio. num. 3. licet ad satisfactionem poenarum, pro peccatis debitarū, & ad augmentum gratiæ, & impetrationem bonorum multū valeant, & prosint orationes, ieiunia, & cetera superius enumerata; quæ quis in gratia existens facit pro alio.

Ceterum si poenitentia à Confessario iniuncta sit pecuniaria, vt eleemosyna; & non ad cohibendam poenitentis auaritiam, sed vt ex ea consequatur remissionem poenarū pro peccatis cōfessis debitarū; censeo posse adimpleri per aliū; quia tūc parū interest si fiat à poenite, vel ab alio pro eo: sicut idem dicimus de restitutione debita à poenite; quæ potest similiter fieri ab alio quocumque pro eo, vt tradunt Armil. verb. Satisfactio. num. 6. & communiter omnes.

Præterea omnis poenitentia potest fieri per alium, si in id consentiat Cōfessarius, vt si dicat posse illam adimplere per se ipsum; vel per alium, vt docet Ange. vbi sup. & Vival. de Satisfactione. nu. 12. versic. Secunda quando, &c.

Idem dicendum si poenitens fiat impotens ad eam adimplendam, vt post Angel. sup. & alios infra citandos docet Vival. sup. versic. Tertia. Vnde in articulo mortis constitutus potest cuicumque suam committere satisfactionem, & erit ab ea absolutus, si acceptans eam adimpleat in gratia, vt tenent communiter DD. maxime D. Thom. lib. 4. Contra gentes. cap. 55. Soto in 4. dist. 19. q. 2. artic. 4. conclus. 2. Siluest. Victor. & alii quos refert, & sequitur Vivald. supra, propositione 1.

Donec autem hæc satisfactio seu poenitentia adimpleta sit per acceptantem eam, anima detinebitur in purgatorio, vt post D. Thom. receptum docet Siluest. verb. Satisfactio. num. 4. & Vival. sup. versic. Quarta. vbi aliud dicit dicendum in restitutione cōmissa. Et diximus v. Restitutio. Diff. 47.

SVMMARIVM.

DECIMAE ex quibusdam fructibus numquam solutæ: an possint peti.

DIFFERENTIA TERTIA.

DECIMAE, si ex consuetudine aliquarum prouinciarum, vel locorum de aliquibus fructibus nō soluuntur, possunt quo ad Forum exterius peti; quia debentur, non obitante prædicta cōsuetudine non soluendi. c. Cum in tua. & ibi Abb. notat. num. 3. de Decim.

Licet quo ad Forum interius, propter scādalum, non liceat eas exigere. ita colligitur ex traditis per D. Tho. 2. 2. quæst. 87. art. 1. ad Quintū. in fin. Puto tamē non esse plus quā veniale, si nō obstat scandalum, petātur.

Vnde obiter nota immunitatē, seu libertatem non soluendi Decimas, præscribi aut consuetudine acquiri non posse; vt per Fel. post alios à se citatos in c. Causam. in prin. de Præscription. Qod est contra Couar. lib. 1. Variar. capit. 17. num. 10. tenentem contrarium quo ad illam partem decimæ quæ

est de iure humano, vt pote quæ excedit vltra congruam; & non deseruit pro sustentatione Clericorum, sed pro rebus non necessariis. vel pro eleemosynis erogandis; quæ sequitur Naua. c. 21. n. 29. & Henricus in Summa tit. de Indulgent. c. 27. §. 2. Sed talis distinctio, licet videatur æqua, non tamen est iuri communi consona, immò contraria, cū iura generaliter loquantur de omnibus decimis, saltem prædialibus; & equè obligent omnes ad integram solutionem earū. & ita fuerūt latæ multæ sententiæ, tã in Regno Castellæ, quàm Cathalonie, & in aliis Regnis. Et ego quādam obtinui in fauorē domus Scalæ Dei cōtra vasallos illius Prioratus, qui vigore dictæ consuetudinis immemorialis se defendebant à solutione decimæ fructuum aridorū, videlicet amigdalarum, auellandarum, ficuum, & nectarum.

III

nec in

nec in practica poterat obseruari prædicta distinctio Couar. Quis enim iudex aude-
ret examinare in quos usus quisque Ec-
clesiasticus, vel domus Religiosorum ex-
penderet decimas; & taxare, ac diuidere
eadem, partim in sustentationem, partim
in eleemosynas; & super hoc contendere
cum iisdem: præsertim quia ferè omnibus
communitè non sufficiunt hodie decimæ,
nec alii redditus ad solam sustentationem?

Præterea obserua, si fortè sit aliqua lex
impediens exactionem illarum decimarum

quæ per consuetudinem patrie nõ sunt so-
litæ solui (vt de multis Regnis meminit
Couar. supra, num. 8. vers. Ergo.) eam cer-
tè in nullo Foro obseruandam esse tamquã
Iuri Canonico contrariam, cui standum est
circa decimas: vel saltem per denunciatio-
nem Euangelicam conueniri posse deten-
tores earum coram iudice Ecclesiastico, &
compelli ad earum restitutionem propter
peccatum quo inuoluntur qui eas nõ sol-
uunt. Vide ad idem D. Tho. quodlib. 2. art.
10. & facit cap. Prohibemus. de Decimis.

SUMMARIVM.

- 7 **C**REDITORES personales eiusdem ra-
tionis, in Foro externo nullam habent
prioritatem ratione prioritatis temporis.
2 Secus in Foro conscientie, secundum ali-

quos. Sed contrarium resoluitur.

3 Debita personalia ex delicto, an sint prius
soluenda, quàm ex licito contractu.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 **I**NTER creditores personales eiusdẽ
ordinis, seu rationis, & chirographa-
rios, in Foro externo nulla habetur ra-
tio prioritatis temporis; sed debent om-
nes pariter venire, & recuperare sua cre-
dita pro rata; cum bona debitoris non sunt
sufficiencia omnibus, & authoritate Iu-
dicis possidentur. Nam aliàs si posteriores
tempore, recuperauerint sua debita à debi-
toribus spontaneis, prius quàm alii priores,
non reuocatur solutum, vt inter omnes pro
rata diuidatur, sed manet apud illos. Ita pro-
bat text. iuncta glo. pen. in l. Pupillus. 24. ff.
Quæ in frau. credit. & l. Quod autẽ. §. Scien-
dũ. cod. tit. & l. Si mulier. ff. de Mino. Et not.
gl. fin. in l. Tutores. 61. ff. de Cõdict. indebi.
& Naua. c. 17. n. 5. 2. quamuis Ordinatio Lu-
sitana lib. 2. tit. 91. contrariũ disponat, nẽpe
seruandam esse prærogatiuam temporis, e-
tiã quoad actiones personales, sequẽs equi-
tatem Fori interioris. Sed eã intelligo pro-
ut supra, quando scilicet bona sunt penes a-
liquẽ authoritate Iudicis. aliàs si sint penes
debitorẽ, & posterior tempore sit diligens
ad petendum suum debitum, tenebit recu-
peratio, nec retractabitur.

2 In Foro verò conscientie habetur ratio
prioritatis temporis; & sic prius debet sol-
ui prioribus tempore, quàm posterioribus,

iuxta reg. Qui prior est tẽpore, potior est iure.
Ita tenet Gabriel in 4. dist. 15. quæst. 2. Me-
dina. C. de Restit. q. 2. dub. 5. Salon quæst.
62. art. 8. in fi. Valeria disput. 5. quæst. 10.
puncto 10. Tolet. lib. 5. cap. 25. num. 3. in fin.
Emman. Sa verbo Restitutio. num. 63. Per.
Naua. lib. 4. c. fi. n. 40. Et ratio est, tum quia
tempore priorum creditorum semper est
debitor magis soluendo. Vnde equum vi-
detur, vt primus non defraudetur propter
debita posteriora. Tum quia priores magis
passi sunt in detẽtione suorum debitorum.
Vnde etiã equum videtur vt prius ipsis sa-
tis fiat. Idem post Viguerium, & Barthol.
Medin. in sua Instruẽt. §. 33. tenet Rebel.
de Obligat. Iusti. 1. par. lib. 2. quæstione 19.
num. 11.

Sed contrarium, scilicet non esse haben-
dam rationem prioritatis temporis in di-
ctis creditoribus tenet D. Antonin. 2. par.
tit. 2. capit. 7. §. 3. post Bal. in l. Pro debito.
C. de Bonis autho. Iud. possid. Idem Siluest.
verbo Restitutio. 6. quæstione 5. Angel.
verbo Restitutio. 2. numer. 16. Lopez 1.
part. capit. 100. ad fin. Petrus Toletan. 2.
lib. cap. 4. nu. 395. & Nauar. sup. & Leonar.
Lefsi. de Iusti. & iur. lib. 2. cap. 15. nu. 44. vbi
sentit communem. Pro quibus est bonus
tex. in l. 1. §. Ex cõtrario. ff. de Separatio. libi,

Nam

Nam licet alicui adiiciendo sibi creditorem, creditoris sui facere deteriore conditionem. Ex quibus verbis constat licitum esse debitori noua debita cumulare, & deteriore conditionem priorum creditorum facere. Vnde non potest prior creditor tempore iniuriam aliquam prætere. Faciunt not. verb. Empio. Differentia 6. Quare videtur nullam esse assignandam in hoc Differentiam. Sed in utroque Foro nullam habendam esse rationem prioritatis temporis quoad creditores tantum personales eiusdem rationis; non habentes hypothecam, nec ius Prælationis vigore alicuius privilegii personalis.

3 *Quando verò debita personalia sunt diuersæ rationis; ut ex furto, contractu, usura, mutuo, & similibus: similiter in Foro exteriore non erunt prius restituenda quæ ex delicto; quàm quæ ex licito contractu debentur; cum omnes hæ actiones sint personales, nullam habentes ius Prælationis. Et sic pro rata erunt soluenda debita, si bona debitoris autoritate Iudicis possideantur, nisi antea aliquis vigil, & diligens fuerit, in petendo creditum suum, iuxta d.l. Pupillus. & ita seruat communis præctica forensis omnium tribunalium, ut testatur Pet. Naua. dict. cap. fin. num. 41.*

In Foro verò conscientie non bene conveniunt DD. Nam quidam tenent prius soluenda esse quæ ex delicto debentur, quàm quæ ex contractu; cum magis constet in illis de inuoluntario animo, & dissensu creditoris, quàm in istis. Et etiã, quia in illis fuit facta iniuria proximo, ob quã, & ob dissensum obligatur debitor ad promptiorem eorum restitutionem, quàm in debitis ex contractu. Ita D. Thom. Opusculo 73. aliàs 63. c. 18. D. Bonauent. quem referendo sequitur Ioa. Medina q. 2. de Restitutione dubio 5. Michael Salon 2. 2. q. 62. artic. 8. in fin. Angel.

ver. Restitutio. 2. §. 16. Angles, & alii, quos refert, & sequitur Rebel. de Obliga. Iusti. p. 1. lib. 2. q. 19. nu. 8. Et hæc sententia non est improbabilis, secundum Leona. Lessi. de Iust. & iur. lib. 2. cap. 15. dubitatione 3. num. 14. in fin.

Alii verò tenent prius esse soluenda debita ex contractu iusto oneroso, non gratuito, quàm ex delicto, nisi forte res ex delicto parita in specie sit aliena. Ita D. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 1. & 2. Caieta. verb. Restitutio. cap. 8. Naua. c. 17. num. 52. Barthol. Medina lib. 1. Summe cap. 14. §. 33. Armilla & alii, quorum sententiam Lessi sup. num. 15. dicit tantum probabilem, si res ex contractu accepta extet apud debitorem, de quo dicemus verbo Venditio. Diff. 11. aliàs censeat esse improbabile. Quod verum est, nisi aliqua causa rationabilis sese offerret, ob quam preferendus esset, arbitrio prudentis, & docti viri, aliquis ex dictis creditoribus personalibus, ut docet Rebel. supra ad fin. vers. Possumus tamen.

Alii denique mediam secuti sunt viam, nimirum ut pro rata unicuique fiat solutio. & sic nullam esse assignandam differentiam in hac specie inter utrumque Forum. Ita Siluest. verb. Restitutio. 6. quest. 5. puncto 5. Pet. Nauar. sup. num. 41. Lessi. dicto cap. 15. num. 16. & alii recentiores, quorum opinionem censeo veriore, cum à regula; de qua supra fol. 4. non liceat recedere, sine efficaci ratione. Cum ergo in Foro externo nulla fiat differentia inter dictos creditores personales, sed omnes æqualiter admittantur pro rata ad suorum creditorum recuperationem, nisi sit aliquis diligentior alio in petendo suum creditum: non est cur in Foro conscientie ab hac regula diuertatur; sicut resolvimus in præcedente dubio.

SVMMARIVM.

1. *Confitenti debitum in iudicio datur terminus ad soluendum, etiam si potens sit ad soluendum. Secus in Foro penitentiali.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 *Condénatis, & confessis in Foro iudiciali datur terminus ad soluendum. l. Debi-*

toribus. (quæ ita sumatur) ff. de Re iudi. l. Si debitori. 21. ff. de Iudi.

LII 2

Secus

Secus est in Foro pœnitentia, ubi agnoscendi debitum, si habeat unde statim soluat, non datur ullus terminus, seu dilatio; sed fit præceptum de statim soluendo. per not. verb. Debitum. Differ. 3.

Et ratio diuersitatis est; quia in Foro iudiciali nescit Iudex an reus debitor habeat pecunias ad manum. quippe non debet venire cum sacco paratus. Et ideo videtur hac urbanitate, & æquitate, dando ei aliquem terminum arbitrio suo ad soluendum, aliquando decem dierum; pro ut est de consuetudine; iuxta gl. fin. dict. l. Si debitori. & Couar. in regul. Peccatum. 1. par. numero 1. aliquando longioris temporis. ut l. 2. & 3. C.

de Vfur. rei iudi. Et si ex causa Iudici visum fuerit æquum esse ut statim soluat: confestim compellit condemnatum ad soluendum; ut forensi praxi receptum esse testatur Couar. supra.

At in Foro pœnitentia scit Confessarius manifestè ex confessione pœnitentis, utrum possit statim soluere, vel restituere quod debet, an non. Et ideo non mirum si ibi non detur dilatio; quia nulla dari potest inuito domino; nisi quando debitor non potest commodè statim soluere, ut diximus verb. Debitum. dicta Differentia 3. & verb. Restitutio. Diff. 3 2.

S V B M I S S I O .

S V M M A R I V M .

AN liceat in utroque Foro iniurianti, se submittere voluntati offensi circa pœnam, seu satisfactionem ei imponendam.

D I F F E R E N T I A P R I M A .

IN aliquibus partibus, siue Regnis, est statutum, siue consuetudo ut offendens offerat se voluntati offensi, ut ipse possit sumere de eo vindictam, quam voluerit. Quam esse Pisis testatur Bar. in l. 1. §. Usque adeo. num. 4. ff. de Iniuriis. Et esse consuetudinem Romanorum dicit idem Bart. in l. Sed si unus. 17. §. Prætor ait. ff. eod. tit. & Angel. ibid. Esse etiam Longobardorum tradit Boeri. decis. 262. numer. 4. Et nobilium adducit Tiber. Decia. lib. 9. tract. Crim. cap. 1. num. 31. Et apud Abissinos moris esse homicidam tradere propinquis interfecti, ut pro arbitrio, sanguinis sui iniuriam vindicent: (qui si cupidissimi pecuniæ sunt, illum mercatoribus vendunt, aut exquisitis tormentis enecant;) ut testatur Baeza de Inope debitore. capit. 1. numer. 68. & 69. ex Iouio lib. 18. Historiarum. Et apud nos Hispanos est l. 3. tit. 20. lib. 8. Recopila. quæ iubet, legitimè proba-

to adulterio apud Iudicem, ipsos adulteros in manibus, & voluntate mariti reponi, ut de eis, & eorum bonis pro libito faciat. Qua nihil iustius, & æquius. Nā si lex. Quāuis. C. de Adulte. pœnam mortis adulteris imponens iusta est: quid refert si carnifex, aut maritus occidat? Immo benignior est lex quæ marito eos tradit, ut si velit, eis ignoscat; ut ait Couar. 2. par. de Sponsa. cap. 7. §. 7. numer. 18. & Balthaf. Gom. de Potestate in se ipsum. lib. 1. capit. 13. ad fin. Et prædictam consuetudinem, siue statutum valere (etiam si hæc potestas se extendat ut liceat offenso vulnerare offendentem) volunt Bal. & Saly. in l. Is penes. C. Deposi. Idem voluit Menoch. de Arbitr. libr. 1. quæstione 7. numer. 11. & 12. Quia, inquit, lege, & moribus effici potest, ut liceat se corporali pœnæ alligare; secundum glossam in capit. Cum homo. 23. quæstione 5.

Pro